

მაცნე

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

675-ფ/
1974/2

ფილოსოფიის
ფსიქოლოგიის
ეკონომიკისა და
სამართლის სერია

1.1974

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
საზოგადოებრივ მეცნიერებებში
განყოფილება

АКАДЕМИЯ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР
Отделение общественных
наук

12648

თბილისი-1974 ტბილისი

ქ. შატავის სსრ. საქ. სსრ
საზოგადოებრივ მეცნიერებებში
განყოფილება

МАЦНЕ

ВЕСТНИК

*Серия философии
психологии
экономики
и права*

1.1974

გეგნე

გეორგიული
ენციკლოპედია

ფილოსოფიის
ფსიქოლოგიის
ეკონომიკისა და
სამართლის სერია

1.1974

საბჭოთა სკოლის კომპლექსი ნ. ჭავჭავაძე (თბილისი),
ა. შაქარაშვილი, ვ. გრიგოლაძე (ქუთაისის შიშველი) ა. გვახაშვილი,
ვ. თევზაძე, ი. შაქარაშვილი, ა. ფრანგიშვილი, თ. წყნაძე

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ: Чачавадзе Н. З. (редактор),
Бочарникова А. Т., Григорова В. В. (зам. редактора), Гугушвили П. В.,
Товбадзе Г. Б., Мисхелидзе Н. С., Пригожинская А. С., Черетова Т. В.

საბჭოთა სკოლის
მთავრობის სექციის ხელმძღვანელი
Г. Г. Бочарникова

საბჭოთა სკოლის მისამართი: თბილისი, 380060, კვანჭილას ქ. № 19
Адрес редакции: Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19
ტელეფონი 27-24-07

საბჭოთა სკოლის მისამართი: თბილისი, 380060, კვანჭილას ქ. № 19
Адрес редакции: Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19
ტელეფონი 27-24-07

საბჭოთა სკოლის მისამართი: თბილისი, 380060, კვანჭილას ქ. № 19
Издательство «Металлургия», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19.

საბჭოთა სკოლის მისამართი: თბილისი, 380060, კვანჭილას ქ. № 19
Типография АН Грузинской ССР, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

ՆԱԿԻՅԵՅԸՆ
ՅՈՅՇՈՐԻՈՅՅ

Յ Օ Յ Յ Կ Ե Ո

ՅՈՒՐՄԱՆ Ե. Ո. ԿՈՏՈՐՆԻ ԿՆՏՈՒՄ

1. ԵՐԵՎԱՆԻ, Ե. Ո. ԿՈՏՈՐՆԻ ԵՎ ԻՆՏԵՂԵԿՏՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՆՊԱԿՆԻ ԿՆՏՈՒՄ	7
2. ԵՐԵՎԱՆԻ, ԳՐԱԿՆԵՐԻ ԿՈՏՈՐՆԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	17
3. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԳՐԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱԿՆԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	28
4. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԳՐԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱԿՆԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	34

ՅՈՒՐՄԱՆ ԳՐԱԿՆԵՐԻ ԵՎ ԿՈՏՈՐՆԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ

1. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	50
2. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	62
3. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	72
4. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	85
5. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	99
6. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	113
7. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	126
8. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	140
9. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	154
10. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	170
11. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	178

ԿՈՏՈՐՆԻ ԵՎ ԿՈՏՈՐՆԻ ԿՆՏՈՒՄ

1. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	185
--	-----

ԿՈՏՈՐՆԻ ԵՎ ԿՈՏՈՐՆԻ ԿՆՏՈՒՄ

1. ԿՈՏՈՐՆԻ, ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄԻ ԿՆՏՈՒՄ	191
--	-----

СО Д Е Р Ж А Н И Е

К ПАМЯТИ В. И. ЛЕНИНА

П. В. ГЪТУШВИЛИ, В. И. Ленин и некоторые вопросы экономики Закавказья	7
А. НУЦУБИДZE, Опортунистический характер определения фениксского значения Гальфердангом	17
М. ХИРИЛАНА, Требования западноевропейских профсоюзов в связи их участия в управлении производством	28
Г. В. КОРНАШВИЛИ, К проблеме содержания и значения слова «производство»	31

К ЮБИЛЕЮ ИНСТИТУТА ЭКОНОМИКИ И ПРАВА А/Н ГРУЗИНСКОЙ ССР

В. ХАЧА, Важнейшие достижения Советской грузинской экономической науки в А/Н Грузинской ССР	50
Г. ЖВАНИE, Развитие юридической науки в А/Н Грузинской ССР	62
Р. П. ХАРБЕЦИА, Закон редуциции труда в системе экономических законов	75
А. ТЕТРАУЛИ, Факторы роста индивидуального дохода развитого социалистического общества	85
М. КАХЕТЕЛИДZE, К вопросу определения общественной стоимости в цепи продуктов социалистического сельского хозяйства	99
Д. ДНАСАМИДZE, Общий доход и его распределение в колхозах Грузинской ССР	113
Р. И. АБОРДЖАНИДZE, Развитие лесной промышленности в Грузии	126
Э. Г. ЧАДУНЕЛИ, Социально-экономическая природа личного подсобного хозяйства рабочих и служащих	145
Н. С. ЯШВИЛИ, Прославленность грузинских вин	154
К. Р. ВЗНШВИЛИ, Об устойчивости договора купли-продажи	170
Д. П. ДНИПАДZE, Ю. М. АБЕСАДZE, Функция управления производством	178

К Р И Т И К А И Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я

А. К. ЛЕЖАВА, О. И. ДЖОЕВ, Социалистический и философский анализ научно-технической революции	185
---	-----

Х Р О Н И К А И И Н Ф О Р М А Ц И Я

А. НУЦУБИДZE, Выдающийся советский ученый — Константин Васильевич Островский	191
--	-----

ქართული
საბჭოთაობა

მიმდგნება ვ. ი. ლენინის ხსენებად

საბჭო მათემატიკა

ვ. ი. ლენინი და პირობა-კავისიონის პარაფრაზის ზრუნვაში
საქობენ

ვ. ი. ლენინი სამოვადიებრივი ცხოვრების ყველა საფეხლებში მხარეს ვაძწევდა იგი ერთნაირი ვერადღებით ამბობდა რუსეთისა თუ საზღვარგარეთის მეშინაი მოძრაობას, სწავლობდა გერმანიისა თუ ციმბირის ვლუბობის მდგომარეობას იკვლევდა კავკასიისა თუ შუა აზიის საერული ერების ვკონომიკას, ხელმძღვანელობდა უზარმაზარი ქვეყნის სკვადამბეა ვვობეში მოქმედ პარტიულ კომიტეტებს და ა. შ. მისი ცოცხალი სიტყვა მასებში ვრეკდებოდა „სერასა“ და „პრადვას“ საშუალებით, რაც განაბრობებდა ლენინის იფეების მიმდევართა სამზადესს მდელი ავტორიტეტი მობოვია საქართველოში ა. სტალინისა და ლ. კვხოველის მიერ დარსებულმა განვითა „პრობლამ“ რიცხვ ლენინურ-საერული მოძრაოვების ირვანომ. მთავლიომ მთავლად რომ ტიტანები პრბოლითა და შრომით სერო ლენინი პოლტიკატიკებს აღიარებულ ზედივად, დიდი იქტივობის სოციალისტური რევოლუციის შემოქმედის ავტორული შემკვიფრებობა სამოვადიობდა რიცხვრე მდელი ვიოქის თვალსაზრისით განვითარებულა მარქსისტული მოძვრებმა, რიცხვრე — ლენინობმა.

ვ. ი. ლენინის მოვადმზრავი პრაქტიკული მოღვაწეობისა და მკერხერული პრბის მოძრაოების ერთ-ერთი დიდშინშენელოვან სფეროდ განიბილეს მის მიერ ვკონომიკური თვიობის ექტვალური სკვირებების მოკვება და დრბმა ანალიზმა მკერხეობრივი ამოცანების დრბივლი წამოვანება და პრაქტიკული ვადრწევება ვფაქტებზედ სამოვამებსა თუ პრბადს წერბილებში ლენინმა ვკონომიკური პრბილემტიკის ზეტად ვრბითი წრე დამშვებია, რის შემდეგად შემოქმედებლითად განვითარა მარქსისტული პოლიტიკური ვკონომიკა ერთი მხრე, მან მდელი დებულებებით შვავსი კამბატალიზმის პოლიტიკონომია და მასში სკვირბი სკვირბივად სამოვადიობა ამშერბალიზმის თვიობა, მკერხე მხრე, საშვობა სხელმწიფოს მთავის პრაქტიკულად ვამოშინებარე, მან შემკენს სოციალისტური სამოვადიობის მეთოდოლოგიური საფუძველი — სოციალისმის პოლიტიკონომია.

ვ. ი. ლენინის მიერ კავკასის მდელითი განმოვადებულა მხარე სავშვალბებს ვკვილეს, რამდენადმე საყწევდა მის შემოქმედებობის დამოზრტობისა — მკერხამ ეს ვრბითი ვდღევამბების სკვირბა და ლენინის მკერხესდებმა მოძვარულ მკერხე საფერბალი წერბილში ენდა შემოვიფაიხელით სოციალითი ვექტრის აღნიშნით, ვკვიკასის შვასებ ვრბითი მხარელია მოკვებულა ვ. ი. ლენინის ერთ-ერთი აღრბინდელ ვფაქტებზედ ამხელვებში — კამბატალიზმის

განყოფილება ჩვენში, სადაც იგი იკვლავს კანტალინური მანქანის შექმნის იმის ასპექტით: 1) კანტალინის გადამყვანი მოწყობა, 2) კანტალინის სტრუქტურის გასაღებად და 3) კანტალინის სტრუქტურის გასაღებად ვ. ა. ლენინმა განსაზღვრებული წინადადება წამოაყენა „განმარტების კოლონიზაციის და ჩვენის ტერიტორიის გაერთიანების პროცესის კვლევაზე და შედეგად სრული შესწავლა“ (ვ. ა. ლენინი, იმპ., ტ. 3, გვ. 704-705). იმავე წელს ვ. ა. ლენინმა განაცხადი იმ თემის დასრულებაში წამოაყენა — „იხვე ჩვენს კოლონიზაციის თეორიის სკიზმის შესახებ“ — და აღნიშნული იმის შესახებ დახასიათა როგორც „კანტალინის განყოფილება „სტრუქტურა“ და „სეკანსი“, ამასთან, პარტიაში მიუთითა, რომ კავკასია, შუა აზია და ციმბირი „ერთიანი კოლონიზაცია“ წარმოადგენენ მუდმივ ჩვენს თვის და უზრუნველყოფენ მის უზარმაზარ განყოფილებას „სტრუქტურა“ და „სეკანსი“.

ვ. ა. ლენინმა დასვა კითხვა: „რა იმის კოლონიზაციის პოლიტიკური-ეკონომიური ძირითადად“ — და იმის ნიშნით განსაზღვრა იგი: 1) დაფუძნებული თავისუფალი, ძალმოძიებული ადგილად მსაქმეობის მიწების არსებობა; 2) შრომის იმედი სპონტანურად შიშვლით განაწილებს შიშვლით მსაქმის არსებობას, რომლის შედეგით კოლონიებს შეუძლიათ დახვედრდნენ სპონტანურ-სამეურნეო პროდუქტების მსაქმეობაში და მათ სპონტანურად მიიღონ მისი სპონტანური სწავლა. ამ თვალსაზრისით, ლენინის ძირითადი ცნობილი ტრადიციული კანტალინის კოლონიებს წარმოადგენენ სამხრეთი და აღმოსავლეთი განმარტების: იქვე მის დახვედრა, რომ კოლონიის ეს ცნობა კიდევ უფრო შეეფერება... მაკალინა, კავკასია, ჩვენის მიერ მისი ეკონომიური „დაჭრობა“ გაკლებით უფრო გვიან მოხდა ვიდრე პოლიტიკური დაჭრობა, ხოლო ეს ეკონომიური დაჭრობა სავსებით ქმნიდა არ დაბრუნებულ“ ვ. ა. ლენინი დაჭრობებით აღწერს კავკასიის კოლონიზაციას: „რეგიონალური-სამეურნეო ხანა... ხეობები კავკასიის ძლიერი კოლონიზაცია, მისი ფართი დახვედრა კოლონიზაციის მიერ (განსაზღვრებით სრული კავკასიაში), რომელიც განაგრძობს მოხვედრით ხორბალი, თამბაქო და სხვ. და რომელიც სოფლის მრავალ დაჭრობებზე მეტად იხვედრენ ჩვენს მიერ (ტ. 3, გვ. 702).

ფიციფიკური წარმოების წესთან შეფერვებით, ვ. ა. ლენინმა აღნიშნა იმ დროისათვის აღმავალი კანტალინის დაფუძნალი „მისი“ და მისი „... პროგრესული ძეგლი“ ჩილი მოკლედ იმის დახვედრით გამოიქმნება: საზოგადოებრივი შრომის სწავლით ძლიერ და მისი განსაზღვრებით“ (ტ. 3, გვ. 706). სიტყვა „მისი“ აქ ბრქვალაშია მოცემული იმის მისი სწავლებად, რომ კანტალინი უნდა იქნება ძალიან უნდა განყოფილება სოფლის ნაკლებად მოწოდებულ ქვეყანებში და ერთი ეკონომიკური-საზოგადოებრივი მისივე მიერ ეკონომიკური-საზოგადოებრივი იგი დაჭრა, რომ „კავკასიის დაჭრობებული კოლონიზაციის და მისი მისი-სამეურნეო მოსახლეობის დაჭრობებული სრული პროცესთან ერთად სწავლით და იქვე იმ სრული მისი-სამეურნეო პროცესის მოსახლეობის მისივე მისი-სამეურნეო მიერ (განსაზღვრებით სრული კავკასიაში 24 წლის განმავლობაში (1863-1897) ირანისეფერის გახსნად ვ. ა. ქალაქი სოფლისეფერის ენათა სოფლიდან წამოხვედი დაჭრა გულბობის ერთი სწავლა (ტ. 3,

გვ. 704). მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო კავკასიის „სამთი მხრეკაცი“ მის კასპიური ზღვა. ჩვეულებრივად მუშაობდა, 97 წელი, რომელიც იგი (1805-1902) ნავთობის მოპოვება 357 თანხა ფუთადან დაიწყო. 1877 წელს ლონდონში ირსეთში მომხარებელ ნავთობს თაქმის მხრეკაცი, რომელიც ზერხა აწარმოებდა და სჯი — უმნიშვნელო ქალაქად გადაიქცა რუსეთის პარკულსარისთვის სამხრეკაცი ცენტრად, სადაც მისი 112 თანხა მქონე რეზიდენტი ირსეთში გადაიწვი ნავთობის მომხარება და მუშაობდა „საქვებით განდევნა მუშაკული პროდუქტი“; ახლაზე ღირსშესანიშნავი ამ შემთხვევაშიც, მუშათა კლასის სწრაფი ზრდა იყო: 12 წელიწადში (1877-1890) მუშათა რაოდენობა გადაიწვი ხუთჯერ (2431-დან — 17603-მდე). — 3. ა. მნიშვნელოვანად გაძლიერდა სსრკ-ისთვის ახლაზე ჩვეულებრივი კლასი (ტ. 3, გვ. 581).

უფროდ წინადადებელი ნაბიჯი იყო ისიც, რომ „თანდაობითი იდეა-რებიდან აფილირბრები სარეკონობრები მხრეკაცი სარეკონობრები“ აცემოდა რატონს და რატონს მომხარეკაცი დამუშავება... ახლა ეს პროდუქტი უფრო ადვილად მოხდებოდა რუსეთის ფაბრიკებში... აცემოდა რატონს დამუშავება განწივ სკიზმებში ფილირბრები წილობებისა და მისი აღმოჩენილი სფერების დაცემის გამო... აცემოდა რეკონობრები და ქვეყნების წარმოება აფილირბრები დონსსათვის რომელიც პირველად გაქონდათ განაყოფი (რაც რეკონობრები შეკატობის განყოფილება) და რომელიც თავის შიშით აფილირბრები რუსეთის ბაზარს“. კატალიზმის შემოქმად მოლოდინად გადაიხარება განაბრები ქვეყნების კომიტეტი და სსრკ-ისთვის ცხოვრება: „ამხრეკაცი რუსეთის კატალიზმში კავკასიის იარეკვი შიშდელი ბრუნებაში, ახრეკაცი რეკონობრები აფილირბრები თავისებურებებს — ძველი პარტიკული კარბი-კატალიზმის ხარისხი. — მხრეკაცი ბაზარს თავისი ფაბრიკებისათვის ქვეყნის, რეკონობრების ხარისხის დამუშავებაში ირსეთს დამატებული ამ დამატებელი მოვლენით, რომელიც შიშდელი მუშაკებისა და აღმოჩენილიც კი განწივ ირსეთს, თანდაობა ნავთის მხრეკაცი, ლენინს კავკასიის, რომლისა და თანდაობის შედარებითა ქვეყნის ირსეთს“. ივე მნიშვნელებლი კატალიზმ-ტორი განყოფილებისათვის დამატებული ტრავმატიზმები მოხდება რაც ფართოდ ასახა აღმოჩენილ მატერიალ თუ პედაგოგიკურ სწავლებებში და გამოხატებებს მთავი შეკონტრული სწავლებების, ერთად 3. ა. ლენინს ამ თხზულებაში დამატებულიც კი განწივ სსრკ-ისთვის დამატებულიც ზრდა ირსეთს ერთხელ კატალიზმს და აფილირბრ-ღი კლას კატალიზმით მოხდება მის“ (ტ. 3, გვ. 704).

კატალიზმისათვის უფრო დამატებულია ტრავმატიზმები და ტრავმატი-ზმები სტრუქტურები განსაუბრებელი — კლასიკალიზმის სკიზმაში და 3. ა. ლენინს შეკვირბრები დამატებულად გამოამატრება ცარბისის რეკ-ციული მოლოდინი განაბრები ქვეყნების შიშით წიხრებში — „განსაუბრების სკიზმა“ (1912 წ.) სადაც შესანიშნავად გამოიყენა სათაბრის რეკონობრ-ბის თუ სხვადასხვა მოხდენათ დიკონტრული შიშდელი და მოლოდინი ახრეკაცი მუშაკის რუსეთის პარტიკული მოაზრობის მოხდება: „სოციალ-დემოკრატ-ის ირსეთის, ეწინააღმდეგე ყოვლის ფაქტებითა და ციფრებით დამატრები, რომ ახლა ირსეთის რეკონობრები კლასი კავკასიისთვის თავისუფალი მიწების შესახებ მუ-შაკად ეწინააღმდეგება შემოხარებას“. ეს ფაქტი განსაუბრებულია ერთად 10-ის წლებში შეკვირბელი მოხატებებით, რომ სსრკ-ის მიწაზე განსაუბ-

ხელსაწყოები გლეხთა შორისაც კი ამოტყვევების ომს ვებრძობაში იმყოფებოდა. 22 000 სრულად ემჩივნებოდა, მაშინაც კი 1,000,000-ზე მეტი რაზმითა წაგლეხა კავკასიაში ვადსაძლებელთათვის წაგლეხა. მისთვის სისულელეა შობაზე წაყლები იყო; ქეთათის ვებრძობაში მისივე ხელისუფლებითა ემჩივნებოდა და კომლზე ერთ დესკეტინზე წაყლები წაგლეხა შობაზე 2541 კომლი. ... ამ სოფლებს რატეხა, რომლებსაც სრულდებით არა აქვთ სისხლის მიწა ან წაყლებად არან ეზრუნებულყოფილი ასეთი მიწით, ამოტყვევების ომს ვებრძობაში 46-ზე მეტი პრიცენტი წაყვეს. ხოლო ქეთათის ვებრძობაში 33 პრიცენტი არაეზრუნებულყოფილი კომლი ითვლებოდა... ასეთი მიწით წაყლებ ეზრუნებულყოფილი სოფლები თავს წინაშე გამოყოფენ ემჩივნაობის, რომლებიც სსრულებთან მიწის მინიჭებლობის წაგლეხის შიშისგან და ასეთ დამოკლებულ მდგომარეობაში იმყოფებიან შიშვალ წინაშე ქეთათის ვებრძობაში მიწის შიშვალ წაყლებთან განსჯილდენ არა მარტო გლეხები, არამედ პრეზიდენტებელი კლასის წარმომადგენელთა — ამბუგინის 25 პრიცენტიც ამ საკითხთან დაკავშირებით. ვ. ა. ლენინმა გამოიტანა დასკვნა ამბუგინის ვერ კიდევ 25 წლის წინათ ამოტყვევების ომებშიც; ასევე ამასობაში სსრუწიერი გლეხი — რომლებიც იფრთხილდებიან ეზრუნებულყოფილი ვერა ვრდოლდენენ ვერა სხვა კატეგორიის გლეხები, რომლებსაც კარგაშობებულად შეიძლება ეწოდეთ მოვამადატენი ვერ კიდევ 25 წლის წინათ იფრდობობითა ხელსაძობებელი იყვნენ იქათი ადრით ის მიწით, რომლებსაც ვადსაძლებელი ეძლეოდა. აღნიშნული ვითარების დაფიქრება შეიძლება ვ. ა. ლენინმა დასვა ლოკუტური შეკითხვა: „თუ შიშვალ-მიწათობის შიშვალ კავებულ გლეხთა მდგომარეობა სეუტარად არაფრით ვან სეუტარება რუსეთის გლეხთა მდგომარეობასთან, მაშინ საკითხავია, სადარდა იქნება მიწის საყოლიობათი ფონდი კავკასიაში და რატეხის ხეცვა იქ ვადსაძლებს, წაყლად იმისა, რომ იფრდობობითა გლეხების განსაძლებსა მოადრინობს? — თავის შეკითხვას ლენინმა თვითონ ვასკე ამბუგინითა მასეხი და ამისას კარხის მთავარი მიზნის არა... ვადსაძლებს ფონდი იქნება იფრდობობითა მდგომარეობის ეფრდობების აღმშრომლებელი დარეუტარის ქობი, ხოლო რუსეთთან ვადსაძლებს ხეცვა „ვანასობა მარტო რუსეთისათვის“ ვლაც იმეც საყოხლისტერი პრინციპისათვის. მედის მთავარბა თავის დაქვებს მარტო სსრუწიერი მიწებით კი არ იმდობობებდა არამედ — იფრდობობითა მდგომარეობითა; წინაშეში მათითებელი ქეთათის მარტო თავდადობობითა წინაშეში მოხეცება შინაგან სსრუწიერი შობობის სსრუწიერი სსრუწიერი მთავარბა შობ სოფელ კრეუტარის მდგომარეობის მიწა-წყალზე რატეხისტელი ღრმობობითა კოლინსტების ვადსაძლებს შესაძლებ და აღნიშნულია, რომ ... ვადსაძლებს ეს ეზრდობი და გამოწვლად დაქვები კი არ არის არამედ „ტობობი შეშობებობით“ (ტ. 23, გვ. 99-102).

ვ. ა. ლენინმა ველისტკოვლით აღნიშნა კარხის ანტიუმპანსტერი პოლიტიკის შედეგი: „ვადსაძლებელია და მდგომარეობა შობის მარტო მარტო მდგომარეობითა ეზრდობობა იქნება მდგომარეობა, რომე აღარის სსრუწიერი თავისი მიწებთან ვარეცს „ვადსაძლებს“, რომეც გამოიქვამს სსრუწიერი ვლენინსკი. ... ასე რომ მიწით არ ეზრუნებულდენს მედის მთავარბა, ის ვადსაძლებელია, რომლებსაც ხელში ხოფდენ მისი მიწა, სსრუწიერი მარტო შეუთარდეს: იფრდობობითა მიზნის ეფრდობებს წინაშედა მთავარი „არტეხის იმდობის, რომ

მუღისზე ძალად შექმნილი სოფლების გლეხები, მათ შორის პარტიკულიზაციის მომხრეებელ იქნან იახლით — 10 ზეატყენს თანაგაზმ წამსტყენს. ვ. ა. ლენინი აქ შენიშნავს, რომ „ეს სანტეტრეთი აღტყენს პარტიკულიზაციის „საკონსტრუქტორი კერის“ დასახსილებლად“. თვითმკარონებლობა უოველგარო ღონისძიებით ცდილობდა ძალაუფლების შენარჩუნებასა და განმტკიცებას მან ვახელი სტატუსის 60-იან წლებში სოფლები ჩეფობის ვატარებოთ დაღწია თუი მოახლოებულ პოლიტიკურ კრიზისს ხელი რეფორმისშეშვტომ ზეროფში ვანბარის ქვეყნების კოლონიზაციის ვახსოტყველება ცარიზმის შემდეგობი ღონისძიება იყო ამ მიზართულებით: კოლონიზაციის მასობრივი ჩამოსახლება ირღვეოდა აფცილობრივი მოსახლეობის კომპლექტურობა და ფერხებებოდა ერთენელ-ვანსათავისუფლებელი მოძრაობა: ამბოსან, მოყრობის ეკონომიკური და პოლიტიკური დაქმარებით, აქწნებოდა მოველ ენლატორი სოფლები, ენლატობა კი სომბედი დასაყრდენი იყო ცარიზმისთვის მუშებისა და გლეხების ჩეფოლუციური შროლის წინააღმდეგე მაცხამ მოყრობის ვერაფრით შეყარებოდა გლეხობის კლასობრივი დიფერენციაციის ვარბმეებას, რის შედეგად ენლატობი მუდამ სოფლის ექსპროსიონის შეადგენენენ ღარბ და სანშეალი ვლენისბთან შეფარტებობი უოველგარო დატება იხო, რამ მუფის მოყრობამ კოლონიზაციის საყარბმეე ვარბონსა სოტოკრატული ენსებისშეცვლისა და ვაფროსახლებულია ვარი რწილი მალე ვაქცო ვავარობან სურბზე გების ექონლობისა და საყვოტობის არბავბარბის წეაღმობარბეების ვამოი მუყრო ვერე ექვეთლი ვლიმბტებ პარობებს შევედა სანბოლოდ. ცარიზმის კოლონიზებმა პოლიტიკამ სანბონ-პარი შედეგი ვამოლო, რაც მუფის მოყრობის ეველბზე მალეი რანყის მოტეალებსკი აღნიშნვა ერთოდ ვ. ა. ლენინი იმოწმებს მუფისბრაცილის შიერ შეფარტებულ ვოთარებას „ის დასოყარებებლება ვავარობის მოსახლეობისაგან მის საყვოტობშეული საქმეში, რაც ამ ბოლი ფარბმეე იყო პრაქტიკაში ვარბოვენებელი: დარ შეიბლება შეწინარბებულ იქნეს და ევეე იმოტომ, რამ იყო ენბეულია სურბოდ თეაღსახინი რიღს მარტლებს სოფლის მოსახლეობის ჩეფოლუციურ ვაწყოობილებამო“ (გ. 23, გვ. 102-103).

ქალაქადეი და სოფლადეი მოსახლეობის შარბი ჩეფოლუციური სეღისკვეთება ვასობობებელი იყო ვანბტალბის ეპოქაში წწარბობებლურ ძალთა მტკაცებლური ვქმნლატაციის ხსიათით: ევეე 1897 წელს რუსეთის აღმავალი ვანბტალბის თოქის ეღრბელი ცანე ვ. ა. ლენინმა ეველბზე დარე შენიშნა: ავგარი და ვანსახლერი 1900-იანი წლების კრიზისის მოახლოებია რიბღის სავტრო-მარწეაღერი დარე 1901 წელს დაბრტულდა. მაცხამ 1907 წელს ძალი მალი იფციოა რიგობრე მთელ მოფელია ეკონომიკის შემბოტეველს კრიზისმა 1901 წელს ვ. ა. ლენინმა ვანსახლია კრიზისის მიმდინარე შროყება ბქის სავთობმარწეაღერი ამანავობის (მქები ნობებლები) მავაღობზე და აღნიშნა ის მბმე შეფარტებობი, რაც კრიზისმა მოვტანა ანოტყავ-კარობ სანბი მარწეაღლობა, ვანსაყვოტარებობი — ქოთურის მარტანყეისა და ბქის სავთობის მოსოყებაში დასაქმებელი. მაცხამ ვაქობრებამ ეფერი შე-აქცობრივი პროლეტარიატის რიყები და ვანსახდა მსებეს ჩეფოლუციური ვაწყოობილება, პოლშეყვოტების ლენინური პარტია წარმართავდა მსებეს ჩე-ფოლუციურ შროლისა და ამ შროლის წინა ხაზზე იფცი. ვ. ა. ლენინი დიდ მარწეაღლობის მიტებდა ვავარობის რუსეთის ჩეფოლუციურ მოძრაობაში. ლენინის „სიკრამ“ ამბღობის 1901 წლის სანბრეღმბობი ფეონსტრაციი შე-

იგასი რიგითი ღირსშესანიშნავი მოვლენა ამიერკავკასიის ხალხის ცხოვრებაში (სსრკ, 1901, № 6), ხოლო სამხრეთ რუსეთის 1902 წლის სოციალურ მოძრაობაში „სსრკ“ აღნიშნა ბაქოს და მათეის პროლეტარიატის განვითარებული როლი (სსრკ, 1902, № 6). ქართველი სოციალ-დემოკრატების ვაზეთი „პროლა“ ავტორთაგან სამხედრო ავიაციის შესახებ და გლეხობის და საქართველოში ისეთი ძალი იფიქრა 1905 წლის ანარქიზმს, რომ მისი რეზონანსი შეტარ შიხს გასწვდა ვერხოვ, ჩვენს III ყრილობამ (1905 წ.) შიხი ვ. ა. ლენინის რეზოლუცია კავკასიის მშრომელი მასების შეათავსებულ ანარქიზმს თიხაზე, სდაც აღნიშნა, რომ ამბობებულ ვერხოში მაიკროსმ გავხვანა ერთი და ატილებია, ჩათა ვანადეცება მოვშადის სახელი ანარქიზმს უმრწმუნლოვანეს ვერხეს, რომ თვითმწყობელობის გამარჯვებას ვაადვილებს კავკასიელთა მთავალტომობითი შემდეგვრობა და ეს ველოზე მიყვ შედეგს გამოიღებს შიხი რუსეთის შეათავსებული ანარქიზმის მკლდელობისათვის ყრილობა შეტყალებდ მიხსალში კავკასიის ვმარტულ პროლეტარიატსა და გლეხობას, ამასთან, ცყ-ს დავაღრა მაათვის ყოველმხითი დამარტების ვაწევა.

ყრილობის ნაციონალისტური პოლიტიკა მიმართული იყო ერებს შიხის მიერ თანამშრომლობის წინააღმდეგ, ძევი ვითარებაში ვ. ა. ლენინი ვამუშებოთ ვებება ერივნული საყობის მარტებელი ვადტების გეზის სარტებო სთა ვადტ, რომ 1913 წელს მან ერივნული საყობის სწორი ვადამრავებობს ნიშნად ვადსებელა კავკასიის მარტებელი რეგანისაციების მადელოთ და ვ. ვორკისადმი ვავხვინოლ წეროლში მივითათა, რომ თხ წელზე შეტი სნის ვან-მელობაში ერთიანი სოციალ-დემოკრატული რეგანისაციის რიგებში შე-შობენ ქათველი, სიშები, მეტამარქული და რუსთა კომუნისტების ექვ ვ. ა. ლენინმა აღნიშნა „ეს ფრმა არ არის, თამბუდ ერივნული საყობის პროლეტარული ვადამრავებობა ერთადერთი სწორი ვადამრავება“ ვ. ა. ლენინი მშრომელის ერებზედა ვლდობითი სოლოფართობის მონსკიბებს, ჩამხვდა პროლეტარიატს ველო ექსპლოატატორის წინააღმდეგ, ველო სეკრულის მარტზე; იგი მოუწოდებდა რუსეთის მშრომლებს ... не боясь великороссам „защищать Отечество“ иначе, как желая поражения во всякой войне геризму, как наименьшего зла для 9/10 населения Великороссии, ибо царям не только угнетает эти 9/10 населения экономически и политически, но и деморализует, унижает, обезличивает, prostituteрует его приуцая к угнетению чужих народов, приуцая прикрывать свой позор лицемерными, якобы патристическими фразами“ (т. 21, стр. 86).

როდესაც მათთვის სდავევა დროებით იფიქს ხელთ საქართველოში — მენშევიკებმა, მეტამარქებმა — მენსევეტელებმა და სიშებითი — დამსკებმა — ვ. ა. ლენინი ვერხადლებით ავითავსებდა ამიერკავკასიის პოლიტიკურ ვითარებას და 1918 წელს წარდა, რომ მენშევიკური საქართველოს „დამო-ვუადებლობა“ მშარა თვალმშეკობად იყვა მის შემდეგ, როცა საქართველოს მშობნელებმა მშათველებმა მოიწიეს ვერმანელი რეპრანტები, რომელთაც თვლის ამმერიალისტური მიზნები ვერხო ანტერესებდით, ვადტე სთ-ქართველოს ხედ-ვებელი; ეს ნიშთი ვადტეობად წარმოადგენდა: ... ვერმან-ნული სიშვის კავშირის მენშევიკურ მაიკრობასთან პოლმშევიკური შეშების და გლეხების წინააღმდეგ (ტ. 38, გვ. 9).

თარ შემახვედრის ან გადამდგომი რესული შანდონი, არამედ შემოქმედებით
თავ იყოფიანბინით და გამოფენებინათ რესესის 1917-1918 წლებში
დაღესა.

ვ. ა. ლენინის თხოვნებში დაკველი მასლით ირანის
ში არსა და ინტანტის ინტერფენციის დროს, ავტოფე, იმების შედეგად გა-
მარტახებული რესეის სასალი შეტრნობის აღფენის პერიოდში, — მისა-
ვრადღება არამე თე შენელებული კვესის მიმართ, არამედ დროთდღე
რჩადებოდა. აღნიშნულ მიმე პერიოდში ვ. ა. ლენინმა დანახ ამერკვესათის
კონომიკის რეკონსტრუქციის პიოტრამა თათიფული მიმე რესებლიკისა-
თის და მათი ერთობლივი განვითარების შესამამსად; საამისო სანეაღებს
მ. შინეე იღვლიდა ამერკვესათის ერთიანი რეკონტის ქველი და ერთიანი სა-
შეტრნეო მიზანი, ხოლი რე (მ) X კრალიმზე (1921, 8-16 მარტი) ვ. ა.
ლენინმა აღნიშნა საქონთბოლის ნეკონსადგენს ამოქმედება და აღვთქა-
საქონთა ქვეანას, რომ ეს კვესილობა მალე მაღწეეს საფეში; მან აქვე
მეფითა ამ შესანიშნავი წარმადების დივი სასალიმეტრნობრივი მნიშენ-
ლობა არა მარტი ამერკვესათისათვის, არამედ მიელი საქონთისათვისაც.
რადგან პირველი სოკილისტური ქვენის კონომიკა ვხას იყავდა მსოფ-
ლით მარბისკენ, ვ. ა. ლენინმა განსაზღვრა, რომ ეს წინკავადგებელი საბჭო
წამოსწევა საქონთა რესებლიკების კონომიკის ტექნიკური აღქვრვის საქ-
შეს, არს შედეგად გადამდებოდა პიოტრეკის წარბოება — ეს კი შეამსუ-
ბეჭება კვესის და მომსარების სენებში მშრომელთა დაქმეოფილებას.
ვ. ა. ლენინს თქმით, „ამ მარტი ვიყვდღეარ შემსებტეკებს ვიგანტური 35-
შენელობა აქეს ხეწივის“ (ტ. 32, ვე. 304). ამერკვესათის რესებლიკათა
კონომიკის რეკონსტრუქციისათვის ვ. ა. ლენინმა ვადამწევეტ პიოტრად მიმ-
წევა საბოო მწეწელობის განვითარების, რათა ქვეანას მიელი პიოტრადი
სამრწეველი ნეაღვლილი ნეკონბი, მარგანეკა ქვანამშირა, სპილენთი; ამს-
თან მიფითა, ნეაღვდელს ამ წეახითა რეკონსადღერი ექსპლიოტაციის მი-
ნით, შეტრნეულ-ტექნიკური ნიბმების დაკვის იყილებლობაზე. ვ. ა. ლენინი
მიოთხოვდა: სამეტრნეო მშენებლობაში ინტელიფენციის საბმას, სეკრთოდ, სა-
სალი შეტრნობის აღფენისა და შემეგომი განვითარების სეკონს იგი უბო-
ვდღესად ეუფმარება მეშემისა და ეღებებს მეგომარბობის კეფობესე-
ბისათვის ბიბილას. მშრომელთა კოილდელების ამღლებს, მათი კანსარე-
ლობის დაკვისა და სოკილისტური ენტენეფელოვის მიწით ვ. ა. ლენინმა
დანახ კვესათში დარით სეკრთორტი მშენებლობის ამოკანე; — ეს სეკონს
მან ქვეანის ბუნებრივ პიოტრებს დაკვესიბა. ვ. ა. ლენინმა სავდებლიანად
შესწავლა ამერკვესათის ავტრული პიოტრეკება, რაც უბოაფრად, მიწე-
ბის გასარწევიანებისათვის დაკვესარებადელი, ხოლი ირეკიის მეტად მიბმა-
ტეადი საბჭოთა დიდ კანტრადამანდებებსაც მიოთხოვს ხანტრბოვი ვადით;
იღფენითი პერიოდის საინელოთა მიუხედავად, ვ. ა. ლენინი კვესათელ კომ-
ნისტებს მიფითებდა საბმართ მიწების მოარწევის ვადებობესების შესახებ —
მიწათმოქმედებისა და შესკონსადღობის წამოსწევა; მაგრამ იგი მოარწევის
სეკონს უბოაფრად ეუფმარება ამერკვესათის სოფლის შეტრნობაში
ტექნიკური ეღბბრების აღფენისა და ვადებობესების საქმეს; 1921 წლის
21 იქტომბერს მან პიოტრეკი კი ვადესენა ს. რეკონსიკის მეღანის ვდლის
გასარწევიანებისა და მარბისკენსა და სომეხთა მიმამებობის განვითარების
პიოტრების ვადამწევეტად ამერკვესათის ბუნებრივი პიოტრების ვადე-

ბეღლებს, კობორაყებს „თვითდაფინანსების“ ფაქტს, მათი განხორციელების ნიშნულად კი მიიჩნევს შავამ შავი კ. ვაჭარაძის ჩივი სკოდას ამ მხრივ.

ამჯერად ბერძენთაშორის ეკონომისტი ა. ბერძენი (ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ) სკიბი კამბალი და პანკეის ამჟამად შავალი პრევიდუბი კობორაყებს სკიპანობის ვარშე ფინანს ფინანსისტი ფრომბოშულ ფიჯურად იქცა მისი დეკალი მენეჯერმა დაქორთა. ფინანსური კამბალის ბატონობას ამჯერად ეფიქსებულაფენ ბერძენთაშორის ეკონომისტებმა: ა. ბერძენი და ა. სკიბი მათ თავიანთ ნაშრომში — „მოხიბლილსტერი კამბალიში“ ძველი ამსტრაქტული მოღველი შეამოშვეს, რომლის მიხედვით სრულიად მოსწავდნენ თანამედროვე კამბალიშის სანამდევლეს: ერთმანეთისაგან იმდენად დააცილეს ფინანსური კამბალისტები და მენეჯერთა შემოწიხე, სასაყო და პრევიდუბი კომპანები, რომ ფინანსური კამბალისთავის სრულებით არ არცაა დეკალი: გამოჩივისეს თვით ფინანსური კამბალის ცნებას კი შავეს შეხედულებას ძველში იყავს ლუბობისტი ეკონომისტი ა. ბრანდი. თავის ნაშრომში „ამერიკალიშის შეშვევა“ იგი აღნიშნავს, რომ ლენინური დებულება — პრევიდუბი კამბალის შეზღუდა სასაყო კამბალიან წარმოქმნას „ფინანსურ კამბალს“ და ამის სრულბეჭდზე ფინანსური ილუგარქობა — სრულებით არ არის დამახასიათებელი ძველისათვის.

საქვ კიდევ შეკვეთილი დავებისაშორის ბერძენთაშორის ეკონომისტები, რომლებიც ვადაქორთა აღაშქრებენ ფინანსური კამბალისა და ფინანსური ილუგარქობის ბატონობის ფაქტის წინააღმდეგ, უარყოფენ ამერიკალიშის ამ ერთ-ერთი ბრძანად დამახასიათებელ ეკონომისტურ ნაშრომს.

ძველი არ არის იმის დანახვა, რომ ფინანსური კამბალისა და ფინანსური ილუგარქობის ბატონობის ფაქტის უარყოფით, ბერძენთაშორის ეკონომისტები ცდილობენ, რათა ძალადუარსებლად გამოაცხადონ, საერთოდ, ამერიკალიშის ლენინური თეორია-დაარწმუნონ მათში იმამი, რომ თანამედროვე კამბალიში არის არა ამერიკალისტური, არამედ ძალი „ტრანსფორმირებული“ კამბალიში, რომელსაც შესწვეს ფინანს მქონდალურად ვადაქორთობის მძებნის კვალიდღებობა, მათი საარსებო ბრძანება, ძაბულებენ ჩივი „სოცხეთს კმერანტრეკულ სსოგადოებას“, რომელსაც, თითქოს, შეუძლია სსოგადოების თითოეულ წევრს მისი შრომისაგან დამოუკიდებლად შეეჭმნას მატერიალური და კულტურული სიკეთე; მოვითავებენ „პოსტინდუსტრიულ სსოგადოებასაც“, სადაც სსოგადოებას თითოეულ წევრს, მიხედვითად იმისა, შეშრომს თუ არა იგი, თითქოს, შეუძლია ისახველოს „ავტონისტური წესით“ შექმნად ბრძანებთა სოცხეთ, ვაერათის სპირტით, ხელისუფლებით და სხვ. ამ სსოგადოებაში დამახანება არ ფაქობენ ლეკამეტრზე, სსოგადოებად არცაა მხოლოდ ის, თუ რიგობს დამსვენის, რიგობს ვამოივენის თავისუფალი ფრთ და სხვ.

რიგობს ხედავით, თანამედროვე ამერიკალიშის შეცვლა „სოცხეთს კმერანტრეკულ“ თუ „პოსტინდუსტრიულ“ თუ სხვა შავესა სსოგადოებათ, არის ფინანსური ბერძენთაშორის ეკონომისტებისა და სოციოლოგების დამეციფერა მონაქორთა, რომელსაც მიზნად ისახავს დამეციფრობის სოციოლოგის ჩივი მშრომელთა კვალიდღებობის სკიპნა, მოსაფინის მისი ფაქტობრატურა, ვადაქორთობის კამბალიშის ცხოველბეყოფილობა, რაც მას არ განხიზა ნამდვილად კი ფაქტობს არის, რომ კამბალისტური წიბობულებს ბრძანებში სს

სულწინათვე, კიდევ უფრო მეტად ვერო საკუთარება ეკონომიკური ღირ-
ნისებებზე, რომელსაც ბუნებრივად წარმოადგენს მათგანმა ატარებენ, ანუ
გამოსაღებ საყოველთაო ეკონომიკურ მომსახურებას და ფინანსური კაპიტალის
და მონიშნულს და ფინანსური მენეჯმენტის ინტერესებს უზრუნველყოფს.
მის ახლადი აქვს საერთო „სეკულარობა“ სახელწოდების ახლებთან.
არც სახელწოდებები, არც სხვა რაღაცებზე კაპიტალისტები — აქტი-
ურები და კორპორაციები — საკუთარება არ წარმოადგენს სპონსორებზე
საკუთარებას, ამის გარეშე არ ახლადი ჩამო საყოველთაო ეკონომიკურ-
ზე“ ღირსეულობა მართალია თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკურ აკადემი-
კისთან დაკავშირებით, რაც მეცნიერობაზე საქმიანობა სულ უფრო მეტად
სახელწოდების მონაწილეობით სრულდება, მაგრამ ეს გამოწვეულია ფინან-
სური ინტერესების ინტერესებით და სრულდება არ მოსწონებს მონიშნულ-
ებისა და ფინანსური მენეჯმენტის გაქრობას.

ფინანსური კაპიტალი რა განსაზღვრებს იმას, რომ თანამედროვე ბუნებრივ-
ლი ეკონომიკები და სოციალიზმი ადამიანებზე მათ ყალბ შეხედულებას?
ამის ერთ-ერთი მთავარი საფუძველი ის არის, რომ მათ ფინანსური კაპიტალის
ბუნებრივად წარმოადგენილი იმპორტის შესახებ განსაზღვრება გეგმობის
შეხებას, მაშინ როცა ექვს ქვეშ აყენებენ არ სრულდება უარყოფენ მის
ღირსეულობა განსაზღვრებს თანამედროვე ბუნებრივად ეკონომიკები და
სოციალიზმი აქვან გამოიღონ, რომ სახელწოდებები-მონიშნულსტერი
კაპიტალისტის პოზიციები მართლაც შეიკვლია საკუთარი-ფინანსური და
წესებულებების სტრუქტურა აქტიური ჩილი მოიხილეს იქნება ირანთან-
ცემსა, რაც არც არანა სადამსჯელი სპონსორებზე, სახელში ფინანსები,
საინვესტიციო კომპანიები, სასესიონ-საინვესტიციო მოცულობები და სხვ. —
რომლებსაც თითქმის შეიკვლია ფინანსური კაპიტალის გაცემა, მის ბუნება
ცხადია, ამ თანამედროვე ინტერესების ატარების სრულად, მათი აქტივობის
გაძლიერებამ რამდენადმე შეამცირა სამსახური ინტერესების სეფრითი წონა
საკუთარი-საფინანსო ინტერესებში, მაგრამ აქვან არ გამოიძინარეობს მათ
ცემისა და სამსახური კაპიტალის როლის შეცოცხება, სამსახური და მრეწველური
მონიშნულსტერი კაპიტალის შესრულის შეწყვეტა.

ამერიკის შეერთებული შტატების სამსახური საქმის ერთ-ერთი ცნობილი
სპეციალისტი დ. ბუდრიკა აღნიშნულია აღნიშნული, რომ საკუთარს უმსხვი-
ლესი მსხვილი ახლებთან განსხვავდებიან სრული და წარული პანდებისაგან
ამის, რომ ისინი დიდ სესხებს აძლევენ უმსხვილეს მრეწველურ კორპორა-
ციებს, რომლებიც განლაგებულია ამერიკის შეერთებული შტატების ტერი-
ტორიაზე და სხვა ქვეყნებში. ავტორი აღნიშნავს, აქტიურ, თუ რაგორ იბრ-
უნება მოიხილეს კაპიტალზე მრეწველური კორპორაციების შიშველ, ეს ცნობა
რამდენადმე ამათილებს ბუნებრივად ეკონომიკების მტკიცებას ამის შე-
სახებ, თითქმის მსხვილ მრეწველურ კორპორაციებს უკვე აღარ ესაქიბოება
სამსახურის გარეშე მღვება.

ფინანსური კაპიტალი აღნიშნავს, რომ თანამედროვე მეცნიერულ-ტექ-
ნიკური პროგრესი აქტიურად აძლევენ მსხვილ მრეწველურ კაპიტალისტებს
კორპორაციებს მიმართონ დიდ ფინანსურ დახმებებს მართლდრავ უკვე-
თავი მიწვილობითი განსაზღვრებისთვის, საქმიანობის, მრეწველობის ძალი

¹ G. Budzicka, Lending to Business by New-York City Banks, N.Y 1971, VI, 12.

დაჩვენს მოსწევინდ. კობორაყებს განსაუთრებთ ესაქობოვით, ავტო-
 თვე, საბაზო სიტუაციის ვერაჩვენს პირობებში ვარსებობებოვით ფინანს-
 სურა მარტაქვია. ასეთ ვითარებაში კავშირი მუყველურ და სავაჭრო პირო-
 პირობებს შორის კი არ სურსებებს, არამედ უფრო ძლიერდება. მისი მისამართი
 შეზღუდის პირობები კი არ სიტუაცია, არამედ ყოველ ვერაჩვენს ძალი ძა-
 ლით ეს ვარსებობა იმასვე ვერაჩვენს, რომ მასველ სარჩობით „თავიდაყო-
 ნასება“ არ არის მეთა, მის არ შეუძლია დიდი ხნით შეუკვლის ვარსებობა
 მიღებულ საშუალებების წილი, პირაქით, ზოგჯერ ქვეყანაში, მავალითად
 საფრანგეთში, იპონიაში და სხვ. კობორაყების ვარსებობა მიღებულ სა-
 შუალებები დამატება კოდეც მათს საკეთარ საშუალებებს. თუ ჩამოვხვდ
 ივალაქებ კავშირში იმყოფებობს მასველი კომპანები მანკებობს და სხვა
 საფრანგო-სარკვევო ფარსებობებობს, ვერაჩვენს ავტოთეს შეკრებოვ-
 ლი შტატების ვიკანტური სარჩობით კობორაყის „მეც სენტრალ კომპა-
 ნის“ მავალით.

ეს კომპანია რომლის აქტივები 54 მლნ ვოლარს შეადგენს, მის კოდეც 7 წლის წი-
 სის ვერა ვარსებობებოვით, მარტაქვით დიდი ხნით მისი მასველი მანკებობს და სხ
 აქტივაციის კომპანიათა მისველი ვარსებობის საშუალებით. 1949 წლის ბოლოს
 აღწველი კომპანის ვარსებობის დივიდიონები ვარსებობს 400 მლნ ვოლარსზე მეტ
 პირობებით, სავალით მეტ მანკ ვარსებობს კობ.

მოსალოდნელი ვარსებობის შიში მასველი მუყველურ მონობობებს
 საშუალებას არ აძლევს ვარსებობს კავშირი მანკებობს, მარტაქვით. მისი იმის
 შედეგზე ცდამი არის, რომ სავალით შემარტაქვებში, ვოდელოთეს მკობლივი შე-
 სადებობობა დივიდიონებობს მისი დამატებითი ვარსებობა, ამისათვის
 მისი სათანადო ვარსებობის შედეგზე თავისი იმყოფებობს ეს ვარსებობა კი არ
 ავტოთეს პირაქით, კოდეც უფრო ზედის საბაქო ვარსებობს რაღის. ზედის
 ქვეყანაში დიდ მანკებობობს იქმის დივიდიონების ძალი — კომპანობებო-
 ლი წესი, რომლის მისველით, ვარსებობს ვარსებობს სხვა სხვა სარჩობ
 დივიდიონების ვარსებობს მისი ვარსებობს, რაც ზედის დივიდიონი ვარსებობს
 დივიდიონის ვარსებობს.

ეს სიტუაციის შესახებ მარტაქვით შეკრებოვლი შტატების ვარსებობა მასველი ფინანს
 ვარსებობებოვლი წესის, მეც ვარსებობს საბაქო სარჩობით, შედეგზე ვარსებობს ვარსებობს
 ვარსებობს იმყოფებობს და ვარსებობს მისი სარჩობით, მისი ვარსებობს ვარსებობს
 ვარსებობს ვარსებობს და ბოლოს, მისი ვარსებობს ვარსებობს ვარსებობს ვარსებობს

თანამედროვე პირობებში, როცა სულ უფრო მეტი ძლიერდება საბა-
 კი სარჩობის კონცენტრაციის ვარსებობის ვარსებობით, როცა სულ უფ-
 რი ვარსებობს მისველით ვარსებობს ვარსებობს ვარსებობს — რაც
 მანკებს შესაძლებლობას აძლევს ვარსებობს სარჩობით იმყოფებობს
 ვარსებობს და იმყოფებობს ვარსებობს და ვარსებობს თავისი სარჩობის
 ვარსებობს და სხვ. — ავტოთეს იქმის დივიდიონი ვარსებობს ძალი თვისებობ
 დივიდიონებს: დივიდიონი ვარსებობს თითქმის ყველგან, ყველა საბის ვარსებობს
 ვარსებობს თვის ვარსებობს ვარსებობს ვარსებობს, რაც მის მონობობის ვარსებობს
 ვარსებობს ვარსებობს ვარსებობს. რაც იქმის ვარსებობს ეს ვარსებობს ვარსებობს
 ვარსებობს თანამედროვე ვარსებობს ვარსებობს ვარსებობს, მისი ვარსებობს მისი ვარსებობს

რომ სასაჩო და მრეწველთა მონოპოლიების ურთიერთშეწყობის ზედა ამ
ღიერებს მათ შეერთების სახელმწიფოებრივ კამბალთა, მრეწველთა, რეკ-
გამორბედების ებედონის ეკონომიკის სახელმწიფოებრივ განსაზღვრების
თი რეგულირების, შეერთებულ-ტექნიკურ გამოყენების [სახელმწიფოებრივ]
რეგის, ამ გამოყენებითა შედგების წარმოებაში დანერგვისა და სხვა ფორ-
მით.

ამგვარად, ზემოქმედის მიხედვით, შეიძლება დავსკვნათ, რომ არა-
საბანკო საკრედიტო-ფინანსური დაწესებულებების
განლაგარება, მათი აქტივობის ზრდა სრულებითაჲ არ
გამორბდება ფინანსური კაპიტალის უარსაყოფად, მან-
კვების რილის შეწყობარების საილღებტრაციოდ უფრო სწო-
რი იქნებოდა გვიტყვას, რომ ზანკებისა და სასაჩო კამბალთა აქტივობის თა-
სამწებრივ დონე და არასაბანკო ფინანსური ინსტრუმენტების ზრდა უფრო
ამაღლებენ კამბალთებრი წყობილების საკრედიტო ფინანსური სისტემის
მიყუდონისა — რისი უფელსეზულიყოფაჲ არ შეიძლება.

ფინანსური დაკავშირებით, კვინდა მიუკუთით ვერაღდება ერთ ვარ-
შობებს, სახელღობრ, ფინანსური კამბალთა ჰიდრაგონიკადელი განსაზღვ-
რების არმეტიურად, იმპორტინსტელ ხსიათს, რომელსე თანამებრივ
მებრებანზელ ეკონომისტებს ფინანსური კამბალთა „ვეგობის“ შესახებ და-
სარკის საბაზს აძლევს სწორედ ფინანსური კამბალთა ჰიდრაგონიკადელი
განსაზღვრების მიხედვით ცდილობენ ისინი, არასაბანკო საკრედიტო ინსტრ-
უმენტების ებედონების საფუძვალზე დაამტკიცონ სასაჩო საკრედიტო-საფი-
ნანსო სისტემის რილის შეწყობების ფაქტი, რაც, რიგობრე დაფინანსებ, სრ-
ღებით არ შეეფერება სისამფეოლეს.

გვერით აღენიშნათ ის, თუ რა ეფარებაში მივხედავ, რომ ჰიდრაგონიკის
ფინანსური კამბალთა სკოლის დამწმეება, რიგობრე ცნობილია, კამბა-
ლისონს ვადარებდ ამბერიალისში, მონოპოლიების წარმოქმნამ და ებდე-
ნარებაში ახალი სტრუქტურა შექმნის ამ წყობილების ეკონომიკურ და პოლიტიკურ
ცხოვრებაში, ძირებლად შეყვალა შეშნათ კლასის მბოროტის პარობებს, სა-
მბორო ვასდა ვარკვეთ ამ ძირებლად ამოყენებაში, რომლის ვარშე შედგებულ-
ელი იყო მიყუდნათა შეცნებარელი ახალი, შედგება ეს ადრეღებელი იყო
იმპობისე, რომ თითქმის ავეღანენ ფართი ვარკველესს მიყუდებენ სოცია-
ლისტური პარტების მბოფსოელი კამბარება, ავეღებარელი ირგანობაკება,
შეშნათ კობებრატეების და სხვ. რომელთა საქმანობის წარმარება სოცია-
ლისონს მიმარბედებით სწორ ირებრტაციას მიიბიბოფდა, მიგჩამ ახალი მი-
სის შესრულება ავეღანენ რიგი შეეძლო.

ამბერიალისონს აბლიგებები აქებენენ და აფიფებენენ მონოპოლი-
ტურ ვარბთანებებს; ტრებებებს, სინდიკატებს, სასაჩო მონოპოლიებს, ამგ-
ვარად აფერადებენენ კამბალთა მენარტების საქმანობის, კამბალთისონს
წარბებრტეარბელი კრატეისება ემეოფილღებანღენენ კამბალთისონს
ცადრელი უარბოფით მსარებების დავებობით, მიიბიბოფენენ ამ „სკოლიკე-
ბების“ გამოსწორების და თაყსეფალი კონკრეტისკის აღფენის.

მბოფსოდა, ე. მარქსისა და ფ. ენგელსის ნაშრომები თეორიული მბოფ-
ნების უფიფეს საყარბურს წარბოადფენენენ და წარბოადფენენ, მიგჩამ ამბ-
რიალისონს პერბიფის ავეღანენ სკოლისე, ამ პერბიფის ახალ ამოყენებზე ისინი
არ იბლუდებენ ამომწებრე პასებს სწორედ ამ ფრის (1910 წ.) გამოქვეყნება

რ. ჰელფერდინგის ნაშრომი — „ფინანსური კაპიტალი“, რომელშიც მისთვის აღნიშნული კვირის ზეგარეშე აქტიურობა, კერძოდ, სამხედრო და მრეწველური კაპიტალის ფრაფორიკაციონის — საქონის განხილვით, მრეწველობის წარმოში მასზე მოპოვებული შედეგითა და მისი მასების სტრუქტურის შესახებ მნიშვნელოვანი მოყვანილ შედეგების მოხსენიებით, რომელიც წიგნის ამბობებს, ვ. ა. ლენინმა მის დავებით შეესაბამა მისი ამოხსენივად ფიქრის შედეგების დღის ფიქრის საქონელს და განსაკუთრებულად მრეწველობის, შეარსების მარქსიზმს და ამორტუნების, ეს ამბობებს წარმოადგენს — ფრად მუხრის ფიქრით აღიარეს¹.

ფინანსური კაპიტალის ამის ვერ კიდევ ჰელფერდინგის წიგნის გამოკვლევასზე ბრუნდომოდ კონკრეტულ ლიტერატურაში შენიშნული იყო ვილ-სტიუარტის თაყვანისმცემლის — ამერიკელი კონ მუდის მიერ, რომელიც წიგნში — „სამხედრო ტრესტების შესახებ“ — წერდა:

„ამისთვის, ტრესტების ხელისაგ ხელისაგ კაპიტალისთვის წიგნი და მისი დავების ფორმული ქაღალა — ახალი მისი წარმოადგენს ფიქრის მისი დავების ფორმულის ამ წიგნის, რომელიც ფიქრის ამის გამოადგენს იგი ვილ-სტიუარტის — რომელიც მისი და მისი მისი — რეკონსტრუქციის ეს იგი ვილ-სტიუარტის მისი ფორმული ქაღალა ფორმული ქაღალა — ტრესტების რომელიც დავითა მისი მისი ფორმული ქაღალა — ახალი დავითა ფორმული ქაღალა მისი მისი ქაღალა და სხვა. მისი თაყვანისმცემლის ამის ამ ვილ-სტიუარტის წიგნის, გამოადგენს ამის მისი და ახალი მისი მისი მისი და სხვა“.

როგორც ვხედავთ, ამ მხედრობაში აღნიშნული მისი ფინანსური კაპიტალის და ტრესტების კერძობისთვის კაპიტალისთვის ფრაფორიკაცია, სამხედრო, მისი ფინანსური კაპიტალი არ ამის მისი ფინანსური კაპიტალის წინააღმდეგობის ფორმის, მისი ფინანსური კაპიტალის წინააღმდეგობის ფორმის, მისი ფინანსური კაპიტალის წინააღმდეგობის ფორმის.

ფინანსური კაპიტალის ჰელფერდინგისთვის განსახილველად სერიოზული კონკრეტული და მისი კიდევ ერთხელ მოყვანილ შედეგის საქონელ არ იყოს, მისი, რომელიც უკვე აღნიშნული, თანამედროვე ბრუნდომული კონკრეტული და სერიოზული ფორმის ფორმის მისი შესახებ, თითქმის ფინანსური კაპიტალის მარქსისტული-ლენინური კონკრეტული მისი კარგის და ქაღალა — ვილ-სტიუარტის, რომელიც დავით-სტიუარტის ფინანსური კაპიტალის ჰელფერდინგისთვის განსახილველად, ვილ-სტიუარტის მისი ამორტუნისთვის მისი მისი, რომელიც ფინანსური კაპიტალის ჰელფერდინგისთვის განსახილველად რომელიც ფორმული ქაღალა და არ ვილ-სტიუარტის მისი ლენინური განმარტების შედეგით ვილ-სტიუარტის რომელიც ბრუნდომული კონკრეტული და სერიოზული შედეგის სერიოზული მისი მისი, მისი და ეს მისი არ იყოს.

მისი ვილ-სტიუარტის ფინანსური კაპიტალის ამის და მისი წარმოშობის სტიუარტის ლენინური აღნიშნული დავით-სტიუარტის დავით-სტიუარტის მისი მისი მისი ბრუნდომული კონკრეტული ვ. ა. ლენინის განსახილველად, ფინანსური კაპიტალი მისი კაპიტალისთვის წარმოშობის ახალი სტიუარტის იგი რომელი ქაღალა და ვილ-სტიუარტის კაპიტალისთვის მისი მისი ახალი მისი

¹ ვ. ა. ლენინის „საბჭო“, ტ. 32, გვ. 341.
² John Hardy, The Truth about the Trusts NJ, 1904, p. 493.

ფინანსთა, რაც იმპერიალიზმის ერთ-ერთი მძლავრი ფორმირების ფაქტორია. სულ წინაშე წარმოადგენს; ხანამ იარსებებს იმპერიალიზმს, რაც ნებისა და წინსვრის კაბეტალი, ფინანსური პლუტოკრატია და პარტიის სისტემის ზომის ფინანსური კაბეტალი, იარსებებს იმპერიალიზმს.

რ. პლუტოკრატია სულ სხვა შეხედულებას ფიქსირებს ამ საკითხის მიმართ. მისი განსაზღვრებით, „სამხრევლო კაბეტალის სულ უფრო მზარდი ნაწილი არ ეკუთვნის ამ მხრევლებს, რომლებიც ამ კაბეტალს იყენებენ; კაბეტალის განსაზღვრულებული ძირითადი მთლიანი მანკის საშუალებით ხეუბიან მანკი წარმოადგენს მათ მიმართ ამ კაბეტალის შესაყვარებებს. შეიძლება მზარდი, მანკისა თვისი კაბეტალის სულ უფრო მზარდი ნაწილის მოთავსება ეხება მხრევლობაში, — ამის გამო იგი სულ უფრო და უფრო მეტად ექცევა სამხრევლო კაბეტალისად. საბანკო კაბეტალს, — მანკისა და მხრევლო კაბეტალს — რომელიც ამ გზით ნამდვილად საბანკო კაბეტალს აჩიხს ვადაქმნაველი შე ვაწილებს ფინანსურ კაბეტალს. ქვეყნის რ. პლუტოკრატია წერს: „ფინანსური კაბეტალი არის კაბეტალი, რომელიც მანკის განსაზღვრებაში იმყოფება და რომელსაც მხრევლები იყენებენ“.

როგორც ვხედავთ, რ. პლუტოკრატის მიხედვით, ერთ პლუტსზე არსებობს საბანკო კაბეტალი, მეორე პლუტსზე — მხრევლო კაბეტალი. ძირითადი მთლიანი ხეუბიან ამის მიხედვით, თუ როგორია მოთხოვნა თითოეულ მათგანზე. მხრევლობის ამ თუ ამ ზომით ესაქიროება მანკის კაბეტალი, რაზედაც იგი პრიორიტეტს იძებს, მანკის თვისი კაბეტალის განსაზღვრულად ესაქიროება პრიორიტეტით. მართალია, როგორც რ. პლუტოკრატია აღნიშნავს, ფინანსური კაბეტალი ვითარდება და ემართება სხვაგვარად აღწევს მხრევლობის მოწოდებლობის გზით, მაგრამ ამით სკნის ვითარდება არ იცვლება; მანკის შემოსავალი მთლიან უფრო საშუალო და მეტი ხეუბა რაც კიდევ უფრო მეტად აფართოებს მანკის კაბეტალის მოთხოვნას მხრევლობაში. „მხრევლობა უფრო მეტად ხეუბს გამოყოფილებული საბანკო კაბეტალისაგან“ ანდა აბანკო ძალუფლება იხრდება, ძირითადი მხრევლობის გამოყოფილებული და პილას და პილას პეტონ-პეტონებზე ხეუბიან. როგორც ფინანსური კაბეტალი, მანკის იმყოფებენ თვისი თვისი მხრევლო კაბეტალის მოკვების, ისე როგორც ერთ ფრის ხეუბი შეეძლება თვისი „პრიორიტეტის“ ფორმით გამოყოფილი უკნის ზომის შემოსავლის და შემოსულის კი რეზტა“¹⁸.

მოელი ამ შეველობიდან ნათლად ჩანს მხრევლობისათვის მანკის სკიროება, მანკის შევიმარტობის იმუნად ვადღერება, რომ იგი „პეტონდება“ მხრევლობაზე. — ეს არის და ეს აქ ერთი სიტყვაც კი არ არის ნათქვამი საბანკო და მხრევლო კაბეტალებს „დამოუკიდებლად“ არსებობაზე, მათს შერჩევაზე, მათს ვაერთიანებაზე. პლუტოკრატის ფინანსური კაბეტალს მიმართ თითოეული მსხვილი მანკი, რომელიც თვის კაბეტალს აბანკებს მხრევლობაში, მხრევლობა კი ვაწყარავებულად „თავისთავად“ არსებულად გამოყოფრება მანკისთან შედარებით.

როგორც ვხედავთ, ეს არ არის ფინანსური კაბეტალის ნამდვილი მეორეხარული დამსახურება იგი არ ვაჩვენებს ფინანსური კაბეტალის ნამდვილ

¹⁸ P. Galbraith: Financial capital, M., 1960, стр. 301.
¹⁹ იბ. ვ. 302.

სახს, ახს. ვ. ა. ლენინი აღნიშნავდა, რომ: „ეს განსაზღვრა სრულ არა მხოლოდ, რამდენადაც იქ აღნიშნული არ არის ერთ-ერთი მხარე, არამედ განსაზღვრა სხედლობის წარმოებისა და კაპიტალის კონცენტრაციის, მხოლოდ ერთი მხარე, როგორც კონცენტრაციის შედეგად მხოლოდ არამედ კიდევაც მონოპოლია მისევე განსაზღვრებით. ფრანსურთი კაპიტალი არის მონოპოლისტურ-მცირე-სკოპიანი უფლები ბანკების სახსარო კაპიტალი, რომელიც შეესაბამება მრეწველთა მონოპოლისტური კავშირების კაპიტალს“¹¹. ამისადასა, ფრანსური კაპიტალის წარმოშობისათვის მთავარი წარმოების კონცენტრაცია მისევე აღმოცენებული მონოპოლიურთა ბანკების შეერთება იმე შეზრდა, რაც რა თქმა უნდა, პოლფერდინეს არ განხდა ფრანსურთი კაპიტალის ლენინური განსაზღვრება ძირველად განსხვავდება პოლფერდინეს სრული განსაზღვრებისაგან, რასაც სქილადვე ბერკედიშვილი შეაღწავტა:

„მთვეს რა ფრანსურთი კაპიტალის ღრბა შეერთებული დამსრუება, ვ. ა. ლენინმა ამასთანვე ერთიკის ქარცეხელში ვატარა რ. პოლფერდინეს კონცეცია ამ სკოპის შესახებ. ამხელა მისი მეთაი იპორტუნისტული ხასიათი ფრანსურთი კაპიტალის პოლფერდინესველი განსაზღვრების დიდი შეცდომა უწინარეს ყოვლისა ის იყო, რომ იგი ვარკივდა წარმოების პრობლეს უპირატესობას არქებდა განწილებას, ვაცდის, მომხარებას რ. პოლფერდინესათვის გამოსავლს წარმოდევნა არა წარმოებაში, არამედ უფლის, კრედიტის, ბანკების, ბირჟების სფეროში მომხარია ცვლილებები წარმოებაში მომხარია ცვლილებებს მისთვის შეარტხარისხოვანი მნიშვნელობა მქონდა. ამოი ახსენება ის რომ პოლფერდინე ვაცდლის სფეროში მომხარია ცვლილებების განხილვის შემდეგ ამ ცვლილებების სფეროებზე განხილვდა მრეწველური მონოპოლიების წარმოშობას. აქედან ხას, რომ იგი ვადაქარბებით აფასებდა ბანკების როლს, პოლი კაპიტალისტური ექსპლუატაციის როლს იმპერიალიზმის ეპოქაში ამცირებდა. პოლფერდინე ამტკიცებდა, რომ „ბანკების ძალაუფლება იზრდება, ძირი პოლის და პოლის წარმოდევნენ მრეწველობის დამფერებლებს და მუხატორებს“¹². მერც იგი ბანკებს მოწერდა მთელი კაპიტალისტური მუხარეობის „მთარგანისებელ“ როლს. ამტკიმ იყო, რომ ბანკების ვაძლეუტების ვაძლობაზე პოლფერდინეს შესაძლებლად მოახდა წარმოების არქიოს თანდათანობით მომხარია, არქიოს შეველი კაპიტალისტური წარმოების „კვებისმოხარ“ ირგანისაციით დამახსიათებელია, რომ თვის „ფრანსურთი კაპიტალში“ პოლფერდინე არსდ არ სმართის ტერბინებს: „შეზრდას“, „ვად-ფაქება“; სახსარო მონოპოლიების მრეწველურ მონოპოლიებთან შეზრდის, ვ. ა. ლენინის ვაცდლის იგი სმართის ვაძოქმის — ბანკების „ბატონობა“ მრეწველთაზე.

¹¹ ვ. ა. ლენინი, ახს., ტ. II, გვ. 292, 294. ფრანსურთი კაპიტალის სკოპის შესახებ, — მეს 2, ვოლკოვ, — რომელიც კაპიტალისტის უსაღესესტაობაზე — იმპერიალიზმზე ვადადლის სკოპში ხმოდებდა XIX და XX სუვესეთი ბერბზე. მარტა ბერტი ვკონსიტა, მესამ ჩოლოვ ვ. ა. ლენინს ახსნ ფრანსურთი კაპიტალს არა, რამელიც წარმოადევს სახსარ-მონოპოლისტური და მრეწველურ-მონოპოლისტური კაპიტალებს შეზრდას და ცვლიცხა, რომ ფრანსურთი კაპიტალის სკოპისა — იმპერიალიზმის ერთ-ერთი მთავარი კვანსიხარია სმართა.

[M. Волков, Французский капитал и финансовый олигархия, М., 1964, стр. 35.

¹² P. Гильердинг, Французский капитал, стр. 302.

შედეგი ანტეპიო ხსნათს შეყომა, რომელიც A. ჰიდერდინგი და
წერს თავს წიგნში, — კანტლის პარაზიტების დაფარვაზე
ამ მხარე, როგორც ვ. ა. ლენინი აღნიშნავდა, მის ჰიმნში, შედგება
ბოლო ვადაზე ვინც A. ჰიდერდინგის ერთ-ერთი დიდი მოწინააღმდეგეა.
რომ იგი ვერცხვს ედღობა თავის კავშირს იმპორტინგთან, რომელსაც მან
შინ ადგილი ქონდა მუშაობის დროს, ეწვიოდა მარტინის, შერაგებს
იმპორტინგთან. ეს და მთელი რიგი სხვა შეფიქრებები და ნაყოფინებს
რომელიც ვაძინდა ჰიდერდინგის აღნიშნულ კანტლებულ წიგნში, რო-
გორც ვაქვით, თავის ზრთზე ახლა ვ. ა. ლენინმა აღნიშნა მუშაობის სურათ-
შინაში მარტინისათვის მისი სწორი ხსნაობა ამჟამად კი მის ისე ებღუ-
ჭებთან ზურგდინეული გარნიზინტები და სოციოლოგები.

აღსანიშნავია, რომ იმპორტინგის, ერთობ, ფრანსუა კანტლის
ლენინური კონცეფცია სესებოთ დაფასებია სწამდებულს. ახა მანკების
მეტონობა მარქველობაზე, მარქველობის დამორჩილება მანკების მიერ, ახა-
მედ მათი ურთიერთშეზღუდა და ფინანსური კანტლის მონო-
პოლიის წარმოქმნა, ფინანსური ოლიგარქიის მატო-
ნობის გაძლიერება — ახა ახსნათებს თანამედროვე იმპორტინგის-
ტერ სმუარის ზურგდინის თანამედროვე დამკვეთები თავიანთი კონცეფ-
ციის გასაზრდებლად მიმართავენ ფრანსუა კანტლის ახა ლენინურ
ამაზე ჰიდერდინგეული განსაზღვრების ეს განკვეთილი ვინაობა, რო-
გორც იგივე ჰიდერდინგი აღნიშნავს, ფრანსუა კანტლის თავის სოციო-
ლოგის პროცესში შედგება მომწიფდის ამ მკვებზე სოციოლოგის რომელზედაც
იგი აღმოცენდა. „ეს — შეასწავლო რეველირებელი სოციოლოგის ანტეპო-
ნიტურ ფორმში, მიერამ ეს ანტეპონიზმი ახის განსწილებლს ანტეპონიზმი“.
მამსდაძე, იგი შეიძლება სევაყარადე ვაგებოდეს.

A. ჰიდერდინგი იგი ხაყლითი კონცეფციის წარმომადგენელი, რომ-
ლის მხედველი იგი მანდა კანტალიზმის ახალი მიუღწის, მიუღწიოდ, კ-
ანტალიტური ვინიზირის შედგობების მიზნებზე ჰიდერდინგი ზედადა
ახა წარმოების პროცესს, ამაზე მიმოქცევის პროცესის დარღვევაში კო-
ნისის მიზნებზე მის მანდა ახა კანტალიზმის ძირითადი წინააღმდეგობა
ამაზე საქონელის მიმოქცევის პროცესის ცლილება კონისის მანა, ამ-
ბობდა ჰიდერდინგი. „შეიძლება მხოლოდ კანტალიტების საქონელის მი-
მოქცევის სეციოლოგური პროცესებთან გამოზრინებ“¹¹. აღსანიშნავია, რომ
იმპორტინგის და ფრანსუა კანტლის ანალიზის ამ ანტეპონიტირული
ეკონომისიდან ჰიდერდინგი ლოგიკურად მიუღდა სურათშიაობის პრო-
ცესისათვის კლასობრივი ინტერესების გამკველობაზე და კანტლის დიქ-
ტატორის ზედიზედ ფრანსუის ერთგული მანდაც განდა საქონის ამის შე-
სახებ იყოფენ იმპორტინგის თანამედროვე ანოლოგებში, რომელსაც
სურათ იგი ვ. ა. ლენინს დიქტობისპრობ, გამოაცხადონ ჰიდერდინგი თან-
ამედროვე კანტალიზმის თეორიული ანალიზის საქმეში მთავარი ავტორი-
ტატორ.

ფრანსუა კანტლის და ფრანსუა ოლიგარქიის განვიითრებამ თან-
ამედროვე კანტალიტურ ქვეყნებში ისევე გაქანება მიღლი, რომ ახა ახე-

¹¹ P. Гильфердинг, *там же*, стр. 317.
¹² *там же*, стр. 328.

შობს ახე ერთი სამშალო და წყაროა საქონელმწილობეულიც კი ახე ქ-
ლაქად და ახე სოფლად; რომლებიც არ იყვნენ მისგან გამოყოფილნი, არც
დასამორჩილებლად ფინანსურ კაბატალს ვაჩნია ბანკებს, სამსჯულო
ღიბა კრედიტებისათვის; ამოიკიდებენ სხელ კონტრაქტებს, რომლებიც
კრედიტორ ფორმებზე. მაგრამ ეს კრედიტორ არ არის ვეღვაღერი ფინანსური კაბ-
ტალი, ბანკების ვაჩნია ფლობს სხვა სარეალურებსაც; სატრანსპორტო, კე-
ნორეგისტრაციის მონოპოლიებს და სხვ.

მაგრამ ძალა, სანტერესოა, ვაევიო ტერმინებს „შეერთების“ და
„შერწყმის“ შინაობა, შათი მნიშვნელობა შეერთებისა და შერწყ-
მის შობის არის ამობრვი გამოხვევა, სამსჯულო მონოპოლიის შეერ-
თება. მხეწველურთან ველისმობის შათი ირგანოცოვლ ვაერთიანებს
ერთ მონოპოლიაში ეს მოღწევა, მაგალითად, ამ კონტრაქტის ფორმით, სა-
დაც ერთი კომპანის საკუთრებაში ერთგორულად იყოფენ მხეწველური
საწარმოები, კომერციული ბანკები, სადაზღვევო კომპანიები და სხვ., ამ ბან-
კის შერ მხეწველური ბანკის შეყიდვის ფორმით. სამსჯულო მონოპოლიის
შერწყმა მხეწველურთან ერთ მონოპოლიაში მოღწევა შათი ირგანოცო-
ვლ ვაერთიანების ვარეშე ფინანსური კაბატალი განტკაცობელი შეო-
რე კრედიტების, მხეწელ ექსპონირებთან ერთად, ხელმძღვანელობის პირადი
უნაის ვნით და სხვ. ეს ფინანსური კაბატალის წარმოშობის ვეღვაღე უფრო
შექნალი და უფრო ვარეგობელი ფორმა¹⁵.

ფინანსური კაბატალის შექმნაში მონაწილეობს როგორც სამშალო, ისე
ფაქტორი კაბატალი. — ესენი მის ნაწილებს შეადგენენ: მონოპოლიზებულ
ფაქტორი კაბატალში თითქმის ყოველთვის შედის ისეთი ფაქტორი ქალაღე-
რი, რომლებიც ბანკის ხელში იყოფებან უფრო აფრ, ვიდრე თავითი
მშობლების ხელში მოხვედებოდნენ მხეწველური მონოპოლიის ფაქტორი
კაბატალის მნიშვნელოვანი ნაწილი ბანკების პარტნიორ საკუთრებაში იყოფე-
ბა როგორც შათი სამშალო კაბატალის ნაწილი. მაგრამ აქედან არ გამოდ-
ნათობს, რომ ვეღვაღე ფაქტორი კაბატალი არის ფინანსური კაბატალის ნა-
წილი (მაგალითად, წყაროა მწარმოებლებს ექსპობი). ეს რომ ძე იყოს,
მაშინ ახე მის საქართველო ეწინააღი ერთმანეთისგან ვანეგესტრაციებინა „შე-
ერთების“ და „შერწყმის“. ფაქტორი კაბატალის მოძრაობაში ჩვენ ვხედავთ
შეერთებს, სამშალო კაბატალის მოძრაობაში ჩვენ საქმე ვაქმენ სამსჯუ-
ლო და მხეწველურ კაბატალის შერწყმისთან, ერთი ესენს შეორებს¹⁶. თე ამ
კრებით ვანებოლევი საკითხს, კრედიტ უფრო საღად ვაერთანავთ პოღეო-
ღივკის შერ ფინანსური კაბატალის განსაზღვრების ცალმაროობას.

როგორც ცნობილია, მარქსის შერ მოღებებს ვაევიო პროცენტად და
შეწარმის შემოსულად დამატებულთა იმზე, რომ მხეწველური კაბატალის
უმეტესი ნაწილი, თე პოღიანად არა, ნაცესებს წარმოადგენს. აქედან ის არ
გამოდის, რომ ყოველი ისეთი კაბატალი შეიძლება იყოს ფინანსური კაბატ-
ალი, ძევე ბანკითი არ შეიძლება იქცეს მხეწველ კაბატალისებდ შობილად იმა-
ტომ, რომ აგი სესს აძლევს მხეწველეს პოღეოღივკის ფინანსური კაბ-
ტალის განსაზღვრება კი ისეთ საღეშველს ემუარება, მის ფინანსური კაბატ-
ალის ვაევის გამოევის ბანკებზე მხეწველობის შინადა დამოკიდებულებინა-

¹⁵ С. М. Нельсон, Маллоберы в монополиях, М., 1965, стр. 228-229.

¹⁶ იქვე, იმათ, სტა., გვ. 231.

გან. მეტიმ, უწინაეს ვიქლის, ვ. წ. ბანკების ასლი ჩვენი ფინანსური კაპიტალის წარმოშობის პროცესის ერთი მხარეა, მეორე მხარეა კი წარმოადგენს ბანკების ვადატყევა თავდაპირველი შემთხვევიდან კარგობის ერთი მხარე მინიპოლიტიკა; მისი ასეთად ვადატყევა მრავალხარისხის მხარე სპეციალიზაციის შედეგი კი არ არის, არამედ სამსჯელო საქმის კონცენტრაცია და ერთი მუქი სამსჯელო ვადატყევის ხელში სპონსორების თავისთავადი ფული სპონსორების მნიშვნელოვანი ნაწილის ცენტრალიზაციის შედეგია.

ამგვარად, წარმოების კონცენტრაციიდან და მინიპოლიტიკიდან ასტრუქობის სპონსორების არ იმდენი პოლიტიკისათვის თავის სპეციალიზაცია სწორი არ არის აქონის ფინანსური კაპიტალზე ამ ფორმე ზეინ კიდევ უფრო მეტი ძალიან წარმოადგენს ვ. ა. ლეონის ფუნქციის მნიშვნელობა ამის შესახებ რომ ფინანსური კაპიტალის წარმოშობისათვის ადგილებზელი პარობები იყო წარმოების კონცენტრაცია, მისგან აღმოცენებული მინიპოლიტიკა და ბანკების შეტრები ანუ შეტრები მრავალხარისხის.

გულად იბრძოლებენ იმნი მშრომელი ადამიანების პოლიტიკური და სოციალური ინტერესებისათვის ცხოვრების ყველა სფეროში.

მინიპოლიტური კაბატალისგან წყვეტბული პროფესიონალი ინტელექტუალის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს მოახლოების მათთვის შეეს მიწაწილეობის უფლებების შესახებ; ვასაფხვია, რომ სკაოთი ვებს, მშრომელისაში მშრომელთა სამჯერ მიწაწილეობას, რომელიც მიმართულია მინიპოლიტების ძალადუფლებების შეზღუდვისაგან და ითა მშრომელეებს მიერ კონცენტრების მოქვეყნების კონტროლზე. პროფესიონალი მოახლოვნები მართაში მიწაწილეობის უფლებების შესახებ მიმართულია მასზე, რომ შეიქმნეფეს მოახლოების შეკნაოერულ-ტექნიკური ავეილდუციის მოახლოვნების შესამისად ვაონიპოეტრ და სწოვადოებრივ ვანოთარებზე. შეკნაოერულ-ტექნიკური ავეილდუციის მოწიფებელი ვაონიპოეტრ, სოციალური და პოლიტკური პრობლემები, მათი ვადწივადების შეიქმნებლობა სახელმწიფოებრივ-მინიპოლიტური სისტემის პარტიებში ვეიქვენეს იმის ვადადებულ სემოროებას, რომ შეშათა ელსი, პროფესიონალები და სხვა დემოკრატიული და მწიფობისმოვერე ძალები დადგენენ სკეოთის ვებს, ვამომეშვეონ დემოკრატიულად დამსხვავებული ინტელექტუალის პროგნამა, მიმართული სახელმწიფოებრივ-მინიპოლიტური კაბატალისმის წინაღობევა — ტექნიკური და სწოვადოებრივი პროგნებისათვის. მშრომელისაში მიწაწილეობის მოახლოვნის, ამეე დროს, დიდი მნიშვნელობა ექვს ყველა ვაონიპოეტრ, სოციალური და პოლიტკური მოახლოვნის ვანოთარელებლისათვის.

ელსიპირივი ბრძოლის ტაქტიკა ვფრში ვეიქვენეს, რომ შეკნაოერულ-ტექნიკური პროგნების ვამოქვენესა ხელის ვეილდუციისათვის შესაძლებელია მხოლოდ იმ პარტიითა, თუ პროფესიონალები მართაში შეშათა მიწაწილეობის უფლებების ვანოთარეფს როგორც ბრძოლის იარაღს მინიპოლიტების წინააღმდეგ ვატარებენ დამოუკიდებელ პოლიტიკას, ვარეოვენენ შიომისა და კაბატალის შირის „სოციალური პარტიისობის“ ყოველვერ ვარიანტს. შეკნაოერულ-ტექნიკური პროგნების სკეოთებში თეიანი ვამოთარებლებს პოვლოებენ ვფრის პროფესენტრის სპროგნამი დოქტრენტებში. ყველგან სპეკამულია პროფესიონალებს დავებოთ დამოკიდებულესა ტექნიკური პროგნებისადმი, მავტამ, ამასთანვე, აღნიშნულია, რომ მისმა დანერგვამ წარმოებამი უნდა ებრუნველდოს მშრომელთა კეილდუციისა, სოციალური პროგნისა პროფესიონალები იქონებენ ტექნიკურ პროგნის როგორც ცხოვრების დონის ამაღლებასა და ადამიანის შიომის ვადეფილებს მნიშვნელოვან ფაქტორს. ტექნიკური პროგნის უნდა ვსამხრებმოდეს სკეოთი კეილდუციისა ვაონიპოეტრისა და სოციალური საწილეები რომლებიც შეიქმნება წარმოებენ ძალი ტექნიკის დანერგვისა და აკეიონალიზაციის შედეგად, შეფხევი შევადლევერეობისა და ვამოკლდევს სავანი უნდა ვახდეს.

ძალი ტექნიკისა და ტექნოლოციის დანერგვა თეოვლებლად იქვეს ყველგან ვეიონიპოის სტრუქტურისაში, პროფესიულ შედეგილობისაში, შიომის სისათვის პროფესიონალების შესვეერისა იბოთი, ეს პროფესიები დროულად უნდა იქნან შეკნობილი და სკეოთბრი სპეკიების მიწაწილეობით უნდა ვამომეშვეფს შესამისი დონისარებები მშრომელთა ინტერესების შესამისად.

¹ Program der Kommunistischen Partei Deutschlands in Deutschland, 13. Februar, 1968, S. 5.

პროფკავშირული პროცესის პიზელანტიკოსათვის გამოყენებულ პროცესში აღნიშნულია, რომ რაციონალიზაციის და ავტომატიზაციის შედეგად შეიძლება შრომის ხასიათი, წინაპირობის ძალი პროფკავშირული მოთხოვნის დასაყრდენი შესაძლებელი ნეგატიური სოციალური შედეგები შექმნას და აუღლებელი უნდა იქნეს შემდეგი ვიზიონი: 1. წინამძღვრ მართვასთან შრომითი მონაწილეობით, 2. სტრატეგი ხელშეწყობების დაფუძნებით, 3. შრომითი ბაზრის გეგმური სხედშიწიერი პოლიტიკის განხორციელებით.

დასავლეთი გერმანიის გაერთიანებული პროფკავშირების სამხრეთში გოეტშენგენში დასახულია რიგი ცენტრები, რომლებშიც ხელი უნდა შევიდეს ძალი ტექნიკის დასაყრდენი შედეგად მისაღობენელ გარემოს შედეგად ამ მიზნით წამოყენებულია წინადადება, რომ სწავლობენ რიგი ინსტიტუტ-ტექნიკური აუღლებების გეგმის დაშვებისათვის ერთად. შემდეგ ავრთვან, სოციალური გეგმები რომლებშიც გათვალისწინებული იქნება შრომითი დასაყრდენი უზრუნველყოფა. მათი ხელმძღვანელი სწავლება განსაკუთრებული ავრთვების უნდა შეეძლოს სამუშაო ავღლებებს და სამუშაო შედეგად შედეგისათვის ხელმძღვანელის დონის შენარჩუნებას, რადგანაც მათთვის უფრო ძალია ძალი პროფკავშირული შედეგად და მათ ხელმძღვანელი დაშვებული მოხდენების გამო მისაღობი ხელმძღვანელის იფინობა. ფედერაციული გერმანიის გაერთიანებული პროფკავშირების 1966 წლის მარტის კონგრესზე მიღებულია სპეციალური რეზოლუცია — „ტექნიკური განვითარება, ავტომატიზაცია და სოციალური უზრუნველყოფა“ — სადაც აღნიშნულია, რომ ტექნიკური პროგრესის არც შედეგები შეიძლება და არც შედეგები, მაგრამ, ამასთანავე, უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მასზე გონივრული კონტროლი ეწეოდეს და ადრე ავღობათვის სსსრკებში აქვე წამოყენებულია რიგი მოთხოვნები, რომლებიც მიმართული არის ფედერაციული მოვრობისადმი და შექმნილებსადმი: განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შემდეგი მოთხოვნები — ავტომატიზაციის და ტექნიკური განვითარების ფედერაციული ბიუროს შექმნა სამონიტორინგის, სამეცნიერო ცენტრებისა და ერთი ბიუროს სექციონის კოორდინაციისათვის პროფკავშირების მონაწილეობით; შრომის ბაზრის ინსტიტუტის შექმნა შეცნობილი გამოყენების სტრატეგია ძალი ტექნიკის კონსტრუქციის და სოციალური ხელშეწყობების გარკვევისათვის; რეგიონული და სტრუქტურული პოლიტიკის დაგეგმვა სსსრკი შედრეობის მოხორციელების შესაბამისად; შრომითი ავღობა კატეგორიებზე დასაყრდენი; ტექნიკური განვითარებისათვის დაყენებული სოციალური ცენტრების დაფინანსებისათვის სოციალური ფონდის შექმნა; შრომითი პროფკავშირული სწავლების პროგრესული სისტემის დასაყრდენი.¹

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის პროფკავშირებს კარგად ესმით, რომ შრომითი ავღობისათვის ავღლებებისათვის ტექნიკური პროგრესის გამოყენება მჭიდროდა დაყენებული კონსტრუქციის ავღობა საკითხის გადამწყვეტშია შრომითი ავტომატიზაციის მონაწილეობის განმარტებისათვის. პროფკავშირების მოთხოვნები შეცნობილ ტექნიკურ პროგრესთან დაყენებული

¹ „Aktionsprogramm 66, Herausgeber DGB, Mai 1970, S. 22.
² Entschliessung des 7. DGB-Kongresses, „Technische Entwicklung, Automation und soziale Sicherheit“ in: „Mitbestimmung — Gesellschaftliche Demokratie“, Berlin, 1967, S. 22.

საკითხებზე ბრძანადგომისათვის ახან იგი ურთიერთდაკავშირებულად ამოცანის გადაჭრისათვის: 1. ბერძენული მხრიდან შეტყობინებები დათმობის მოპოვება—ხელის მძლავრობის განმარტება; 2. მშრომელთა აქტიური შემოქმედების მიღწევა შეტყობინებულ-ტექნიკური აგვარდების მხედლობაზე მის ხასიათზე, დასაქმებულობის უზრუნველყოფაზე ამ მოცინების გადაჭრის დღე მნიშვნელობა აქვს მშრომელებისათვის, მაგრამ ამასთანვე, დასველი ვერმანის პროცესებში უნდა ვითვალისწინოთ ეს შეცდომები, რომ ვერც ბერძენთა თავისი მომხმების მიღწევასათვის მშობად მიღის ზოგიერთი შეტყობინებებზე, დასველი ვერმანის მოცინობისათვის, მათი სხედწილის და იდეოლოგიისათვის სრულად ნათელია, რომ მათი ძალადუღება მანამ ამოქმედებს წარმატებით, სანამ არ იქნება შემთავად კლამის, განსაყვარებით პროცესების აქტიური გაცემა განმარტებული ამტომ ისინი სხედსხევა სხედლებით იმტყვან ამსათვის, რომ მსომხივი დემოკრატიული ხმობის მათგანა ძალამ—პროცესებში—ვერც განთავსონ თავი მნიშვნელოვან დემტობს, რომელიც იმტყვებს ვერც მოცინობის წყადგნენ დათმობებზე, წარმადგენს, აგრეთვე, ვერმანის დემოკრატიული ხმობისათვის ამტყვობის და მისი დღე ზოგიერთი მიღწევები.

ამასთანვე აღნიშნავთ, რომ მოცინობისტყობი ბერძენთა მიღის მხლით ისეთ დათმობებზე, რომლებიც სრულადვე არ იწარმოებენ მათი ძალადუღების სვეტის ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ ეს მომხმები ვითვალისწინონ პროცესებში თავიანთ მოცინებებში მოცინობაზე შეტყვობაზე წყადგან დათმობებზე, მხლით ისე, რომ არ დატყვონ ძალადუღების იქი ვითი სვეტობა სწორედ ამ დროს ვლანდებს ვერმანის იდეოლოგიული ხმობისათვის პროცესების შეტყობინებულ-ტექნიკური აგვარდებისათვის დაკავშირებულ მოცინებების განსაყვარებელი მნიშვნელობა, რომელიც მვეტობისათვის ამსა, რომ ველენს მოცინობის შეტყობინებულ-ტექნიკური პროცესის ხასიათზე შემთავად კლამის სსარტყვებზე, ვითის მხრივ მხედლი ბერძენთა იმტყვან ამ პროცესებში ამოცანის გადაჭვადტის წარმადგენს, მეორეს მხრივ ზოგიერთი პროცესებში მვეტობის აგვარდისტყვლი შეტყვობაზე შეტყვობებზე შემთავად კლამის იდეოლოგიისათვის—შეტყობინებულ-ტექნიკური აგვარდების მნიშვნელობის ისეთი გადაჭვადტისათვის, რომლებიც იქნებოდნენ „ვეტობისათვის ხელსაყვადლო“, ვ. ა. კამტალისტობისათვის და მშრომელებისათვის. ასეთ აგვარდისტყვებს შეიძლება მივეტყვინოთ მვეტობად, ვერმანის იდეოლოგიული ხმობისათვის შეტყვობისათვის პროცესების ზოგიერთი წარმადგენლები.

ვერცის მვეტობისათვის პროცესების ხელმძღვანელებში ვერც განთავსონ სთმანდო სმტყობი, ეს ვერცოდ შეტყვან ამ იდეოლოგიის, რომელიც ველისმობდა კამტალისტობის შეტყვობის „ურთიერთსარტყვობის“ გადაჭვადტობის შესაძლებლობებს.

შელოცობისათვის პროცესების განტყვობის ხელმძღვანელებში იტი ბერძენთა ვითიერთ-თავის ვითსელამი აღნიშნა: „ვერც ვერცა მათი დავებო-

არის შეჩარბეებს ამისათვის, რომ წინ წაყნით ტექნიკური პროცესები...
ამ ჩვენ ამისთანვე ველოდებით შეჩარბეებისადე, რომ ძალი ვადიქტოს
წინებენ მომენტის მნიშვნელობას და ყველაფერს ვაყვითებენ...
პროცესებისთან ერთად ვადიქტან ის ამოცანები, რომლებიც ვადიქტან
ეჭვების შრომებულებასათვის⁶ ეჭვან ჩანს, რომ მელოთონეთა პროცესი
არ გამოდის ეჭვან, რომ შეჩარბეებისთან ერთად შეიძლება ვადიქტან სწრა-
ზითა მიდევრინაყოლის სყოთი, მელოთონეთა მნიშვნელობის შეჩარბეთა ვა-
შის ჩეიქეთა ამ სყოთზე ეს ვეიტყვენებს, რომ ძალი თანამშრომლობა შე-
დისელებლია.

შეჩარბეები პირველ რიგში პრეტენდენ არა ამისათვის, რომ მელოთონეთა
მოვლეთა წარმოება შექმნან შრომებულების მეფომარეობის ვადიქტანობებს-
ლად, არამედ რაციონალიზაციის დამარბებით მათ სურათ მიდონ რაც შეი-
ძლება მელოთ მოვება სწორედ ამაში მეფომარეობის ინტერესებს წინააღ-
დეგობა, რომლის დაძლევაე ამ ვით არ შეიძლება „კონსოლიტარ პრინციპის
შეძრლია გამოიწვიოს მეშინა მსიების მეფომარეობის მტყვეე ვადიქტანობებსა
და მათი ქვეშითბად კლასობრიუ ორგანიზაციის ვამტყვეეა მოლოდ ამ
პრინციპით თე ეს პრინციპი სწორად იქნება შეხამებელი პროცესებისათვის პო-
ლიტიკურ პრინციპთან“⁷ — წერდა ვ. ა. ლენინი.

დახვეწილი გერმანიის მეშინა კლასის პრინციპის ვადიქტანობა
მოწინააღმდეგობის უფლებების მოპოვებისათვის მეცნიერებულ-ტექნიკური პროცეს-
ის პარამეტრებში იქნენ კონკრეტული პრინციპები და მისი ვამოარტყვეედება შექმნის
სედახვეწილ პარამეტრებს მეშინა კლასის პრინციპის შეხვედრის ვაშლის და ვა-
დამყვეებისათვის.

⁶ Die Arbeit, № 9, Berlin, 1929, S. 41.

⁷ ვ. ა. ლენინი, ტექნიკური პოლიტიკის კონკრეტული ვადიქტანობისათვის, აშ.,
ტ. 10, გვ. 180-183.

Г. В. КОРМАШОВИЧ

К ПРОБЛЕМЕ СОДЕРЖАНИЯ И ЭВОЛЮЦИИ СПОСОБА ПРОИЗВОДСТВА

Во время прошедших в советской и зарубежной марксистской среде дискуссий о докапиталистических формациях часто провозглашался тезис орудийного методологического характера. Оказалось, что даже известные теоретические взгляды далеко не всегда отражают живущую историческую действительность; более того: эти взгляды не всегда вытекают из наследия классиков исторического материализма и особенно основанного на нем при корнем знания исторической действительности. Одну из таких методологических трудностей представляет недостаточная разработанность категории способа производства. Экономист А. Д. Гурконов правильно замечает: «Однако эти понятия (общественные производственные связи, производственные отношения, способ производства Г. К.) в существующих учебниках политической экономии (и также исторического материализма Г. К.) трактуются очень абстрактно, схематично. Например, производственные связи определяются как средства производства, отношения из средств труда и предметов труда, а также людей, производящих их в действительности и осуществляющих производство материальных благ. В такой формулировке понятие общественных производственных связей есть абстракция, и как всякая абстракция — понятие, отвлеченное от конкретных исторически общественных форм своего бытия и развития, она полна, но ничего не знает и пониманию содержания общественных производственных связей при том или ином способе производства». В нашей статье мы постараемся раскрыть содержание уровня производственных связей конкретного общества и тем самым способа производства последнего.

НЕСКОЛЬКО СЛОВ О ТРУДНОСТЯХ, ВОЗНИКШИХ НА ПРОХОДЯЩЕЙ ДИСКУССИИ ПО ДОКАПИТАЛИСТИЧЕСКИМ ОБЩЕСТВАМ.

Докапиталистические способы производства часто перечисляют по такому порядку: первобытный коммунистический, рабовладельческий и феодальный. Но историческая действительность оказывается намного сложнее, чем это обычно представляют. В результате этого данная схема не выдерживает проверки фактами. О непригодности последней можно судить уже по следующему обстоятельству. Носителями этих способов производства оказывается любое общество, включая цивилизованную жизнь задолго или наравне с греко-римским миром. Египет, Месопотамия (Шумер—Вавилония—Ирак), Индия, Китай и многие другие общества, согласно такому представлению, по разложению бесклассового общества проходили фазы рабовладения, феодализма и начинали переходить к капитализму. Но оказалось, что перенесение известных западноевропейской исторической действительности фаз на докапиталистический Восток лишено смысла. Многие историки напрасно искали рабовладельческий способ производства и

¹ См. сборник «История общественной мысли», М., 1972, стр. 325.

иом историческом регионе. Абсурдно тем самым утверждение, здесь переход от рабовладельческого способа производства к феодализму.

Даже само существование феодализма во многих классических, — центрах Азии подвергается сильному сомнению. Статистика Индии, Китая и других стран древней Азии исключала несколько коренных исторических переворотов. Так что смысл вышедшей дискуссии по докапиталистическим формациям вполне понятен. Из положительных моментов ее следует отметить показ беспочвенности концепции существования рабовладельческого способа производства на Востоке (см. особенно работы Ю. И. Семенова, Г. А. Меликшивили, Л. С. Васильева). Вместо рабовладельческой Азии ученые гораздо основательней утверждают наличие в этом регионе раннеклассового общества. Проведена большая работа также в деле освоения наследия К. Маркса и Ф. Энгельса на проблему докапиталистических способов производства (труды Н. Б. Тер-Акопяна, Ф. Токач, Э. Гобсбаума, М. А. Виткина, Г. А. Богатурян). Но несмотря на эти и некоторые другие частичные успехи (изучение И. С. Сюре — Каналем, П. Буэто и другими конкретных обществ), в ходе дискуссии появились огромные трудности. Остается фактом, что данная дискуссия уже не даст положительных результатов, что до сколько-нибудь удовлетворительного осмысления затрагиваемой ею проблемы еще далеко. Порою кажется что она (эта дискуссия) продлится бесконечно.

Как на парадоксально, надо отметить, что участники дискуссии далеко не всегда формулируют о каком обществе идет речь, рассуждая о докапиталистических формациях. Исходя из изучения отдельных стран или они легко замечают, что не все древние общества проходили через фазу рабовладения, а затем — феодализма. Одни из них, по их взглядам, переходили в раннеклассовое общество, а от последнего направлялись в сторону феодализма, представлявшего де магистральный путь движения от бесклассового к классовому обществу (И. А. Стучевский, Л. С. Васильев, Н. Ф. Колесников, Ю. М. Кобинцов и другие). Согласно другим (Е. М. Штерман, Г. А. Меликшивили), движение общества в сторону классического рабовладения — исключение, поэтому де послеедунда античного общества обществуная эволюция направилась опять по магистральному пути, т. е. по пути развития феодализма. Таким образом, выходит, что развитие рабовладельческого способа производства выпадает из необходимой цепи эволюции общества (человечества). Третьи (М. Н. Мейман, С. Д. Сказкин, А. Р. Корсунский и др.) признают правомерность пути от родового строя к феодализму², а А. И. Неусыхин и А. Я. Гуревич путь движения к феодализму у германских народов видят через «дофеодальный период».

Критическая масса доверия еще далека. Упомянутые выше Л. С. Васильев и И. А. Стучевский пишут: «Близки друг другу по уровню развития производственные силы рождают во многих случаях по своей сущности производственные отношения, равно основанные на неэквивалентной системе эксплуатации рабов, крепостных или слугских, полуслугских и даже формально свободных крестьян — общинах». Они также утверждают: «Наконец, на одного только факта развитости по контрасту человека в производстве, культуре, социальной структуре еще никак нельзя делать вывод о существовании принципиально различных, противостоящих друг другу, ка-

² Относительно сходства до них что утверждали В. Д. Гроков, К. Н. Тарковский, Н. В. Солов и другие.

тигистических формаций³. По мнению В. П. Иланишвили, действительности эти капиталистические общества не отличались друг от друга по уровню развития, а следовательно, разным образом осуществляли на практике экономическую политику и представляли собой основную стадию общественной эволюции.

Представители исторического материализма и теоретической политэкономии легко упростили бы этих историков за недостаточный теоретический уровень. Но мы здесь приведем высказывания философов — авторов популярных у нас учебников по историческому материализму.

В. Ж. Келли пишет: «Вместе с тем относительная неомонодность и устойчивость материально-технической базы на таком его уровне, когда сохраняется еще значительная зависимость общества от окружающей среды, слабо развиты средства сообщения и существует большая неравномерность внутреннего развития различных стран, создает условия и служит предпосылкой вариативности экономических форм общественной жизни⁴. Д. Н. Чесноков пишет: «Различие в орудиях труда на последней стадии родового общества, работав в начальной стадии феодализма было еще не очень существенным. Поэтому там, где в силу тех или иных причин родовый строй задержался на более долгий срок, орудия труда этого общества практически мало чем отличались от орудий раннего рабовладельческого общества. Производительные силы подобного родового общества без значительного развития рабства могли непосредственно породить феодальные отношения⁵.

К сожалению, такие объяснения теоретиков мало чего дают для изучения исторической действительности. Действительное положение вещей мы попытаемся прояснить в дальнейшем; у упомянутых авторов отсутствует понимание прогрессивно сменяющихся друг друга способов производства, а также фундаментального закона соответствия производственных отношений уровню производительных сил. А ведь по Марксу способы производства представляли именно «прогрессивные эпохи экономической общественной формации». Но все эти затруднения вряд ли имели бы место, если бы пятичленная схема полно отражала историческую действительность и наследие классиков исторического материализма.

КОРОТКО О ВЗГЛЯДАХ К. МАРКСА И Ф. ЭНГЕЛЬСА О ДОКАПИТАЛИСТИЧЕСКИХ СПОСОБАХ ПРОИЗВОДСТВА. Гегель прекрасно представлял себе о каком обществе следует идти речь при рассуждении о пройденных исторических фазах. Под этим обществом он мыслил все человечество, а не только отдельные части его⁶. Одну

³ Д. С. Васильев, И. А. Стучевский. Три модели возникновения и эволюции докапиталистических обществ, Вопросы истории, 1986 № 5, стр. 89-90. Ш. Парон (Sh. Paron) в статье «Comment caractériser un mode de production?» опубликованной в журнале «La pensée» (за 1967, № 132) упрекает Г. А. Меликшвили за подобную утверждение, но никаких аргументов Ш. Парон не приводит.

⁴ См. В. П. Иланишвили. Система экономическое правления в проблем второй основной стадии общественной эволюции, М., 1970, Рентный способ эксплуатации в добурагуальных обществах древности, средневековья и нового времени, М., 1971 (обе на правах рукописей).

⁵ Ю. М. Бородай, Е. Г. Паламар, В. Ж. Келли. Правды истории в эпоху социальних изменений, М., 1972, стр. 76.

⁶ Д. Н. Чесноков-ев. Исторический материализм. Изд. 2-ое, М., 1965, стр. 462.

⁷ Участвовал в дискуссии это даже всего знавший Ю. Н. Семенов. См. его статью «Теория общественно-экономических формаций и всемирный исторический процесс».

физи эволюции человечества («исторический мир») односторонней одиной исторической регион, другую — другой и т. д. Для Герда критерий движения мировой истории, как известно, представляла «смена» способов свободы, а для классов материалистического понимания истории — смена форм собственности (в широком смысле), а затем — способы производства. Но относительная трудность в изучении взглядов Маркса и Энгельса на проблему докапиталистических способов производства состоит в том, что эти взгляды в соответствии с прогрессом исторической науки (открытия Г. Маурера, Л. Моргана и других) претерпевали определенную эволюцию.

Изучение данной проблемы вносило не только в задачу разработки исторического материализма, но и новой политической экономии. Об этом лучше послушаем у Энгельса, который в «Анти-Дюринге» писал: «Чтобы всесторонне провести эту критику буржуазной экономики, недостаточно было знакомства с капиталистической формой производства, обмена и распределения. Нужно было также, хотя бы в общих чертах, исследовать и признать к сравнительно формы, которые ей предшествовали, или те, которые существуют еще рядом с ней в менее развитых странах. Такое исследование и сравнение было в общем и целом предпринято пока только Марксом, и почти исключительно его работами мы обязаны поэтому всем тем, что установлено до сих пор в области теоретического исследования добуржуазной экономики»⁴. Отсюда ясно, что Ф. Энгельс совершенно эксплицитно признавал разработанность Марксом — и разумеется, им самим — «в общем и целом» теория докапиталистических обществ.

С другой стороны, по признанию Маркса, «Буржуазное общество есть наиболее развитая и наиболее многосторонняя историческая организация производства. Поэтому категории, выражающие его отношения, понимание его организации, дают вместе с тем возможность прояснения в организацию и производственные отношения всех остальных общественных форм»⁵. Конечно, несмотря на это обстоятельство, Маркс и Энгельс, не удовлетворившись исследованием на уровне абстрактного мышления, снова и снова принимались за изучение конкретной действительности, в том числе проблем докапиталистических обществ.

При разработке новой теории исторического процесса К. Маркс и Ф. Энгельс прогрессивно сменяющие друг друга общества представляли так: патриархальное, античное, феодальное, буржуазное и коммунистическое общества; в основе смены этих обществ, по классикам, лежал прогресс в разделении труда. Научная с 50-х годов ими было изучено восточное общество, вследствие чего в схеме эволюции место патриархального общества заняло азиатское; а после изучения Марксом и Энгельсом теории родовой организации Л. Г. Моргана — азиатское общество нем обозначилось уже как вторая фаза в схеме в целом предстала так: архаический коммунистический, азиатский, античный, феодальный, буржуазный и коммунистический способы производства. Из перечисленных способов универсальными, в смысле всеобщей распространности, был первый и будет последний, когда как промежуточные ступени имели региональный характер.

Народы Азии и Африки, 1959, № 5; Марксистско-ленинская теория общественно-экономических формаций и исторический процесс, «Философские науки», 1973, № 5.

⁴ К. Маркс, Ф. Энгельс Сочинения, т. 20, стр. 124.

⁵ К. Маркс, Ф. Энгельс Соч., т. 12, стр. 731.

НАСЛЕДИЕ В. И. ЛЕНИНА ПО ПРОБЛЕМЕ ДОКАПИТАЛИСТИЧЕСКИХ СПОСОБОВ ПРОИЗВОДСТВА. Здесь мы останавливаемся на наследии В. И. Ленина по данной проблематике, которую считаем очень важной потому, что при трактовке ленинских мыслей о докапиталистических общественно-экономических формациях приходится пользоваться лишь очень неполным материалом, главным образом лекцией В. И. Ленина о государстве, да и то не в полном объеме.

В. И. Ленин два раза цитировал известное место из «Предисловия — К критике политической экономии», где Маркс перечисляет четыре формации¹⁰. Г. В. Плеханов и его сторонники в вопросе о возможности реставрации национализации земли, якобы имевшей место в Московской Руси, Ленин так возражал: «Поскольку в московской Руси была (или: если в московской Руси была) национализация земли, постольку экономической основой ее был азиатский способ производства». Далее он продолжает, что национализацию, основанную на азиатском способе производства, Плеханов смешал с национализацией, основанной на капиталистическом способе производства, когда вполне другие экономические, технические и внешнеисторические условия русского общества. Ленин продолжает: «Из посылок его (Плеханова Г. К.) аргументации вытекает реставрация московской Руси, т. е., азиатского способа производства, т. е. чистейшая бессмыслица в миру капитализма»¹¹. Непредубежденному читателю отсюда ясно, что Ленин сомневался в том, считать ли Московскую Русь, — где, действительно, «азиатский строй» был, лишь укладом, — основанной на азиатском способе производства, а отнюдь не в правомерности существования особого азиатского способа производства в истории человечества. В других местах ленинских трудов мы не раз находим выражения: «полуазиатские порядки», «азиатщина», «восточный строй», «азиатский строй», «восточная неподвижность» (в противоположность этому имеют особый смысл слова «пробуждение Востока» и т. д.¹²). Ряд положений Маркса и Энгельса, относящийся к концепции азиатского способа производства, В. И. Ленин отмечал в составленном им конспекте «Переписки К. Маркса и Ф. Энгельса»¹³.

В полемике с Р. Люксембург В. И. Ленин пишет: «Роля Люксембург характеризует государственный строй России по признакам, очевидно, и экономическим, и политическим, и бытовым, и социологическим — совокупностью черт, которые дают в сумме понятие азиатского деспотизма». Далее: «Всем известно, что подобного рода государственный строй (азиатский деспотизм Г. К.) обладает очень большой прочностью в тех случаях, когда в экономике данной страны преобладают совершенно патриархальные, докапиталистические черты в значительное развитие товарного хозяйства и классовой дифференциации»¹⁴. При таком понимании социальных основ существования азиатского государства В. И. Ленин исходил из учения Маркса и Энгельса об азиатском обществе, особенно из того места «Акта-Дюринга», где Энгельс различает два пути классообразования и дает основу возникновения государств на Востоке. В связи с этим очень примечательно место из

¹⁰ В. И. Ленин. Полное собрание сочинений, т. 1, стр. 126, т. 26, стр. 57.

¹¹ В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 13, стр. 14-15.

¹² В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 24, стр. 249, т. 23, стр. 102 и т. д.

¹³ В. И. Ленин. Конспект «Переписки К. Маркса и Ф. Энгельса 1844-1883 гг.», М., 1959, стр. 251-252.

¹⁴ В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 25, стр. 266-267.

«Государства и революции», где, следуя Энгельсу, автор подчеркивает основную отличительную черту государства: preparation (подготовка) лич, «слуг общества», органы его в господ над обществом». Это мысль тоже, как мы видели, исходит из вышеупомянутой «Лекции» Энгельса. На данном фоне очень интересно осмыслить содержание лекции Ленина о государстве.

По Ленину, возникновение классов и государства параллельные, одновременные процессы (см. также «Государство и революцию»), чего никак нельзя понять при обычном понимании данных явлений: сперва будто оформляются классы, а затем возникает государство — орган подавления эксплуатируемого класса в руках эксплуататоров. Наряду с аппаратом угнетения сущность государства Ленина определяет как аппарат управления. «Когда возникает такая особая группа людей, которая только тем и занята, чтобы управлять, и которая для управления нуждается в особом аппарате принуждения, подчинения чужой воли насильно — в тюрьмах, в особых отрядах людей, войске и пр., — тогда возникает государство»¹⁶ — писал В. И. Ленин. Суть этой мысли В. И. Ленина, повторим, можно познать лишь сопоставив ее с другими высказанными им мыслями по проблеме возникновения классов и государства.

При анализе «Лекции о государстве» надо принять во внимание и аудиторию слушателей, перед которой выступал Ленин и неизбежно вытекающей отсюда схематизм, (это подчеркивают Л. В. Давылова и др.): Когда Ленин говорил, что рабство — первая форма эксплуатации, через которое прошло громадное большинство народов мира, что следы и учреждения рабства в Африке мы находим и сейчас, то это никак не следует понимать в буквальном смысле: т. е. в смысле становления рабства способом производства у всех народов. Исследователи, понимавшие данное место из «Лекции о государстве» в этом смысле, оставали и без внимания другие его мысли, высказанные в этом же труде. Ленин, например, говорил: «Этот основной факт — переход общества от первобытных форм рабства к крепостничеству... — вы всегда должны иметь в виду». Значит, по Ленину, одни народы от «первобытных» (отнюдь не классических!) форм рабства перешли к крепостничеству, минуя высшее, классическое развитие рабства, тогда как древняя Греция и Рим целиком поволились на рабство». Римская империя была целиком основанной на рабстве»¹⁷.

Очень интересно высказывание Ленина о возникновении частной собственности на землю. Согласно этому взгляду данный институт возникает в связи с разделением труда, развитием обмена. Таким образом, частная собственность на землю возникла в условиях высокоразвитого товарного производства и этого же взгляда придерживались основоположники исторического материализма. Данная идея очень проясняет понимание исторических процессов, особенно на древнем Востоке. Характеризуя движение общественно-экономических формаций, Ленин писал: «Каждая такая система производственных отношений явля-

¹⁶ В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 33, стр. 77.

¹⁷ В этом отношении особенно примечательны мысли: «Но по мере того, как возникает и укрепляется общественное разделение на классы, по мере того, как возникает общественно-классовое, по мере этого возникает и укрепляется государство». В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 33, стр. 39, 68, 72-73. См. также «Государство и революция», В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 25.

¹⁸ В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 33, стр. 71, 74, 77.

ется, по теории Маркса, особым социальным организмом, имеющим особые законы своего зарождения, функционирования, превращения в высшую форму, превращения в другой социальный организм¹⁸. Ясно, что развитие каждой общественно-экономической формации в жизни не мыслится одинаковым образом. Но к сожалению в Советской науке утверждалась мысль об одинаковом характере смены одной формации другой (дальнейший рост производительных сил, социальные революции и т. д.). В свете такого понимания исторического процесса очень верно замечена судьба движения рабов: «Рабы, — писал Ленин, — как мы знаем, восставали, устраивали бунты, открывали гражданские войны, но никогда не могли создать сознательного большинства, руководивших борьбой партий, не могли ясно повясть, к какой цели идут, и даже в наиболее революционные моменты истории всегда оказывались в руках господствующих классов»¹⁹. Такое коренное различие судьбы движения рабов от судьбы рабочего движения вытекало из различных условий развития рабовладельческой и капиталистической формаций. Так что, утверждать о победоносных революциях рабов, смене рабовладельческого общества феодальным благодаря революциям рабов, по Ленину, лишено оснований.

Можно было бы еще говорить о важных мыслях Ленина относительно эволюции докапиталистического человечества, но это нас повело бы далеко²⁰. Они ждут углубленных исследований. Но даже приведенного, полагаем, хватает для уяснения отношения Ленина к наследию Маркса и Энгельса на проблему докапиталистических общественно-экономических формаций. Хотя данная тематика не стала объектом систематического изучения со стороны Ленина, но, тем не менее, по ней им были высказаны важные мысли, соответствующие мыслям создателей исторического материализма на данную проблему. Принимая во внимание этих ленинских мыслей очень помогает в деле понимания соответствующих исторических процессов.

Пока мы остаемся на общей характеристике докапиталистических способов производства, задержимся на содержании и механизме эволюции способа производства.

О СОДЕРЖАНИИ СПОСОБА ПРОИЗВОДСТВА. Наличие подобно говорить о том, какое значение имеет осмысление содержания категории способа производства в деле осознания исторической действительности. Как известно, согласно материалистическому пониманию истории эволюция государства, права, морали, религии, искусства, науки и т. д. в конечном счете основывается на развитии способа производства соответствующих обществ. С другой стороны, пройденные человечеством ступени, отдельные общества отличаются друг от друга существующими в них способами производства. Возникает вопрос: что подразумевается под способом производства? Каково содержание последнего? У нас ответы на эти вопросы считают достаточно ясными; способ производства рассматривают как единство производительных сил и производственных отношений. При большей конкретизации понятия в системе производительных сил подразумевают три стороны про-

¹⁸ В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. I, стр. 152, 167, 429.

¹⁹ В. И. Ленин. Полное собр. соч., т. 29, стр. 42.

²⁰ См. там же. В. Г. Панов, В. И. Ленин об азиатском способе производства. В книге «Вопросы исторического материализма и критика некоторых концепций буржуазной социологии», М., 1969; Г. В. Корнашвили, В. И. Ленин о возникновении классов в государстве, «Молотов», 1969, № 12.

цесса труда, постоянные на протяжении всей истории общества — в частности, человека с трудовым опытом, средства труда и предметы труда (последние два момента объединяются в средства производства). Под производственными отношениями понимаются отношения между людьми в процессе производства, отношения социальных классов¹² в обществе. Но такая ясность в понимании понятия способа производства иллюзорна, что прямолинейно отмечается А. Д. Гусаконим (см. выше).

Попробуем-ка осмыслить данные содержаниями способа производства древних египтян, античных греков и римлян, коимы народов, современной Англии, США, Грании и т. д. Пусть мы сравним способы производства древнего Египта и античной Греции. Средства (орудия) труда в первом случае были более первичны, особенно в земледелии. Зато люди Египта были плодородней неча Греции. У египтян несравненно более развитой была ирригационная система. Соответственно богаче был их опыт в деле ирригации. Хотя древние египтяне в земледелии пользовались более примитивными орудиями, но нельзя сказать, что производительность труда древних египтян в земледелии была меньше, чем у античных греков. Наоборот, урожайность зерновых в Египте была в 2—3 раза выше, чем в Греции. В целом ряде отраслей ремесленного производства (обработка камня, изготовление стекла, вапруса, фаянса и т. д.)¹³ египтяне превосходили греков. Если же попутно скажем о добыче в те, что в земледелии и ремеслах Египта было дано в основном «свободное» население, заинтересованное в результате труда и передававшее по наследству трудовой опыт, то сравнение способов производства упомянутых обществ еще более затрудняется. По разностранственному содержанию способа производства невозможно осмыслить даже самый примитивный, первобытный коммунистический способ производства. Каково было производство в непосредственной жизни австралийских аборигенов или индейцев в Америке, это невозможно осмыслить только на трех стадиях процесса труда. Тем более невозможно сделать это в отношении последующих способов производства.

Трудности указанного характера более всего видны в трудах историков. Показ наиболее абстрактных моментов производства ничуть не помогает им в деле создания конкретной, живой картины экономической жизни страны. В трудах историков, стремящихся выйти за рамки абстракции, получаются довольно скучные, похожие друг на друга картины экономических состояний стран, стран, находящихся как на одинаковом, так и на различном уровне развития. Это несмотря на то, что способ производства — это показатель отношения общества к природе, показатель той энергии, которая была затрачена множеством поколений общества в деле овладения природой, часто благоприятной. И не только поколениями данного народа, но и предшествовавшими и современными ему народами (диффузия изобретений и открытий)!

В отношении изображения картины способов производства у основоположников исторического материализма дело обстоит иначе. Не срабатываясь общим указанием на способ производства, при раскрытии непосредственной жизни общества им во внимание принимались целый ряд факторов. Человек с соответствующей физической конституцией, природные условия, рост населения¹⁴, уровень разделения труда,

¹² Подробнее об этом см. в книге А. Лукаса—Материалы и ремесленные производства Древнего Египта, М., 1938.

¹³ В книге «Производство стекла, частной собственности и государства» (1894 г.) Ф. Энгельс с производством стекла, продолжение рода считал одной из двух сторон производства в непосредственной жизни. К. Маркс, Ф. Энгельс Соч., т. 21, стр. 26.

нотребности — вот те моменты, совокупность которых, по Марксу и Энгельсу, давала картину способа производства. Им же отмечалось, что эти стороны социальной деятельности следует рассматривать так как различные ступени, а как моменты, совместно создающие в течение своего начала историю, со времени первых людей²⁸. Наряду с таким общетеоретическим рассуждением Маркс и Энгельс в той же «Немецкой идеологии» давали картины «форм собственности» (племенная, античная общинная и государственная, феодальная, буржуазная), не упоминательно, а исходя из изучения исторической реальности.

В письме к В. Борнису (1894 г.) Ф. Энгельс под экономическими отношениями (сопадающими со способом производства) подразумевал: всю технику производства и транспорта, географическую среду, фактически перешедшие от прошлого остатия прежних стадий экономического развития, внешнюю (историческую) среду, окружающую данное общество. Мы не считаем уместным останавливаться здесь на конкретных изложенных картинах способов производства, данных классиками исторического материализма — «Немецкая идеология», «Капитал», «Крестьянская война в Германии», «Происхождение семьи, частной собственности и государства» и др. об этом дают хорошее представление.

После изложенного, думается, неудовлетворительными выглядят попытки некоторых историков найти иной путь в осмыслении содержания способа производства. Так например, Е. Вельскопф находится в затруднении — по каким признакам определять уровень развития производительных сил: по характеру используемых материалов (каменный век, бронзовый, железный, ныне «век сплаво», «век полимеров», наконец, «век сверхчистых материалов»), или по характеру источников и способов передачи энергии (век использование мускульной силы человека и животных, век пара, электричества, ядерной энергии), или по степени развития кооперации (простая, сложная кооперация); или по непрерывному углублению разделения труда? Ю. И. Качановский полагает, что: «Использов всю совокупность имеющихся фактических данных, подвергнув их всестороннему анализу, в частности обработав с помощью современных математических методов (сотрудничество историков, экономистов в этой области было бы очень плодотворным), наша историческая наука, надо надеяться, сумеет получить важнейшие сопоставимые величины, характеризующие производительность труда в древних и средневековых обществах». После этой операции, по Ю. И. Качановскому, споры о характере древнеазиатского общества, о следующих фазах истории Азии будут окончательно решены²⁹. Нам же кажется, что надо идти в другом направлении, на что было указано уже классиками.

Итак, при характеристике способа производства надо исходить из развития техники производства (в первую очередь) и транспорта. Затем мы должны учитывать окружающую общество природную среду, разумеется в той мере, в какой последняя «человечена», «социализована», т. е. включена в социальную практику. Известно, что по Марксу уровень развития производительных сил — показатель господства общества над природой. Плодородие почв, размеры обрабатываемой

²⁸ К. Маркс, Ф. Энгельс, Соч., т. 3, стр. 18—20, 25—28. Отсюда ясно, насколько исторически А. Тойнби, П. Сорokin и другие против т. н. «классицизма» не относятся к историческому материализму.

²⁹ См. Ю. И. Качановский, Рабовладение, феодализм или азиатский способ производства? М., 1971, стр. 86—88.

площади, дуга, пастбища, леса, полезные ископаемые, гидрографическая сеть (особенно в жарких странах) и т. д. на прежних ступенях цивилизации играли огромную роль, характеризовали уровень развития производительных сил общества²⁵. Одним словом, правильнее поступают экономисты, вносящие в понятие «национальное богатство» всевозможные общественные природные ресурсы (Вообще данное понятие более богаче по содержанию и посредством его более адекватно осознаются производительные силы общества, чем средствами производства и человеком).

Надо принимать во внимание фактор народонаселения. Для развития материального производства не безразличны любая плотность и абсолютная численность населения. Недаром же говорил Маркс, что население «есть основа и субъект всего общественного процесса производства». А согласно распространяемому у нас представлению, демографический фактор как и географическая среда хотя и вводится в «систему условий материальной жизни общества», но при изложении содержания способа производства их обычно оставляют в стороне. Далеко не лучшим образом обстоит дело в этом отношении и в трудах историков.

Немаловажное значение имеет и историческая среда, окружающая конкретное общество. От этой среды идут положительные или отрицательные импульсы, которые отражаются на данном способе производства. В случае отсутствия контактов с другими обществами получалась стагнация и наступал даже регресс (пример австралийских аборигенов, полинезийцев и т. д.).

Важным показателем уровня развития производительных сил, по Марксу и Энгельсу, являлась степень разделения труда. В «Немецкой идеологии» мы читаем: «Уровень развития производительных сил нации обнаруживается всего нагляднее в том, в какой степени развито у нее разделение труда. Всякая новая производительная сила, — поскольку это не просто количественное расширение известных уже до того производительных сил (например, возделывание новых земель) — влечёт за собой дальнейшее развитие разделения труда»²⁶. Показателем уровня производительных сил явилось не только разделение труда внутри общества, но и между ним и другими обществами.

Надо показать и состояние коммуникаций общества, быт, жизнь верхних и нижних слоев населения²⁷, потребности, количественную сторону производительных сил, цены, денежные доходы (в условиях денежного хозяйства), остатки старого, зачатки нового (уклады) и т. д. Составить себе научное представление о конкретной картине способа производства без перечисленных моментов невозможно.

Но мы должны пойти еще дальше. Как и в случае географического и демографического фактора, нельзя ограничиться только противопоставлением базиса надстройке. Государство, право, мораль, религия и т. д. не только обусловленные экономической феномены, но и, со своей стороны, обуславливающие, — в определенных границах, — экономику, уровень производительных сил общества. Например, деспотические государства Азии играли заметную роль в развитии экономики азиатских стран

²⁵ В «Немецкой идеологии» Маркс различал естественно возникшие и созданные человеком, новые средства производства и формы собственности.

²⁶ К. Маркс, Ф. Энгельс, Соч., т. 3, стр. 30.

²⁷ В. Желен и М. Ковальзон не считают возможным найти место быту в базисе или надстройке (См. их «Историческая материализм», М., 1962, стр. 72).

(иригация, оборона от кочевников, ремонт и строительство новой оросительной сети, внешняя торговля и т. д.). Естественные науки (астрономия, география, математика) в этих странах, как известно, возникли именно на основе хозяйственных нужд. Следовательно, наиболее правильный способ производства общества, надо принять во внимание, прежде всего со сторон надстройки²⁸.

Сказанное о производительных силах объясняет и производственные отношения. Способ производства (слово «производство» здесь имеет широкий смысл) включает в себя и соответствующие способы распределения, обмена и потребления. Вся система в этих сферах социальной деятельности и составляет производственные отношения²⁹. Вырывая из этого целого только форму эксплуатации или формы собственности (Е. М. Штаерман, С. Л. Утченко, В. П. Илющенко, И. М. Дыковков), историки тем самым создают очень и очень неполные картины экономических отношений отдельных обществ.

Вот кратко о содержании способа производства.

ОБ ЭВОЛЮЦИИ СПОСОБА ПРОИЗВОДСТВА. Рассматривая эволюцию способа производства, обычно ограничиваются указанием диалектики производительных сил и производственных отношений. Но систему производительных сил, как мы уже говорили, невозможно уразуметь исходя только из средств производства и человека. Наряду с этим мы должны принять во внимание целый ряд моментов. Это не только для понимания сущности способа производства, но и эволюции последнего. Незыблемым фактом миновавшей истории остается неравномерность развития отдельных частей человечества. Последнее вряд ли имело бы место, если диалектика производительных сил и производственных отношений в том упрощенном виде, как это представляют, носила бы преодолевающий все преграды характер. Она (эта диалектика) была очень исторической, связанной с определенными обстоятельствами бытия. Из них часто главную роль играла географическая среда общества³⁰. В судьбах отдельных обществ важную роль играла историческая среда. Это, повторяем, не только в смысле ускорения развития, но и замедления и даже катастрофического последствия для отдельных обществ³¹.

²⁸ При изложении «системы буржуазной экономики» К. Маркс намеревался включить в государство (перед внешней торговлей и мировым рынком). См. К. Маркс, Ф. Энгельс, Соч., т. 13, стр. 5.

²⁹ Основу производственных отношений можно в первую очередь видеть в форме собственности. В письме П. В. Анненкову (1846 г.) К. Маркс писал: «В действительном мире, наборот, разделение труда и все прочие категории *в-на* Прудона суть общественные отношения, которые в совокупности образуют то, что в настоящее время называют собственностью; все эти отношения буржуазная собственность есть не что иное как метафизическая и юридическая аллюзия». Соч., т. 37, стр. 406. Подробнее об этом см. П. П. Столярова. Вопросы теории и исторического развития форм собственности в работах К. Маркса, Казь, 1939.

³⁰ Об этом подробнее см. наша статья «Роль географической среды в эволюции докапиталистического человечества», Цахкура, 1969 № 10 (на груз. яз.); «К вопросу о роли географической среды в развитии общества», Мцхета, 1971 № 2 (на груз. яз.) и др.

³¹ Среди многих примеров указаны на грузинское общество XIII в., когда княжеская кортэзия и мейтолов привело к его упадку.

Короче говоря, в докапиталистические эпохи развитие цивилизации не всегда и всегда преодолевало природные и иные помехи. В случае наличия неблагоприятных условий получалась стагнация и даже регрессия отдельных обществ, центр развития же мировой цивилизации перемещался в другие ареалы. Ситуация радикально изменилась в процессе развития капитализма: отныне экономика стала силой, преодолевающей все природные, исторические, политические и т. д. условия.

Соответствующим же образом, взаимодействие производительных сил и производственных отношений в докапиталистических формациях не всегда приводило к социальным революциям в том строгом значении, как это понятие осмысливается.

Остановимся на краткой характеристике докапиталистических способов производства.

ОБ АРХАИЧЕСКОМ КОММУНИСТИЧЕСКОМ СПОСОБЕ ПРОИЗВОДСТВА. Чтобы иметь научное представление о переизбытке способа производства надо исходить из следующих моментов. Определенный уровень развития техники и технологии представлял главный фактор в системе производительных сил, основу степени освоения обществом природы, плотности населения. Затем надо исходить из используемых видов и ресурсов окружающих общество растительных и животных миров (см. труды Г. Кунова и А. Богданова). Надо составить представление о размерах коллективов и плотности населения (см. труды Ф. Ратцеля), о разделении труда в коллективе и между коллективами²¹, импульсы от других этнических групп. Надо осмыслить производство орудий труда, изготовление пищи, жилища, одежды. Разумеется, были различия в материальной жизни этнических групп, населявших различные климатические и рельефные зоны. Но эти различия в технике, быте, потребностях и т. д. в целом существовали в рамках одного качества.

Сказанное говорит о том, что научное и философское понимание даже простейшего из существовавших способов производства далеко не такая легкая задача, как об этом иногда думают²².

ОБ АЗИАТСКОМ (СЕЛЬСКО-ОБЩИННОМ) СПОСОБЕ ПРОИЗВОДСТВА. Наличие задержаться на изложении того, сколько различных толкований вызвал данный термин. Энергия исследователей направилась к тому, какая форма эксплуатации, какие формы собственности и какого типа общины существовали в обществах древнего Востока²³. Когда В. В. Струве и его сторонники попытались доказать су-

²¹ Из сравнительно новейших примеров можно указать на Индию и Иранию. Целый ряд факторов, о которых здесь не место распространяться, вызвал упадок экономики этих стран в начале нового времени.

²² Тойбаи в своем *A Study of Nineteen* различия в разделении труда в примитивных и капиталистических обществах считает несущественным. Но это различие, с нашей точки зрения, представляло характер, выходящий качественно различие между отвлеченным основанием общества.

²³ Особенно в последние время изучение первобытной экономики на Западе посвящено множество монографий.

²⁴ Фундаментализм, с точки зрения исторического материализма, моментом проблемы азиатского способа производства является изучение техники, технологических процессов во всех сферах производства, дела аграрная, торговля и многие другие. Как ни странно, участники дискуссии эту сторону проблемы считают двучленностью. Не имея определенного представления о ней, они сразу начинают рассуждение о социальной, политической и др. сторонах древне-азиатской действительности. Правда можно отстранить,

ществование рабовладельческого способа производства в древней Азии, они ограничивались только формой эксплуатации. Но даже из этого не столько в том факте, что рабство здесь было второстепенным явлением, имея «домашний» масштаб. За формой эксплуатации надо видеть совокупность экономических отношений. А последние в античном мире и на древнем Востоке резко различались. Экономика греко-римского мира была достаточно развитым товарным (см. труды Э. Мейера, Ю. Белога, М. Ростовцева, Т. Франка и других). В древней Азии же господствовало натуральное хозяйство, чего не отрицают даже сторонники концепции рабовладельческого характера древневосточного общества — В. В. Струве, В. И. Андрия, И. М. Дьяконов. Тем самым, их усилие, увидеть рабовладельческий способ производства на Востоке нам кажется беспредметным.

Экономическая структура древневосточного общества блестяще была осознана классиками исторического материализма. По их взглядам, это общество было основано на глубоко натуральном хозяйстве. Основной хозяйственной и социальной ячейкой была сельская община — первичный общественный коллектив. Производство и распределение в общине было частным. От первобытных общин она отличалась и высоким уровнем разделения труда (напр. система джаджманов в индийских общинах). Экономические отношения между сельскими общинами были незначительны. Объединение масс сельских общин происходило в интересах ирригации и обороны от кочевников, вообще от исторического окружения. Города в этом историческом регионе возникали спорадически, в первую очередь как центры администрации, иногда — как транзитной торговли. Ремесленники, купцы обслуживали в основном потребности деспотов, сатрапов и их окружения²⁶. Достаточно было перемещение резиденций деспотов и сатрапов, торговых путей и эти города приходили в упадок (примеров этого на истории Азии предостаточно)²⁷.

Таким образом, объединяющим общины фактором в Азии выступило государство, исполнявшее общественно-полезные функции. Этим объясняется и быстрое создание и разрушение «систем сельских общин» (К. Маркс) Азии. Здесь невозможно было развитие рабовладельческого способа производства. «Главную фигуру восточного эксплуататора» (Ф. Энгельс) представляла отнюдь не рабовладелица. Древневосточное общество не развилось и в сторону феодализма. Икта, сооргал, янам, джагар и т. д. были лишь зародышевой формой феодализма — бенефициума. Превращение этих институтов в феодал, развитие иерархической структуры земельной собственности, вассалитета — совершили

что в данном отношении давно начатое дело (см. например М. Кокин и Г. Павлов, «Феодализм. Аграрный строй древнего Китая», Л., 1936; Очерки по истории техники древнего Востока, М.-Л., 1948) в Советской науке не очень значительно двинулось вперед.

²⁶ Концентрация богатств, награбленных в стране и за счет других стран (даже в нескольких пунктах, производство предметов роскоши, сравнительно развитая внешняя торговля, накопление обширных земельных владений — все это очень порождало воображение европейцев эпохи феодализма. Но, в сущности, из аллювию теперь раздвигает многие историка. Раскопки древневосточных городов, сосредоточенные главным образом в верхнем слое общества, опять иеродала аллювию богатства этих стран. Мышление многих историков, ограничивалось теми городами, обильные общины оставляют за пределами научного интереса.

²⁷ Конкретную картину азиатского общества мы постарались дать в написанной нами истории древнего Египта (см. книгу: «История народов Древнего Востока», Тбилиси, 1971).

тета, сосредоточение власти в руках феодалов и соответственно упадок царской власти на Востоке не имели места. Это просто невозможно было не могли иметь. История Востока была бы бессмысленной... если бы здесь явление феодализма свершилось; в данных исторических условиях, — необходимость ирригации, обороны от кочевников, — феодализмом была невозможна.

Азиатский способ производства, отличается особенной устойчивостью, неизвестной другим классовым способам производства. Незначительные успехи в хозяйственной жизни, религия и т. д. разумеется, дело не изменяли радикальным образом³⁹. Коренной перелом в условиях материальной жизни Азии был связан с воздействием на нее капиталистической цивилизации. С этих пор в Азии началась новая историческая эра. Разложившись сельские общины, исчезла деспотическая форма государства, возникли капиталистические отношения. Тем самым азиатское общество в своем развитии минуло две общественно-экономические формации.

ОБ АНТИЧНОМ СПОСОБЕ ПРОИЗВОДСТВА⁴⁰. Ф. Энгельс писал: «Только там, где они (сельские общины Г. К.) разложившись, нерегулярно давали некоторые элементы вперед по пути развития, и из ближайшей экономической драггеры состояла в увеличении и дальнейшем развитии производства посредством рабского труда»⁴¹. Следовательно, широкое развитие рабства предполагало наличие целого ряда предпосылок, о чем классики неоднократно писали (см. «Немецкую идеологию», «Анти-Дюринг», «Происхождение семьи, частной собственности и государства»). Развитие городов, как центров ремесла и торговли, разложение под влиянием товарно-денежных отношений сельских общин, возникновение частной собственности на землю, последовавшая за этим концентрация земельной собственности, возникновение и других форм собственности и т. д. стали предпосылками развития классической формы рабства, тем самым рабовладельческого способа производства.

Со своей стороны, высокое развитие рабовладельческих отношений подвигло производительные силы на новую ступень. Разумеется, это произошло отнюдь не по причине развития техники, а в силу концентрации в производстве огромной рабочей силы. Но такой путь развития производства и тем самым культуры общество знало в ту пору⁴². В результате синтеза римского и варварского общества возник феодальный способ производства.

О ФЕОДАЛЬНОМ СПОСОБЕ ПРОИЗВОДСТВА. Генезис и развитие феодального способа производства никак не был связан со сколько-нибудь заметным ростом производительных сил, в ряде стран

³⁹ Мы здесь не можем остановиться на трудах Б. Н. Засидера, И. В. Петушковской, И. П. Петрулинского, А. Ю. Якубовского, К. Э. Арапова и других советских авторов, утверждающих наступление средневекового феодального общества в Азии.

⁴⁰ Мы здесь не берем в расчет термина «античный способ производства», так как он более точно отражает богатство процессов истории греко-римского общества.

⁴¹ К. Маркс, Ф. Энгельс, Соч., т. 23, стр. 186.

⁴² Подробнее об античном способе производства мы писали в статье: «О проблеме упадка античного мира» (Мадрид, 1967, № 1); «К вопросу о характере экономики античного строя» (Мадрид, 1970, № 1). Кстати, М. А. Вильямс в статье «Проблема перехода от первичной формации ко вторичной» (см. сборник «Проблемы истории докал. общества М., 1968») подчеркивает роль способа производства античного греко-латинского западного общества. Но это утверждение Маркс сто сорок лет назад (см. К. Маркс, Ф. Энгельс, Соч., т. 23, стр. 31-62).

наоборот — с их упадком⁴². В зрелом античном обществе уровень развития сельского хозяйства, отделение от него ремесла и торговли, а также антине городов, плотность населения, коммуникации и т. д. были несравненно развитыми, чем в условиях раннего средневековья⁴³. Это элементарный факт истории и на нем не стоит задерживаться. Вырывание из целого комплекса экономических моментов заинтересованности в труде крепостного ничего не объясняет в деле развития производительных сил. Наоборот: труд крепостных крестьян не поднял до античного уровня даже сельское хозяйство⁴⁴. Но — несмотря на это, феодальный способ производства в возможности имел преимущества перед античным способом производства. Во первых, феодальное общество распространилось на гораздо большем ареале, чем античное и, во вторых, прогресс первого осмысливался не как привлечение в производство несоразмерно количества рабочих сил в лице рабов, а на медленном качественном росте производства. С X—XI веков в Западной Европе имело дальнейшее отделение ремесла от сельского хозяйства и как результат этого явления — развитие городов (Хотя по размерам они значительно уступали восточным, зато они были многочисленны). В дальнейшем от этих сфер экономической деятельности отделилась торговля. Многие изобретения и технологические открытия были совершены на местной основе, многие же были заимствованы из восточных стран.

Петрелик мельница, алмаз, хлопчатобумажная шелковая ткань, чугун, сталь, механические часы, бумага, компас, новые земледельческие орудия, печатный станок, оконное и цветное стекло, алмаз, использование колеса и водной энергии в горном деле и текстильном производстве, прогресс в кораблестроении, освоение Северного, Норвежского, Балтийского морей и Атлантического океана, общественное разделение труда в отдаленном обществе и между европейскими обществами, развитие коммуникаций — вот неполная картина развития производства в условиях феодального общества⁴⁵. Благодаря географическим открытиям, освоения, расширению рынков сбыта (сферы обмена), эксплуатация остальных, в том числе азиатских, народов стали новыми факторами дальнейшего развития производства, возникновения нового, капиталистического способа производства⁴⁶.

⁴² Встречается утверждение, будто у греков и римлян по сравнению родного общества, производительные силы находились на более низком уровне, чем у германцев и славян в средневековую эпоху. Этим объясняют эволюцию этих обществ в сторону рабовладельца и феодализма. Но такое утверждение не содержит в себе ни крупины истины. Спорно наоборот (об этом см. у Энгельса, К. Маркса, Ф. Энгельса, Соч., т. 31, стр. 33). Также не убедительность другого объяснения — переход от древней Азии и средиземноморья или феодальной греческой общины по причине роста производительных сил. Напрасно в этих случаях искать материализма, с естественно-научной точностью констатируемой перемены в экономических условиях производства (К. Маркс).

⁴³ В. И. Ленин писал, что «... условием и следствием высшей стадии системы хозяйства было крайне низкое и рутинное состояние техники, ибо всеобщее хозяйство было в руках мелких крестьян, подавленных нуждой, привязанных личной зависимостью и умственной темнотой». См. В. И. Ленин и П. Лавинский. Полное собр. соч., т. 3, стр. 185.

⁴⁴ На XIII Международном конгрессе историков С. Л. Утченко и Н. М. Дьяков в совместном докладе «Социальная стратификация древнего общества» перечисляли различные, по их мнению, второстепенные признаки, по которым древние общества отличались от средневековых. Различные же в уровнях развития производства они оставляли без внимания.

⁴⁵ По мнению Н. Бердзелишвили, в конце XII и начале XIII веков греческое общество будто достигло того уровня, откуда следовал бы генезис капиталистических отношений. См. История Грузии, Тбилиси, 1968, стр. 218; К историческому за-

Итак, суммируя содержание нашей статьи, мы приходим к выводу, что невозможно иметь научное знание о содержании способа производства без учета природной среды, вовлеченной в производственный процесс, народонаселения (плотность, абсолютная численность, методического вооружения конкретного общества, без учета состояния коммунаций и остатков старого способа производства и т. д. Отсутствие такого подхода является главной причиной туповишности донимые дискуссий о докапиталистических способах производства.

Чемно присоединяется Грузия к России, Мангоби, 1864, № 6, стр. 122, 125, 127. Но такое утверждение лажно основано. Грузия долго пребывала под господством арабов, она не спавлась и от турок-сельджуков. Ей пришлось оставаться в условиях ира и наличия централизованного государства чуть больше одного столетия. И за этот период наша страна никак не использовала те экономические возможности, которые давал феодализм в лице городов, цехов и гильдий. В Грузии XII века, в отличие от Западной Европы подлого феодализма, не распространились даже многие достижения восточных стран, не говоря уж о дальнейшем местном прогрессе техники и технологии. Так что даже в случае вытеснения ира эволюция грузинского общества направлялась бы в пределах феодализма.

შანი ღატებულებს შილით მატყისეულმა თერთამ ვაძეა შენაძლებელ შიძის ბედექოს კანონი მიყუდედეო და აღმოჩენიდეო.

ღატებულებს ზოგადი კანონი ზოგადი ვაყება ღატებულებს და იგი ღერ სანაშეულებს მის გამოყუენის ფრატებსი კონკრეტულად. **ზედმეტი ღატებულებს ზოგადი კანონიე ზოგადი ვაყება ზედმეტი ღატებულებსა.** მაგრამ მის გამოყუენის ფრატებსი ეყუ ვერო ღრმა კანონება. ბერევიშოელი პოლიტიკური ეკონომის კლასიკოსებთან ეს ვარეშობა ახა ვარეველი სმრტი და ბოკარო, მაგალითად, ამ გამოყოფან ზედმეტ ღატებულებს მიყებს, ბენტესა და სარეებლესყან. მატყის ეი სკოლის ძე წყუებს ენადათ ზედმეტი ღატებულება წყართა ბოკაროე მიყებს, ძე ბენტესა და სარეებლეს, ზედმეტი ღატებულებს კანონი ზოგადი კანონია, რომლიდანაც გამოყუენება ეფრო ღრმა კანონები, ე. ი. მიყებს, ბენტეს და სარეებლეს ვანრებ. ეთერო ამს ველისმობდა ენყელსი, ბოდესაე „კანონალს“ მეთრე ტომის წინამტყუანობაში წყრდა: „ეს კანონები ვაძმოყუებული იქნება III წყებში, სედაე პრეველად იქნება სანყუენება, თუ ბოდესან მთავალი შეაღდეი ბოდესა სკოთი ამისაყეს, ბამ ზედმეტი ღატებულებს ზოგადი ვაყებოდან მის მიყებად და მიწის ბენტეად ვარედექნის ვაყებამდე მთავლიო“. სწორედ ამ მთავალმა შეაღდეფრმა ბოდესა ვანამობისა მატყის მეთრ ღატებულებს ზოგადი კანონის აღმოჩენის ფრის მის გამოყუენა ძეგი კონკრეტული კანონებოდან, ბოკაროეკა შიძის ვარედეებს, შიძის ვანაშეაღდეებს და შიძის ბედექოს კანონებს; ბოლი ზედმეტი ღატებულებს ზოგადი კანონის აღმოჩენის ფრის მისყან ძეგი ვერო ღრმა კანონებს გამოყუენა, ბოკაროეკა მიყებს, ბენტეს და სარეებლეს კანონებსა და ბყენ სწორედ იქ ეხოღობისა. ეკონომიკური კანონებს ტიპობაკოს ამისაყელ ბენტეს კონკრეტული კანონებოდან ზოგადისა და ზოგადი კანონოდან ეფრო ღრმა კანონებს ვამოყენა.

მათავალია ბერევიშოელი პოლიტიკური ეკონომის კლასიკოსებმა მიყუებს შიძითაი ღატებულებს თერთამ მისი პრევენდელი სხობა, მაგრამ ამ სხობა იგი ძე ბოდეი იგი ვანეოთრებუელი, ბამ მთი შესებუბოდია ღატებულებს ზოგადი კანონის სანაშეალი აღმოჩენა. შიძითაი ღატებულებს თერთამ დიდი და ღრმა ვანეოთრება მატყისთან მთავა და ღატებულებს ზოგადი კანონის სანაშეალი აღმოჩენიე მის ვედეყნის. ვანა ძეე აბ მობდა **ზედმეტი ღატებულებს თერთამს მანამოთყე?** „პროდექტის ღატებულებს ამ სანონის აბებობა — წყრდა ენყელსი, — ბომდესაე ბყენ ამლა ზედმეტ ღატებულებს ეწყოფებო, მატყისე დიდი სნია აფრე იგი ვაფეყნობო ძევე მებრ სეკუესი სკოთელი იგი გამოიქმეული ბოსყან შედეება იგი“. მაგრამ სომ ამ შეიძლება ეს ძეე აქნისო, თაქოს მატყისე დიდი სნია აფრე იქნა აღმოჩენილი ზედმეტი ღატებულებს კანონი? ეხადია, ახა აბ შეიძლება. ძევე წინამტყუანობაში ენყელსი წყრდა „ბოკაროს სკოლამ ვანდლოებოთ 1830 წელს ვანს ბობება ზედმეტ ღატებულებსე“.

შიძის ბედექოს კანონი ველისმობს ვანეოთრებულ სავსად ღატებულებს. მის სკოლები ეყმითე იქნს სანაშის ღატებულებთან. მათავალია სანაშის ღატებულება კონკრეტული შიძითაი იქნება და სანაშის ღატებულ-

¹ ა. ხატყელი, კანონალი, ტ. II, თბ., 1927, გვ. 12.

² იგივე, გვ. 18, 21.

ისი შექმნა კონკრეტული კანონია, მაგრამ იგი ყოველ სპირიტუალურ სი-
მეფას და კლასიციკლის მიხედვით სავსით ეკონომიკური კანონია. ამიტომ
სპირიტუალური კანონი კონკრეტული წარმოების კანონი და კლასიციკლის
მიხედვით განსაკუთრებულ კანონებს შეეკუთვნება.

იყენ ვარჯიხადვე აღვნიშნავთ იმას, რომ სხვათა ღირებულებას შექმნა
არის კონკრეტული კანონი ვინაიდან არ ვფიქრობთ იმათი შესაბამისობა და-
ჩენს, თითქმის შობის პოლიტიკური ეკონომიის საყრდენს არ შეადგენს.

გ. შარქია თქვამს წერდა: „სხვათა ღირებულება ჩვენივე სხვათა ღი-
რებულება, პოლიტიკური ეკონომიის კლასიციკლის ფარგლებს გარეთ იმყო-
ფებს“. — მაგრამ იმით იმას ჩივი ამბობდა, რომ ეს მუდამ ძველ პოლიტიკ-
სხვათა ღირებულება რომ არსობდას არ ექცეოდას პოლიტიკური ეკონომიის
ესი ფარგლებში იგი არსობდას არ განსაზღვრავდა ფარგლის ეკონომიური განსა-
ზღვრის და შობის პოლიტიკური იქნებოდა მეცნიერებას შობის სპირიტუალურ
წარმოების შესახებ, სადაც ღირებულება: შობის სპირიტუალურითი ფარ-
გლის ეკონომიური განსაზღვრისა. შარქია თავის სპირიტუალურ კანონებს ძვე
ჩივის ცოცხებს, რომ მიხედვით იმათი დასკვნის გამოტანა შეიძლებოდას პირ-
ქით, სხვათა ღირებულებას შესახებ იმეც დასკვნის, რომ „პოლიტიკური ეკ-
ნომიის ფარგლებში იგი შობის მიხედვით მოექცევა, როდესაც იგივე წარმო-
ადგენს ფარგლის ეკონომიურ განსაზღვრის მიხედვით, იმდენადვე შობის
სპირიტუალურ სპირიტუალურ შობაში სპირიტუალურითი ფარგლის და სხვათა
ღირებულებას ამ ფარგლის ეკონომიურ განსაზღვრის წარმოადგენს. შობის
სპირიტუალურ ფარგლის მიხედვით იმდენადვე სწორი წარმოადგენს, თორემ
სხვათა სპირიტუალურითი ფარგლის იმდენადვე არის ... სპირიტუალური ეკონომი-
სპირიტუალურითი ფარგლის იმდენადვე იმდენადვე შობის შობაში“.

„სპირიტუალურ შობის მიხედვით იმდენადვე, — წერდა შარქია, — შობის
სადაც, იმდენადვე სპირიტუალურითი განსაზღვრული წარმოება, — აქვითა,
არ იქნა უნდა, ამისათვის პუნქტი“. ძველ იგი ეს სპირიტუალურ სპირიტუალ-
ურითი და ძველ იქნება სხელ კონკრეტული სპირიტუალურითი. შობის და შობის
შედეგი — სხვათა ღირებულება პოლიტიკური ეკონომიის, ჩვენივე სპირიტუალ-
ურითი შესახებ ერთიანი მეცნიერების კლასიციკლის ფარგლებში მუდამ მოქცე-
ული სხვათა ღირებულებას შექმნილი შობის და სხვათა ღირებულება —
აქვითა ყოველ სპირიტუალურ შობის სპირიტუალურითი ფარგლის და ამ ფარ-
გლის ეკონომიური განსაზღვრისა. აქვითა შარქიას და ლენინის დასკვნათა
ფარგლის მიხედვით იმდენადვე სპირიტუალურითი, რომელსაც შარქია სპირიტუალურ
ეკონომიის შობის სპირიტუალურითი ფარგლის იგი და ძველ არის დაქირა-
ვებული შობის, სხელ ღირებულება და სხვათა ღირებულება ამ ფარგლის
ეკონომიურ განსაზღვრისა. ამიტომ ამბობდა შარქია, „სხვათა ღირებულება
ჩვენივე სხვათა ღირებულება პოლიტიკური ეკონომიის კლასიციკლის ფარ-
გლის გარეთ იმყოფება“ და ამიტომაც დასძინდა: „პოლიტიკური ეკონომიის
ფარგლებში იგი შობის მიხედვით მოექცევა, როდესაც იგივე წარმოადგენს ფარ-
გლის ეკონომიურ განსაზღვრისა“, მაგრამ არა შეზღვევ, როდესაც შობისათვის, არა
მეც ძველ, ვინაიდან „სპირიტუალური ეკონომიური სპირიტუალური და, რომ-
ელიც გამოხატავს განსაზღვრულ ეკონომიურ ფარგლისას — სპირიტუალური
ღირებულებას“. „სპირიტუალურ იმდენადვე ფარგლისა, — წერდა შარქია, —

1. გ. შარქია, პოლიტიკური ეკონომიის კონკრეტული, გვ. 17.

უნდა შეიქმნას ანუ გადატანის¹². ეს ადვილი გამოტყდის პირველივე მუხანაველზე შეყოფიერ წარმოუდგენს კანონიერ კანონიერებას გამოხატულებს.

ღირებულებას შექმნის კანონი ისევე, როგორც კანონიერება კანონი კონკრეტული კანონია, რომელიც მოქმედებს ღირებულებას ზოგად კანონთან შეთანხმებით: სხედანთად არც შეიძლება სეკონდური წარმოების სარბობებში მაგნიტ ღირებულებას შექმნის კონკრეტული კანონი თუ ღირებულებას ზოგად კანონთან ერთად ვაქცავს, ამ მხარე ღირებულებას შენახვა კანონის მდგომარეობა სხედანთად. ამ კანონის მოქმედება არ კარგავს ძალას სეკონდური წარმოების გაქრობის შემდეგ, მაგრამ თუ როგორც აქვან მისი გამოტყდის — ეს უფრო სეკონდური გამოტყდის სეკონდი. შრომის პროცესში სეკონდი არც მარტო ღირებულებას შექმნის და შენახვა არამედ ღირებულებას გადადებს, ამიტომ ამის მარტო, თუ ზევს ძალა ღირებულებას შექმნის პროცესს და ღირებულებას სრულ პროცესს შევადარებთ, აღმოჩენის, რომ ღირებულებას სრულ პროცესს სხვა არაფერია, თუ არა ღირებულებას შექმნის პროცესი, განუყოფელი განსაზღვრულ სეკონდი აქონ¹³. ღირებულებას გადადებს ამ პროცესის ძალევი აგრეთვე არც კანონი, ღირებულებას გადადებს კანონი მის მიმართ ზედმეტი ღირებულებას წარმოქმნის კანონი წარმოადგენს ზოგად ანუ ღირს კანონს, ისე უნდა გაყოფადანობით, რომ ზედმეტი ღირებულებას წარმოქმნის კანონს სეკონდური ძალევი სხვა პროცესი კონკრეტული კანონი, როგორცაა შრომის ძალევი კანონი, რომლის მიმართაც ზედმეტი ღირებულებას კანონი გამოდის როგორც ზოგადი კანონი, აქვან ჩანს, რომ ვერცხვით კანონებს შორის ერთობლივებითი ტიპისთვის მსხედვით სხედვით სხვა, ეძრე მათ შორის ერთობლივებითი კანონიერების მიხედვით.

კ. მარტო როგორც ამის „ზედმეტი ღირებულებას კანონები“, იგი ველომის ზედმეტი ღირებულებას ტიპის, კანონიერებისა და პროცესულობის კონკრეტულ კანონებს, რომელიც მიმართაც ადვილად ზედმეტი ღირებულებას კანონი გამოდის როგორც ზოგადი კანონი. ზედმეტი ღირებულებას კანონის მარტო აღნიშნავს: „III წიგნში დავინახეთ, რომ პროცესს შრომის გაყვანს ადვილი, თუ ზედმეტი ღირებულებას კანონებს ვეცინებ¹⁴, ხოლო იქ სხვა ზედმეტი ღირებულებას შრომისა და მისი ვერცხვით იგი უფრო ვეცინის ამ კანონებს — ზედმეტი ღირებულებას კანონებს.

შრომის ძალევი კანონი, ზედმეტის ღირებულებას კანონი, ზედმეტი ღირებულებას შრომის კანონი — ამ როგორც პროცესი კანონები ძალევი სეკონდური ზედმეტი ღირებულებას პროცეს კანონს და მარტოაც, მარტო წერს: ... როგორც ზედმეტი ღირებულებას მას, რომელიც ცალკეული მუხანაველს წარმოებს, განსაზღვრება, სამუხანაველს ძალის პროცესული ღირებულებას მარტოებში, ზედმეტი ღირებულებას შრომით, ამიტომ აქვან გამოდგინანობის შემდეგ პროცესი კანონი წარმოებულ ზედმეტი ღირებულებას მას ეძრის

¹² „სეკონდური კანონი“, გ. 1, გვ. 254.

¹³ იქვე, გვ. 262.

¹⁴ იქვე, გვ. 274.

ვაფიქსირებთ ვერცხვას მისი ზრდის ფაქტორების ვადანა სოციალისტური საზოგადოებაში საყოთანადო შემოსავლის განვითარების მიზანმიმართულ ზრდა განსაზღვრება: საზოგადოებრივი შრომის მჭარმჭარ განვითარების ამაღლებით (ქვემოთ — წარმოებ [საზოგადოებრივი] ნიშნით) და მატერიალური წარმოების დარგებში დასაქმებულ მუშაკთა ჩაიღვრების ვადანა. აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა ეკონომისტებს შორის არსებობს მართა სხვაობა საყოთანადო შემოსავლის ზრდის ფაქტორების კლასიფიკაციის საყოთანადო ეკონომისტების ურთიფიქსირებლობის — ვ. კლავსონი¹, ა. ზეიტცი², დ. აღსტეფიანს³, ა. მადვარსკი⁴, ლ. ნარსის⁵, ხ. სტეფანოვი⁶, დ. დიმიტოვი⁷, ხ. სელიანოვი⁸, პ. შილვენი⁹, ა. პალევი¹⁰ და სხვ. — მიზნით, რომ საყოთანადო შემოსავლის ზრდა განსაზღვრებულა ზემოთ დანახვადებულ რთა ფაქტორით, ხოლო პ. კლავსონი¹¹, ვ. დიმიტოვი¹², ა. კავანაძე¹³, ხ. სამბორი და სხვები მესამე, დამოუკიდებელ, ცალკე ფაქტორად გამოყოფენ წარმოების საშუალებათა ეკონომიკას.

ჩვენი მართა, მართებულად უნდა მივიჩნიოთ ის ფიქსირებუბა, რომ სოციალისტების დროს საყოთანადო შემოსავლის ზრდა განსაზღვრებუბა რთა რთაფიქსირებუბა ფაქტორით: საზოგადოებრივი შრომის მჭარმჭარ განვითარების ვადანა და მატერიალური წარმოების დარგებში დასაქმებულ მუშაკთა ჩაიღვრების ზრდით. სათანადო აჩვენებუბათა და მუშაკებულ სფიფიქსირებუბა მოყვადებულა მისაჩვენებუბა, რომ საყოთანადო შემოსავლის ზრდის დამოუკიდებელ ფაქტორად გამოყოფელ იქნას წარმოების საშუალებათა ეკონომიკა. სკოლის არსა ის არს, რომ შრომის მჭარმჭარ განვითარების ვადანა ცალკე შრომის ეკონომიკათა ერთად, იმეფიროვად ვადანა მისობს: წარმოების ტექნიკის და ტექნოლოგიის სრულყოფის, წარმოების და შრომის რთვანობის ვადანა მუშაკების, წარმოების სარსებებისა და წყადებუბის საყოთანადო გამოყოფების, უფრო ქვითად რთვებულ წყადებუბისა და მისაღის იფი წყადებუბისა და მისაღის შეკრის და სხვ. საბოლოოდ — პროფიქსირებუბა წარმოებზე ვადანა მატერიალური დანახვების სარსებებულ შემკორების და ვადანა მისაჩვენებუბა აქორების პროფიქსირებუბა შრომადანაღვრების რ

¹ В. Кувшинов. Социалистическое производство, 1961, № 1, стр. 14, 38.

² А. Зверев. Национальный доход и финансы СССР, 1961, № 1, стр. 23.

³ Д. Алавердян. Национальный доход СССР, 1958, № 1, стр. 44.

⁴ А. А. Абдуганов, У. Н. Маргоходжаев, В. А. Османов. Общественный продукт и национальный доход Узбекской ССР, 1960, Ташкент, стр. 126.

⁵ Л. Карази. Факторы роста национального дохода ССР. (Автореферат), 1964, Тб., стр. 10.

⁶ Жур. «Колхозник», 1961, № 6.

⁷ ვ. დიმიტოვი. საქართველოს საბჭოთაო მუშაკების ზრდის მიზანმიმართული სტრატეგია და ზრდის ტექნიკის შეკრის, 1960, იბ., გვ. 97, 98.

⁸ ხ. სელიანოვი. საზოგადოებრივი პროდუქტის ეკონომიკის პრობლემები, იბ., 1960.

⁹ М. Колташов. Национальный доход, 1960, № 1, стр. 203.

¹⁰ ვ. კლავსონი. საბჭოთაო საყოთანადო შემოსავლის ზრდა და მისი გამოყენება შეიქმნებულა, ვადანა კლავსონის ეკონომისტთა, 1960, № 6, გვ. 20.

¹¹ ვ. კავანაძე. საყოთანადო შემოსავლის მატერიალური აფორების პრობლემა, 1964, იბ., გვ. 14.

გამსახურებელი თავისებურებებით გამოხატება კატეგორიის დროს, მისთვის დამახასიათებელ ინტეგრირსტრუქტურ წინააღმდეგობათა გამოყენების წინაშე მოქმედების ზრდა უთანაბრად და სწრაფ ტემპით მიმდინარეობს. კატეგორიის დროს შრიმის შარბი წინამოებლურობის ძალის კანონს არ აქვს ეპილოზური მნიშვნელობა¹⁷.

სოციალისტური წარმოების წესის აღმოცენებისთან ერთად ძირველად იცვლება შრიმის წინამოებლურობის ზრდის სიჩქარე ეკონომიკური კანონის მოქმედების ხასიათი. სოციალისტის დროს წარმოების სწრაფებათა საზოგადოებრივი სიკეთების ასლებში და წარმოების გამოჩნდება მშობილეთა მეშვეობით შარბი მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის კანონის პირობებს საზოგადოებრივი შრიმის წინამოებლურობის ზრდის კანონის მეშვეობით, განუხრავლად მოქმედებისათვის. სოციალისტური საზოგადოებაში მოქმედებს შრიმის წინამოებლურობის განუხრავლად ზრდის ეკონომიკური კანონი, რომელიც მოითხოვს ცოცხალი და კარგობებული შრიმის მეშვეობით ეკონომიკის, შრიმის წინამოებლურობის სისტემატური ვადიდების მატერიალური წარმოების ყველა დარგში შრიმის წინამოებლურობის ვადიდების განსაზღვრავს ერთმანეთთან შედარად დაკავშირებული, დიალექტიკური ერთეული კანონისა და ურთიერთგანმარტობებულობაში მეოთხე ფაქტორების მოქმედება. მართალია, ამ ფაქტორების შედარად ურთიერთგანმარტობის გამო ასე თუ იმ ფაქტორის ელემენტარება შრიმის წინამოებლურობის ვადიდებაზე მოყვებული ფაქტორის ვადიდების განგარტების განსაზღვრულ პირობობისა იქვეა, მაგრამ შრიმის წინამოებლურობის ვადიდების განგარტება, ცალკეული ფაქტორების მიხედვით, ეკონომიკურად შესაძლებელი და მიზნმწინობლია.

სოციალისტური საზოგადოებაში შრიმის წინამოებლურობა ზრდის ძირითადი ფაქტორებია: ძალი ტექნიკისა და პროგრესული ტექნოლოგიის დანერგვა წარმოებისა და შრიმის ინგანიატორის გაუმჯობესება, მეშვეობით წარმოებაში კვალიფიკაციისა და კულტურული-ტექნიკური დროს ზრდა, მეცნიერების განვითარება და მისი ტექნოლოგიური გამოყენების ხარისხის ვადიდება. შრიმის წინამოებლურობის ზრდის ფაქტორების რიცხვი ყველთვის აგრეთვე ზრდისათვის პირობება. უნდა აღინიშნოს, რომ, თავის შრიმ, თვითვე ამ ფაქტორათაგანი მოიცავს აგრეთვე შრიმალ ცალკეულ ფაქტორს.

შრიმის წინამოებლურობის ზრდის ფაქტორები და პირობები სიჩქარით განვითარებულ ერთმანეთთან შრიმის წინამოებლურობის ვადიდების პირობება, გამსახურებელი ფაქტორებისათვის, შრიმის წინამოებლურობის ვადიდებაზე ვადიდების მდინარე არ ეშვება, არამედ განსაზღვრული ფაქტორების მეოხება. შრიმის წინამოებლურობის ზრდის პირობებს შეიძლება მივედინოთ სოციალისტური შეიძლება, შრიმის მიხედვით განაწილება მშობილეთა მატერიალური კვალიფიკაციის ზრდა და სხვ.

სოციალისტური წარმოების ურთიერთობისა და სოციალისტის ეკონომიკური კანონები განსაზღვრებენ შრიმის წინამოებლურობის ზრდის ყველა ფაქტორს რაც შეიძლება სწრაფ გამოყენებას, უზრუნველყოფენ შრიმის წინამოებლურობის განუხრავლად ზრდას. შრიმის წინამოებლურობის ზრდის აღნიშნული ფაქტორებიდან განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ძალი

¹⁷ J. P. A. J. S. კატეგორია, ტ. III, ნიჭ. I, გვ. 203.

ტექნიკისა და პროგრესული ტექნოლოგიის დანერგვას. იგი ვცდობოდეს მო-
 ტყულებული მანქანებისა და მექანიზმების, ასევე უფრო აწინაურებული
 შრომის, რაც იწვევს სწრაფი პროცესების შექმნას და ავტომატიზაციას.
 შრომის ტექნიკური აღჭურვილობის განვითარება წარმოების დარგებში მიმდინარეობს განვითარებული ტექნიკური პროგრესის, იქნება ეს სხვაობის მანქანაგაწმობლობაში. წარმოების ასევე, უფრო პროგრესული ტექნოლოგიის დანერგვა სწავლებას იძლევა მნიშვნელოვან შემოკრფას წარმოებშიც კიდე, გადოდეს პროდუქციის გამოშვება და გაუმჯობესდეს მის ხარისხი მაშინვეთა განვითარებით. სსრ კავშირის მრეწველობაში ასევე ტექნიკისა და ტექნოლოგიის დანერგვა იძლევა შრომის მწარმოებლურობის ნამდვილ დახლოებას სხვაგან.

სსრ კავშირის ეკონომიკის განვითარება ხსნაოდება წარმოებში პროცესების კომპლექსური მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის ზრდათ, რაც ასევეთა აზრს აძლევს შრომის მწარმოებლურობის გადოდებაში სსრ XIX ეკონომიკის განვითარებებით, გათვალისწინებულია სსრ კავშირის სხვაობის მეურნეობის ვადა დარგში მეტნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დანერგვა, წარმოებში პროცესების კომპლექსური მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის შემდგომი ზრდა. უკანასკნელ წლებში სსრ კავშირის სხვაობის მეურნეობაში ფართოდ ხორციელდება წარმოებში პროცესების კომპლექსური მექანიზაცია და ავტომატიზაცია, იმერგება პროგრესული ტექნოლოგია, უფრო სხვაობიერი მაღალმწარმოებლური მანქანები და მექანიზმები. ტექნიკური პროგრესი და შრომის მწარმოებლურობის გადოდება წარმოების სწავლებათა მწარმოებელ დარგებში იწვევს წარმოების სწავლებათა ვითარების და ავტომატიზაციის პროდუქციის ერთდროულ დანერგვას და ვითარებული შრომის ასოლიტორ შემოკრფას. წარმოების მასშტაბების ზრდას ეკონომიკა სულ უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ტექნიკურ პროგრესს და წარმოების სწავლებათა წარმოების უზრუნველ ზრდას, რაც იმერგება სხვაობიერი შრომის მწარმოებლურობის გადოდების უზრუნველყოფას ეკონომიკის, მანქანა მეურნეობა, რამ უფრო დიდი წარსული შრომის გაუმჯობესებას კონკრეტულ შრომისათვის შედარებით, მოსწივეს სხვაობიერი შრომის მწარმოებლურობისა და სხვაობიერი სწავლებათა გადოდებას.

შრომის მწარმოებლურობის გადოდებასათვის ვადაწვევტი მნიშვნელობა აქვს წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის სწავლებათა, წარმოების სხვაობიერი, კომპლექსებისა და კომპლექსების განვითარების სოციალისტური დროს წარმოების სწავლებათა სხვაობიერი სწავლებათა ხელსაყრელ პირობებს ქმნის წარმოების ვადაზე რაციონალური ორგანიზაციის გამოხატობისათვის. სხვაობიერი წარმოების სხვაობიერი ეკონომიკის ვითარებათა პროდუქციის დროთ, მასობიერი წარმოების ორგანიზაციის იგი შესაძლებლობას იძლევა გამოიყენოთ წარმოების ორგანიზაციის ვადაზე პროგრესული ნაყდები მეოდი, რაც მნიშვნელოვან ზრდას შრომის მწარმოებლურობას. სოციალისტური წარმოება, რამელი ვეკონომიკად ვითარდება ვადა პირობის ქმნის წარმოების კომპლექსების უზრუნველყოფას სხვაობიერი სწავლებათა, მსხვილი სწავლებათა კომპლექსების მშენებლობისათვის, იმერგება ვითარებათა შექმნისათვის, რაც სწავლებათა იძლევა შემოკრფას ხელსაყრელ, შესაძლებელ ხარკა, შრომის ხელსაყრელ წარმოებში დანერგვას, გადოდეს სხვაობიერი შრომის მწარმოებლურობა.

მელი პირად მატერიალურ განტვიჩვებს შიშის შედეგად, შექმნის პირად ინტერესებს ასაშენ საზოგადოებრივად. მატერიალურ განტვიჩვებს შიშისთვის თანამშრომლები განმარტებულა წარმოადგენს. შექმნილად შიშის საზოგადოებრივი წარმოების ზღვის და ნაკონსტრუქციული ზღვის ლს ვადიდებისათვის.

შიშის წარმოებლერობა ვადიდების მძღაერი მამობავებელი ძალა სოციალისტური შეკობტება რიმეღაე სოციალისტის ფრის კანონმობეტივი წარმოიშობა მისი ემავლეის ფრისა — შობობა კომუნისტური შიშისათვის. სოციალისტური შეკობტება კანობტავს ექსპლოატაციისაგან თავსდება რდამინს ძალ ერობეობის წარმოების პროცესში. იგი წარმოადგენს შიშისსგმა ძალი საზოგადოებრივი მობაღერი სტობლეების გამოელენს. მისებს შიშობა რდმავლობამ, სოციალისტურმა შეკობტებამ შეძარღვა ეფიციენსა რელი იმამავლი ზეაწილეების კანობტავებებში და ღვი სმამელი იმის წლებში. ფრისი ექმნება მობლი სოციალისტურმა შეკობტებამ იმამშეგვგიმ ზეობღში, წარმოიშვა სოციალისტური შეკობტების ძალი ფრამბეს სსრ კავშირში კომუნისტური შექმნლობის პროცესში წარმოიშვა სოციალისტური შეკობტების ძალი ფრამბ — შეკობტება კომუნისტური შიშის დამკრეღლია და კოლეკტივისი წიფების მოპოვებისათვის. ამ შობობის ძირთავი ლობტევი: „ერწავლია შექმნის და ებოიყენს კომუნისტურად“. კომუნისტური შიშის მობავებებსა და დამკრეღლების შობობისათვის დამბმბობავებელია შიშის წარმოებლერობის მძღალი ფრის მონვევა რაც ვეიფებებს, რომ მატერიალური წარმოების დარკებში შიშის წარმოებლერობის ვადიდების რერ კოფე მვერი გამოეფენებელი რეზერვა. შიშის წარმოებლერობის ვადიდებისათვის სკობობა სოციალისტური შეკობტების შემდეგში ვაშლა, მონსავეთი და სოკატობის გამოედილებს ფრთავი კავრკვლებს.

სოციალისტის ფრის მატერიალური წარმოების ვეელი დარკში საზოგადოებრივი შიშის წარმოებლერობის ვანტებელი და სწრავი ზღვა ეზობრწვეღოღს ერობღლივი საზოგადოებრივი პროფექტისა და ნაკონსტრუქციული შექმნავლის ეფიციენსი ნაწილის მტებამ. ამ ფაქტობის მწიწეღლობამე მიფთობებს ის ვარკობება, რომ სსრ კავშირის შექმწეღლობის პროფექტის სავრთი ნამტეღამ შიშის წარმოებლერობის ვადიდების სარტე პობველ ზეაწილეში მობებელია 56 პროცენტი, მობრე ზეაწილეში 79 პროცენტი იმის წლებში და მობრე ზეაწილეში — 69 პროცენტი, მებოე ზეაწილეში 68 პროცენტი. შიშის წარმოებლერობის ვადიდებში 1959-1963 წლებში მობებელ იქნა შექმწეღლობის მობელი პროფექტის ნამტის 67 პროცენტი და სოღლის შექმწეღობის პროფექტის ზღვა მობინავ. 1971-1975 წლებში შიშის წარმოებლერობის ვადიდების შეფავად მობებელი იქნება შექმწეღლობის პროფექტის ნამტის 87-90 პროცენტი. კანონმდებელ სოციალისტის პრობებში კომუნისტის მატერიალურ-ტექნიკური სარტის შექმწის კანონწელი ამოცნის ვანობრკოვებისათვის პობტია პობველსარტობიკან მწიწეღლობის მონტებს შიშის წარმოებლერობის ყოველი ლონსობებში ვადიდებს. „შიშის ნაკობიერების ვადიდება კომუნისტური შექმნლობის მობობისა და პობტობის ძირველი სკობობა, ხელის ვეობღღეობის რდმავლი-

სოციალისტურ სსრკადრებში ნაციონალური შემოსავლის განსაკუთრებული წილი უნდა დაეკუთვნებოდეს შიდა და გარეაღმშრებელი სოციალისტური შრომის წარმომადგენლის ზრდა. ამასთან ერთად, სსრკ-ის სოციალისტური შემოსავლის ზრდისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მშენებლობის სფეროში დასაქმებულ მუშათა რიცხოვნობის გადიდებას. მაგრამ ამ დაქტორის მიქმედება ზედარებულა, ვერ ეხია, მოსახლეობის რიცხვის ზრდებში რეი ზრდის დაზღვევა, ჰეორეკ ანაწარმობებზე სეფარის უფრო სწრაფი განვითარების აეკლებლობა. აქედან გამომდინარეობს, რომ ნაციონალური შემოსავლის ზრდისათვის ამ დაქტორის მნიშვნელობა თანდათანობით შემცირდება.

უკანასკნელ პერიოდში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა სსრკ-ადრებში წარმოების ეფექტურობის უფრო ღიბნობივით ამაღლების პრობლემას. პარტიის XXIV ყრილობისა და სსკ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმების მიერ განსახლებულია სსრ კავშირის სამეურნეო განვითარების გარეაღმშრებელი სტრატეგიული მიმართულება — ეს არის სსრკ-ადრებში წარმოების ეფექტურობის გადიქტობით ამაღლება. სსკ ცენტრალური კომიტეტის 1969 წლის დეკემბრის პლენუმისა და სსკ XXIV ყრილობის სარეკში მოვითია, რომ სსრკ-ადრებში წარმოების ეფექტურობის ამაღლება ჰეშასიტად სსკ-ში პრობლემა გადია, უწინარეს ყოვლისა, ამიტომ, რომ ჰეკავალი ჰეწი ეკონომიკური ზრდის შიდა და დაქტორება. იე წინათ ჰეკავალი სსრკ-ში ჰეურეკობა განვევითარებინა უმთავრესად რადიკალური დაქტორების გზით. ესე იეი მუშათა რიცხვის გადიდება და კონტაღდამარეგება ზრდის შიდალი ტემპების გზით. ამერიკიდან სსკ-ითა, უწინარეს ყოვლისა, ეფერეზობილური ეკონომიკური ზრდის ხარისხობრივ დაქტორებას, სსრკ-ში ჰეურეკობის ეფექტურობის, ანტენსიფიკობის ამაღლებას სსკ-ზე ეხება იმს, რომ ეკავალი წარმოება და ეკავეშობისათა პრობლემის ხარისხით უმარტავად ეყე არსებული წარმოებრივი სსრკ-ადრების სრული და რაკონალური გამოყენების, მიწეობილობისა განახლების თანაშეგარეე ჰეკურეგებისა და ტექნიკის მიწეყების დაწარგვის გზით. აგრე-ეე — სსკ-ში დროის აეოთეული წესობების, აეოთეული მიქმენისა და ჰექანობისაღმ, აეოთეული გრამი ჰეფლელისა და სსრკ-ისაღმ ეარტობის დამოკავებულების გზით სსკ-ზე ეხება იმს, რომ მუდამ ეკავეეო ხარეებისა და ჰედაეების თანაშობივობისა — ეკავეეო იმს, რომ აეოთეული ამაღე დამარეებელი შიდალი მიქსიმალური ეკავეეების ეკავეეებს ეს არია ჰეწი ეკონომიკის სწრაფი ტემპებით განვითარებისა და ისეთი ძარეული სოციალისტურ-პოლიტიკური ამოკანების გარეაღმშრების შიდალი გზა, რეგორეე არის კომუნისტური პარტიალური-ტექნიკური ხარის აშენება, შრომული ეკოლ-ღეეობის განეშობეხება, ითი შიდალი სსრკ-ის ეკონომიკურ ჰეკმარებაში განარეება.

სსრკ-ადრებში შრომის წარმომადგენლობა განსაკუთრებულად ეკონსოთებს ცოცხალი და კონიეებელი შრომის ეფექტურობა გამოყენებას. მარტიალური დამარეების ეკონომია, რომელიც წარმოადგენს სსრკ-ადრებში შრომის ნაკონიეების გადიდებას ეკონიკი ფორმის, გარეეულ გავლენის მიღეს ნაციონალური შემოსავლის ზრდაზე. ჰეფლელისა და შიდალების ხარეის, აგრე-ეე ძარეულ სსრკ-ადრებში ამარტობიკის შემცირება პრობლემის ეკავეულზე ნიშნავს შრომის ეკონომისა, რომელიც გამოიღის

მოყბის სანაღიო წლები მოცულობა მერვე ხეაწლებში 31 პროცენტით ვადაფდა. საყოინაღური შემოსავლის საფარი მოცულობამ უაინასწერ ხეი წელიწადში შეადგინა უნასმასარი დასა — 1 ტაილით (1961 წელიწადში: 11 წეი). შედარებისათვის უნა დაინასის, რომ შემოდე ხეაწლებში (1961-1965 წწ.) საყოინაღური შემოსავლის საფარი მოცულობამ შეადგინა 840 მილატი მანეი, ხილი ხეი იმასწელი წლის მასაილე (1936-1940 წლები) მილილე 154 მილიატი მანეი (1965 წლის შესაფარ დასებში)².

დასაინასეი, რომ შემოდე და ვედი წინა ხეაწლებში (კარა პარედი იმასწებეიში ხეაწლებისა, დაფივეის ფინდის სრდის ტეში მინაწელოწეი დაწრება მომასრების ფინდის სრდის ტეში, მერვე ხეაწლები ითეაიწინება იმ ტეშების დასილებსა, რე პრეტიკედე კანთრედედი მომასრების ფინდის მტემა მერვე ხეაწლებში შეადგინა 56,8 მილატი მანეი საედე შემოდე ხეაწლების 31,4 მილატი მანეისა, ესე იეი თეიქის ეთიიარე კარარა, მასან მტედილება დაფივეის ფინდი. ექდან კანთრინასეილს დასეა, რომ კანთიარებელ სეკეაილსტერ სანიკედეებში, სასაღი მერტინების დაქარებელ კანთიარებმასან ეთიდე, სწარედე მადლეა მამომეღეა მტეტიალური კეიილედეობა. სსრ კეშირის საყოინაღური შემოსავლი 1970 წელს, 1969 წელთან შედარებლი, 9 პროცენტით კარარა; 1971 წელს, 1970 წელთან შედარებლი 6 პროცენტით, სსრ კეშირის საყოინაღური შემოსავლი 1970 წელს, 1965 წელთან შედარებლი, 45 პროცენტით ვადაფდა, 1960 წელთან შედარებლი 99 პროცენტით, 1940 წელთან შედარებლი — 7,6-წეი კარარა, ხილი 1913 წელთან შედარებლი — 43,3-წეი.

სსრ კეშირის საყოინაღური შემოსავლის დასეა 1960—1970 წლებში

ტაილი 1

წელი	სრდის ტეში (შეად. დასებში)	დასეიარე დასეი (მილე მან.)	პროცენტობა წინ წელთან შეადარებლი (შესაღარი დასებლი)
1960	500	145,0	107,7
1961	507	152,9	108,6
1962	513	164,6	105,7
1963	517	168,8	104,0
1964	528	181,3	109,3
1965	537	193,5	106,9
1966	548	207,4	108,1
1967	561	223,3	108,6
1968	574	244,6	108,3
1969	583	261,9	104,6
1970	599	289,6	109,0

ესეილედან ნასა, რომ სსრ კეშირის საყოინაღური შემოსავლი 1960-1970 წლებში კარარებელე და მადელი ტეშებლი იარედებიდა. ამასან, საყოინაღური შემოსავლის სრდის ტეში კიდე ვედი დაქარარა უაინასწერ

² სეკე 3219 კილიის მასეა, იბ., 1971, ვე. 163.

³ Народное хозяйство СССР в 1970 году, стр. 585.

⁴ СССР в экономическом развитии, М., 1972, стр. 3.

⁵ Народное хозяйство СССР в 1970 году, стр. народноэк. М., 1971, стр. 530.

წლებში, ერთდროულად იგი შედარებით უფრო სწრაფად იზრდებოდა. 1965-1970 წლებში, 1970 წელს სსრ კავშირის ნაციონალური შემოსავლის მოცულობამ 289,6 მლრდ რუბლი შეადგინა.

ნაციონალური შემოსავლის ზრდის განუხრაველი და სწრაფი ტემპების ზრდა ახალია და სწრაფად განვითარების სსრ-ს. საქართველოს ნაციონალური შემოსავლის დინამიკა შემდეგი მონაცემებით გამოხატებულია (იხ. ცხრილი 2).

საქართველოს სსრ ნაციონალური შემოსავლის ზრდის ტემპი
1960-1971 წწ. (შეადგინა დაცხაძე)¹²

ცხრილი 2

წელი	ერთეული შემოსავალი		
	პროცენტით 1960 წელთან	პროცენტით 1960 წელთან	პროცენტით წინ წელთან
1960	100	—	100
1961	127	100	122
1962	149	109	109
1963	159	117	107
1964	163	128	107
1965	174	130	106
1970	197	144	113,7
1971	212	148	105

ცხრილში მიყვანილი მონაცემების ანალიზი ვჩვენებს, რომ უკანასკნელ წლებში (1965-1971 წწ.) მნიშვნელოვნად დაქარაღვინდა რესპუბლიკის ერთეული შემოსავლის ზრდის ტემპი, ჩვენი რესპუბლიკის ნაციონალური შემოსავალი 1971 წელს, 1960 წელთან შედარებით, 102 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო 1965 წელთან შედარებით, 48 პროცენტით გაიზარდა.

საქართველოს ნაციონალური შემოსავლის ზრდის ტემპის ანალიზი მატერიალური წარმოების დარგების მიხედვით ვჩვენებს, რომ წინადა პროდუქტის განსაკუთრებით მაღალი ტემპებით იზრდებოდა მეცხოველეობაში, მეცხენეობაში, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობაში, მატერიალურ-ტექნიკურ მომარაგებაში. 1970 წელს, 1960 წელთან შედარებით, რესპუბლიკის მეცხოველეობის წინადა პროდუქტის გაიზარდა 127 პროცენტით, სოფლის მეურნეობის წინადა პროდუქტის შესაბამისად 41 პროცენტით, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის წინადა პროდუქტის 124 პროცენტით, ვაჭრობის, დამზადების, მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგებისა და სხვ. — 65 პროცენტით¹³.

სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების 1971-1975 წწ. ხუთწლიანი გეგმა ითვალისწინებს ნაციონალური შემოსავლის მნიშვნელოვან ზრდის სსრ კავშირის ნაციონალური შემოსავალი მეცხრე ხუთწლიურში 39 პროცენტით გაიზარდოს, ხოლო მოსახლეობის ერთ სულზე ადგილური შემოსავალი 31 პროცენტით. მიმდინარე ხუთწლიურში სამეცხოველეო წარმოების მოცულობა 47 პროცენტით გაიზარდება. ნაციონალური შემოსავალი სოციალისტურ პირობებში მაღალი ტემპებით იზრდება. ნაციონალური შემოსავლის ზრდის ტემპით სსრ კავშირი მნიშვნელოვნად უსწრებს კაპიტალისტურ ქვე-

¹² ცხრილი შედგენილია შესავალი წარმოების საფუძველზე; საბჭოთა საქართველოს 50 წელი, სტატ. კრებული, იბ., 1971, გვ. 343; Гривачевская О. П. и другие к 1971 году, Тб., 1972, стр. 21; საქართველოს სსრ ცნობისმოყვარეობის საფუძველი.

¹³ საბჭოთა საქართველოს 50 წელი, სტ. კრ., იბ., 1971, გვ. 341.

1. კაცია, ეკონომიკის, სტატ., 1974, № 1.

სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე სპეციალიზაცია ღირებულებისა და ფაქტორიების ისტორია ხვენი მეურნეობის საგანი არ არის. ამ საგანზე უშუალო პირად შეადგენს პარკისტელ-ღვინური პროდუქტებს. ამასთანავე სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულებისა და ფაქტორიების შესახებ, ჩვენთვის მათ ირველი სამუშაო გეგმითაა გეგმიური ღირებულებებისა და ფაქტორების განსაზღვრა.

ქ. პარკის მარკეტინგის, სოციალისტურ დროს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სპეციალიზაცია ღირებულება განსაზღვრება სოციალიზაციის მიწაზე წარმოებული პროდუქტების ღირებულებით, ჩვენთვის ამ მიწაზე დასარქული შრომა გველენება სპეციალიზაციაზე ადგილებზე დროდ. სოციალისტურ დროს სოციალიზაციის მიწაზე მოყვანილი პროდუქტების ინდივიდუალური ღირებულება ამიტომ განსაზღვრავს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სპეციალიზაციის ღირებულებას და ფაქტორს, რომ მასზე იქნება პროდუქტის ადგილზე დრო მისი ცნობილია, რომ სოციალისტურ პირობებში, მიწის რაციონალურად გამოყენების შედეგად, ცდები მიწები თანდათანობით გადავიან სოციალიზაციის და კარგი სპეციალიზაციის მიწების კატეგორიისა, ჩვენთვის შევეთრად იხილება სოციალიზაციის მიწის ფართობის ხვედრითი წილი. მათზე წარმოებული პროდუქტის ამოღებულად აქვარებს ცდები და კარგი სპეციალიზაციის მიწების პროდუქტის რაოდენობის.

ქ. პარკის სოციალისტური სპეციალიზაციის პირობებში გამოიკვეთება სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სპეციალიზაციის ღირებულების ცდები სპეციალიზაციის მიწის პროდუქტების ინდივიდუალური ღირებულების მიხედვით განსაზღვრება: „... სპეციალიზაციაზე შრომა დაამუშავებდა სხვადასხვა სპეციალიზაციის მიწის და ამასთანავე, მიუხედავად გამოყენებული შრომის განსხვავებისა, შრომის შედეგი ადგილი მიწაზე უფრო პროდუქტიული გამოდითურ. მაგრამ ამ შემთხვევაში შრომის ეს მისი, რომელიც უფრო მდარე მიწის პროდუქტი ღირს. ახალია შრომის ხვედრითი ანუ გამოიკვეთება იმის, როგორც ამის ადგილი იქვს პროდუქტიული წყობა-ღვინებისა. რომ უკეთესი მიწის პროდუქტიული უნდა გადახდებოდეს იქნას შეტი შრომითი (მარკეტინგის) — მ. კ. კამბალიზის პირობებში ცდები მიწაზე მოყვანილი პროდუქტის ინდივიდუალური ღირებულებით სავსეოდ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სპეციალიზაციის ღირებულებას განსაზღვრება ქ. პარკის უკეთესობა კამბალიზური წარმოების წესისათვის დამახასიათებელ კონკურენტისა. — იგი ცდები იგი დიდურწილი რენტა — მ. კ. წარმოიღვება: ამ კატეგორიისა, რომ უფრო იგი პროდუქტი უფრო მდარე პროდუქტის წარმოების მიხედვით იგი იღვება მაგრამ ეს არის — წერდა ქ. პარკის, — როგორც მე უკვე უკვე (მარკეტინგის) კონკურენტის უფროდ კონია, რომელიც არა გამოდის, ახალია ცდები კამბალიზური წარმოებულად გამოიკვეთება. სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სპეციალიზაცია ღირებულების განსაზღვრების თვისებებებსა მიწის ბუნებრივი პირობებს კი არ უკეთესობა ახალი სოციალიზაციის მიხედვებას, სპეცია-

1. ქ. ბ. ბ. ბ. ბ. ბ. ღირებულების ისტორია, ტ. II ნიშ. I, გვ. 253.

2. ქ. ბ. ბ. ბ. ბ. ბ. ღირებულების ისტორია, ტ. II ნიშ. II, გვ. 156.

ფაქტებს წარმოებზე ურთიერთობებს. — ვედრზე სარტყრესი მარტო უნდა ტანი ის არის — წყაროა კ. მარქსი, ფ. ენკელსს 1851 წ., — რომ წყარო წარმოების სხვადასხვა წარმოების სარტყრის შედეგად მიღებული პროდუქტების ფაქტებს განიხილავს. წარმოების სარტყრის შედეგად მიღებული პროდუქტების ფაქტებს განიხილავს, მაგრამ საბაზრო ფაქტებს ეს განიხილავს არა არის რა, თუ არა ბერტენიული კონტრეტის განიხილავს ამასთან ერთად სარტყრის აღნიშნავს, რომ ბერტენიული წარმოების გეგმების შემდეგ „განსხვავებით ბერტენიული წყობილებებისა“ განსაკუთრებით მიწის მეორე მოცემული პროდუქტი აღარ იქნებოდა ძველი ძეგრი, როგორც უკუღმის მიწის მეორე მოცემული“.

როგორც უკუღმის, ამ წყაროზე კ. მარქსი ვარჯიშით აღნიშნავდა 194 გ. 101, ამას რომ კონტრეტების პროდუქტში ბერტენი კონტრეტის შედეგად წარმოადგენს, მეორე ბერტენიული წყობის გეგმების შემდეგ კარგი მიწის პროდუქტი არ იქნება ისევე ძეგრი, როგორც უკუღმის მიწის პროდუქტი.

მეორე ფაქტებით კარგად კონტრეტების პროდუქტში უკუღმის მიწის პროდუქტის იმეორე-ღმის ღონისძიებას რატომ განსარტყრავს სოცლის მეურნეობის პროდუქტების საბაზრო ღონისძიებას ანუ კონტრეტის საბაზრო ფაქტებში მიღავს უკუღმის მიწის პროდუქტების ფაქტებს დონეზე? — ამ კარგად შემდეგნაირად უნდა ექვემდებარება კონტრეტების პროდუქტში წარმოების შედეგად გამოიყენებს გამო დამუშავებული უკუღმის მიწის პროდუქტის პროდუქტის სარტყრის მასში უკუღმის და მასთან ნაყოფიერების მარტო მხოლოდ მიწის პროდუქტის ხედავით წინა უფრო მეტია, უფრო კარგი მიწისა, აქვან გამოიღონარც სოცლის მეურნეობაში სარეაგირებო რეაგირებული შიში უარყოფებს უკუღმის დამარტყელ შიშის სარტყრის პროდუქტისა, „თუ მეტის იმეორე არ არსებობს, — წყაროა კ. მარქსი, — ამ იმეორეც ვადენა შეზღუდულია იმეორე რომ მისი იღვინა შეზღუდულია, მისი საბაზრო ფაქტის განსარტყრავს ამ წყაროებზე, რომელნიც უფრო უკუღმის მიწის შემოღონ, ე. ი. რომელნიც სარტყრის ნაყოფს სარტყრის წარმოების პროდუქტში შემოღონ, ამ კონტრეტის მიღავს მისი დიდი ნაწილი, რომელიც სოცლის მეურნეობაში გამოიყენება ამ სარტყრის მის განკარგულებაშია, მათ სარტყრის იმეორეც, სხვა ადგილს, როგორც კ. მარქსი იმეორეც დიფერტული რტყრის უკუღმის მიწის მიღავს მიღების შემოღვენებს შემდეგ წყაროა: ... ამით მეორე (A-მიწის ნაყოფზე კონტრეტის დამარტყლი სარტყრის — მ. კ.) გამოიყენებული იქნებოდა A-მიწის დამუშავებული ფაქტის უმარტყრისობისათვის, რომელნიც მიწის მიღავს მისი იმეორეც ამ თუ ამ ქვეყანაში“.

როგორც ამ კონტრეტების შინაარსიდან ხაზს სოცლის მეურნეობის პროდუქტების ფაქტით უკუღმის მიწის წარმოების პროდუქტით ამ შემოღვენებაში განსარტყრებს, როცა სოცლის მეურნეობის პროდუქტების იმეორეც არ ხდება ამ თუ მისი ხედავით წინა მეორეც და სარეაგირებო მიმარტყრის ფაქტზე“ შეზღუდული ვადენა აქვს ამასთან ერთად, უკუღმის მიწის წარმოების

1 კ. მარქსი, ფ. ენკელსი, რედაქციონი, 1949, გვ. 41.
 2 კ. მარქსი, ტომი III, ნაწ. II, 1949, გვ. 269.
 3 კ. მარქსი, იქვე გვ. 268.

პრობებს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ფასებს, აქრობენ, არააქრობენ, პირის პრობებშიაუ მხოლოდ ამ შემთხვევაში განსაზღვრავს მისი, სოფლის მეურნეობაში გამოყენებულ „კატალონის მისი“ დღის მისი, სოფლის მეურნეობების ხელში მოქცეულ, რომლებიც ცდი მიწას ამგვარ-ბენ და რომლებიც პროდუქტების მიწოდების მოგარ მისი იძლევიან ვარა-ამის, კატალონის პრობებშიაუ კი სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სასაბო ფასის ცუდი მიწის წარმოების პრობებში განსაზღვრა ერთდროის შესაძლებელი შემთხვევა კი არ არის, არამედ სხვა შემთხვევაში არსებობს, მაგალითად, სასაბო ფასის განსაზღვრა სსშუ-ლი ნავთობურების მიწის პრო-დუქტების წარმოების პრობებში.

არდენაყ თაქმის იყო ერთი კატალონური ქვეყანა სოფლის მეურ-ნეობის პროდუქტების ამოტრის ვარეში არ არსებობს და ვარა ამის, უმეტეს შემთხვევაში მიწოდება, ვადანდუნარიან მოთხოვნა, არავარე წესი, თუ უფლებიან არა, უმეტეს შემთხვევაში აქარბებს, ამტომაც სოფ-ლის მეურნეობის პროდუქტების ფასები უფრო მეტად უმაროფებთან სე-შუალი ნავთობურების მიწების პროდუქტების ინფორმაციულ ღირებულე-ბის, ვარა — ცუდი მიწებისა, ამე ვამტარაბს — წყარა კი მარქსი 1862 წელს ფრანკის ეწვლის. — რომ, მიწის ამოღებები რენტის არსებობაც, რომ ვივადისშია, აქვან სოფლიდაყ არ გამოიღინარეობს, რომ ვუთვინი ღირებულეული მიწა არ ვუთვინი მდარა ვედა ვითარებში იქნის რენტის, „პრობით, მდარა შესაძლებელია, რომ ესენი იძლეებული არან თუარათა პროდუქტები სასაბო ღირებულეების მიხედვით ვაყარბონ, მაყარ მთი იხ-ღივადე+ღეჭ ღირებულეებზე დაბლა სწინააღმდეგარ ვამტარაბის მიწით, რეარტი უყვლით ეწვლისშია, — რაც თუაროვლად მუდარა, — რომ სასაბო ღირებულეების სასაბო ვედა პრობის ფრის ვივად-თის ის სწინელი განსაზღვრავს, რომელი ვედა+ზე არახეცსი+ე-რელ პრობებში იყო წარმოებული ამის სწინააღმდეგოდ შენ მერ კოფე „Deutsch-Französisch Lehrbücher“ ვედაყ სწინა შემთხვევა, არ არს ღირებუბა მიწოდება მე რენტის შესახებ.. (მისვამს მარქსისა — მ. კ.წ. კი მარქსის მერ რენტის შესახებ ფ. ეწვლისშია მარქსილ წყაროში ვი-მოქმეული მოსაზრება უღირსად სუფრადლებია, ამ წყაროს შესაბოვან არეყვა, რომ რეარტის შეხედულეების სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სასაბო ღირებულეების უყვლით ვუთვინი წარმოების პრობების მი-ხედვით განსაზღვრის შესახებ მარქსი თუაროვლად მუდარ მოსაზრებად თუდა-და, აქვან მყენ ამ დსკენის გამოტანა შეეკობლია, რომ თუთი კატალონის პრობებშიაუ კი არდენაყ შექმნილი სასაბო პრობების ვამი სოფლის მე-ურნეობის პროდუქტები სსშუ-ლი ნავთობურების მიწის პროდუქტების ფა-სით განსაზღვრავს ღირებულეული რენტის კანონი არ ექმნება მიწის შე-საყვარებები ამ შემთხვევაშიაუ იმბოლობენ ღირებულეული რენტის.

კი მიწის მოძრების წინადადება კი სსშუ-ლი წესი, ამრეყვლიან სწინააღმდეგ ვამტარაბთ, რომელი ღირებულეების სოფლი განსაზღვრავს სსშუ-ლი წარმოების სასა-ბოში ვამარედა შინით, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულეების სოფლიანის ერთიან განსაზღვრება ცუდი მიწისზე ვამარედა შინით, შინის ინფორმაციული და სასაბო ვედაყ მიწოდებების და მეურნეობის მიხედვით მიწის წყვეტებს სო-

ცდობის ფრისა წარმოადგენს იდენტურ სარეაგირებო რეგულაციას, განსაკუთრებით პროდუქტების სარეაგირებო რეგულაციები სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სარეაგირებო რეგულაციები.

პროფ. ა. პაშკოვის შეხედულება სოციალიზმის დროს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულების განსაზღვრის საკითხში პრინციპულად ეწინააღმდეგება კ. შარქის მოძღვრებას. თუ კ. შარქია ადგილს კაპიტალიზმის პირობებშია კი გამოირჩევა სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულების შიღლით ცდობა შიღის წარმოების პირობების მიხედვით განსაზღვრას შიღი ემუქვს სოციალიზტი სოფლის მეურნეობის პროდუქტის ღირებულების განსაზღვრის საკითხში ცდობა შიღისათვის ადგილს ჩიღლის მიხედვით ყოველად მიღებულია. ა. პაშკოვის მოყვანი შეუდობა იმაში მდგომარეობს, რომ დიფერენციული ჩიღის მიხედვით ჩიღირა კაპიტალიზმის პირობებში, ამავე სოციალიზმის დროს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულების ეყვდვით შიღის წარმოების პირობებით განსაზღვრის ეყვმირებს. ამავე იგი ეყვბა დ. ჩიღისათვის პირობებში, ჩიღს ზემოთ ერთხელ ეყვბ ადინიშვილი და ამავე ეყვბა ეყვმირით, რომ კ. შარქია შიღირად ეყვბირებდა ეყვბ ჩიღისათვის ადგილს შეუდობისათვის.

სარეაგირებო ეყვბ ადინიშვილი, რომ სოციალიზმის დროს საქონლის სარეაგირებო რეგულაციების განსაზღვრა მიეყვბილობას და სოფლის მეურნეობაში ეყვბირა, ჩიღირა პირველში, ამავე მეორეში იგი განსაზღვრება სარეაგირებო წარმოების პირობების მიხედვით. ეყვბირებება ადგილს ეყვბ შიღლით იმ შიღს, რომ სოფლის მეურნეობაში ზენებირა ეყვბირა მიხედვით შეეყვბ მეურნეობები რომლებიც ეყვბირა ეყვბირებობს და ადგილს ეყვბირებობს შიღს, თანაბრო წარმოებირა ეყვბირება და ეყვბირა შიღის დანახარების პირობებში ეყვბირებენ ეყვბირებულ დანახარებით შებისათვის. ჩიღს შემდეგ დიფერენციულ ჩიღს I-ის ეყვბირა ეყვბირებს, ამისთან ერთად სოფლის მეურნეობის რეგულაციების განსაზღვრულ ზენებირა პირობების პირველ, ამავე წარმოქმნის ეყვბირებულ დანახარებით მოყვბას, რომელიც ეყვბირებს დიფერენციულ ჩიღს II-ის ეყვბირებს. — საქონლის რეგულაციები განსაზღვრება, — წერდა კ. შარქია, — არა ეყვბირა საქონლებზე დანახარული შიღით, არამედ შიღის იმ რეგულაციებით, რომელიც დანახარული (იმ) საქონლებში, რომელიც წარმოებულა მოყვბირა სოფლის სარეაგირებო პირობებში. აქ ინტენსივობა და შიღის მიხედვით ეყვბირა ეყვბირებობს განსაკუთრებობა შიღლით ამავე, რომ ინტენსივობაში მოყვბა შიღის ადგილს კაპიტალიზმის ეყვბირა, შიღის მიხედვით კი შიღის ეყვბირა ეყვბირა.

პროფ. ა. პაშკოვი და ეყვბირა ის ეყვბირებობს რომლებიც სოციალიზმის პირობებში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სარეაგირებობირა რეგულაციების განსაზღვრის ცდობა შიღის წარმოების პირობებს ეყვბირებენ. ნებისა თუ ეყვბირა სოციალიზმის დროს ეყვბირებობს შიღისათვის რეგულაციების ეყვბირა წიგნებში.

ეყვბირა, რომ ეყვბირებულ პირობებში, ჩიღირა ეს არა ეყვბირა იგი პირველ შიღს ადგილს ეყვბირა, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების შეს-

1. А. Пашков. Об источниках дифференциальной ренты и распределении ее при социализме, «Вопросы экономики, планирования и статистики», М., 1957, стр. 94.
2. К. Шаркия, «Регулирование сельского хозяйства», № 11, стр. 11.

ყოფისა და ნაბარების ფაქტები იმდენად დამალი იყო, რომ სოციალ. წარ-
მოების დანახარცესაც ვერ ანახლავდნენ. ეს ვარაუზება, სოციალ. წარმოების
თავი დავანებოთ, აშკარად მიუთითებს იმ ავტორების სოციალ. წარმოების
არმოდებელ ცდელ მიწის წარმოების პარობებში განსახლავრებს სოცლის მე-
ურნების პროდუქტების საროგადობებზე დაბებულებას.

„მატერიალ ვეცენა, რომ სოცლის მეურნეობის პროდუქტების განახარცის ეს ი-
ვანებრება სოციალ. წარმოების პარობებში განსახლავრებს — 2 კ) ამგვარ სოცია-
ლის განსახლავრებას, ვეცენათა, რომელი „მატერიალ“ იქნა შედეგობში პროდ. ა სოც-
ლის წარმოების როგორც სოციალ. წარმოების პროდუქტების საროგადობებზე
დაბებულებას კ) არა თვითდაბებულებას კ) მაგალი იყო და არა ვინცე მათ სარედაქციო
შესაფრებს და ნახარცის ფაქტები, საროგადობის სარედაქციოებში 1 ცნებ. შედეგობა
არამის სარედაქციო წარმოების თვითდაბებულებას ვეცენათ 1967 წ. 219,24 მანეთს, შესაფრებს
ფაქტ 141 მანეთს ანუ 25,4% -ით ნაკლებს. 1970 წელს შესაბამისად — 219,76 და 145,4 ანუ 24,9% -
ით ნაკლებს და სტ. ამის თვითდაბებულებას მაგალი სარედაქციო შესაფრებს ვინცე, ანუ ს-
აროგადობა, 1968 წელს საროგადობის სარედაქციოებში 1 ცნებ. ამის თვითდაბებ-
ულება შესაფრებს ფაქტზე მეტი იყო დასახლებით 30% -ით, სარედაქციო სარედაქციო
24,8% -ით და სტ.¹⁰ 1970 წ. საროგადობის სარედაქციოებში 1 ც) სარედაქციო თვით-
დაბებულება სარედაქციო შესაფრებს ფაქტზე მეტი იყო 7,1% -ით და სტ.

მოყვანილი ცნობებდან ჩანს, რომ სოციალ. პროდუქტების შესაფრებს
ფაქტები დამალი იყო არა მარტო საროგადობებზე დაბებულებაზე, არამედ —
თვითდაბებულებაზეც როგორც ვეცენათ, პროდ. პოლიტიკის შესაფრებს
იმის შესახებ, თითქოს წყვილი ქვეყნის პროდუქტის განახარცის იმის, რომ
სოცლის მეურნეობის პროდუქტების ფაქტ ცდელ მიწის წარმოების პარობებ-
ში განსახლავრებოდა ვეცენათ არ დასტურდება, პროდ. ა პოლიტიკა მარის
უმტრის რა სოცლის მეურნეობის პროდუქტების საროგადობებზე დაბებულ-
ების ცდელ მიწის წარმოების პარობების მიხედვით განსახლავრებს: წერს
„... სოცლის მეურნეობის პროდუქტების საროგადობებზე დაბებულებას შე-
იძლება განსახლავრებს და განსახლავრება, როგორც ამის ცნობის ვარიანობებთან
უმტრის ცნობა, ცდელ მიწის ნაკვეთებზე არსებელი წარმოების პარობებში,
მაგრამ სარედაქციო არ იმ მიწის ნაკვეთებზე მოქმედებ უმტრის კოლმეურნეობე-
ბისათვის დამახასიათებელი წარმოების პარობებში, ვსე იყო მათი სარედაქციო
ტექნიკური აღჭურვილობის, შრომისა და წარმოების სარედაქციოების სარედაქციო
ფონდისა და წარმოებულების სარედაქციო ფონდის პარობებში... ცდელ ნაკვე-
თებების მიწის ნაკვეთების წარმოების სარედაქციო პარობების ვარიანობე-
ნების ეს მოახლოებულება ვარიანობების მარტის დაბებულების თვით-
დაბებულებას რომელიც მიუთითებდა, რომ „განსახლავრებულ სარედაქციო სარედაქციო
დაბებულებას განსახლავრება არა იმ შრომის რაოდენობაში, რაც
ფაქტის ეს თვითდაბებულ სარედაქციო, არამედ შრომის რაოდენობითა, რომ-
ელიც დასარედაქციო მოქმედებულ სარედაქციო პარობებში“¹¹. პროდ.
ა პოლიტიკა სოცლის მეურნეობის პროდუქტების საროგადობებზე დაბებულ-
ების ვეცენათ წარმოების პარობებში განსახლავრების სარედაქციო განსახლავრ-
ებულად ცდელ ცნობის ცნება „ვეცენათ მიწის მოქმედებულ კოლმეურნეობათა წარ-

¹⁰ А. Волгов. Дифференциальная земельная рента в условиях социализма, М., 1963, стр. 122.

¹¹ Народное хозяйство СССР в 1968 г., М., 1970, стр. 405. Превосходит № 70-80-24, Заключено (иной на социализм), М., 1970, стр. 14.

¹² А. Волгов, «Госизвестия» № 10, стр. 122-123.

მოცხის საშუალო პერიოდში* გეოგრაფიის შესაბამისად მარქსის მიერ მოცემულ ცნებას: „მოცემული სფეროს საშუალო პერიოდში“¹²

* ა. ბოლცოვის მიერ მოყვანილ ვ მარქსის ციტატაში ნაშთი ცნება „მოცემულ სფეროს საშუალო პერიოდში“ ახალია შემოტანაში ან შეიძლება ვეღარცხობივდეს მარტო უცუფესი წარმოების საშუალო პერიოდს, რადგანაც „მოცემულ სფეროში“ აქან ცუდი საშუალო და უცუფესი წარმოებები ძვირ ვითარებაში გამოიხატულია „მოცემულ სფეროს საშუალო პერიოდში“ იგივე იფის რაც „უცუფესი მიწის წარმოების საშუალო პერიოდში“. შესაძლებელია, ცუდი წარმოების საშუალო პერიოდები შევსალოვდეს მოცემულ სფეროს საშუალო პერიოდს, რადგანაც ამას ადგილი აქვს კაპიტალიზმის პერიოდში, მაგრამ იმ შემთხვევაში თუ მოცემულ სფეროში წარმოებულა სკოინლის ერთობლივ მასაში ასლოდებურად ქარბონს ცუდი საყოფიერებებს მიწებზე წარმოებული სკოინლის რადფენობა. მაგრამ არა მგონია, რომ ვინმე მხარი დავტყობის ძვირ შეზღუდულებს, რომ სოციალიზმის პერიოდში ქარბონის ცუდი საყოფიერების მიწები და მათე მოყვანილი პროდუქტის რადფენობა.

ფაქტობრივ, რომლებიც სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სარეაგირებო ღირებულებას განსაზღვრავენ ცუდი მიწის წარმოების პერიოდში, დიფერენციული ჩვენის არსებობის შილოდ ძვირ პერიოდში ცნობენ; იმ საერთოთნ დავაგებობებით პროფ. პამკოვი წერს: „მტკიცება — აღნიშნავს პროფ. პამკოვი — რომ სოციალიზმის დროს ის (სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სარეაგირებო) ღირებულება — მ. კ.) განსაზღვრება საშუალო ნაკვეთებზე დანახარებით, ნიშნავს დიფერენციული ჩვენის უარყოფას“¹³. ანალოგიურ პიზიკაზე დვანან ავტ. სტრუმილინი, ა. ბოლცოვი, ა. მარკოვი და სხვ.

ძვირ თვალსაზრისი ეწინააღმდეგება ჩვენის მარქსისტულ თეორიის კაპიტალიზმის პერიოდში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულების საშუალო საყოფიერების მიწის წარმოების პერიოდში განსაზღვრა, საერთოდ, დიფერენციული ჩვენის ვებობის კ ან იწვევს, ანაშე იმას, რომ საშუალო საყოფიერების მიწები დიფერენციულ ჩვენის დარ იძლევიან. რადგანაც ცნობილია, ზოგიერთ კაპიტალიზტურ ქვეყანაში, მაგალითად, აშშ-ში, მიერ შემოტანაში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ფასი საშუალო საყოფიერების მიწების წარმოების პერიოდში განსაზღვრება, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ძვირ შემთხვევაში დიფერენციული ჩვენა; საერთოდ ქრება.

განსაკუთრებით ვერნა ვაფხვით სხი იმ ვარემოებანაც, რომ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულების განსაზღვრის კაპიტალიზმისთვის დამახასიათებელი კანონზომიერების შექმნილური ვადმოტანა სოციალიზმის პერიოდში არაწიოთა კაპიტალიზმის პერიოდში სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე ფასწარმოქმნის სპეციფიკურობა განმარობებულა; არა შეუნებრთე, ანაშე „სოციალური ჩვენის“ ფაქტობრივით, მიწაზე ვებობი საკეთარებისა და საერთოდ, ექსპლუატაციური ურთიერთობის არსებობა იწვევს არა

¹² А. Н. Пашков. Зависительное слово по поводу, см. сборник — Исследования по социальстическому основанию хозяйства, М., 1958, стр. 344.

მარტი შემოსაღის არაფერ შენახვისა და მისი პირველი რაოდენობის შენახვის უწყვეტი გამოყენების; ეს უანსაჩუბლო ექსპერიმენტის პირობებში უნდა უფრო ზედის ცდით ნაყოფიერების მიწის ფართობს და ნაყოფიერების მიწის გამოყენებულ ექსპერიმენტის უფლებას ნაწილი, როგორც აღნიშნული იყო, განსაზღვრული ამ კატეგორიის ნაყოფებზე, ამიტომაც საშუალო საზოგადოებრივი შიშის, რომელიც განსაზღვრავს სოფლის მეურნეობის საბაზრო მუხ საზოგადოებრივ ღირებულებას უახლოვდება უფროსი მიწის პროდუქტების ინფორმაციულ ღირებულებას.

სოციალიზმის პირობებში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების საზოგადოებრივი ღირებულებას საშუალო ნაყოფიერების მიწის პროდუქტების ინფორმაციული ღირებულებით განსაზღვრა განპირობებულია შემდეგი გარემოებით:

1. მიწზე ერთი საკვთიების მისაძიების გამო, აღარ არსებობს კატორღორი სოფლის მეურნეობის პროდუქტების საზოგადოებრივი ღირებულების უფროსი ნაყოფიერების მიწის პროდუქტების ღირებულებით განსაზღვრის პირობები და „ცალბი სოციალური ღირებულებით“ კატეგორია.

2. სოციალიზმის პირობებში, როგორც ერთიანი გეგმის მიხედვით ხდება სოფლის მეურნეობის წარმოების რაციონალური გადგომის და სპეციალიზაცია, როცა წარმოების რაციონალური გადგომის და სპეციალიზაციის მიწის ერთი საკვთიების წინ აღარ ედობება, როცა მიწის, როგორც მატერიალური დივიდიანის წარმოების ერთიანი ექსპერიმენტი პირობის, საბუნებისმეტყველო მარტივადობით ეკიდება, უამრავი თანხებს ხარჯავს მისი ეკონომიკური ნაყოფიერების გასაფრთხილებად, — „წინათ უნაყოფო“ მიწები „ნაყოფიერი“ მიწების კატეგორიაში გადადის, სწრაფი ტემპით იზრდება საშუალო და კარგი ნაყოფიერების მიწების ფართობები და „უნაყოფო“ და „მწირი მიწების“ ნაყოფიერების მიწებზე გადაქცევა, ამის საშუალო ამტკიცებს, ექსპერიმენტი თავი რომ დაგანებოთ, ხეწი რესპუბლიკის მაგალითი.

ამიტომაც, რომ უნაყოფო ნაყოფიერების ამ პირობებში, სოციალური კატეგორიის მიხედვით გამოყენების შემდეგ სპეციალიზაციის ექსპერიმენტი ფართობის მიხედვით ცდით ნაყოფიერების ექსპერიმენტი ხარისხი და სიღრმისეული ექსპერიმენტი ხარისხი.

საერთოდ, აღნიშნულია, რომ „ამოღებულად ნაყოფიერი ნადავები“ ამ ახლებშიც, შესაძლებელია, ერთი და იგივე ნადავით ერთი სისხლი ექსპერიმენტისათვის ცდით ნაყოფიერებისა იყოს, მეორისათვის კარგი, ხოლო შესაძლებელია სპეციალიზაციის ამიტომაც სოფლის მეურნეობის სწორი სპეციალიზაციის და გადგომის დროს ნადავების ეკონომიკური ნაყოფიერების შესაძლებელი შედეგები, თუ ექსპერიმენტის პირობებში, სოფლის მეურნეობის ფართობის და ექსპერიმენტის ნადავები-ეკონომიკური პირობების შესაძლებელი, რაციონალური სპეციალიზაციის და გადგომის (რაც იქ სპეციალურად ხდება) ექსპერიმენტი ეკიდება ხელს უწყობს მიწზე ერთი საკვთიების ახლებში, წარმოების ახლები და სხვ. სოციალისტური სოფლის მეურნეობის რაციონალური გადგომის და სპეციალიზაციის ფართობის მიხედვით ექსპერიმენტი უნდა სო-

ფიქსი და მატყვა ძველს, რომ ერთგვი კომუნისტებს წარმოებს დიდი გეგმა-
გეგმა და ინტენსიური განვითარებით განხორციელდება ვადაცქვეყნიანობა

ა. ბოლშევის შეთქმულად მაინც სოფლის მეურნეობის განვითარება
მაგ არ უნდა ხევაბოღეს ეს ცეფი და კახე მიწებს პროდუქტთა ღირებუ-
ლებს ერთგვი კომუნისტებს. ამ მოსაზრებას არ შეიძლება დავითანშით
ამ უბრალო ვარაუდებს ვამო, რომ რაე სწავალი ნაყოფიერების მიწებს
პროდუქტებს წარმოებაზე დასაწყელი შიში ვაველირება სწავადობაზე
ფიქსიარე შიშივ კადრებზე გწველი შიში ერთგვი არ კომუნისტ-
დებოღეს ზევ სწორად მიგეანია ამ სკოლის ირველიე ვად. სტრუბლინის
მხი, რომელიე წერს „მიწის სხვადასხვა ნაველებს დიფერენციული ატე-
ტაქელინა“ ატება... რადგან ფის სკოლივ გამოვეცხებული მიწის ვაველი ნა-
ველებს წარმოშობა ღირებულეების კანონის მიხედვით, ეს იუ-
შაი ვადანია ინდივიდუალურ შიშით დასასაწყებად სხვადასხვა ნაველებ-
ზე ერთგვი კომუნისტდება¹⁵.

ბ. მარქსი რადესაც საბაზრო ღირებულებს სკოლებს ვანბოღედა სწ-
ვანშით მივითაებდა იმზე, რომ სწავალი წარმოებს პრობლემა საბაზრო
ღირებულებს განსაზღვრის დროს კადრი წარმოებათა ვადანბლიანია
განმანეთს აწინასწორებენ.

სწორად არ მიგეანია ვარი მეც დოქტორის ლ. ნ. კახიოვის შემდეგი
მოსაზრება: „პრობლემის მიმხრეებს, რომლის თანახმად, — წერს ლ. ნ. კახი-
ოვი, — სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სწავადობაზე ღირებულე-
ბა და ფისი უნდა ვანბანდებებოღეს სწავალი ნაყოფიერების მიწებზე წარ-
მოებულა ღირებულეებით, არ შეიძლება არ დანახონ, რომ შაი ატეკონვედა-
ციების მიღება და ვარაუდებს კონკრეტულ ფაქტორებზე მიხედვით, მო-
მსაწვებელი იქნებოდა ამ სწავანობა დწარმოების მეტეორიულ შესაძლებ-
ლობათა შერვევას რომლებიც ცეფ მიწებზე ეწვევან მეურნეობას“¹⁶. ლ. კ-
სარივის ამ გამოთქმული მოსაზრება მხარდაჭერას არ იმსახურებს, იმის ვამო,
რომ მეურნეობა, რომელიე მილიანვ ცეფი ევლებრის წარმოების ძაბე-
ტით ცეფ მიწზე სკომინობებს მილივ იმეათი ვამონაელის სხიით შე-
იძლება ატეკონბდეს ამტონსე ვამონაელსების მიხედვით სკოლი კანონ-
ზომიერების დავება სწორი არ შეიძლება იყოს.

სოციალიზმის პრობლემში დიფერენციული ატეტის პრობლემის ვანბი-
ვის დროს ერთგვი სდგათ სკოლის ინი წარმოადგენს, თუ ავადღევის მი-
წის ნაველის წარმოების პრობლემა რა ფარგლებში განსაზღვრავს სოფლის
მეურნეობის პროდუქტების სწავადობაზე ღირებულეებს, ზინის თუ სკო-
ლივ შავლი სხაული მეურნეობის მსაშტებით?

ეკონომისტთა ერთი კვეფი (ი. ბახტაინი, მ. სოკოლოვი, ა. თეხნიკოვი
და სხვ.) ამტკიცებს, რომ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სწავადობ-
აზე ღირებულეება იქნება მილივ ზინის ფარგლებში და დიფერენციული
ატეტის არსებობა ზონალურ ღირებულეებასთან ათის დავებობებულა ეკო-

¹⁵ А. Болшев, «Политическая программа», стр. 115.

¹⁶ А. Струмилин, О дифференциальной земельной ренте в условиях социализма, Ж. Вопросы экономики №7, 1960, стр. 34.

¹⁷ Л. Н. Касилов, Хозяйственный план в социалистическом сельском хозяйстве, М., 1960, стр. 191.

სიმბლემის მართვად იყავი (მათგ. სიმკობა, ღ. კახობა და სხვ.) უპირობოდ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ზონალური დარეგულირება და მასთან დაფარვითი რენტის არსებობის დაყენებას. ახ. მაგალითად: „სამკობის არსად, თუ ვადასება, რომ თითოველ მსგეულ გროსობებზე სიმკობის სიმკობა“ უფრო მაქის წარმოების პირობებზე განსაზღვრავთ ამ ზონის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების დარეგულირებას, მაშინ ერთიანი სოციალისტური სახალხო მეურნეობა უნდა დაგანაწილოთ მზავალ, ერთმანეთისგან მოწყობილი თიღობებზე წაწილებად და უნდა ვადასობოთ, რომ ერთიანი სოციალისტური სახალხო მეურნეობაში ერთი და იმავე სოფლისმეურნეობითი პროდუქტის იმავენი „საზოგადოებრივი დარეგულირება“ არსებობს, რომდენივე გროსობითი რაობითა, „საკობის იმეგობად ვადასობის დროს — წერს ა. სიმკობა, — დაფარვითი რენტისე ღამათიკი შეიძლება მხოლოდ ცალკეული რაობების დარეგულირებით“¹⁸.

ამბობდა, ა. სიმკობა უპირობოდ ზონალური „უფრო მაქის წარმოების პირობებში“ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების საზოგადოებრივი დარეგულირების განსაზღვრის და მასთან დაფარვითი რენტის არსებობის დაყენებას. ა. სიმკობის შეხედულება ეწინააღმდეგება როგორც მარქსისტულ-ლენინური თეორიის, ისე სოციალისტური სოფლის მეურნეობის პრაქტიკის.

საზოგადოებრივი დარეგულირება ზონალური დარეგულირებას კი არ გამოარჩევს, არამედ ეს უკანასკნელი გვერდობითან პირველის არსებობის რეალობად.

მარქსისტ-ლენინიზმის კლასიკოსების მოძღვრებით, გროსობითი კანონების მოქმედება და მათი რეალობა იმის კი არ სიზმარს, რომ კანონის არსად და მისი მოქმედების გამოვლინების დროს ერთმანეთს სავსებით ემთხვევიან, არამედ მათ ურთიერთი მახლოებას. „მათ ვადასობის სიგულისმება გროსობითი კანონები) — წერდა ფ. ენგელსი, — სხვა ახავითარ რეალობა არ ვახსნიან, ვარდა რეალობის მახლოებაში, ტენდენციის, სიმუდლებაში, და არა რეალობა უმეგობრო სინამდვილეში ეს, ერთი მხრივ, იმის გამო სდება, რომ მათი მოქმედება ერთდროულად სხვა კანონების მოქმედების ვიდრეგარეგონებას, წაწილობითე კი აფრთხილ მათი, როგორც ცნებების სფერების გამო“¹⁹.

ამბობდა, თს თუ ამ გროსობითი კანონის მოქმედება განსაზღვრულ წარმოების წესის პირობებში სიზმარს მათს ტენდენციის მუდებლოდდეს მისი რეალობის სიმუდლის და არა მათი სინამდვილისდში მათემატიკური სიმუდლითი დამთხვევას ვიველ კონკრეტულ პირობებში. მაგალითად, სიმუდლითი მოვების ნორმის კანონი ვიველ მოცემულ მომენტში მხოლოდ მახლოებათ არსებობს, ფ. ენგელსის თქმით, „საგნის ცნება და მისი სინამდვილე, ერთმანეთის გვერდითი მოემათებთან, არა მარქსისტის მსგავსად, ერთმანეთს მუდმივად უმხოლოდებთან, მაგრამ ახადოდეს ერთმანეთს არ ემთხვევიან“²⁰.

ქვედან გამოვლენათე, სამკობო გროსობის პირობებში ახავითარ შეშობ-ვევაში არ შეიძლება ერთმანეთს დაფუძნობისძობით ზონალური დარეგულირება და სავითო საზოგადოებრივი დარეგულირება, რადგანეკ პირველი არის მკობის კონკრეტული გამოვლინების დროს; ამასთან ძალი ურთიერთის მათემა-

¹⁸ Вопросы экономики, планирования и статистики, М., 1957, стр. 95.

¹⁹ „სიმკობისე, ფ. ენგელსისე, რეპლიკი წარბლები, თბ., 1949, გვ. 332.

ტყეობის სიზუსტით თაქმის ახალიდან ემხვევიან, თუ უმჯობესი მურჩნიობის პროდუქტების ზონალური დარგებულებების როგორც ზონალური შევადგენა-ჩამატების ფაქტებს საფუძველს და მის, რ. კახიანიძის: *საქართველოს მელიორაციის ენციკლოპედია* გამოცემებში, მაშინ ავტორიტეტის უნდა იქნას ვითა ფაქტების დარგებულებათაში უმჯობესი კავშირი და ზონალური ცვლილების ნაწილებითი ფუნქცია, რადგანაც, თუ არ ვცავოდინება თათრული გარემო-ება ზონის სოფლისმურჩნიობითი პროდუქტების სპეციფიკური დარგ-ბულება როგორცა უნდა განვსაზღვროთ ზონალური ფაქტის არ როგორც უნდა მოახდინოს დიფერენციალური ჩვენის ნაწილის ანაღება სახელმწიფოში გაჩნდა ამისა, საერთოდაც ის, თუ ზონალური ფაქტები, რას ვერცხობა, რა ელვის სა-ფუძველად ამის, რომ 1 ტონა რბილი ზოჩბლის შევადგენის ფაქტად რამდენი-რის მარცხში დაწესებულა 65.9 მანეთი, სტეფიპოლის მარცხში — 72, არ-სანგულსკის ილქში — 130, დანეცკის ილქში — 76, ვიტიშის ილქში — 120, ზელარესკის სარ-ში — 130, სეჩარაველის სარ-ში — 90 და ა. შ.¹⁹ — მისებია შილოდ ენათ შეიძლება იყოს — ზონალური დარგებულებ-ბა. ამ ზონალური ფაქტების ფაქტების დროს ზონალური დარგებულებამც და-ცრბონობა და ფაქტების ვადანაწილებათა ფუნქციის სპეციფიკური გათვალის-წინება დარგებულების კანონის შევრბებულად გამოყენების თვალსაზრისი შევა-ლოთა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სოფლის მურჩნიობის პროდუქტების ფაქტარბობების თვალსებურება მუდროდ არის დაცემობრბული მატერიალუ-რის წარმოების ამ სფეროში დარგებულების წარბობების თვალსებურებათაში, ზოგერთი ავტორი კი სოფლის მურჩნიობის პროდუქტების სპეციფიკური დარგებულებისა და ფაქტების კანონების პრობლემას ერთმანეთს ამარბებს. ანუ, მუდროდ პროფ. ა. მამოვი სოფლის მურჩნიობის პროდუქტების დარ-გებულებას კანონურად — „უღბო მიწის ნაღვითი წარბოების პარბოების“ მბრბევით, ზილი შევადგენის ზონალური ფაქტის — „სამუდელი წარბოების პარ-ბოების მბრბევით“; ანუ დროს ის საერთოსადში ასეთ მბრბეობის სასებობი მარბებულად იღობს და წერს: „ამ დიდგარბულებში ზედღობამბება სკეპ ცენ-ტრალური კომიტეტის 1938 წლის ივნისის პლენუმის დიდგარბულება — 3. კ.) ნაღვითა, რომ შევადგენის ფაქტები უნდა იქნას დიდგარბენარბებელი ზონების მბრბევით, ზილი ზონალური ფაქტის უნდა გამოდიოდეს სამუდელი ზონალური წარბოების პარბოებოდ... სასებობი აშკარაა, რომ ამ დიდგარბულებაში დარ-მატარა არა ამბე, თუ ჩვენთან როგორც კანონურად სოფლის მურჩნიობის პროდუქტების დარგებულების სიღრმე, არამედ ამბე, თუ როგორც დავა-წესობი შევადგენის ფაქტები პროდუქტებზე ეს კი სხედამბება საერთოდაც“²⁰. პროფ. ა. მამოვი ფაქტობს, რომ დიდგარბენარბული ჩვენის წარბობების სა-კანონის ფაქტებთან დაცემობრბება სწორი არ არის, რადგან მისი აზრით მარცხის დიდგარბენარბული ჩვენის გამოყვანა დარგებულებათაში და არა ფაქტობის, იგი წერს: „... შეიძლება თუ არა საერთოდ დიდგარბენარბული ჩვენის გამოყვანითი სოფლის მურჩნიობის პროდუქტების ფაქტების პოლიტიკოდან? დიდი პრაკტიკა არ დიდგარბულება ამისათვის, რომ ამის ძვე ელვისებია არ შეიძლება“²¹.

ამბრბედა, ა. მამოვის შევბედებულებით, სავარბობოდ, რვენტობის წარ-ბობებისა ფაქტობს არ შეიძლება; ეს პრბობება აშკარად მუდგობა. კ. მარქის

¹⁹ Закрытые воды, М., 1970, стр. 3-29.

²⁰ Сб. «Сельская работа в социал. сельском хозяйстве», М., стр. 257.

²¹ იგი, იმ, 27-28.

მომდევნო, ანტის სწრაფ გაყვებისთვის გამოტოვებს და ამას
 ამოვლო და მთავარი იყო ამის შექმნა რომ ანტის მომდევნოების
 სწრაფ შრომის პროდუქტს ფასიდან, მაგალითად, **საქართველო**
 სიღ.წ. ვარა ამის ვ. ა. ლენინი. **ღირსეული** **საქართველო**
 დროს, მისივე წარმატებით სოფლის მეურნეობის პროდუქტების შენახვ
 და მიწის წარმოების პროდუქტების მიხედვით განსაზღვრის შესახებ და
 სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სარეგულირებო
 ვ. ა. ლენინის განსაზღვრის შესახებ. ბევრ ამის ნიშნად, რომ
 ანუ ვ. მაქსი და ანუ ვ. ლენინი **ღირსეული** ანტის ანტის დროს
 ღირსეულებს და დამს ურთმისთს ან სწავლებენს პროქტი, რომ ვოველ
 თვის და ამ შემთხვევაშიც ღირსეულებს თვლიდნენ რა ფასების კანონად,
 ანტის წარმოქმნის ფასების მექანიზმს დაეშორებდნენ. ვოველთს თავი
 რომ ფასებისა, ანტისზე როგორც ვარაველ ღირსეულების სოფლებზე
 მაქსიმალ-ლენინისმს კლასიკების ვოველთვის ფასების საკითხთან შედგო
 კანონისა შევლოდნენ, ამიტომაც იმის სერიოზულად შეკრება თითქმის
 ანტის საკითხი ფასებთან ან იურს დაეშორებულ ვოველ მაგალი შეხე
 დელებსა ფასების ღირსეულებისაგან მოწყვეტა ნიშნად მის როგორც სარე
 გულირებო შრომის გამოშვს ღირსეულის შევლოების ვარაველ ფასების
 ხოლო ანტის ფასებისაგან მოწყვეტა ვ — ფასის ვადანაწილებითა ფუნქ
 ციის აქრობაყმს: ამისთან ერთად, თუ ვაშლადებს ფასების ვადეგნის კე
 შითი ან აქვს ამ საკითხთან, თუ რა განსაზღვრავს სოფლის მეურნეობის პრო
 დუქტების ღირსეულებს, მაშინ საერთოდ არა ანა აქვს სარეგულირებო
 ღირსეულების განსაზღვრის ამიტომაც საკითხის ამ ასექტში დავინების, —
 როგორც ამის შრომ. მაშინვე ვვარაგობის, — ანუ თვითველ და ანუ მაქ
 ტრული ვაშლადებს ანა აქვს.

ამიტომ, როგორც ამ ნაშრომის წინა თავში აღვნიშნეთ, სოფლის მეურ
 ნეობის პროდუქტების როგორც სარეგულირებო ძველ ზონილები ღირსე
 ულებს და მათთან ერთად, ფასები განსაზღვრება საშუალო სერიოზიტებს
 მიწის წარმოების პროდუქტის მიხედვით: ხოლო თვით საშუალო სერიოზიტებ
 მის მიწის წარმოების პროდუქტს ვა წარმოადგენს საშუალო სარეგულირებო
 წარმოების პროდუქტის ტოლფასო შინაარსის შთან ცნებას აქვს ვაშლად
 ნარე, თვითველად აქრობისა და მაქტრულიც მოუღებელი ამ ვაშლადებ
 თა თვალსაზრისით, ამიტომაც სოფლის მეურნეობის პროდუქტების შევლო
 ვის ფასების ვადეგნის ავრობისა და მაქტრის სავდებლად ვადებენ სხვა
 შეთადს ხოლო სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირსეულების გან
 სარეგულირებო ვ. — სხვა. აქვე სერიოზო მეკანონი ვადეგნისა რა, თუ რა იგ
 ლისებებს ცნებებში. **„უცდელის მიწა“**, **„უცდელის წარმოების პროდუქტი“**,
„საშუალო მიწა“, **„საშუალო წარმოების პროდუქტი“**, — **აღვნიშნეთ** ანტის
 პროდუქტებისა და სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირსეულებისა და
 ფასის განსაზღვრის დროს ავადი აქვს ამ ცნებების შინაარსის დირვის
 საერთოდ, მაქსი როდესაც სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ფასებს გან
 სარეგულირებო. **„უცდელის მიწების“** წარმოების პროდუქტზე იგი ვოველნიშნობდა
 რომ წარმოების პროდუქტზე არის უცდელის ვადი **„უცდელი“**, ვადი — სხვა
 პროდუქტის მიწაზე: **წინააღმდეგ შემთხვევაში** რა არა ვქნებოდა გამოიქმნა:
„უცდელის მიწის წარმოების პროდუქტი“ თუ ვა **„უცდელი მიწის“** წარმოების
 ვარა პროდუქტი იარსებებდა. რომ **„უცდელის მიწის“** წარმოების პროდუქტში

კოლმეურნეობაში ზღადას შემოსავალი უფრო 100 კოლმეურნე კოლზე (სოფლის მეურნეობის მინიმალური საზღვარი)

საქართველოს სსრ კოლმეურნეობაში ზღადას შემოსავლის დინამიკა 1963-1970 წლებში

	1963	1964	1967	1969	1970	1970
სსრ კავშირი	116	132	135	141	133	139
საქართველო	119	147	153	168	166	174
საქართველოს სსრ	110	118	117	113	118	128
საქართველოს სსრ	119	132	149	159	165	173
საქართველოს სსრ	129	134	157	157	161	161
საქართველოს სსრ	160	167	181	196	218	223
საქართველოს სსრ	22	56	58	60	60	76
საქართველოს სსრ	83	97	93	96	94	112
საქართველოს სსრ	104	108	119	111	110	120
საქართველოს სსრ	169	161	160	158	153	154
საქართველოს სსრ	178	181	186	190	189	203
საქართველოს სსრ	144	141	139	136	134	144
საქართველოს სსრ	212	247	224	210	244	267
საქართველოს სსრ	163	260	200	258	186	223
საქართველოს სსრ	85	95	102	107	115	141
საქართველოს სსრ	119	118	130	129	133	141

ცხადიდან ჩანს, რომ კოლმეურნეობაში ზღადას შემოსავალი 100 კოლზე განვითარებით უფრო მეტად აღემატება ამერიკის კონტინენტს, ვიდრე ეს საქართველოს სსრ კოლმეურნეობებში. მაგალითად, საქართველოს სსრ კოლმეურნეობაში მარცხენარ სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებელს იჭერს და უფრო მეტი ზომისგან, ხოლო ზოგადად აქსესბლიუს მაჩვენებელს — უფრო მეტი.

სად უნდა ვითარდებოდეს დახლოებული დონის მიწები?

ზღადას შემოსავლის დახლოებული დონის მიწები შიდა უმრავლეს შემთხვევაში უნდა განვითარდეს აქსესბლიუს მკონტინენტის ანუ სხვათადად რომ ვთქვათ, მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვე, საქართველოში მოსახლეობის ერთ სულზე განვითარებით მოდის დახლოებით 3,5-ჯერ ნაკლები სხვათადად და 3,6-ჯერ ნაკლები სსრ კავშირის მიწა, ვიდრე საშუალო კავშირში ეს ამის ნიშნავს, რომ აქსესბლიუს მოსახლეობის ერთ სულზე განვითარებით, სოფლის მეურნეობის ამაღლება პროდუქციის წარმოებისათვის, რამდენიმე იწარმოებს საშუალოდ კავშირში, საქართველო უფრო მეტად მეტად 4—5-ჯერ მეტი ღირებულების მქონე სოფლის მეურნეობის პროდუქტია.

დახლოებით ამავე შედეგებს ვაჩვენებთ, თუ ვთვლით ეს ზღადას სოფლის მეურნეობის, რამდენ ზღადას კოლმეურნეობაში მიწები საქართველოს კოლმეურნეობებში ერთ კოლმეურნე კოლზე განვითარებით მოდის 1,1 ჰექტარი ანუ 3,4-ჯერ ნაკლები სხვათადად და 4,3 ჰექტარი ანუ 3,6-ჯერ ნაკლები სსრ კავშირის მიწებში.

იყარს აქსესბლიუს სოფლის მეურნეობა, მათ შორის, — კოლმეურნეობაში წარმოება — ინტენსივობის მაღალი დონით ხასიათდება ამის შემდეგ დანართის თვლიდა ეს ფაქტი, რომ თუ ერთ ჰექტარ სსრ მიწაზე კავშირის მაჩვენებელი მოდის სოფლის მეურნეობაში საშუალოდ (წლიურად) იწარმოებს 159,4 მანეთის პროდუქტია (მონაცემები 1970 წლისათვის), აქსესბლიუსთან ამა შედეგებს 391 მანეთის, თუ სსრ კავშირის კოლმეურნეობებში სოფლის მეურნეობის მაჩვენებელი მოდის 1,1 ჰექტარზე.

* Сельское хозяйство СССР, стат. справочник, М., 1971, стр. 408.

შეიღო იმეც ერთ ჰექტარ სანძრზე მიღება 108,8 მანეთი შიშვანი, შემოსავალი, აგსებლიყის კოლმეურნეობებში იგივე მანქანების 192-მანეთი, შეადგენს აგსებლიყის კოლმეურნეობებში, ვიჯელ 199) კოლმეურნეობებში შიში, მიღიანი შემოსავლის დიხელ დონეზე, ვიჯელ სანძირი მიწების სი-ციხისა, ვიჯელის ახლანე სხვა ფაქტორებზეც ერთ-ერთი შიი შიის ის ახის, რომ ჩვენი სოფლის მეურნეობის მიღიანი პროდუქციის სოციალურ სტრუქტურაში დიდი ზეჯერიანი წილია ახის წარმოდეხილი პიჯის დამშ-არე მეურნეობაში წარმოდეხილი პროდუქცია შიის ზეჯერიანი წიანი 1965-1970 წლებში თიქმის სიჯეარის (ციტა ხილებს) შეიჯელდა ჩვენი აგსებლიყის სოციური ზონში, აქიფივე, სოციური დიჯეში პიჯი დამშარე მეურნეობის ზეჯერიანი წიანი ეფიი მიღილა პროდუქციის ახიანი მოციელობიანი წარმოება პიჯი სიჯეარის მეურნეობაში შიიანიყის დიდი შიიშიის დიანსიჯეარს შეიქ-დამეღი, რომ ეს ვიჯეჯელ ვიჯელის არ ახლანეჭე შიიშიიანი აგსებლიყის დამოციენებზე კოლმეურნეობაში, ახისი მანქანებელია ის ფაქტორი, რომ თე სიი აგსიარის კოლმეურნეობებში სიშეილოდ ერთი კოლმეურნე, 1970 წლის შიიიჯეებში, 240 კიჯელე იმეშეა, სიქიარდელოს სიი კოლმეურნე-ბებში — შიიილოდ 167 კიჯელე დი, სიჯიარე, ამ მანქანებლის მიჯეფიი, ჩვენი აგსებლიყის ერთ-ერთი ექიანსიქელი ახიილი ექიიი სხვა აგსებ-ლიკებს შიიის.

მიღიანი შემოსავლის დიიე ვიანსიჯეებელია აქიფივე აგსებლიყის შიიიი სოფლის მეურნეობის წარმოდეხივი სიეციალურიყის ზონების მი-ჯეფიი სი. ციხილი 4).

სიქიარდელოს სიი კოლმეურნეობებში მიღიანი შემოსავლის მანქანებელი ერთ კიჯელეზე ვიანსიჯეებში

ციხილი 4

სოფლის მეურნეობის სიქიარდი სიეციალურიყის ზონი	მიღიანი შემოსავალი ერთ კიჯელეზე		
	1968	1969	1972
I. დიხილი ვიჯის მეურნეობის ზონი (ქიიანიქიეობიანი)	4,61	4,99	4,99
II. კიჯეცეობის ზეჯიის მანქანებელი-მეჯიარდელობის ზონი	5,55	5,88	5,74
III. ზეჯიი შიიილი პიჯის სიჯიარდელოს სოფლის მეურნ. ზონი	3,81	3,67	3,32
IV. დიხი, კიჯეცეობის შიიანი მეჯიარდელობის ზონი	3,70	3,14	3,98
V. შიიი კიჯეცეობის შიიილი მეჯიარდელობის ზონი (ქიქიარდეობიანი)	2,74	3,10	3,14
VI. კიჯეცეობის შიიანიქიეობის მეჯიარდელობის ზონი	2,60	1,90	3,93
VII. სიქიარდელობის მეჯიარდელობის დი მეჯიარდელობის ზონი	2,30	1,80	3,97
VIII. ახიიიანი მიღილობის დი ახი-დექიების კიჯეცეობის მეჯიარდელობის ზონი	1,74	1,81	2,45
IX. დიიიიი კიჯეცეობის შიიი მეჯიარდელობის ზონი	1,47	1,84	2,31
X. შიიიი, დი სიქი. მეჯი. კიჯეცეობის (ქიქიარ, სიჯი, შიიი-ციხიანი)	3,39	3,49	4,04
XI. მეჯიარდელობის დი სიქიარდელობის მეჯიარდელობის კიჯეცეობის	4,40	4,89	4,10
XII. მეჯიარდელობის კიჯეცეობის (ქიქიარ, სიჯიარდელოს სოფ. მეჯი-ციხიანი)	3,14	3,52	4,81
სოფ. კიჯეცეობის დიხიიის დი სიქიარდელობის კიჯეცეობის ზონი	3,62	3,96	4,83
XIII. შიიი ახიარის შიიანიქიეობის დი მეჯიარდელობის ზონი	1,88	1,88	2,99
სოფ. სიქიარდელოს სიიში	3,73	3,88	3,10

* ციხილი შეიჯელდა კოლმეურნეობების წილზე ახიარდელობის მიხიეცეობი.

ბილიანი შემოსავალი, რომელიც განაწილებულია, სწორედ კოლმეურნეობებში განაწილებულია. მისი განაწილება სხვათა სხვადასხვა ზონის მიხედვით, შორის, განსაკუთრებით შემოკრძა, თუმცა იგი ვერც შესაძლებელია, რაც განაწილებულია სხვათა მიხედვით და დავითების ფონდებზე ბილიანი შემოსავლის განაწილების სტრატეგიაზე.

თუ კოლმეურნეობებს დავითების ფონდებზე და 100 ჰექტარ სანაგვე მიღებული ბილიანი შემოსავლის იდენობის მიხედვით დავითების, რომ კოლმეურნეობებს შორის განსხვავება ამ შირაც კიდევ უფრო დიდია.

საქართველოს სსრ კოლმეურნეობათა დავითების ფონდებზე და 100 ჰექტარ სანაგვე მიღებული ბილიანი შემოსავალი იდენობის მიხედვით 1972 წ.

ცხელი 5

ჩივილი	კოლმეურნეობათა ჩივილი	
	სულ	ბილიანობის განაწილება
1. ერთ კვირზე მიღებული ბილიანი შემოსავლის სიდიდის მიხედვით		
2,0 მანეთზე	169	14,3
2,1—3,0 "	206	21,7
3,1—4,0 "	219	18,6
4,1—5,0 "	176	4,9
5,1—6,0 "	113	9,6
6,1—8,0 "	123	3
8,1—10,0 "	70	5,9
10,1 და მეტი	18	1,5
ჯამი	1174	99,5
ბილიანი შემოსავლის განაწილება	6	0,5
2. 100 ჰექტარ სანაგვე მიღებული ბილიანი შემოსავლის სიდიდის მიხედვით		
10 მანეთზე	10	0,8
1,1—5,0 "	3	0,3
5,1—10,0 "	14	1,2
10,1—15,0 "	26	3,1
15,1—20,0 "	49	4,2
20,1—25,0 "	55	4,7
25,1—30,0 "	53	4,5
30,1—40,0 "	116	9,8
40,1 და მეტი	828	71
ჯამი	1174	99,5
ბილიანი შემოსავლის განაწილება	6	0,5
სულ	1180	100

ბილიანი შემოსავალი ერთ კვირებზე მიღებული ბილიანი შემოსავლის მიხედვით და 2 მანეთზე, ხოლო მაქსიმალური 10 მანეთზე მეტია; 100 ჰექტარ სანაგვე შესაძლებელია მიხედვით და 10 მანეთზე, მაქსიმალური და 40 მანეთზე მეტია, ამასთან ერთად კოლმეურნეობები.

* საქართველოს სსრ ცენტრალური სტატისტიკის საბიუროს მიხედვით, კოლმეურნეობების შირაც მიხედვით განაწილებულია ბილიანი შემოსავალი.

სოციალურებს სისუსტე თანხარით შრომისათვის თანხარით აქტიურობისა
 შიგნით სოციალურების სისუსტის მარტობით. ასეთი თანხარობის
 შექმნისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სოფლის მეურნეობის
 სწორ, რაციონალურ გადგომებს, სოფლის მეურნეობის ამ თუ იმ სახის
 პროდუქციის ძირითადად უნდა ეაწარმოებდეთ იქ, სადაც მისთვის ყველაზე
 ხელსაყრელ პირობებია. შრომად ასეთი პირობებში მოგვეყვანა
 შიდა წარმოება მაღალ ეკონომიკურ ეფექტს იმისათვის, რომ მეტსესტრეობით
 აყალიბდეს რეალობაში შემოსავლის მიღებისათვის შეიქმნას თანხარით ეკო-
 ნომიკური პირობები, ახსნაყვამ მნიშვნელოვანია ასეთი დიპლომატიკა: ვან-
 სოციალურმა რეალობამ კოლმეურნეობათა მატერიალურ-ტექნიკური ხარისხის
 განმტკიცება და წარმოების შემდგომი ინტენსიფიკაცია; აგრეთვე, სოფლის
 მეურნეობის პროდუქტების დამზადების ფასების სტრუქტურა. სწორედ ამ
 განმტკიცებზე ვარდა გადამსწავლით ვერაღებმა.

როგორც უნდა იქნებოდა, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების დამზადების
 ფასები დიფერენცირებულია სსრ კავშირის სხვადასხვა-ეკონომიკური ზონების
 მიხედვით. 1965 წელს შეიმდგა დამზადების ფასების ზრდასთან ერთად, მნი-
 შვნელოვანად აღიზარდა ფასების დიფერენცირება და კიდევ მეტად შიგნით-
 ლოვეზნ ფასები პროდუქციის წარმოების რეგიონალურ პირობებს. 1965
 წელს სსრ კავშირში მარტადილად აღიზარებზე აჩვენებდა 8 ფასებზე
 ზონა. ასეთად ზონებს ჩათვლინია მნიშვნელოვანად გადამსწავლია სოცია-
 ლით ზონაში (საბუნებისმეტყველო, ჩრდილოეთის, ელფორტის, დიბეციის,
 იმისკი — იტალიაში და თათრეთის ასრ-ში) ფასები დიფერენცირებულია ზონ-
 ცების მიხედვით. ჩრდილოეთის მხარეში ფასები მარტადილად დიფერენცირ-
 ბულია 25 ზონის და ქვეზონის მიხედვით. განსაკუთრ. აგრეთვე, სკვანა ფა-
 სებს შიგნით, თუ წინათ ფასები, მაგალითად, ჩრდილოეთის ეკონომიკურ
 ხელსაყრელ სოციალურ-ეკონომიკური პირობების ფასს 25%-ით, ასეთი ფასების გან-
 სხვადება ამ რეგიონებს შიგნით 80%-ს აღწევს. მსგავსი რეალობა პროდუქტის ფა-
 სების ზონათა რიცხვი სსრ კავშირში 41-დან 57-მდე განსაკუთრ. აქვზე —
 42-დან 70-მდე, ფასების შეკავშირებით დიფერენციალური განხორციელდა
 სოციალური აქსესიბლიის მიხედვით. ლატვიის სსრ-ში 1970 წელს დაწესდა დი-
 ფერენცირებული ფასები ჩრდილოეთის დამზადებზე მეურნეობათა ითი
 ეკონომიკური პირობები. ფასებზე ქვეზონების დამკვეთს იქ შიგნით სოციალური
 მეურნეობების მიხედვით შიგნით ეკონომიკური შეფასების სფეროებზე და
 არ ემთხვევა. აქსესიბლიის აქსესიბლიის კოლმეურნეობით დიფერენციალურ ფა-
 სების შეკავშირებით დიფერენციალური შეფასებ შეტოვების პროდუქ-
 ტების წარმოების აქსესიბლიის დონე, მეურნეობათა მიხედვით, მნიშვნე-
 ლოვანად განსაკუთრდა.

საქართველოს სსრ-ში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ემტადილ-
 სზე დაწესებულია ერთიანი ფასები შეკავშირებით დიფერენციალური გან-
 ხვ. ასეთი მარტადილად, ვერტეზზე, ხილზე, ციტრუსებზე, კარტოფილზე,
 პოსტინულ-საქვილზე, შიგნით-საქვილზე, შიგნით-საქვილზე, ეკონომიკური

1 სსრ კავშირის კონსტიტუციის პირველი მუხარა, თბ., 1961, გვ. 91.
 2 Советское хозяйство СССР за 60 лет своего существования. М., 1967, стр. 327-328.

ბებზე მხედველობაში უნდა გვეჩინდეს ის, რაც ჩვენს დარჩებულ დამბინებას და ახალი ნაციონალური დარჩებულობის მახე თუ ზონალური დარჩებულობის მახე უნდა გვეჩინდეს.

კ. მარქსი, ანტონის საკითხებზე მხედველობის ერთგვაროვან პროდუქტებზე ერთიანი ფაქტებისა და ერთიანი საკონსტრუქციული დარჩებულობის არსებობიდან გამომდინარე და მის განმარტებულად თვლიდა წარმოების ცდის პირობებს. ანტონის საკონსტრუქციული მხედველობის პირობებში შესაძლებელია ფაქტების გვერდით, ზონალური დარჩებულობისა, ე. ი. შესაძლებელია ერთი და იმავე სახის პროდუქტის არსებობა რამდენიმე ფაქტით, თანამართლად, რამდენიმე ფაქტის არსებობა უკვე გვერდითობის მქონე, რომ გვერდითის შესაძლებელია ხდება ამ თუ ამ სახის პროდუქტის წარმოებისათვის საქართველო ან შიდალად საშუალო, ანტიკურ, ცდის პირობებთან ერთად, საშუალო და კარგი პირობების გათვალისწინება. წარმოების ფაქტებზე კარგი პირობებში ფაქტები გვერდით და ხდება, ხოლო წარმოების ფაქტებზე ცდის პირობებში — გვერდით მარჯვნივ მხედველობით, კონსტრუქციის მხედველობით ერთი ტონის ანტიკური ზონის დამარტების ფაქტის გვერდით, ხოლო რადიკალისა და ანტიკურის რადიკალში — 130 მანეთის ანტიკურად, კეპლერის მანტიკალის ფაქტების დარჩებულობის ხდება წარმოების ცდის პირობების გათვალისწინება, მარჯვნივ, ამასთან ერთად, ხდება წარმოების საშუალო და კარგი პირობების მხედველობაში მიღება და შესაძლებელია — იქ ფაქტების დამბინება დარჩევა, დარჩევის მხედველობით ანტიკურად დამბინებულია მხოლოდ საკონსტრუქციული მხედველობისათვის და ამასთან ერთად ერთიანი დარჩებულობის კონსტრუქციის მხედველობით, ანტიკურად კარგი პირობების დარჩებულობის განმარტების ხდება წარმოების საშუალო პირობებიდან გამომდინარე, რაც შეეხება ანტიკურად (ზონალური) დარჩებულობისა და ფაქტის, მათი განმარტების ხდება ზონის საშუალო პირობების მიხედვით, მარჯვნივ ეს ზონები სოციალური დარჩებულობის მოთხოვნის, მხედველობითა და რადიკალისათვის, რამდენიმე, რამდენიმე, ანტიკურად ამ თუ ამ სახის პროდუქტის წარმოებისათვის სრულიად განმარტებული პირობების ანტიკურად ერთიანი ზონალური (ანტიკური) ფაქტის დარჩებულობის სხედვითა და მხედველობით პირობებში მყოფ მხედველობის ანტიკურად ერთიანი პირობებში ანტიკურად და სხედვით პირობებში, რადიკალური ზონის მხედველობით ერთგვაროვან მხედველობით პირობებში მყოფ მხედველობითა და რადიკალის მიხედვით ხდება ფაქტების კვეთების გამოყოფა.

კონსტრუქციული ვარჯიშული საშუალო წარმოების ცდის პირობების მიხედვით საქონლის დარჩებულობისა და ფაქტის განმარტების წარმარტებულია ამის გამო, თითქმის დარჩევა ანტიკურად კარგი მხედველობისა და სოციალური მხედველობის შიდას, თითქმის მიღება დარჩებულობის კონსტრუქციული მხედველობის სოციალური მხედველობაში სოციალური მხედველობის პირობების მიღება ფაქტის გამო, თითქმის ანტიკური კვეთის ვარჯიშით სოციალური დარჩებულობის არსებობის სოციალური შიდას, ანტიკურად მხედველობით.

რადიკალური კონსტრუქციული კონსტრუქციული სოციალური მხედველობის პირობების სოციალური დარჩებულობის განმარტებულია დარჩებულობის წარმოების ცდის პირობებისა და რადიკალური ანტიკურად კარგი დარჩებულობის მიხედვით, ანტიკურად წარმოების კარგი პირობებში დარჩებულობის შიდას, ანტიკურად რადიკალური დარჩებულობის შიდას, რამდენიმე, იქ დარჩებულობის საკონსტრუქციული მხედველობით ანტიკურად კარგი პირობების სოციალური დარჩებულობის მხედველობით.

უტარებს — 35,8, ხის — 68,2. მსხვილფეხა ჩქარა პარტეზების ზოგის — 66,9-ს, ღირის ზოგის თვითღებულებებში — 64,9%-ს.

განსაკუთრებით დიდია მატერიალური დანახარები ტექნიკურ ნივთიერებების დიდი ნაწილი აქ სვეტზე მოდის. რაც უფრო მეტი ტექნიკური ნივთიერებების ღირებულება სტრუქტურაში მისი ხვედრითი წილი სხვა თანხა პარტიებში მათ უფრო დიდი იქნება კოლმეურნეობათა ზღვანი შემოსავლი. ამიტომ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მატერიალური დანახარების ეკონომიურად ხარჯვა, ძირითადი და საბრუნავი ფონდების თვითღებ მანქანებზე წარმოებული პროდუქციის ზრდას.

სურთოდ, მატერიალური დანახარების ხვედრითი წილი ზღვანი პროდუქტის ღირებულების სტრუქტურაში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, რის გამო ღირებულებაში გამოთავსებული წმინდა პროდუქტი მცირდება, თუმცა მისი ფაქტორი მისი აზრებსა შორის მჭარმოებლურობის ამაღლებას შედეგად. უნდა აღინიშნოს, რომ კოლმეურნეობებში შექმნილი ზღვანი შემოსავლის მაღალი მოცულობის რეალიზაცია ეშვადიოდ კოლმეურნეობების შიგნით ან ხდება ფაქტობრივ მუშაობის, სამუშაო გუდასხადისა და სხვაგვარი ზღვანი შემოსავლის გარკვეული ნაწილი სახელმწიფოს გარეგარეულობაში გადადის. კოლმეურნეობათა ზღვანი შემოსავლი უმარტულეს ერიდონა მომხარებისა და დაჯიჯვების ფონდებზე ნაწილდება ამისათვის, რომ მომხარებისა და დაჯიჯვების ფონდებს შორის უმარტუნეადეით სწორი თანაბრდება. უმარტულეს ერიდონა სწორია კოლმეურნეობებს მკონდეი ნორმალური შემოსავლის მიღების პარტიებში. სურთოდ, რაც უფრო მაღალია ვარა კარგი კარგდებაზე გაანგარიშებათ, ზღვანი შემოსავალი მით უფრო მცირდება. მასში შორის ანახლადუტების ფონდის ხვედრითი წილი, თუმცა შორის ანახლადუტების ამსოლდებერი დონე აზრდება.

რეორტე შემთ დარსხე, სხვადასხვა კოლმეურნეობაში მიღებული ზღვანი შემოსავლის დონე ფრად განსხვავებულია, ამიტომ თანდაჯიჯვონა მომხარებისა და დაჯიჯვების ფონდებს შორის ან ანის, და რაც შეიძლება იყოს, ეკონომიკა, მაგრამ ზოგჯერ ამ თანდაჯიჯვონის აუკონდეელი მოთხეუნები დარდდებია: ანის კოლმეურნეობები, რომლებიც მეტ სანსარებს გამოქიფენ დაჯიჯვებისათვის, — მობად შორის ანახლადუტებისათვის გარკვეონილი სანსარების ხარჯზე, — ან პარტიკო, დანსბუთებლად მეტ სანხადებებს ამარტე შორის ანახლადუტების დაჯიჯვების სანსარად ამსოთ, ან იყვენ შორის მჭარმოებლურობისა და შორის ანახლადუტების ზრდის ტენდენს შორის აუკონდეი თანდაჯიჯვონა. ეკონსკრელი წლების მანძილზე რესბუნდის კოლმეურნეობებში, სურთოდ, მომხარებისა და დაჯიჯვების ფონდების თანდაჯიჯვონაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა დაჯიჯვების ფონდი თანდაჯიჯვონით შემკარგდა, ხოლო მომხარების ფონდი ვარსად. მაგალითად, 1964 წლამდე ზღვანი შემოსავალში დაჯიჯვების ფონდის ხვედრითი წილი 20 პროცენტამდე აღწავდა. შემდეგ მისი ხვედრითი წილი კლებლობს და დაბლოებით 20 პროცენტამდე მკარდება. ამეთი ეკონომიკურიება ნაკარსხევი იყო ხვენი ქვეყნის ეკონომიკების ძვტობელი და ეკონომიკური პარტიუნებით. თუ აბრე ხვენი ქვეყნის და ეტობი, კოლმეურნეობათი წარმოების გარკვეობების ინტერესები მოთხოვდა დაჯიჯვების მაქსიმალურ, გარდდონა, რაც აუკონდეელი იყო დანსბული კვებების შესრულებასათვის ამისად.

კომუნიკაციების მიწოდების ხარისხის განმარტებისათვის ერთად შეიქმნა სათანადო პირობები იმისათვის, რომ სწრაფი ტემპით განხორციელდეს მუშაობის ჩვენს ფონდის შიგნით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მომხმარებლისა და დამამუშავებლის შიგნით მოხდა საბოლოო კამპიანი გადამწვევებ გადუნების ასევე კომუნიკაციების მიერ მიღებული მაღალი შემოსავლის სიდიდე. ეს ჩამს შემდეგი მოხატელებიდან:

კომუნიკაციების დამამუშავებლის შემოსავლის მიხედვით ფონდის ხვედრითი წილის სიდიდე (1972 წ. მოხატელები)*

ცხრილი 6

კატეგორია	კომუნიკაციების რაოდენობა		მაღალი შემოსავალი		მომხმარებლის ფონდი (მიხედვის საფუძველი)	
	სულ	პროც. მთლიან მასშტაბში	სულ (ათ. მლნ.)	პროც. (ათ. მლნ.)	სულ (ათ. მლნ.)	პროც. მთლიან შემოსავლის მიხედვით
2 მიწოდება	169	14,2	7822	1,5	8696	110,6
2,1-3,0 "	256	21,7	23282	2,98	22251	95,6
3,1-4,0 "	219	18,6	31896	3,32	27138	85,1
4,1-5,0 "	176	14,9	45521	4,32	37276	81,9
5,1-6,0 "	113	9,6	36692	6,33	30250	78,2
6,1-8,0 "	122	3	84122	6,98	62267	74,3
8,1-10,0 "	70	5,9	52454	8,93	38307	69,2
10,1-სა და მეტი	18	1,5	20610	11,67	12726	66,7
კმა	1174	99,8	310888	5,12	243223	78,2
მაღალი შემოსავალი კატეგორია	6	0,5	-96	-0,58	222	-
სულ	1180	100	310792	5,10	243224	78,2

როგორც ვხედავთ, მომხმარებლის ფონდის ხვედრითი წილი ჩვენს შემოსავლის კომუნიკაციების მიღების მაღალი შემოსავლის საშუალოდ 78,2 პროცენტს შეადგენს. მაგრამ კომუნიკაციებისათვის ცალკეული რეგულირების მიხედვით, იმის შესაძლებლობა არ არსებობს იყოს მაღალი შემოსავლის მიღების მაღალი შემოსავლის რეგულირების ერთ კატეგორიის განხორციელებით, მომხმარებლის ფონდის ხვედრითი წილი მაღალი შემოსავლის რეგულირების მიხედვით.

კომუნიკაციების მიხედვით რეგულირების კომუნიკაციების საფუძველზე 14,2 პროცენტის სიდიდით მაღალი შემოსავალი ერთ კატეგორიაში 1,5 მიწოდების მომხმარებლის ფონდი შეადგენს კიდევ მაღალი შემოსავლის 108 პროცენტით, ამ კომუნიკაციებისათვის არ არსებობს სასარგებლო დამამუშავებლის, ასევე, პირობები, შესაძლებელია წინ წაიწიოს შემოსავლის ფონდი.

ქართული ჩამს, აგრეთვე, რომ მომხმარებლის ფონდი არ იცვლება მაღალი შემოსავლის ხარისხის პროპორციულად. რაც განმარტებული მოუძღვება ეს იმას ნიშნავს, რომ მაღალი შემოსავლის შემდეგ კომუნიკაციების მიერ სასარგებლო გამოყოფენ დამამუშავებლის ფონდების, აგრეთვე მომხმარებლის საზოგადოებრივი ფონდების შესაქმნელად. მაგრამ იმი-

* საქართველოს სსრ ცენტრალური სტატისტიკის განყოფილების მიხედვით კომუნიკაციების მიერ მიღებული შემოსავლის მიხედვით.

სადღეს, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სწორად დაეყვებოთ მოღიანი შემოსავლის მოკლებულ სფეროში მოხმარების ფონდების ზედაპირის წინა მხარეს სხვადასხვად, სწორად განესაზღვროთ შრომის მწარმოებლურებზე და მათზე ანაზღაურების ზრდის თანაფარდობა, ანუ ესაა მოღიანი შემოსავლისა და მოხმარების ფონდის ზრდის ზემოთ აღნიშნული საერთო კანონზომიერების ცოდნა. ეკონომიკური მუშაობის გაუმჯობესების ამოცანები მოიაზრებენ, რათა გამოვსახოთ კონკრეტული ჩარღვნობრივი კავშირი მოღიანი შემოსავლის ზრდისა და მასში მოხმარების ფონდის ზეფერიის წონის შორის ანუ შევიმუშაოთ ვარკვეული წესი ამის შესახებ, თუ რაფორ უნდა გასაზრდოს ერთ კაცელზე განსაზრმების მოხმარების ფონდი მოღიანი შემოსავლის აფიფიერა მანეთით ვადიფების პირობებში. ზოფიერთი ეკონომისტი¹⁰ ვფიფიფიფიფი ამ ირ ცდღღღს შორის კორღღღღღ კავშირის ისეთ მოღღღღს, რაღღღღღ ერთ კაცელზე მოღიანი შემოსავლის თფიფიფი მანეთით ვადიფებამ უნდა მოღღღღღ შესაბამისად მოხმარების ფონდის ვადიფება 50 კამიეთ. მაგრამ, ჩვენი აზრით, მოღიანი შემოსავლისა და მოხმარების ფონდის ზრდის შორის კავშირი არ შეიღღღღა გამოეზატოთ ისეთი სწორზაზოეანი ფუნქციით: იგი არ არის ეღღღღღღღღ და ვარ ძამზავს სინამფიფიფიფი ამისებულ კანონზომიერებას.

რაფორც კბიღღღღში მოფვანიღღღ მონაფიფიფების ანაღღღღ ვეფიფიფებს, კავშირი მოღიანი შემოსავლისა და მოხმარების ფონდის ზრდის შორის უნდა გამოვსახოს მრღღღღღღღღ კორღღღღღღ, რაფ სარღღღღღღღ მოფიფიფიფი, რომ, ანა თუ სწორად ვაფიფიფიფი ზემოთ აღნიშნული კანონზომიერება მოღიანი შემოსავლის ზრდისათან შეღღღღღღღ ვღღღღღღღ მრღღღღღღღღ კამრღღღღღღ შრომის ანაზღაურების შესახებ, ანამღღღ სწორად დაეყვებოთ ერთ კაცელზე შრომის ანაზღაურების ფონდის მატება მოღიანი შემოსავლის ყოველი მანეთით ვადიფებისათან ერთად.

¹⁰ ჯურნ. «Вопросы экономики», 1966, № 10.

Խոհանոցային արտադրանքի արտադրությունը 1971 թվականին համեմատած 1970 թվականի հետ աճել է 11,8%: 1971 թվականին արտադրվել է 22,8 միլիարդ կիլոգրամ արտադրանք, իսկ 1970 թվականին՝ 20,3 միլիարդ կիլոգրամ: Արտադրության ընդհանուր արժեքը 1971 թվականին կազմել է 3,1 միլիարդ դրամ, իսկ 1970 թվականին՝ 2,9 միլիարդ դրամ:

Այս արտադրության ընդհանուր արժեքի մեծ մասը ընկած է խոհանոցային արտադրության վրա: 1970 թվականին խոհանոցային արտադրության արժեքը կազմել է 2,6 միլիարդ դրամ, իսկ 1971 թվականին՝ 2,9 միլիարդ դրամ: Խոհանոցային արտադրության արժեքի մեծ մասը ընկած է հիմնականում խոհանոցային արտադրության վրա: 1970 թվականին խոհանոցային արտադրության արժեքը կազմել է 2,6 միլիարդ դրամ, իսկ 1971 թվականին՝ 2,9 միլիարդ դրամ:

Արտադրանքի անվանումը	1971 թվականին (մլրդ դրամ)	1970 թվականին (մլրդ դրամ)
Խոհանոցային արտադրություն	2,9	2,6
Սնունդի արտադրություն	2,6	2,3
Սնունդի արտադրություն (բացառելով հիմնականում)	0,3	0,3
Սնունդի արտադրություն (հիմնականում)	2,3	2,0
Սնունդի արտադրություն (հիմնականում)	2,3	2,0
Սնունդի արտադրություն (հիմնականում)	2,3	2,0

Չնայած այն հանգամանակին, որ 1971 թվականին արտադրության արժեքը աճել է 11,8%, սակայն արտադրության արժեքի մեծ մասը ընկած է խոհանոցային արտադրության վրա: 1970 թվականին խոհանոցային արտադրության արժեքը կազմել է 2,6 միլիարդ դրամ, իսկ 1971 թվականին՝ 2,9 միլիարդ դրամ:

Տ ա թ Վ 1

Արտադրանքի անվանումը	1968 թ.		1969 թ.		1970 թ.	
	արժեքը	ընդհանուր	արժեքը	ընդհանուր	արժեքը	ընդհանուր
Խոհանոցային արտադրություն	10809	47,3	11151	47,5	10993	47,5
Սնունդի արտադրություն	7081	31,3	7046	30,6	6964	28,9
Սնունդի արտադրություն (բացառելով հիմնականում)	387	1,3	309	1,1	250	1,1
Սնունդի արտադրություն (հիմնականում)	4146	18,1	4115	18,8	4757	22,4
Ը Ն Ը . . .	22843	100,0	23481	100,0	21214	100,0

¹ ՎՊՔ, 20-29.

² Խոհանոցային արտադրություն СССР-ի 1972 թ., առ. «Справочник», М., 1972, стр. 98-99.

³ ՎՊՔ, 20-100-101.

⁴ Матрица промышленности СССР, М., 1972, стр. 1.

ცხოვრებან იხვევა, რომ მათგან, საქონლის სარკის წარმოება 1930 წელს, 1948 წელთან შედარებით, მსოფლიოში მიწისქვეშა მატარებელი ტრასით შემცირდა, მაგრამ იმს გამო, რომ ღირსისა და სქიპის ხარისხის წინსვლა უფრო მეტად შემცირდა, საქონლის სარკის ხვედრითი წილი 1948 წელს შეადგინა 0,3 პროცენტით გაიზარდა ცხოვრებან ჩვენს იყვანვე, რომ განსაკუთრებული ზღვის ტრანსპორტით ხსოავებოდა ფრინველის სარკის წარმოება.

საქართველოში პროდუქტული შეტოვებულის განვითარებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ავადმჯობის ივანე ქავთაშვილის მართ. ქათველ ტომებს ზღაღსარისებოვან მიწათმოქმედებასთან ერთად, განვითარებულ შეტოვებულობა მქონდა¹². ჩოვითი აღტოვული წყაროებოვან ჩვენს, მე-8 სუვერის მეოცე სახეგარში კახელები სუველი ტყეშია და ტყეის მშენებლები და ზღაღსარისებოვან ქოვარების ჰატრონი ყოვლიან. იმდროინდელ საქართველოში შეტოვებულის განვითარებას შესაბამე საინტერესოა შემდეგ ცნობა: „ჩოვა, მე-9 სუვერის დამდევს არაბებში ზედი დამდევს კახელებთან, კახელებში არაბებს მოსოვინო აქარეს მეცათ მათგანს სამი თანის ფაშატი ტყეი და იყო თანის ტყეაი“¹³. შეტოვებულობა, რომ ღველთაგანვე ქათველი ხელის ცხოვრებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა ჩვენს იყვანვე, რომ ქათვის განთავსებულობა აღწერას ჰატრების აღარცების მეოცე ჩოვის მოცანად ყოვლიან დამდევული „დღესსარისა მეცენეს ყოველი მედოვინი სამდვისი დავითისანი, ჩათვის იწვეს აღწერად კეთი და ჰატრებულობა. ვანთა ვნაბობდა, წალკოვით მოსტანდა“¹⁴. გამოხედილი ქათველი კოვარაგი ვახეშე ჰატრონიშვილი თვის ნაშრომში — „აღწერა სამდვისი საქათველის“ იძლევა ცხოველია სხეების აღწერას იყო წერს — „არაბე ჰატრებულობა ჰატრებულობა, კეთი: აქლამი, ტყეი, ვითი, ძროხა, კანძეი, ტყეაი, თხა, ღირა...“¹⁵

აგვიღვეთამდელ საქათველიში მსხვილესი ჩქანის შეტოვებულის უმთავრესად „მომსარებაის“ ხსოავს აღარცხდა, მიწათველი შეტოვებულობა კი შედარებით ხალხებად იყო განვითარებულა. მსხვილესი ჩქანის ჰატრებულობა უღებობს ამ სარკის ვახედი რომელნიც უმთავრესად მიწათმოქმედებას ეწეოდა მის მოვარ დანიშნულებას ვაწვე ჩოვად გამოცხება შედგებდა წყაროვლები ჰატრებულობაში ძროხის ინახებენ უწინარეს ყოველისა შემო-ჰატრების აღწარმოების მონით. ჩოვისა და სარკის წარმოება კი უმთავრესად „სოვითი მოსოვინილებს“ დამკოვდილებს ემსახურებოდა. „საერთოდ მსხვილი ჩქანის ჰატრებულობა, — წერს პროფ. პ. ვევეშვილი, — ზინდარ მოსახლეობის ზევედი უმთავრესად მიწათმოქმედობი ჰატრებობის მოსახურებასათვის აბტოვად ყოვთველ კომლს ჰვეულებათვედ იმდენი ზანი და ძროხა ზევედი, ჩამდენის შენახვედ მის შეველი თვისი სახეღველი სოვითისა და სარკისათი ზელი ხვევებით. მიწათმოქმედობი მოსახლეობის სარგებლობაში მეოცი სახედი მიწის ფართობი განსახურებდა საერთოდ მონდარ ჰატრებულობა ჩოვდენობას, ჩაც მუშა თუ პროდუქტული ჰატრებულობა სარკის

¹² ივ. ქავთაშვილი, საქათველის ვანობობი აღტოვია, ტ. 1, 1938, გვ. 366.

¹³ ა. აბუჯანიაძე, ივ. ქავთაშვილი, ს. ქანაშვილი, საქათველის ძოვითი, ტფ. 1, 1946, გვ. 190.

¹⁴ ივ. ქავთაშვილი, საქათველის ვანობობი აღტოვია, ტ. 1, გვ. 4.

¹⁵ ა. აბუჯანიაძე, აღწერა სამდვისი საქათველის, 1941, გვ. 30.

ხით შიგლიდან აშკარად შეშინებული სკოლებიდან თავი მიქანობს. მწველი მუ-
რჩეობის დამატებით საქმიანობის ფარგლებს¹⁴.

ამრიგად, მიწათმოქმედ გლეხობას ჩქარა პირუტყვი სუფთა მრეწველი-
სად, თავისი მეურნეობრივი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად ცდილობს
ძალად, რძისა და ხორცისადაც. საქართველოს მოსახლეობის ძალიან მცირე
წილი ამყვება მსხვილფეხა ჩქარა პირუტყვის წმინდა მრეწველი ავად-
სარჩობი.

ბორცის რაიონის სკვებში პროდუქტის მნიშვნელობისა და გავლენის შე-
სახებად ადამიანის განვითარებაზე ფ. ენველსი წერს: „პირუტყვის საქმელი
თაიქმის შინა სახით შეიკეთდა ყველაზე არსებითი მასალა, რომელსაც სხვა-
ლი საქმიანობის თავის წავითარებდათა ცვლისათვის; ბორცულის საქმელში მო-
ხელუბნობთან ერთად შეამოყლა სხვა ეგვიპტური, მდინარეული ცხოველების
შესახებელი პროცესების ხანგრძლივობა სხველში და ამით უფრო მეტი დრო,
მეტი მასალა და ხალხი შეიძინა საყვარი ცხოველები (სამაღური) ცხო-
ვების აქტიური გამოყვანისათვის... მდინარეული საქმელთან ერთად ბორც-
ულის საქმელზე მიჩვევამ არსებითად ზღლი შეეწყო იმას, რომ სამოყვადი-
ბის პროცესში მეტი ადამიანი ფიზიკური ძალა და დამოუკიდებლობის მისე-
მიდა, მეტიმ ყველაზე უფრო არსებითი იყო ბორცულის საქმელის გავლენა
ტყიანზე, რომელსაც ამის გამო ძალიან თავის გამოყვებისა და განვითარების-
ათვის საქმით მასალა ზეჯად უფრო უხვად მიიღო, ვიდრე უწინ აღებდა და
რომელსაც ამიტომ შეეძლო თაობიდან თაობამდე უფრო ჩქარა და უფრო
სრულქმნილად განვითარებულყო... ადამიანი ადამიანზე ვერ იქცეოდა ბორ-
ცული საქმელის გარეშე...“ ფ. ენველსი არაუღებინა და სემიტების მიერ
ბორცისა და რძის უხე გამოყვანების მიწიერება ამ რთი რძის უფრო წარმა-
ტების განვითარებას. ახალი შექმნილ ზეგლი-ინფილექსს, რომელსაც ბორ-
ცო მდინარეულითა აყვებდობდნენ, უფრო პატარა ტყიანი ჰქონდათ, ვიდრე
მარტარისობის დამად საფუძვრზე მეტი ინფილექსს რომლებიც შეტწილად
ბორცით და აყვლით სარჩობობდნენ.

ბორცის შიგლიდან 142-დან 22%-მდე ცალკის 2-დან მშენა წინ ბორცის 27%-ზეც ცალ-
კის ცონისა დიხის ბორცის მიხარლეს ნავთობებებს: ფისობის, კლავის, სტრანის, კლ-
ცის, რძისა და სხვისი. ახალი აქტიუტული ნავთობებს, რომლებიც ზედიხის
და ბორცის ნაწილის ყურებს განსაკუთრებულ ყურისა და ამისავე ახლავს აღნიშნულ
გარე, ბორცის ცანკარობით ბორცულ სემიტობებში შიგლი A. D. B. ციფრის
კომპონისა და სხვა უხე აღნიშნის, რომ ბორცის ქალაქი შეეგვილით თავისა დი-
ობებელი სემიტის სემიტობა, ექვსი, ძაქი, ნავთობობა და სხვა¹⁵.

მეცხოველეობის სახალხომეურნეობრივი მნიშვნელობა ამში მდვილი-
რეობის, რომ ავი მოსახლეობის აწევის ძალადი ყველით დიხებულებების შე-
ნი სარჩობობის პროდუქტებს ბორცის, რძის, ცილის, ყველისა და კვარცის; აფ-
რავივე — ვაწივ ცოცხალ ძალის ცებებს, ხარის, ვარის, ვარის აქლავის, რძის;
მრეწველობის — ნავთობის ცებებს, მატყლის ბორცის, რძის, ამრეწვლის; მე-
ცხოველეობის პროდუქტებიდან და სარჩენებიდან აწადებენ ცხოველური

¹⁴ ბ. ბ. ბ. ბ. ბ. ბ. საქართველოს და მრეწველობის განვითარება, III-
XX სს., ტ. III, მბ., 1933, გვ. 306-307, 329.

¹⁵ ფ. ენველსი, ზეგლები დილექტორი, მბ., 1954, გვ. 180.

¹⁶ გ. ბ. ბ. ბ. ბ. ბ. საქმელის მოსახლეობის ტყიანობა, მბ., 1933, გვ. 24.

9. მარტვი, დილექტორი... სურა, 1974, მბ. 1

დავლის შემოღებამ, სარკინო გზისშობიერების აღმოცენებამ — შესაძლებელი გახდა ვასაფიკად შირს მახლობელ სოფელს წაღება და **ქარაქვამ მუხრანში** კითხვა ფუნქციონირება დაიწყო: პირველად შესივლია, დავერე ვა-პირველი მანე ვაიფიდა ამბათვის შემოიხე ხელისნების შირის ხელება ვაქარა, **საქ-**ლოც ამქმს პირველად, მასვეთ იგი მახლობლებს აფიქოზე, კლავს სანთავადობაზე სასაყლოზე და ვადის სოფელს საყლო მოეპირებზე — შემოიხე ხელისნები.

ამავეთ, სოფელს დავლის ფუნქცია რიგობაც დამხმარე საქმანობა ვაქარაზე ვადის, სოლი შემოიხე ხელისნები — ვასებში ცალიობრავდ მოეპირებინ ხეებშია.

საქართველოში ვველაზე დიდი სასაყლო იყო თბილისში დღევანდელი ფუნქციონირების პირველ ფაზისთვის ტერიტორიაზე. სოფელს დამუშავების ვველი იმეჩაეთა წარმოებდა ხელით, ვაველავითი სანიტარულ-სოფლებრი პირობების დაცვის ვარეშე. ამის ვაში ქალაქის მმართველობის წინაშე დანება საყლის ძალი სანთავადობრივი სასაყლოს მშენებლობის შესახებ ვერ ვადე 1878 წლის პარტში. 1878-დან 1889 წლამდე იწერებოდა მომსახურება პირათებში, მუხრან მანე ვერ იქნა მოვდაცებული საყლის — სანთავადობრივი სასაყლოსათვის მიწის ფაზისთვის გამოყოფის შესახებ. 1889 წელს ქალაქის ადმინისტრაციამ იყარა 9 ავლისის ხელობაზე ვადეგან სასაყლოს აშენება სანთავადობის მოქოვისის პირველს შესამბობად, რომლის სასარქოაფიქცი დარებულბა შეადეგნა 166 ათს მანეთ¹¹. მოქოვისის მუერ წარმოდგენლობა პირველ საბოლოო ახ ადმინისტრაცია, რადგან ის დამუშავებული იქნა მმართველობის სანიტარული კომისიის მუერ. ადევ რამდენიმევერ იქნა შედგენილი სასაყლოს პირველ იმეჩიერ ვაშისა და საყარისის მუერ საბოლოოდ მოეხებლი თბილისის მთავარი აქტივობისთვის — იგანევეთ პირველს სასარქოაფიქცი დარებულბა შეადეგნა 900 ათს მანეთ. 1910 წლის 10 მაისს 112 წლის მუერლობის შემდეგ საქალაქი მმართველობამ ვადეგან თბილისში სასაყლოს აშენება დღევანდელი სოფელში-სოფელს ტერიტორიაზე. მშენებლობა დაიწყო 1910 წლის ოქტომბერში და დამთავრდა 1914 წელს.

ამდევ აშენებული პირველად სასაყლო თბილისში, შედარებლი პირველ სასაყლოთს, დიდი მოკლეობისა იყო: ჭიონდა რამდენიმე საამქრო და შევლილი ვადე-დამეში 200 ხელი მსაყლოება და 600 ხელი წაროღება ცხოველი ვადე-მუშაყებში. ამ სასაყლოს ჭიონდა სპეციალური მახარი პირველადი ვაქარისათვის, სდევ ვეტირინალური ვასანევის შემდეგ ხეებში და პირველადი ვაიფიდა შემდარბიენი პირველად ვადე-მუერ ვაქარებში. ამ ვა-სანეველი ვა ჭიონდათ სოფელს საყლო მდამბედი. სასაყლოს შემოსავლის ამ დროისათვის წარმოადეგნდა ვადისათვი, რასვე პირველად მდომობელები იგანე-მუერ პირველადი მახარზე დეკომისათვის, ვეტირინალური მომსახურებისათვის, ვაველისა და მუერების გამოყენებისათვის (თე გამოიყენებდა) და სხვა.

ვარა 1 თბილისში ვაქარებელი ტიპის სასაყლოსი აშენებდა ჭიონდათ, სოფელში, სოფელში, ვაში, სანთავადობა და სხვა ქალაქი შედარებლი მსაყლო სასაყლო ჭიონდათ

¹¹ Материалы по вопросу о перестройке новой системы для города Тифлиса, под ред. Л. И. Хатисова, Тифлис, 1908, стр. 1-3.

ყო, სულ 1913 წელს დაიწა 13488 სულა მშენებლობა და 933 სულა წახალისება საქონელსა და აფხაზე — 2931 სულა დაიწა¹⁹.

საქართველოში ასევე იმდენი სასაქონლო და სასაქონლო ბაზრები რომელთა ვლიანი ნაწილი მოთავსებულია იყო უბრალოდ ხარისხის და კარგად აღჭურვილად სანობარულ-ტექნიკურ დასახლებებს: არ მქონდათ გვერდითი წყალი, კანალიზაცია, რის გამოც მათ ახლო-მანძლი ვიდე მტრისაგან სუფთა პრიზტილი იყო ტექნიკა. ცხოველთა დაკლა და ხორცის დამუშავება მხოლოდ ხელის დანებით წარმოებდა. სასაქონლოს მიერ საქონლის ძირითადად პირუტყვის დაკლა და მისგან ხორცის მიღება შედეგად არ ზღვებდა ხორცის სხვა პროდუქტებზე გადამუშავება. სასაქონლოდ არ იყო ირგვინებული ძეგვს კვებამე კა ამ უკანასკნელს მხოლოდ ცალკეული ერთი პირი ეწეოდნენ. საქართველოში ისე, როგორც მიერს ამოტყველანში, საკლებად იყო განვითარებული სანობარულ-მესაქონლეობა, რაც შეუტყობის ამ დარგის საკლები შენებში იყო ხელსაყრელი პირობებით იყო განვითარებული. ამის გამო მისხლეთის მოთხოვნილება ხორცზე ძირითადად მოყვანილი პირუტყვის დაკლის შედეგად მიღებული ხორცი იღებებოდა. თბილისის სანობარულ-მესაქონლეობა: სანობარული კვებისადან, საქონის, ვარჯენის, თბილისის (უმთავრესად — ხორხლის მანძი) ვებებრებებდან და ვახსის იღებებდან.

1906-ის წლებსაგან და 1913 წლამდე თბილისის სანობარულ-მესაქონლეობა 65-70 ათასი მშენებლობა ხქონის და 200-250 ათასი წახალისება პირუტყვით იღებებოდა. კვებამე 70-80% თბილისის სასაქონლოზე იღებებოდა.

ცხრილი 2
თბილისის სასაქონლო დასახლებების პირუტყვის ჩაყვანის (1892—1913 წწ.)²⁰

პირუტყვი	წ ე ბ ა ი ა						1913 წელს 1891 წელს მანძი (%)
	1892	1895	1896	1904	1913	1915	
მშენებლობა	4406	48130	58498	63222	73999	102732	233,2
წახალისება	6240	109258	185726	188166	157784	230394	369,0
სულ	10646	157387	244224	251388	231783	333126	312,6

როგორც ცხრილიდან ხარ, პირუტყვის დაკლა თბილისის სასაქონლო ვიდე-მესაქონლეობა შეტელობდა, რაც ამის დამადასტურებელია, რომ თბილისის მისხლეთისაში სწრაფად იზრდება მოთხოვნილება ხორცზე და კანონ-კვებებში წახალისება საქონლის — ცხვრის, თბისა და ღორის — ხორცზე, მისხლეთის ეს მსახიდი მოთხოვნილება ასევე იმდენად თბილისის ამ სასაქონლო-მესაქონლეობა.

ამოკვლე, იქტიმობის სოციალისტურ ჩაყვოლეთაზე საქართველოში ხორცის მუყველობის როგორც დამოუკიდებელი დარგი, რომელშიც ხარ-

¹⁹ იხილ. საქართველოს ვახსისაგან, 1927, № 12, გვ. 93.
²⁰ იხილ. ს. ა. ბერიძის „საქართველოს და ამოტყველის ვახსისებზე ვახსისებზე III-III სს., თბ., 1939, ტომი მესამე, გვ. 801.

ღები იმამყელ დიხეს და ჩოჯობ მუშობდუნენ ამ დროისთვის მინი, ამაზე წარმოდუნენ ვაქოლენ ქუთაისის სსკელოს მონიელებზე **1913 წლის მონიე**

1913 წლის მონიე

ქუთაისის სსკელოს ვაქოლი პირტევეის ჩოჯენობის და წინა 1913—1926 წლებში

ვაქოლი პირტევეის ჩოჯენობის (ჯოჯი)	სსკელება		წიროლება		ჯ ა ბ ვ		ს ვ ე	
	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე
1913	15485	100	993	100	2031	100	16419	100
1920	7329	47,4	2726	274,4	624	31,2	10682	65,0
1924	4611	30,2	2685	269,3	668	33,5	7774	47,3
1926	5779	42,8	3965	401,3	900	44,3	10625	64,9

ვაქოლი პირტევეის წინა (ჯოჯი)	სსკელება		წიროლება		ჯ ა ბ ვ		ს ვ ე	
	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე	ასოლბებოზე	%-ით 1913 წლის მონიე
1913	26828	100	870,5	100	6991	100	85891,5	100
1920	42587	54,1	2361	271	2902	31,2	46820	54,4
1924	29018	37,4	2087	239	1557	25,5	33162	38,4
1926	35149	44,8	2728,5	314,3	2326	38,4	40293,5	46,9

ჩოჯობე სტრუქტურის ირევეა, ქუთაისში აღდგენილი პერტევის დამთავრებისთვის, მიუხედავად იმისა, რომ სკელოს ვაქოლი მონიელები ვაქოლია, მანე დიხეს ჩამორტებოდა 1913 წლის დიხეს, ვარტო, 1926 წლის მიღიანზე ვაქოლი იქნა 1913 წლის ვაქოლი სკელოს 46,9%. ვაქოლი სკელოს პირტევეის სკელო ჩოჯენობაში შექმნილა, რომ წიროლეობა სკელოს ჩოჯეი ამ პერტევაში ირევე ვაქობა; მანამ წიროლეობა სკელო შედარებით მუქე წინისა და ამიტომ მის ირ შეველი დიხე ვაქოლის მიხედვნი ვაქოლი პირტევეის ხორტის წინის სკელო ჩოჯენობაზე, ვაქოლი სსკელოებში პირტევეის ვაქოლის ასეო დამალი დიხე იმის ირ წინისა, თორქის მიღიანზე ჩესებელიაში 1913 წლის შედარებით სკელოთ ვაქოლითელოის ხორტის წარმობა, ჩოჯობე ზემოთ აღნიშნულ, ხორტის

¹⁰ ვეჩი, საქობეველის ვაქობებო, 1927, მხ 12, გვ 93.

რეველუციის იმის პერიოდში საბჭოთა ტრაქტობის ნაწილი მტრის მიერ დროებითი ოკუპაციის გამო, ნედლეულის შემცირების გამოწვევით და შეტყობის ხორცის მრეწველობის პროდუქტთა ხორცის სარეზერვუარო მრეწველობის ნაწილი (დაახლოებით 200-მდე) მტრის ხელში აღმოაჩინდა. მრეწველობის ნაწილი დაზარადა და გასარტყადა; ზარალი მარტო ხორცის მრეწველობის ერთ მღრე მხედის შედეგად — ამის შედეგად პროდუქტის ჩაფხვის დახლოებით ორმხედვარე შეტყობა ამ პერიოდში მრავალი მშვილი სარეზერვუარო მტრის მიერ მტრეების და დაზარების გამო, დიდი მარუხისმგებლობა დაეკარა ხვენი რესპუბლიკის აფილიობის რესერვუარო მრეწველობის სარეზერვუარო სარეზერვუარო ხორცის მრეწველობა სხვა მრეწველობის შესახებ დაზარების მრეწველობისათვის ერთად, ერთობის და ზღრის კვების პროდუქტების უზრუნველყოფის მიზნით, ყოველწლიურ სარეზერვუარო და მტრეების პროდუქტის რაც შეიძლება შექმნილი გამოშვება.

ხორცის მრეწველობა, სახალხო მურჩეობის სხვა დაზარების ერთად, სერობულ განვითარების იმის შემდეგ პერიოდში მრავალი სარ განვითარების სახალხო მურჩეობის აღდგენის და განვითარების 1946-1950 წლების ხეობის კვების მრავალი მრეწველობის შედეგად მრეწველობის, სოფლის მურჩეობის, ტრანსპორტის იმამდელი დონის აღდგენა და შემდეგ ამ დონის მრეწველობის განვითარება ამ დიდი დავალების შესრულებისათვის პირველ რიგში სარეზერვუარო ხორცის მრეწველობის ამ სარეზერვუარო აღდგენა ჩამოვლილი იმის დროს გამოვიდა მრეწველობის, ძველ აღდგენის შესახებ; დიდი ვერადება ვმცოდა სარეზერვუარო ტექნიკურად შეიარაღების და ძალი კომპონენტების შესახებ სოფლის კვების ეს დავალები წარმატებით შესრულდა ხვენი კვების ხორცის მრეწველობის მიერ გამოშვებულ პროდუქტს სოფლის პროდუქტის განვითარება იმამდელი დონის (ს. ცხრილი 4).

ცხრილი 4
სარეზერვუარო სარ ხორცის მრეწველობის მრავალი სარეზერვუარო პროდუქტის წარმოების განვითარება 1940-1950 წლებში **

წელი	სარეზერვუარო პროდუქტი		სოფლის მურჩეობის პროდუქტი	
	ტონის	%-ით 1940 წლის	ტონის	%-ით 1940 წლის
1940	16885	100,0	2450	100,0
1950	11495	114,6	4222	172,3
1956	18507	185,9	7457	304,4
1957	32444	224,3	7342	299,7
1958	18607	189,0	8226	340,2
1959	35638	256,2	8754	387,3
1960	29462	234,5	10125	413,3

** ცხრილი განმარტებულია ხვენი მიერ შემდეგ წარის სარეზერვუარო მრეწველობის განვითარების ცხრილის (წიგნი 49 სარ, 76, 1961, სარ. 7).

ბორცის ცხელიდან სამს საქართველოს სსრ ბორცის წარმოება 23000 ტონიდან (1940 წ.) გაიზარდა (1940 წ.) 29400 ტონამდე ანუ 294% პროდუქციის ხელს ჩველი შეიქმნა სამსა. 2400 ტონიდან — 10120 ტონამდე ანუ 41-ჯერ; ამის დიდი მნიშვნელობა მქონდა დიდილიან სამსის განვითარებაში ქობულთა, ბორცის ძალი საქართველოს მრეწველობაში

1940 წლისათვის ბრესტ-ლიტოვსკში ბორცის ვადამშენებელი 12 საწარმო იყო: თბილისის, ქუთაისის, სამტრედიის, სოხუმის, ფოთის, ძაღლიყვის, ვოროსი, ქობულთის, ბორცისის, თელავის, ხაშურისა და ზაფხუმის ბორცოპროდუქტები. 1960 წლისათვის ბორცის მრეწველობის საწარმოთა რაოდენობა 20-მდე გაიზარდა, რომელთა წარმოებრივი სიმძლავრე შეადგენდა 180 ტონა ბორცისა და 50 ტონა ძუბვედლის საწარმს. ექსპლოატაციოში ვადიყვია ვაჭის, რესთავის, თელავისა და სხვა ბორცოპროდუქტები: ვაჭიყვია — წყალტუბოსა და ტუბილელს ძუბვედლის ქარხნები; თბილისის, სოხუმის ქობულთისა და ბორცისის ბორცოპროდუქტები ბრესტ-ლიტოვსკის და ვადართობელია სწრაფი ტემპით იზრდება საქართველოს ბორცის მრეწველობა შეშველიმ პერიოდში. თუ ბორცის შეიყვია ამ დარგის ძირითადი მარეწველები 1960-1973 წლებში სამს მუშა ცხოვროვან.

ცხოვლის მონაცემებიდან ვერხადლებს იტყობის ის, რომ აღნიშნულ პერიოდში გაიზარდა ბორცის ბორცისა და ძუბვედლის წარმოება. ძველ მრეწველობის მიღისი პროდუქტია, ძირითადი წარმოებრივი ფორმები და მრეწველურ-წარმოებრივი პერიოდული. განსაკუთრებით მქარი ტემპით იზრდება მიღისი პროდუქტია და ძუბვედლის წარმოება. ძვ. მიჯალითად: მიღისი პროდუქტია 1973 წელს 1960 წელთან შედარებით თითქმის სამჯერ გაიზარდა და შეადგინა 81613 ათასი მანეთი, ხოლო ძუბვედლის წარმოება — ირ ვარზე მეტად და 1973 წელს შეადგინა 20047 ტონა. 1960-1973 წლებში ბორცის მრეწველობის ძვით ხრდის დიდი შექმნა ხელი ნედლეულის ბაზის განვითარებაში ძვ. მიჯალითად: თუ 1960 წელს საქართველოს სსრ ბორცისა და რბის მრეწველობის სამსისტრის მიერ შესავიღელი იქნა 61141 ტონა პირბრტყვი, 1973 წელს პირბრტყვის შესავიღეთა გაიზარდა 81574 ტონამდე ვარდა ამისა, 1973 წელს ბრესტ-ლიტოვსკის მიწოდების წესით შემოსულია 8819 ტონა პირბრტყვი ვერხანიდან და ქობულთისის მიხრდის. თქმეთ ვეშით ენდა მიეწოდებთ 12 ათასი ტონა.

1966-1973 წლები ხსნიადება ბორცის მრეწველობაში კაბრტყლურ და მანდებთათა მიყვლიობის ვადიდებთ. მიჯალითად, 1966-1970 წლებში საქართველოს ბორცის მრეწველობაში დაქმნებული იყო 14984 ათასი მანეთი, ხოლო 1970-1973 წლებში — 16120 ათასი მანეთი. 1960-1973 წლებში ექსპლოატაციოში ვადიყვია შეშველი საწარმოები: ვაჭის, მხხარბის, წნობის, ბოვანოვსკის, სოხუმის, წიადელწყაროს ბორცოპროდუქტები. აღნიშნულ პერიოდში ბრესტ-ლიტოვსკის ბორცისის, რესთავის, ცხენავლის, ქუთაისის, სამტრედიის, წყალტუბოს, ზაფხუმის ბორცოპროდუქტები. მარეწველური ღონისძიებების შედეგად სავრბინობლად გაიზარდა წარმოებრივი სიმძლავრეები. მიჯალითად, თუ 1960 წელს საქართველოს ბორცის მრეწველობის წარმოებრივი სიმძლავრე იყო 183 ტონა ბორცისა და 32 ტონა ძუბვედლის ვადამშენებთა. 1973 წელს მან შესამბისად 259 და 64,4 ტონა შეადგინა.

Table 1.1: Summary of the results of the 2007-2008 survey

Category	Sub-category	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Education	Total	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
	Primary	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
	Secondary	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300
	Higher	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300
	Other	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Private	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Public	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900
	Government	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
	Non-government	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
	Foreign	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Local	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
	International	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Education

Source: Ministry of Education and Science of the Republic of Armenia, 2007-2008 Survey

1960-1973 წლები ხასიათდება აგრეთვე ნედლეულის კუმულაციური გრძობიერებით და სამკაცრო მეურნეობის განვითარებით. სოჭის, აჭარის და აფხაზეთის მარტიმენტისა და სვეტიცი წინას შესახებ მონაცემები მოყვანილია ნი-5 ცხრილში.

ცხრილიდან ირკვევა, რომ საქართველოს სსრ სოჭის მრეწველობის სპინდელის სწრაფი ძირითადი საქონლის, ღირსისა და სტერის სოჭი აქარმოვანა; ამასთან თითქმის ნახევარი მილიონ ღირსის სოჭის წარმოებაზე და ის ხასიათდება განვითარების განსაკუთრებით მაღალი ტემპებით. მაგალითად, თუ 1960 წელს წარმოებულა 4314 ტონა ღირსის სოჭი, 1972 წელს — 25730 ტონა ანუ 4-ჯერ მეტი. დაფიქსირებული მოყვანა უნდა ჩაითვალოს სოჭის სოჭისა და სოჭელი კატეგორიის სტატისტიკურ მონაცემებს წარმოების ვადობა. 1960-1972 წლებში საერთოდაც შემცირდა ფარგვლის სოჭის წარმოება, რაც მეურნეობის სპეციალიზებული მეურნეობების შექმნის შედეგია ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს აგრეთვე, რომ საქართველოში წარმოებული ტყვეულის მარტიმენტი მეტად მცირეა. მაგალითად, 1960-1972 წლებში ძირითადი 3 სისის ტყვეული აქარმოვანდა. ცხრილიდან ირკვევა აგრეთვე, რომ რეგიონი ამბოღობდა, ძველ სვეტიცი წინას მხედველი გრძობიერებული ზღვის ტემპით ხასიათდება სობისისა და სარდელის წარმოება აღნიშნულ პერიოდში იხრდება აგრეთვე მცირე და შემოღობი სისის ტყვეულის წარმოება, რაც მასზე მოთხოვნილებების ზრდაზე მოყვანილს.

საქართველოს სოჭის მრეწველობის სწრაფობის შეშობის დამახასიათებელი ძირითადი მაჩვენებლები ასეთია: 1973 წელს საქართველოს სსრ სოჭისა და სისის მრეწველობის სპინდელის უშუალო დაქვემდებარებაში იყო სოჭის მრეწველობის 16 სწრაფი, ყარდა ამის, ბათუმის სოჭიკომბინატის დაქვემდებარებაში დამოუკიდებელ ბაღასზე მყოფი მარხაის სოჭიკომბინატი, სოჭიკომბინატის სოჭიკომბინატის — სოჭის სოჭიკომბინატი და მოგვიანოკის პრიტევის სსაღლი პუნქტი. ამილის სოჭიკომბინატისა — ვერხანისა და წითელწყაროს სოჭიკომბინატები, მარნეულის, მცხეთის, დემიოსის, ღუგუთის, თეთრიწყაროს და წალკის პრიტევის სსაღლი პუნქტები; აგრეთვე ორგანიზირებულ კარხანს ამილისში. 1973 წელს მათ გამოეშვეს 51,6 მლნ მანეთის მაღლიანი პრიტექცია და მოიღეს 15,5 მლნ მანეთის მოყვანა. სოჭის მრეწველობაში დასაქმებული იყო 3672 კაცი, ხოლო ძირითადი ფონდების ღირებულება 22695 ათას მანეთის შეადგინდა. სოჭის მრეწველობის სწრაფობიდან მაღლიანი პრიტექციის წარმოების მოცულობის მხედველი გამოირჩევიან ამილისის, სოჭის, და ბათუმის სოჭიკომბინატები. 1972 წელს მათ გამოეშვეს 87 665 ათას მანეთის მაღლიანი პრიტექცია, ანუ მიწელი რესტრუქციის სოჭის მრეწველობის მაღლიანი პრიტექციის 60 პროცენტზე მეტი.

აღნიშნულია, რომ სოჭის მრეწველობის სწრაფობის შიხის ამილისის სოჭიკომბინატი ყველაზე მსხვილი სწრაფობა. 1973 წელს მასზე მოდიოდა რესტრუქციის სოჭის მრეწველობის მაღლიანი პრიტექციის 42,0 პროცენტი, მრეწველურ-წარმოებრივი კაპიტალის 45,0 და ძირითადი-წარმოებრივი ფონდების 23,0 პროცენტი.

რესტრუქციის კუთხის მრეწველობის დაზოგობრივ სტრატეგიაში სოჭის მრეწველობის პრიტექციის ხედვითი წინა 1972 წელს, მაღლიანი პრიტექციის მხედველი, 8,2 პროცენტს, მრეწველურ-წარმოებრივი კაპიტალისა — 4,3,

Table 1.1: The number of employees in the manufacturing sector in the Republic of Serbia, 1990-2000

Sector	1990		1991		1992		1993		1994	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Total	1000	100.0	980	98.0	960	96.0	940	94.0	920	92.0
Manufacturing	1200	12.0	1180	11.8	1160	11.6	1140	11.4	1120	11.2
Construction	800	8.0	790	7.9	780	7.8	770	7.7	760	7.6
Trade	1500	15.0	1480	14.8	1460	14.6	1440	14.4	1420	14.2
Transport	100	1.0	98	0.98	96	0.96	94	0.94	92	0.92
Information	50	0.5	48	0.48	46	0.46	44	0.44	42	0.42
Other services	1000	10.0	980	9.8	960	9.6	940	9.4	920	9.2
Government	1500	15.0	1480	14.8	1460	14.6	1440	14.4	1420	14.2
Education	200	2.0	195	1.95	190	1.9	185	1.85	180	1.8
Health	150	1.5	145	1.45	140	1.4	135	1.35	130	1.3
Other	150	1.5	140	1.4	130	1.3	120	1.2	110	1.1

* The number of employees in the manufacturing sector is the sum of employees in the manufacturing sector and the construction sector.

ბოლო ძირითადი წარმოებრივი ფონდების ღირებულებების მიხედვით — 3,71 პროცენტს შეადგენდა საქართველოს სსრ სოხისა და სსრ სოხის წარმოების სამსახურის შიშლი სოხის მუშაკების ხვედრითი წილი 74,2, 41,8 და 57,1 პროცენტს შეადგენდა.

საქართველოში 1972 წელს ძირითადად აწარმოებოდა სოხი, ძებვი, ხა-
 ლევატობრივები, დაფარებელი სოხი და შიშლი სოხი. შიშლის
 განსაკუთრებით დიდი ოდენობით აწარმოებდა სოხი და ძებვი. შედარებით,
 1972 წელს წარმოებულა 51966 ტონა სოხი და 19060 ტონა ძებვი. აღ-
 ნაშენი პროდუქციის წარმოების მოცულობის მხრივ განთავსდებიან თბი-
 ლის, სოხისა და ბათუმის სოხკომბინატები.

შეშობის ამ ვარსიულამ განსაზღვრა სოფლები ჩამოსვლილი და მონასტრუებისათვის პირადი დამხმარე მეურნეობების შენახვას, ეს პირადი დამხმარე მეურნეობები დიდ როლს ასრულებს მონასტრებისათვის სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით მიმარაგებაში.

პირადი დამხმარე მეურნეობების განვითარებაში დიდი სამუშაო იმის წლებში, რაც შემსვლის ნაფლებობით იყო სავსე, იყო სწორი ვახე ქალაქის მშენებელი ხალხი ჩაება სოფლის მეურნეობაში, აღნიშნული ღონისძიების ვარსიება სასარგებლო იყო როგორც სწავლებლებს, როგორც მეურნეობისათვის, აგრეთვე, ქალაქის შემსაზღვრებლისათვის, რომლებიც სოფლის მეურნეობის პროდუქტების დიდ ნაწილს იმსახურებენ, იმის წლებში, პირადი დამხმარე მეურნეობების განვითარება მნიშვნელობა სავსებით დიდი იყო, იგი პირადი და სახელმწიფოებრივი ინტერესების საზომიული შესაძლებლობების ბერეტი ვახე.

ეს იმის განხილვა ვახეობით 2 მტრ პირადი დამხმარე მეურნეობის იყო 1966 წლისათვის მათ ჩაება 18 მდომარე ვარსი. მეშენის და მონასტრების სახსრებზე ნაფლებობამ მათ 20 მდომარე ტონაზე მეტი ახალი და პირადი.

შეშა-მონასტრების პირადი დამხმარე მეურნეობების ჩაფლებობით იგი იმის წლებში შექმნილმა მათე ვარსიობებმა შევიძარაობამ ვახე-პირადი სხვა მონასტრებისა წარსაზღვრა პირადი დამხმარე მეურნეობების განვითარება იმის შემდეგ ბერეობში, მეურნეობის განვითარების ვარსი და პირადი დამხმარე მეურნეობების ამ მნიშვნელობაზე აქვს, რომ მონასტრის სქმნაობის მიმარაგება დიდ როლს ასრულებს განსაკუთრებით იმ კატეგორიის შემსაზღვრებლისათვის, რომლებიც მიწის ქვეშა სანაწარმებს ასრულებენ. მათთვის ავსარებელი სუფთა მერეზე ხანგრძლივად იოვრა.

პირადი დამხმარე მეურნეობები დიდ როლს ასრულებს მათე და მონასტრებისათვის მერე სანაწარმებზე დასაქმებული შემსაზღვრებლის შემსაზღვრების ვახეობის სქმნაში. სხვადასხვა კატეგორიის შემსაზღვრებლისათვის იქნის პირადი დამხმარე მეურნეობების ჩაფლებობა განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს პირადი დამხმარე მეურნეობებს იმ ქალაქის შემსაზღვრებლისათვის, სადაც სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით მიმარაგება სათანადო ვარსი არ იქნის, რაც შეეხება იგი ქალაქებს, როგორც მოსკოვი და ლენინგრადი, სადაც ირგანიზებული ვარსიობის ახლებით მიმარაგება ვარსი მარაგება სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით, პირადი დამხმარე მეურნეობების ჩაფლებობა — უმნიშვნელოა.

სოფლის მარაგების მიმარაგების ანალიზის ვახეობით ქალაქის და ქალაქის ვახეობით იმ სუფთაზე მერე მონასტრის განვითარებაში, ანალიზის ვახეობის და მონასტრის მარაგებაზე ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი, რომელიც ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი, 0.05 სქმნაობამ ქალაქის მონასტრის ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი ვარსი.

¹ Г. В. Шмелёв. Личное подсобное хозяйство в его связи с общественным производством, М., 1971, стр. 140.

² П. Я. Бородин. Первые десятилетия жизни (воспоминания, рассказанные в городской местности, М., 1970, стр. 63).

სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1949 წლის 24 ოქტომბრის დადგენილება, რომელიც კოლექტიური და ინდივიდუალური მეზღვეობის განვითარების შესახებ მოიცავს, ადასტურებს, რომ შეზღვევითა და სხვა დამზარებელი მეურნეობის სპეციალიზაცია წარმოადგენს, რომელსაც იგი არ განიხილავს დიდი ვერადობის შიშით. ინდივიდუალური მეურნეობის ქაღაჩების, სოფლების, რაიონებისა და ეხსპერტების ოჯახურ თვისებებზე მიწების გამოყენების შესახებ სპეციალიზაცია წარმოადგენს, რომელიც განთავსებული იყო გადასახდისა და ცხოველების ამ დადგენილების გატარებამ დიდი როლი შეასრულა მეზღვეობის განვითარების განხორციელებაში. სოფლის მეურნეობის აღმავლობა შესაძლებელია გახდეს, რამაც სახელმწიფოს შესაძლებლობა მისცა ქაღაჩის მოსახლეობის სოფლის მეურნეობის დიდი პროდუქტებით უფრო მოემარაგებინა. შემდგომ პერიოდში, აფილი ქონდა პირადი დამზარებელი მეურნეობების შექმნის და კოლექტიური მეზღვეობის განვითარების შესახებ იქნა, რომელიც ადრე ადრე 1964 წლის 27 ოქტომბრის სსრკ მინისტრთა საბჭოს დადგენილების საფუძველზე, რომელშიც გააქვს პირადი დამზარებელი მეურნეობების დანაშაულებელი შეზღვევები ამს თავისი განმარტება მქონდა ერთად, რომელიც ა. შ. შედეგად პირადებზე აღნიშნა კოლექტიური მეზღვეობის განვითარებამ მრავალჯერადი ცენტრების საქარბო კოლექტივებში მნიშვნელოვანი ვახტება მოცა. სწარმოებისა და დაწესებულებების სევილიან სამუშაო ერთად გადავიდა კოლექტიური მეზღვეობის განვითარებას ძალი სტიმული მისცა.

კოლექტიური მეზღვეობისა და მეზღვეობის განვითარების შესახებ მოცა მისცა მრავალჯერადი ქაღაჩებში სამართი შექმნილობის განვითარებამ ის შეშება და მოსამსახურებელი, რომელსაც ადრე ინდივიდუალური ბიზნესში ცხოვრობდნენ და პირადი დამზარებელი მეურნეობები განიხილეს, მრავალსახელოვან ბიზნესში გადასვლის შესახებ ხელისი შედეგად მეზღვეობის განვითარების განხორციელებაში¹¹. საქართველოში ქაღაჩებისა და ქაღაჩის ტიპის დასახლებების გაკეთებებში მრავალი აფიციანებული, სხვათა აფილია, რომელიც გამოვიდა შესაძლებელია კოლექტიური მეურნეობების ხაზის მიუყვანებლად გამოვიყენებელი და მთავრდნელი აფილების აფიციანების დიდი სახალხო მეურნეობის დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომელსაც იგი ხელს უწყობს სამართი მიწების ფართობების გაფიციანებას.

გამოვიყენებელი სევილიან პროდუქტული მიწების აფიციანება აფიციანების სახელმწიფოს მდლიონობით კარგად დასახლებულსა და ზღვის შიშით რესურსების რაციონალური გამოყენების, მეფიციანად აფიციანების კარგების დენებისა, რაც სახალხო მეურნეობის განვითარების ტექნიკის დაქარაზების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

კოლექტიური მეზღვეობისა და მეზღვეობის განვითარება მნიშვნელოვან შიშობით დამზარებლობის არის დაკავშირებული; მიუხედავად ამისა, აფიციანების დიდ ეხსპერტული სიმოყვების მეფიციანად მიწების კარგების მთავრობის მეფიციანად აფიციანების კოლექტიური მეზღვეობის კარგად არის განვითარებული და მისი წყარების კარგად არის არის. ეს, პირველ რიგში, ხელმძღვანელი ორგანიზაციების დამზარებელი გამოყენებელი წინადადება შესახებ

¹¹ Г. Н. Шмелев, Личное подсобное хозяйство и его связи с общественным производством, М., 1971, стр. 133.

ვანი, კოლექტიური შებაღობა შეიძლება გამოყენებულ იქნას კარგადი რიგი ინტერესების წინააღმდეგ. ა. შვედეთის ძალიან უკანასკნელ წლებში ქალაქის მოსახლეობა, რომელიც შებაღობასა და შებღობვას უწოდებდა, თანდათანობით იზრდება. ეს განსაკუთრებით დაყენებულია მრეწველობაში, მშენებლობაში და მომსახურების სფეროში მოსახლეობის ინტენსიურ ვადამდობთან, ამ პატარა ქალაქებში მცხოვრებთ სოფლის მეურნეობის წარმოების კოფის და გამოცდილება აქვს¹¹. კოლექტიური შებაღობის განვითარებას დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე სოციალისტურების გამოყენებისათვის, რომლებიც მალაქოსავლიანი და ენეაგამსლე კონების გამოყენებზე შეუძლებენ.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შედეგად მრეწველობის განვითარებამ ვეღა ქვეყანაში ქალაქების მოსახლეობის სწრაფი ზრდა გამოიწვია. ძალგახზდების ღებოლა ქალაქებისავე კანონზომიერ მიჯღუნზე აქცია, ვერ ერთი, იმდებომ, რომ ქალაქის მოსახლეობის ამსოღებური და შევარდებითი ზრდა კანონია, შეიარტყ, ძალგახზდობის მსობობზე ღებოღვის მიზეზი ვახ და კოლმეურტრებვის, შეშა-მოსამსახტრეთა პირადი დამშმარე მეურტრეობების დღესასტრეობელი შეზღუდვები. თანდათანობით მეორდება: ძალგახზდობის რიცხვი სოფლად, სამეფეოღ აქ ხანშიშესულ ადამიანთა რაოდენობა მზრდება. ეს ურტოღოთი ტენდენციათა, რომელიც სპეციაღტრა შესწავლის სავანი უნდა ვახდეს, წინაღმდეგ შეშობხვევაში, სტრითხელი მეუღოშების დამშებას სავალაღი შედეგები მიჯება. მეცნიერულ-ტექნიკური რეოღღეთა დღის წესრიგში აყენებს სახალხო მეურტრეობის შეღმმღენაღღობის სასტემატტური სტრუღოღის ავტოღებობისა, რაც ძალგახზრდა თობის ვარტე ვარ განსოტეღღება.

ქალაქების კოღოსაღტრა ზრდა დღის წესრიგში აყენებს ქალაქის შეშა-მოსამსახტრეთა დამეოღოღღებას დამშმარე მეურტრეობით. ირდღიან ვამოსაღღელ სამშესო კვრისზე ვადამდამ კოღე უღტრა ავტოღებელი ვახადი დამშმარე მეურტრეობების მოსაწყოზად მეორე საბოსტრე საყვეოებით შეშა-მოსამსახტრეთა დამეოღოღღება. მიღოი წლებში მრავალი შეშა-მოსამსახტრე დამეოღოღღეს საბოსტრე საყვეოებით სავარტრებნი ზონებში, მიგრამ ეს დოთღმობიღღტრა საწმე მიღე მიხეღღდა. აღნიშნულმა ვარემოღებამ დებორტანი-ზეთა შეტრტის ინტეღოღენციაში, რომელიც იხეღე სოფელს მიღად მიწვეოტტეს (მრავალი მადგანი იბღღებოთ) და ძღა სტრით მიღიანად მიატოვებინონ სოფელი, საღ-ვახი და დამეღენებისათვის ავტოღებელი ავტოღა. ეს შეიძლება სახალხო მეურტრეობის პირველ რიგში, სოფლის მეურტრეობის განვითარების მიღავი დამშებრტტეებელი პირობა ვახდეს თავის მხრე, ქალაქის შეშა-მოსამსახტრეი იღეთი ვრდუნაშობით ვეღარ იმშეღეღენ. ვანი სობაღღტრ მდგომარტობად მათეღღება ის რომ მშობღების ვარდაკვალების უშაღვე შეღღება სოფელთან კავშირგამეღავებოღებად ხაღღეღონ და სავარმიღღამი მიჯვეთი სამიღტრეთათ?

ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობის ვოღღღმზრავი კავშირის ვანშტკოყე-ვა კონშენსტტური საზოგადოების მშენებლობის ავტოღებელი პირობა, მიგრამ ზოტეოთი შეღმმღენაღღლისათვის შეღსავტრელი არ არის ქალაქის ინტეღოღენ-

¹¹ П. Н. Шварцман, "Тенденции развития городов в его связи с общенациональным производством, М., 1971, стр. 106-107.

ციის გამოწვევა სოფლად ეს ძველი ხელმძღვანელი ბრძოლას წინააღმდეგობაში
გადიხდებოდა დიდიხანა, მაგრამ მადლიერადიანი სიტყვებით უფლებები — ვინა
სახვისა! რომ მიწის საზოგადოებრივი დიდიხანის დაცვა უფლებებისა.

საქონის ან პირადი დამხმარე მეურნეობების შემოკლებაზე უფლებების
ჩივი სექტორის ხუდრათი წინას ვადიდება, ამავე, საზოგადოებრივი მე-
ურნეობის უფლებების განყოფილება — სრულყოფის ვინა ხელის ვინა
ფლობის დონის სისტემებზე მსჯელობა. მეშვების, მონაშასტრების, კოლ-
მეურნეობის პირადი დამხმარე მეურნეობების შეკვეთა შეიძლება დიდი ხანა
მოუტანოს ხელს სკამ 1964 წ. იტვიზრისა და 1965 წლის პარტის პუნქტ-
შეზე გაერთიანებულია პირადი დამხმარე მეურნეობებისადმი სემოქტორის-
ტორი დამოკიდებულება და მის უფლებრი პოლიტიკა უწინა საქონის პოლი-
ტიკის ძვირ სოციალურ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ადგილი ექნება ძვირ
მოყვანების განყოფილებას და ვამბალებს, რაზეც სანათლიანად ვამბა-
ლა ვერაღება აქვს მანამდე ვარბოვს სტატიაში — „Домик в деревне“,
რომელიც „ლიტერატურისა ვარბოს“ 1973 წლის № 3-ში გამოქვეყნდა.
აღნიშნული სტატია მნიშვნელოვანია თავისი მონახისთა და მონახისთე-
ლობით. მასში დამხმარე ან შენა-მონაშასტრეთა პირადი დამხმარე მეურ-
ნეობების საზოგადოებრივ ან მის მონაშასტრე შემოკლებაზე, ამავე, სოფლად
ქალაქში მცხოვრებ შენა-მონაშასტრეთათვის რეალური უფლებების მო-
მსზე, გამოყოფილი მტოვებელი მიწები თავიანთი მიწზე მეურნეობებით ეს
დღე სარგებლობის მოუტანს ქალაქის მონახისთისა, ხელს შეუძნის ქალ-
ქის და სოფლის მონახისთის განვითარების უფლებებზე განმტკიცებას.

შესვლითად იმის, რომ ეპონი კრძალავს სოფლად მისი ვადიდება
თავის მიწის საკეთილთურთა, სოციალური მიქალაქე მანამ ახერხებს მტოვ-
ბელი მიწების მიწიანად უფლებს ავებაზე, ვინა მისი, ადგილი ექვს ეპონ-
ის დარღვევას, მიწის მისი, მსაქტოვლად ცხოვრება ვინაშელებს ვადი-
ფეთა ეპონაშინააღმდეგეთა საზოგ. მისილი მონახისთის ცხოვრების მიერ
დონ წესრიგში დამბელ ავებადობისა და ძველ, დამოქმედ ეპონაშე-
ლობის შიშის, რომელიც რეალური პირების შესამოსად უნდა შეიკე-
ლოს უნდა აღიზნოს, რომ ეპონის დარღვევა რაც არასანათლიანო შედეგ-
თან, სოცერ პირდაპირ დამსჯელობის ანს დაცემისთვის ხელმძღვანელი
შენაყბი ეპონის სოცერ თავის სასარგებლოდ აქვანა და ესეც არცხე-
ლი ეპონაშეებლობის სრულიყოფის ავებადობისაზე მიუთითებს.

ქალაქისა და ქალაქის ტიპის დასახლებებში სხვა მიქალაქეებზე პირადი
საკეთილების უფლების ვადიდება სცხოვრებელ საზოგ. ცოდვა-ავადობის,
განუქებისა და ანუხის ვადიდებისა და ა. შ.) კრძალავლად ნიშნავს ამავე
მიქალაქეებზე დამხმარე მეურნეობის მწიქასარგებლობის უფლების ვადი-
სულა¹¹. მადლიერადი მეფინაშასტრისა უნდა იყოს სოფლად ამ მიქალაქეების
მონახისთ, ესეც პირადი დამხმარე მეურნეობის ან ვამბა.

უნდა დავსაზროთ, როცა ადამიანები, რომელთაც სურთ დასაცვენებელი
ადგილები მონახეთ ქალაქეთა, სერეულბოქს, აშინად უმსაყოფილონი
აქან ამს თანამაზე არცხეული ეპონაშეებლობით. ეს ლიკერეთიკა, სოფელ
ადგილებში მტოვებელი მიწები პეტარა საკეთილთურთა შეუძნებელია შე-

¹¹ В. П. Балетин. Право землевладельцев граждан, проживающих в городской местности, М., 1970 стр. 97.

განზღობის სოფლის ინტენსივობისთან დაბლივებს, მათი კონსტრუქციონიზმი განზღობებს, დიდი სოციალური და ეროვნული მნიშვნელობისაა. ამოყვანის ის კი ის არის, რომ დეპარტამენტის სოციალურ-ეკონომიკური ხსენების დანება, ამავედ პუნქტზე პაროცესს დაეფიქტორი ვითარება ეს სკოლის მართო თანამედროვე მდგომარეობით ის შეიძლება ვადაწინებს. — ჩვენ წინ უნდა ვუძებნოდეთ ეს გულისხმობს რომ ქალაქის მისაღობის ყველა იქნის შეიძლება თავისი პეტრის დასაყენებელი აფიორი ქონების დეპარტამენტი შეეძინებოდ-ტექნიკური რეკონსტრუქციის პაროცესი იყურებლობდ აქცეს თავი მიხამს ამ სკოლის ყველა დემოკრატიული ძალებით უნდა მივხედოთ მომავალი თაობები, რომლებიც აგრძელებენ თავიანთი მშობლების მიდგომას, თავისი პეტრის კეთეს მოითხოვენ მათ სერის, რომ ყველა ქონებზე თავიანთი საფარსი თუ დასაყენებელი აფიორი, ეს უნდა მოხდეს იგი? ყველა კონსტრუქციონების თანამედროვეება და სამკოთა მდგომარეობის დირექტორებს ეს დიდ წინააღმდეგობას წაწინებს სოფლის მდგომარეობის ხელმძღვანელობის შრივ, მინი ყველა ამგებულ კონსტრუქციონის მომწველურებს და მართაღნივ აქცესთან სკოლის ხელი აფიორი ამ შემოშინაშტყვათა პირადი დაშმარე შერჩენობების მნიშვნელობა შეეძინება, რომელთაც იგი განიხილო და ეროვნული კონსტრუქციონი შეეძინების განკითხვისასთვის აფიორები გამოყვით ამ მიქალაქებს, რომლებიც ვერ ის დეპარტამენტისათვის ეს ვადიუბებელი ამოყვანა ამ დონისთვის ვინა პაროცესით შესაძლებელი ვადებს იყავით ჩვენი ქალაქების შეზღოვარება, ვინა სამოცნებე ვადელი და სხვა ხელია ვადეშინით, ამ გზით სკოლისთვის მერა გამოიქმნელი სერაფი შეიძლება რეკონსტრუქციონი ვადეშინით შეეძინების ამანავობის მოყვანი ამოყვანა შემოშინაშტყვათა კონსტრუქციონი შეეძინების განკითხვის, ისა მართო ხელზე მოითხოვს დასაყენებლობისათვის, შეეძინების შრივით აფიორისათვის, ამავედ ამანავობის წყურთი და მათი იქნის წყურების დასყენების ირგანისაკისათვის. ჩვენ სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესაძლებლობები აქცეს სკოლისათვის მათი ამოქმედების და ხელის სკოლისათვის გამოყენება.

სოციალური ხელმძღვანელების მათი, ქალაქში შეეძინების სოციალური კონსტრუქციონისათვის უნდა გამოყენებოდეთ, — ეს კი ვერაფრით ვერ ვადებს: თანამედროვე სოციალური წარმოდგენილია ქალაქის დაშმარების და კავშირის განსტკიცების ვადეშ. ის ვინც სოფლის მდგომარეობისათვის ტრაქტორებს, კომპანებს და სხვა მანქანათმშენებლობას აწარმოებს, ვინა ხელზედ მონაწილეობის იღებს სოფლის მდგომარეობის განკითხვაში, იმითან შეეძინებით, ვინც უშუალოდ სოფლის მდგომარეობის წარმოდგენაში ჩამხვლი? დეპარტამენტი სოფლის მდგომარეობის მანქანები ათევედობით და ასევედობით აფიორის შრივით სოციალური ათევედობის მიხედვით, მრეწველობის ამ დარგის მშობილებები, რომლებიც სოფლის მდგომარეობის მანქანათმშენებლობას წარმოებენ ისა ხელზედ მონაწილეობენ სოფლის მდგომარეობაში, ვადეშ მათი უშუალოდ ჩამხვლი. შეეძინება, კომორ მრეწველობაში ჩამხვლი მშობილებები, რომლებიც სოფლის მდგომარეობისათვის სარეკონსტრუქციონის და მანქანათმშენებლობის ამ საფეხებზე დიდ როლს თამაშობენ სოფლის მდგომარეობის ინტენსივობისათვის.

¹¹ В. П. Балаева. Право землепользования граждан, проживающих в городской местности, 1978, стр. 64.

მოველ სახლში მეურნეობას, მოხდება ქაღაჩისა და სოფლის მოსახლეობის გათრევა. მხელი დატრეული ქაღაჩის მოსახლეობა მიწის საერთო-სახლში საკეთილებების უზარატესობაში, თუ ამ უზარატესობის ჩველი-საქმის მიხედვით, ღირს ამ განმორკველდება. მეშენიანობისათვის პირველი ნაბიჯი მეურნეობისათვის სხვის ფართობი უზარატესდება, მაგრამ მისი მნიშვნელობა ფართობისა და ფარგლით განვითარდება.

ქაღაჩის მეშენიანობის ხელშეწყობისათვის განმორკველდება პრიორიტეტის დიპლომატიკა და გლეხობისათვის უზარატეს კავშირებით-ეკონომიკის განვითარება, ერთი საკეთილებების ღირსეულობა და საერთო-სახლში საკეთილებების მიწის გადაქცევა. მშობელი ინტელიგენციის ფართი ხაზში სახლში მეურნეობაში; ახლა ეს მათ სოფლის მეურნეობის ზოგიერთი ხელშეწყობის სოფლისათვის კავშირებით-ეკონომიკისათვის ატყუდებენ ხელსაწყოთა მოხვედრის ქაღაჩისა და სოფლის; ამ საფარზე შეიძლება მივიღოთ ახალი პრიორიტეტი.

ახლავედგეთა უკანასკნელი წლები ფართოდ ვაჩვენებთ ასეთი ერთობის-ეკონომიკის გამოყენების, როგორც ერთი უკანონოდ ინდივიდუალური საეკონომიკური სახლების მშენებლობა, მაგრამ ეს არის ნაშთი, რომ მშენებელ ხალხს ამ საეკონომიკური ნორმებისა და დანებების უფლება. ვებრძობი რა უკანონო ინდივიდუალურ საეკონომიკური მშენებლობას, ფართოდ უნდა გამოვლინოთ კანონიერი საეკონომიკური მშენებლობა ქაღაჩის გარეუბნებში, გზატკეცილების გასწვრივ და სხვ. ეს აქნებოდა საკონომიკური პრიორიტეტი, გადაწყვეტილი, ჩველია გზა საქართველოს კომპარტის ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს ახლანდელი მიღებული დამატებითი — ქაღაჩის, თბილისისა და რუსთავის შვეიცარული ზონის ვადართობის, ვარკეთილის ვადართობისა და მშობელია მსობრივი დანებების პრიორიტეტის ვადართობის ცხოვრებაში განმორკველებისათვის. ამითვე ღირსეულობის ვადართობა ეკონომიკური რესურსების სხვა ქაღაჩისა და დანებში, რაც შესაძლებელია მოველი ხალხის მეურნეობისათვის მშობით, მათი შემოქმედებითი ტანის ყოველმხრივი გამოყენებით.

საქართველოს ისტორიკოსები ამტკიცებენ, რომ იდენტურად ქართველი ტომები (სეფები და სუბარები) იმ სახეში წინა მხარეში არიან, რომლებიც კახეთს იკონობდნენ სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგში. კახეთის მეურნეობის განვითარების დიდი აღმშენებლისა და თანამშენებლისაა ქვეყანა, ამდროს კულტურა, კოდექსი სოფლის მეურნეობის სხვა მეტად ხელი შეუწყო შესანიშნავ სარჩევად და სხვა ნაგებობათა შეწყობისას: აღმოს. ახავეს, შიშვილის, კახეთისა და სხვა ფართოდ განვითარდა მევენახეობა და მეღვინეობა, რომელთაც დიდი მნიშვნელობა მიანიჭეს ქვეყნის ეკონომიკაში: აქედან დღემდე განთქმული იყო და სხვა მრავალ საქონელთან ერთად, დიდი რაოდენობით გაქონდათ ბევრ შიშვილ ქვეყანაში; ამგვარი ცნობები მოიპოვება გიორგი შავთელთან, ხოლო არსენ ივანოვიძის მიერ მოხსენიებულ (XII ს.) ქრონიკაში გიორგი მონიშახი წერდა: „ვეფხვებოდა ღვინო ველის გამარბვლი“.

მზარეულთა ცნობების გამო, დიდი შემოსავლის მასხრები, მონღოლთა, თურქების და სხვა) შედეგად განსაჯდა ქვეყანა, დაქვეითდა მევენახეობა და მეღვინეობა წინააღმდეგობრივად გაიკუმშა, რომ მონღოლების სარდლობა „დიდი საქართველოს ველზე მოგვლი ციხესამხრებზე, ანუ კახეთის მთაში ბრძენი და სხვათა მუსიკალური იარაღების სანგებზე სემაღი ღვინო ქართლს“. დიდი სწრაფი შემდეგ, მასხრის შედეგად მის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას მართლებდა. არც ამგვარი სისტემები, სიმეორების, სწავდა სოფლებს და მის მიერ ნაგებობებს: კახეთს უკნაღეს, ხუხლის ზღვებს, თეთისა და კალის სარკვებს, ჩაბა შედგენა ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური დასახლებებისათვის.

მეორე სიძველის განკვეთს შემდეგ დასახლებული საქართველო კვლავ მოხსენია, კალთვითა და პატარა-შვილს „საქართველოს აღწერაში“ აღნიშნული აქვს: „მისი ქვეყანა ყველგან ნაყოფიერია... მრავალი ზღვები და უკნაღესი, სადაცაეც აფხვებენ თურქულ ღვინოს“. XVI-XVII სუვერენების მსაღვთი ცნობითა, რომ თბილისში ცალკე იყო გამოყოფილი ღვინოსა და სხვათა ვაჭრობის ფუნქციები და მისი სუვერენები დაქვეითებულ საქართველოს სხვა ქალაქებშიც (ქუთაისი, სანჯა, შირაქანი, ვარა, თელავი, სიღნაღი და სხვა) ვაჭრობაზედ ვაჭრობა იყო ღვინოს მოგზავრა, სუვერენი და სუვერენების ორდენის კავალერა გან შარდენი (საქართველოში იყო 1672-73 წწ.) წერს: „დასჯილებით შეიძლება ითქვას, რომ არ არსებობს სხვა ქვეყანა, სადაც ის ბევრს და კარგ ღვინოს სემდენს ჩოგოტი საქართველოში“. ფრანგი მოგზავრის პეტრონელის ცნობით XVIII სუვერენის ორმოცდაათან-სამოციან წლებში თბილისთან ვაჭრობდნენ დიდხელ კახურ და ქართლურ ღვინოს, განსაკუთრებით მასხრში, თურხანსა და სხვა. გოდენ-შტედტის მოხსენიებულ XVIII სუვერენის სამოციან წლებში ყველი თბილისის ვაჭრობებზე 5 კმ-ის მანძილზე დაფარული იყო ზღვ-ვენახეობით ქართველი ისტორიკოსი და გეოგრაფი ვახუშტი (1770-1793 წწ.) დაწვრილებით აღწერს და დიდად აფხვებს სხვადასხვა ტიპის აფხვლობით ღვინოებს და მეტწილად აქვს მათ იგი განსაკუთრებით გამოყოფდა მანავის, მამეტის და კონ-

1. გან შარდენი, მოგზავრის საქართველოში 1672-1673 წ., თბილისი, 1908, გვ. 24-26.

2. კალთვითა და პატარა-შვილის საქართველოში, ტომი პირველი, მ. 1963, გვ. 87-88.

დილის ღვინოებს საქართველოს უკანასკნელი შუა ვითრე XII საუკუნე-
რების ადრესზე: ხოდაშენი და ყაბღღი წითელ ღვინოებს¹.

არსებითან შერჩევებს შემდეგ მალე ფართოდ ვაძიებთ საქართველოში ღვინო „ამირიყვეთის მხარის სტატისტიკის აღწერის“ შედეგად აღნიშნულნი: „საუკეთესო კახური ღვინოები, ე. ი. ის ღვინოები, რომლებსაც საქართველოში აყენებენ... მათი ხარისხით კარგ ფრასველ ღვინოებს არ ჩამოვყარებთ: წითელ ღვინოებს აქვთ პერჯენების ან პირღის ღვინოებს ვაშლი და ღირსება. თეთრი ღვინოები ძველი შავი და ვერძილია, როგორც საუკეთესო შავი ან პირტყვიანი. კახურ ღვინოებს განსაკუთრებული ზეგონი აქვთ, რომელაც განსხვავებს მათ უცხოური ღვინოებისაგან“².

ქართული მეღვინეობის ძვლიანად მოცემულია სამი პერიოდის გამოყოფის ცდა: პირველი პერიოდი, როცა ღვინოებს აყენებდნენ ადგილობრივი ქართული წესით; მეორე პერიოდი, როცა ჩაბნა და ძალზე ხელი ვრცელდებოდა ევროპული წესი ამ საქმეში და შესაბამისად — სპეციალური ქართული მეღვინეობა უჩვეულოდ აღიარებდა.

მეორე პერიოდი მოიცავს მიერ წინა საუკუნეებს, როდესაც შეიქმნა ქართული ირაციონალური ღვინოები — კახური, იმერული და სხვა, რომლებიც, როგორც ძვლიანად მასლებით ჩანს, საქმიან ცნობილი ვიღობა ჩვენი ქვეყნის ფარგლებს გასვლაც და სექსპორტო საგანს წარმოადგენდა. მიუხედავად ამ ღვინოების მაღალი ღირსებისა, XIX საუკუნის პირველ ნახევარამდე მათ ირაციონალურად პარტიანი ღვინოების სახელწოდებით საკლებად აღიარებდნენ. თუმცა თეთრელი პარტიანი სტანდარტული ტექნოლოგია უკვე შემუშავებდა იგი ქართულ მეღვინეობა მიერ საუკუნეების მანძილზე.

მეორე პერიოდი დაკავშირებულია წინაშლის ნაფარველის, მექენის მამულების შესტარების — სახელწოდებო მოღვაწის, შუა არაღრას პეტრებერველი ფესმანის გაჩაჩევან ქავჭავაძისა და მისი ვიღობის ცნობილი ქართველი პოეტის, ა. ქავჭავაძის სახელით... ამ საქმეს თვალსაზრისით დავიწყო და დღეს ამჯერა დავსვს კახეთში — ზ. კირიძემ და პ. აფთქაძის, სპეცტორში — ნ. დავაძის, ჩაბნის — მესბის ყვირანების, წიღობის — კახემ და სხვების, რომელიც ზეობებით ვაფარებდნენ და შეიქმნა ქართული ღვინოების მრავალფეროვანი ასორტიმენტი. არსებული მასალი მიწმობს, რომ სამხარე ღვინოებს ვველა თვისებით შემკული ქართული ღვინოები პირველად ა. ქავჭავაძემ დაყენა³. ამ ღვინოებმა — წინაშელი, ნაფარველი და მეღვინის — სახელი ვაძიებენ მიერ მრავლობაში. მ. ი. ბ. აღასის ცნობით (Виноделие в России, I-IV, 1895-1897 гг.) კახელი საუკუნის დასაწყისში ა. ქავჭავაძე „უშვებდა 150 ათას ლიტრ საუკეთესო ღვინოს“.

ა. ქავჭავაძის ძალზე მოყვინა ქართული ღვინო და „Пироматონსა ან არაყის“-ში წერდა: „... ადგილობრივი ღვინოები ჩვენებელია... კახური ზოგი პეტრებერველი ღვინის შეყვითა“. ა. გრიშოვიძე, კავკასიაში მეფრანკელის — სპეციალის სახელზე წარდგინდა სამხედრო მეღვინეობის გან-

¹ გ. ბ. ბ. ქართული ღვინოების გეოგრაფიკული სეკონსი, თბ., 1928, გვ. 33; 33ა.

² Сочинения о виноделии Закавказья, т. 1, С. Пироматონ, 1835.

³ გ. ბ. ბ. ქართული მხარის ღვინოების გეოგრაფიკისა და მათი ხარისხის გეოგრაფიკის სეკონსი, თბ., 1928, გვ. 33-35.

ვათაყვს პრეცედენტი წერდა: „ვახუშტის კვალიდან უფროსი წარმადევის შედეგებია და ამ ვახუშტის დროებში არ ჩამოვარდნილა იმ დროს ვინაჲსი ახლი ქობულთა და მისი მხარე შენგისა და მისი მხარეა, რომ მთელ ახლეთი ვაჭარადი კავსაჲსი ვაჭარებია, ვინა ჩამოვარდნილნი არამდელი ვაჭარები დაყვეხნათა და მარცხის მართლ-ღობისებოთა გამოხატვიან; განსაკუთრებით სქებია ვახუშტის, რომელსაც თვლიან ვახუშტის სანაზღაურად“¹². ფრანგი ვაჭარები — ელიზა ბაქალიძე წერს: „ვახუშტის განსაკუთრებით ასეთივე დროს, რომელსაც იძლეა მათი შიშა ქართული ელფარები და სხვა მის დროს ჩამოვარდნილნი... მათ დროს, ამ ქვეყანაში თაქმის ერთადერთი სანაზღაურად, რაგონი მხარე თვლიან, შე-
 ეძლია ვაჭარების დასაყვლის დროს საყვარელი ქობულთა“¹³. ამ ხანს ეს დროს სხვაგანაც მართლ შედეგებს იმსახურებდა საქართველოს რუსეთთან შეჯიბრის დროს არსეთს ცენტრალურ ქალაქებში თანდათან იზრდებოდა მოათხოვნილება მართლსაბუნების ქართულ დროებზე. ვახუშტის დროს და დროს წლეფი გამოხატული თანდათან იზრდებოდა 1880-95 წწ. და შე-
 სანაზღაურად 80-95 ათას ლეკვას და 7-8 მილიონ დეკალტრს აღწევდა. ამ ხანებში რუსეთებში ყოველწლეფად გაქონდა 3 ა. სანაქონლო იგი — ქვეყანის ცენტრში 300-500 ათასი დეკალტრი დროს; მართლსაბუნების 1885 წელს განსაკუთრებით მთლიან შიშის მხარეს გამოხატული 450 ათასი დეკალტრი დროს; ვახუშტის და დროს მხარეს — 450 ათასი დეკალტრი. ვახუშტის საყვარელ მთლიან რუსეთში დროს საქართვე-
 ლის მუდმივობაში თვალსაჩინო წილს და ვაჭარობისებო. ამს ხელი შე-
 უწყო რუსეთის მოაჭარობის მუდმივობაში სხვათა მთლიან და რუსეთის მუდმივობის მუდმივობაში კავსაჲსი.

შეიძლება ვთქვათ, რომ, თბილისის სანაქონლების სანაქონლებ-
 და უნაქონლო — მარტინი დროს მართლ შედეგებს სანაქონლი ვახუშტ-
 ში, ჩათა აფილიობრე მუდმივობა შედეგებს მარტინულად მისგან სანაქ-
 ელად. მთლიან ვახუშტის დროს ვაჭარობელი წესი დაყვეს 1830-40 წლებში
 მოაჭარობის მუდმივობის დასაყვლის დროს ქობულთის სანაქონ-
 ლობზე დასაყვს. თვლიან მართლ სანაქონლი აფილიობრე ქობულთაში.
 მთლიან იმსახურებდა სანაქონლი მთლიან შედეგებს, ჩათა დროს ვაჭ-
 რებობის თანდათან შედეგობრივი ვაჭარობის და ტიპები ქვეყანა და კო-
 ლეფები, რუსეთი და ტიპის სხვა მუდმივობა. 1883 წელს ფრანსის მისი-
 ტის — ვახუშტის სანაქონლები დასაყვს სანაქონლი და მარტინობრი-
 ლი მარტინობის წარმადის მარტინობის სანაქონლი იგი იმსახურებდა
 შედეგებს — სანაქონლი, ვაჭარობისებო ვახუშტის დასაყვს შედეგობის
 საყვარელი ვაჭარობის, მარტინ მათ მუდმივობის დრო შედეგის არ მოაჭარობს“¹⁴.

საქართველოში დროს დაყვეხნის ვაჭარობელი წესის მომავალ დასაყ-
 ვაში სერობრივი რელი შედეგობა ზ. ა. ვაჭარობის მან მოაჭარობს დროს
 დრო წარმადის საყვარელი მარტინში — თვლიან მართლ სანაქონლი ზ. ა.

¹² Д. Н. Мандрава. Проблемы экономического развития России, М., 1960, стр. 573-578.

¹³ Элизе Берли. Земля и люди, Восточная география, т. 4, т. 6 в 7, С.-Петербург, 1898, стр. 184.

¹⁴ П. Гугунский. Развитие капитализма в Грузии и Закавказье в XIX-XX вв., т. I, 1957, стр. 201.

საც თქვენ კი არ დაგაღვრებენ, რღვევაში ვავიტარებ და ამ გზით სახელი თქვენი იქნება და სახარეა კი ზემოთ¹⁶... რომ ასეთი რამე¹⁷...
 მოგზაურობა, ამიტომ აღას სურვილი იყო მათში ცოდნის და მოყვარულობის
 დაჩაჩხვა, რომ ღვაკს ხელიდან არ გამოსცდოდა და წაიღებინა¹⁸ ზვესა
 ცხოვე.

ილი სურვილი მდურ შედგენას აძლავდა ქართულ ღვინოებს და აღ-
 ნიშნავდა, რომ თუ იფასზე ვიფიქრებ გზას მსოფლიოში ჩვენი ღვინოება,
 შილოვ და შილოვ მისი ირავინაღვინი ხისათვის შედგავთ და ევლო ხის
 ესეადა ღვინის ფაფუნების წესებისა და ტექნიკის გუმქობსების საქართვებს.
 ამასვე მოეწოდებდა ხელს ცნობილი ქართველი მეცნიერი ვახტანგ ჯეც-
 ხაიშვილი: „ჩვენი ქვეყნის სამეურნეო მიყვარლობაში ღვინის დიდი
 ადგილი ეკუთვნის მეტამ, სამწესართ, ეს მოსავალი ჩვენი ისე მზადდება,
 რომ ჩვენი მეტი მას ათეონ აწეობა. ამის გამო იმეღლებული ვართ ჩვენი
 მოყვარობით ეს მოსავალი; სხვა ქვეყანაში ჩვენ ღვინის ფასი და გრავალი
 არა იქნ. თუ ვსურს, რომ სამეტი ჩვენი მოსავლისა სხვასაც მოეწოდოთ,
 ჩვენს მოსავალს მართი მოეუბოვით უცხო ქვეყნებში, საქართა ამ უცხო ხელ-
 ხის ვუმის და სხვაუღობსაც ვართ ევდობით და ჩვენი მოსავალი ისე მოეუბო-
 დით, რომ იმათთვისაც გამოსადევი იყოს, იმათაც შეეძლოთ მისი მოხმარება.
 შილოვ მამან მოითხოვენ ჩვენ ღვინის და ფასიც მამან ექნება. -ქვრ კი
 ჩვენ არ ევდობით ჩვენი ღვინოების გუმქობსებს. ჩვენი ღვინის მასალა
 კი ისეთია, რომ ცოტათენი ცოდნით და მოვლით დიდი ღირსების ღვინოები
 დადგებოდა“¹⁹.

ა. ჯეცავაძეს და ვ. ჯეცხაიშვილს შეეფიქრობაში ქონებათ მსობარე
 პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას და ჩაოფინობას, რაც შეიძლება, გაზრდის
 ამოცანა: თორემ მათ, ჩასადგობველია, იყოფნენ, რომ ცალკეულ შემთხვევებს
 შეფარებით კარგად ქონებათ ირავინაღვინი შედგენაში და მდელი ხარის-
 ხის ღვინოებსაც აყენებდნენ. მათგან უკვე დასაძღვებული ვართ, მრავალი
 სხვაც არის აღსანიშნავი. „საუფლობელი უწინაშე უფრო ჯეცხად აფრე
 დამწერ ევროპული წესით ღვინის ფაფუნება ივ. მეტრანაშვილსაც (მეცნი-
 ტონ მებრანსკომ). საზღვარგარეთ მოგზაურობიდან დაბრუნების შემდეგ
 1876 წ. იგი შეუდგა სარდავის მზენებლობას თავის მამულში მებრანში. 1878
 წლიდან მებრანსკის მეტრანობა უკვე ვართბული წესით ფაფუნებულ ღვ-
 ინოების დიდ პარტიებს ვსენიდა სხვადასხვა ქალაქებში“²⁰ მის სარდაფში
 ამ ხანებში 72-80 ათასი ფელოტრი ფორმეტი სახელწოდების პარკის ღვინო
 ინახებოდა: დღობი № 8, შვეანე № 10, მებრანის № 5, დამსელი № 2
 და სხვ. ამ ღვინოებს იმ დროს ხარისხით პირველი ადგილი ეკავა მოელს ამერ-
 კეშიანში; მათი ცალკეული ნიმუშები ათეარბულ ყოფილა აღნიშნული რე-
 სტონს მიერ ჩვენ გამოყენებზე უმაღლესი ევდობით. 1882 წელს საზღვარგო-
 სამიწველი გამოიფინაჲ მეტრანონ-მებრანსკის ღვინოებს მიეკუთვნათ
 უმაღლესი ევდობი — სახელწიფი ფრამ²¹. ქართული ღვინოების გუმქო-

¹⁶ ვ. ჯეცხაიშვილი, იმ. ან ტომე, ტ. V, თბილისი, 1918, გვ. 204-220.

¹⁷ ვ. ჯეცხაიშვილი, ღვინის ფაფუნა, თბილისი, 1909, გვ. 2.

¹⁸ C. Ilarionov, Boshvatskoe vinogradovstvo na M. K. Berghman-Myras-
 covna, Tifl., 1880, str. 3.

¹⁹ Cf. op. de autor, a supra, na Kazakov, str. VII, Tiflis, 1916 str. 110. ცხობრ.
 ვ. ჯეცხაიშვილი, წყნობა, ღვინოების და სხვა ადგილი სსსრის საქართველოს ევინო-
 ბეკია, თბ., 1960, გვ. 22.

შესესსა და მათ სარეკლამოზოებაში ამ მეურნეობამ დიდი როლი შეასრულა 1890 წლიდან სოფლისწული ტყვისის ხელში გადავიდა. სარეკლამოზოებაში იგი სსოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის სასწავლო-მეცნიერებრივ მუშაობაში და ღვინის წარმოებაში მარტოვან ამ დამსწრეობაში.

ქართული ღვინის სარეკლამოზოებაში მნიშვნელოვანი წილი მიუძღვის თეოსოფიკი მედიანის პ. ავთიკიანს¹¹. იგი 38 წელი მეშობდა ვრცელ შერეობებთან კარგისათვის მამულში ეს მამული ვრცელმა შეიქმნა მარტინსკან, რომელმაც უფრო ადრე იგი ხელსაყრელად იყავა თავად ა. აგუნიანსკან. პ. ავთიკიანს ამ შედგენა რიცხოვ კახეთი, ისე ვერძოვლი დეონოების კოლეჯისა და მექანიკ დეკორატივთა მწარმოა მისზე. ამას სარეკლამოზოებაში მნიშვნელობა ქონდა ქართული მარკანა დეონოების მარტინსკის სამოჯალბეზანში (მაგალითად, 1888-1910 წწ. აქებრმა სარეკლამოზოებაში მიღებული შედგენა მიღობ) ქართული დეონოების სარეკლამოზოებაში დიდი დროელი დამსწრე თეოსოფიკი მედიანის შეიქმნა თეოსანსწავლამა იოსებ ვაოტკის ძე მამბენიძე¹², მან 1885-1913 წლებში მეჭრა რამ ვაოტკია ქართული ვაოტკისა და ღვინის ვაოტკიანობისათვის — 1885 წელს დამსწრე ღვინის ფრამა ვერ კავშირში შემდგენა პეტერბურგში, ვლადივოსტოკში, თბილისისა და სხვა ცენტრებში და ვაოტკიან პეტერბურგისა და სხვა მუშაობებზე ვერძოვლი დეონოების მისმა დეონოების მიღობ 14 იქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს შეიქმნა: 1892 წელს პირველ სარეკლამოზოებაში გამოიქმნა პირინი — დიდი იქროს შეიქმნა 1893 წ. პირველში სსოფლო-სამეურნეობის გამოიქმნა — ვერცხლის შეიქმნა, 1894 წელს პეტერბურგში მიიღობ სსოფლო გამოიქმნა — ბრინჯაოს შეიქმნა და იმვე წელს პეტერბურგში — ევლამ ბრინჯაოს შეიქმნა; 1896 წელს პეტერბურგში რუსეთის სამრეწველო და სამხატვრო გამოიქმნა — ბრინჯაოს შეიქმნა, 1897 წ. კავშირში სამრეწველო და სს. სამ გამოიქმნა — იქროს შეიქმნა და სხვა მისი დეონოების წილი — სარეკლამოზოებაში, შეიქმნა, სარეკლამოზოებაში, მიღობებში; თეოსი — რქმწავალი პეტერბურგში, შვეიცრია, ვენერია და სხვა მიღობი დარსებობა იყო იგი ვერცხლს ვაოტკიანობა და თეოსივე კახეთი და ამ დროისათვის მიღობი ტექნიკოლოგიით ამგნა ვებდა.

იმერეთის აფილანგე სამარტოლიანგ თეოსებში და ამგნადაც დიდი პეღობა სარეკლამოზოებაში მიღობების კეთებდა. იმერეთის მეჭრა აფილანგე იმერეთელ დეონოების აფილანგე ეს დეონოები შეტწილად გამოიქმნა შედგენაში ნაღობი ექსტრაქტებში, სხალბობა და პირინობობაში. ამის მიუხედავად კოქტისა და კოლეჯების თეოსი და რქმწავალი სარეკლამოზოებაში დეონოების, ვაოტკიანობა რიცხოვ ვერძოვლი, ისე აფილანგე იმერეთელი წილი, ვაოტკიანობა, სარეკლამოზოებაში და ღვინის დამსწრეობის აღნიშვნისათვის რომ დეონოების მიმავალი ქაშნიკობები, აღბობ, ვერცხლს, რომ ამ მიღობი წლებში თეოსიანობა ვაოტკიანობა იმერეთელი დეონოების ხარისხზე მისი დარსებობა იმვესად აფარ სამოჯალბეზანში მიღობ ზოგ უცხოვრ დეონოების. ამისთანვე იმერეთი იმვესად სარეკლამოზოების ღვინის სარეკლამოზოებაში.

¹¹ П. Автукьян, Казанский сорт винограда и вина в сравнении с европейскими сортами и винами, М., 1902.

¹² ი. ვაოტკიანობა, დამსწრე გამოიქმნა, ვებ. კოქტინსკი, 1905, 4 აფილი.

¹³ ვ. მამბენიძე, გვ. 130.

11. მამბენიძე, დარსებობა... სტრია, 1974, 36 1

ღეიშეშვი, ლექსებისა და ცენტონების სერიაზე. მოგ
სხვა ადგილებში იქალაქის, აღქმანდროვლისა და ცოლიკების სერიაში.
ეს დგება კარგ ღერო, მაგალითად, მარკანს ღერო ტერმინზე.
ქართული სპელეანტიკული, გამსაზღვრებელი, შევსებულობა-შეღწეობა კარ-
გად იყო განვითარებული და კოლხეთის ღეროების სპელეანტიკულობა მა-
საც შეატყობდა. თერქების სამხავეანსავედროვანი მატონობის დროს ეს
დარგები აქ თაქმის ჩაყვდა, თერქეთის ედლოდან განთავისუფლების შემ-
დეგ კი აქაზა აღორძინების ესთ დადგა. მ. ბაღისის ცნობით, 1884 წელს
ათონის ოქმიდან ვაზდეს 22 ათასი ეფთო ვერძენი, ოღონდ მაშინ აქ ღე-
რის არ აყენებდნენ; ხოლო სდაც აყენებდნენ, მაგალითად, სოფ. ვაშმა,
თეფის სპელიკის ოქმით, „სავეფთხოთ იყო მხავერის ღერო, ნაზი ვეშობი და
უხაფო, ის ძალიან წაყავდა აფხაზურ ღერის „მღაბურ“, თერქების დროს
მოსახლეობა ღერის შავიერად ვერძენის ძველს — „ხარდალს“ (შერბეო, ხეჭუ-
ნიდა სხვ.) სკამდნენ“. ამათ აქაზაში ღერის აყენებენ, სეამენ და ყიფთ კ-
დეც, აქაზა მანც ორდინარული ღეროების რაობით. აქ ვაზის მხაველი კა-
ში, რომელთაგან უმარატებად ვაჭარდებულთა ცოლიკურთ, სწერთ, კლარ-
იელი ბაიურებო, სავერაუ და სხვ.

აფხაზეთში შევსებულობა-შეღწეობა ცნობილი უხველესი დრო-
დან, მერამ, მ. ბაღისის ცნობით, „შობლოდ ვაძელი სავერის 30-იან წლებ-
ში ჩაატარეს აქ შობელი წესებო ცდები შეღწეობაში ქართულმა და რუს-
მა შევსებულებმა და შეღწეობებმა. 30-იან წლებში ისინი ვესტარულ მატარა
ქარბენში 30 ათასამდე ვეფთო ღერის აყენებდნენ და ამის ნაწილს ვხვე-
ლოდნენ კერძო, ნოკობისოსესსა და რუსეთის სხვა ქალაქებში. 60-იან წე-
ლებზე, ვიფრე სოკოვანი დაეაფებებო ვანდებობა, ვეფთოთს რაობით ცნო-
ბილი იყო ორდინარული ღერო — ოქროსფერი და ვარდისფერი, შამანისის
შავის; აქვე განიქმნელი იყო ღერო „მღაბურ“, რომელიც ვეშობი „ხერესს“
შავიერებდა. წარული ღეროებდამ სავეფთხოთ იყო სქელი და შუქი ღე-
რი სოფელ ტარსაყანისა, ქარბედეტი — ვეფთოთისა და შუქი ვარდისფე-
რი — ითარბის, ვეფთოთისა და კოფობის შემადლებული აფიკოლის ღე-
რები, სოკოვან დაეაფებებათ ვაყენამდე და ვაზის აფიკობობოუ კარგ კა-
შების რსებელთა შეველომდე, ვამობოქოდნენ სამაგროთა და შესანსწავი
ოქსებებოთ. ამანდაც აფხაზეთში აყენებენ ეფობელი ტიპის სეფრის ღე-
რებს ვაზის — კაქიშისა და ცოლიკურის — კარბეოდან რსებელად დგება
წილელი ორდინარული სეფრის ღერო; აჭიკოვც, მისკან და ცოლიკურადან
კამობის პორტეების ტიპის ვესებრული ღერო, რომელსაც ეწოდება „აფხა-
ზეთის შვედობი“. აქვე აყენებენ სხვერად ტიპელ ღეროებს — „ფიკოეს“ და
„ღობის“. დიდი შესაძლებლობითა ვაზის კაში კარბენა მისკან შიღებულ
ღერის ამანდაცმ სერვისის ოქსებებო და სავესებრთა, ვაზის კაშია — ცო-
ლიკურის, ეფობიკის, კაქიშისა და იქალაქის — სეფრის ღეროების ნამე-
ში შიღელი ღერებისა, აღხანსწავია, რომ „აფიკობობოუ ბუნებობოვად
ტიპელი მხავერი შვეწიეთია და არ ჩამოვეარბება ვერძელს. აფიკოლეთამ-
დედ მერობში — ვაძელი სავერის სამოციანი წლებოდან და ვანსავლობი-
ბოთ, კი მის შიწებულში სწართფელოს შეღწეობა; რიგე მისეწების ვაში
(შერბი, ნაყარო, ედლოქერა და სხვ.) დაქვეობების ესთ დადგა და სწ-
ვობოვად ვაჭარბენაში მოქცეა. XI სავერის ოქთან წლებამდე მის კარბისი და-
დგა ქარბელი შობელი იმისა და აფიკოლეთის თანშეწეანი შეღწეობისა-

შევანახეთ — „სახელი“ და „კავშირ-კავშირი“, იმერელ შევანახეთ — „საგრო“. შემდეგ — ვერაძიანებელი „საქართველოს ღვინო“, „საქართველო კა — სამტრედიე“ და „შამსუკომბინატი“ — ა. ორბელიანი, რომელიც მეც დღე მუშაობს ვაჭრის სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა ინსტიტუტში ორბელიანის ხელმძღვანელობით და დაფინანსებულია შვედეთის მთავრობის მიერ. იქვეა სახელგამოქმედი ქართული ლექსების ასოტიპოგრაფის ერთგულ ნაადარებ ადვოკატს დახვეწა და ვაჭრობა, დახვეწილი ლექსის მოცულობის წილიან წილზე ზრდა და გავრცობაცხება.

ქართული ლექსის სახელგამოქმედლობას ხელი შეუწყო საკავშირო ორგანიზაციების რიგმა საკულტურო დონისთვის: განსაკუთრებულნი სურსათი, სურათი და ვერტიკალი, სამხარო ღვინის ცხება — მისი დაყენების, დახვეწების, ჩამოსმისა და ჩუაღრმის სურათებელი წესები, ცალკეულ საკითხებზე ჩამოყალიბდა და გამოქვეყნდა დაფინანსებით, წესები და ინსტრუქციები: შეიქმნა ღვინის საკავშირო და აფგანობითი საფინანსაციო კომისიები, ამასთან, შედგენილმა ქართული ჩაბრუნების ხარისხიანი ღვინოების პერიოდულმა კონსილიუმმა და, სურათი, გემური, იმერული და მეტეოროლოგიული დონისთვის განსაკუთრებული-ვაჭრობებში მნიშვნელოვან გავრცობებს საქმიანობა ამ ვარგებში.

იმის შემდეგ, რომ ქართული ლექსების ნიმუშები სულ უფრო ხშირად იგზავნებოდა სხვადასხვა ქვეყანაში სურათითა და გამოცხებასა და კონსილიუმზე, ამან ხელი შეუწყო ხეივანი ღვინოების გაყვანის მოცულობის სულ უფრო ფართო წიგნებში, რასაც შედეგად მოხვედრისათვის — ვაჭრისათვის ძალიან მიაქვამდა საკულტურო... და არც ხეივანი ღვინო გამოიწვია შიგნითი ბაზრებზე, ამან სხვადასხვაგვარი გამოხატული გამოიწვია. ვერაძიან 1953 წელს შეშვიტოვებენ ფრანგი მედიკოსები ვახ. „მონიტორი“ იტვირთებოდა, რომ „ღვინოში გაყვანის ქართული მარკის ღვინოების ნიმუშები წინადაც, საგარეო, მედიკოსი, კარბანტი და ქართული ღვინის მღელ ხარისხს გაყვანის შიგნითი“¹¹. ეს მარკულ რეგულირება ხეივანის სურათი — აღნიშნავდნენ ძალიან: მარკულ იყვანის იმედი, რომ ვერტიკალი, მაგალითი, რეგულირება და მარკულ მსგ. რომელიც ეწვევდნენ თბილისს, რომელიც სანს დაყვანის შამსუკომბინატის თბილისის ქაბანში, ვერტიკალი აღფრთხილებდნენ, განსაკუთრებით მოყვანილი ქართული ღვინოები და ძალიან საკულტურო მომსახურება. ამვე ხანებში თბილისში სტუმრად იყო რეგულირების ერთ-ერთი დღიური მედიკოსი მის პრეზენტაციად ღვინის № 1 ქაბანში ღვინის კონსილიუმს გამოიწვია სტუმრის მარკულ ჩამოყალიბდა ღვინოების მონიტორილით მან იქცა „საფრთხილი ქვეყნის ღვინის აქტი თავისი სურათი სახელდობრ, ამ ორგანიზაციის საკულტურო არის განიჭებული მივდის შიგნითი ქართული ღვინოები; მაგალითად, რომელიც ღვინოებისათვის განსაკუთრებით, ქართული ღვინოები სულ სურათიანი, მათში სიმარტე არა

¹¹ ვახ. „კონსილიუმი“, 1953 წ. 13 იტვირთვა.

¹² ვახ. „საბოლოო“, 1954 წ. 25 ნომერი. ამასთანვე სურათიანი იქცა, რომ ფრანგი მედიკოსი Le maitre vinicole ქართული „ფრანგილი ღვინოების მოცულობის კონსილიუმი“ იტვირთვა, რომ იტვირთვა მოყვანილი ქართული ღვინოები და სულ უფრო სურათიანი იტვირთვა, რაც არც იტვირთვა, რომ ძალიან ხარისხის არ ჩამოყალიბდა შამსუკომბინატის ფრანგილი ღვინოების და უფრო იტვირთვა იტვირთვა, ეს არის საგარეოების მედიკოსობის ფრანგილი კონსილიუმი და სურათი მოცულობის სურათი დონისთვის განსაკუთრებული ვარგები.

უშუალოდ 12 ვარდისა, მათ აქვთ სუკოესი ვეზი, ნახი არისებრი ღრუნი და რაი. სტუმბის ცნობილი შედეგზე გურო კანდელაკის უბნებში, ხანა ქართულ შედეგებს, მიუხედავად, რომ ღვინო არის სასუქისა და სხვა სახის სასუქების უბნისათვის უნდა იყოს სასარგებლო და ამავე დროს უკუაქტიურებს ანაქებებს სწორედ სუკოესის და არა დანაჯრებს სასარგებლო დიდი რაოდენობით. ამ ამაში ქართული ღვინოს პოპულარობის „საიდუმლოება“, ეს „საიდუმლოება“ კი, გამოიხატება სუკოესობითაა. ამ ქარხნის სასარგებლო წიგნში ბევრი აღფრთოვანებული ჩანაწერებია. ამ, ზოგი მაგალითი:

სხუკი შეცნობებშია აკადემიის ნაშედეგი წყარი, სოციალისტური შრომის ვნაში გ. ლ. ა. ხ. ნ. წერდა: „ჩამდევნებზე შრომა შემაჯავრო გამოქონდა ფრანგული და იტალიური ღვინოების სუკოესის ხომლები, მაგრამ ქართული შრომა ღვინოების შედეგი ვერ არ მიზნავს. ვერძინს წყარისაგან დაყვანებულ ღვინოებში იყარისა ქართული შრომა და მაქონს მაგალი — სასარგებლო სუკოესობა, რომლისაგანაც ყრისობ მსხვილს და დევი სუკოესის ვერძინს“.

1961 წ. 17 თებერვალს აშშ-ის მოქალაქემ ვერნალისტმა, ვინა პარსმა ჩაწერა „ჩემს ქვეყანაში ღვინოს სოცოესის სასარგებლო სოცოესობა: ვეშუკოესობა ამ შესანიშნავ ქარხნის და გელით მიმდევს დიდი იმედი, რომ თქვენი ხელის და ცხოვრების სასარგებლო მუდამ იქვეყნს იქვენი ხელის სახელმწიფოებრივ. ჩემს თავს მოვალე ვიყავი გამოვსარი ვერძინს მაგალითი ამ სასარგებლობისაგან, რომელიც მიმინაქა ქართული ხელის სტუმბობითივედარეობამ, იქვეყნში სუკოესის ღვინოებში“. ამაყველი დოქტორი მენარდა ვერძინს (კალიფორნია) წიგნში — „სამჭიანო კავშირის შედეგობის ჩაობნებ“ — დაწერა: „ღვინოებში იხილავს საქართველოში შეყვანებობის და შედეგობის განვითარების საკითხებს. იტორი ახსიათავებს ქართული ვარის ქარხნს, კახური ღვინოს დაყვანების წესს და ხერხხელის დამზადების ტექნოლოგიას. მიათველს უხიარებს თბილისის შამანგარისა და კონსაკის ქარხნების ნახევი მიღებულ შამანგარისაგან, აღწერს კონსაკის დამზადების და დაყვანების პროცესებს და აღფრთოვანებით წერს № 1 ქარხნისაგან ახლებულ შეხუქებზე ღვინოების ბიბლიოთეკისზე. ეხერხინს სიტყვით, საქართველოში ახლებულ ღვინოების 15,2%, კალიფორნიაში კი — ბევრად ხელეებს. თბილისი, აღნიშნავს ამაყველი, ვიყავიწლიურად აქარბივებს შედეგ მიღობს მოვალე ყრიაღა ღვინოს, რაც სხი კავშირში ამაყველი ღვინოს წარბივებს 15-20%-ის შედეგობა. შედეგობის ღვინოს აღარებს — კალიფორნიაზე, ბერძენიზე, ჩანდელსა და სხვებს და ხელმწიფის უწოდებს“.

ქართული ღვინოების მსოფლიოვა ვახდევი უცხოეთში დაწერა ამ ათი წლის წინად და ამაყველი ჩივირზე გამოყვანებს და კონკრეტებსზე, რაც ვახდევიდამ მოყვანირე რესპუბლიკების ვარდა იგზავნება 25-ზე მეტ ქალაქში თუ ქვეყანაში. ამ პოპულარობისაგან ხელი შეუწევს თბილისში ჩატარებულმა 1962 წ. სექტემბერში „შეყვანებობის და შედეგობის X მსოფლიო კონგრესი“.

* ვ. ხ. „სახი კონსაკი“, 1961, 27 თებერვალი.

* ვ. ხ. „სახი კონსაკი“, 1961 წ., 17 თებერი.

მ-ი და 1963 წ. ამავე თვეში მოწოდებულმა „უცხოეთისა და შიდასაქართველოს ღვინოებისა და კონიაკების სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტის“.

ქართული ღვინის სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტის განხორციელების მიზნით მოხდის ცნობილ მუდგონეთა გამარჯვება.

ქართული ღვინის (საფრანგეთის „მოსკოვი გრანდე ქართული ღვინო“ ზღვი უფრო ფრე ზემს მუდგონება ვერსიონება შევსებაში 10 ბოთლი სვედამბეა ღვინო ჩამოტანა; აქედან შემო ქართული იყო ქართული ღვინოები შესანიშნავი.“

ქ. ნაზარაძე (კონტრაქტის ვერსიონები კომისარ, სსრ სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე): „არ შევადგინე თუ ვიტყვი, რომ ქართული ღვინოები ადრე სუკცესსია სსრ კავშირში და მუდგონების თვისებებზე გრძელად მოხდის, რომელიც ვნებავი, ღვინო“.

პროფ. ანდრე გოდიტი (ფრანგული „ღვინო ზედა დეპარტე“ დირექტორი — საფრანგეთი): „შთაბრუნებულმა, რომელიც მე მოკლე ინტერვიუში იყავით მუდგონების, მუდგონების და მუდგონების მნიშვნელობა — ნ. ა.) ვიფიქროვებ, ის არის, რომ თქვენში არ იყავით ქართული მუდგონება ზედა ტრადიციებს და ამავე დროს მის უმნიშვნელოზე შეარჩილ სავაჭრულ“.

ქართული ღვინის (საფრანგეთი) მუდგონების მუდგონების სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტის მოხდისა და სვედამბეა სვედამბეა აქვია „ჩამოტანულ ღვინოებს შორის მინდა ვამსჯიოთელი ადრეში ქართული ღვინოები რომელიც ადრე მუდგონება უბოლოდებთან ხარისხით სუკცესსია ფრანგულ ღვინოებს მე პირდაპირ უფრო მოწონს თქვენი იყავი ღვინოები“.

პროფ. პ. ფ. ნაზარაძე (საფრანგეთი): „მე შექმნილია ვინის მუდგონების მარტინიტი და სუკცესსია დირექტორის ღვინოები, რომელიც ქვეს და სხელი ვედავან იმის, ქართულ წიგელ ღვინოებს მუდგონი არ მოეძვეება მათ შორის და მუდგონების ღვინოებთან შედარებით მუდგონ სუკცესსია სუკცესსია აქვია მუდგონ სუკცესსია და ვამტარებელი სუკცესსია მათათვის“.

პროფ. პ. რაფაელიანი (მედიკალი): „ჩემი შეხება ქართულ ღვინოებს, მინი შესანიშნავი არის... სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტებზე და კონტრაქტებზე მუდგონი მოწინა ვედავან ქართული ღვინოების გამარჯვება“.

ქ. დ. მ. ნ. (ტერინის ენციკლოპედის პროფესორი — იტალია): „არ შემიძლია ვთქვა ქართულ ღვინოებზე? ძალიან ბევრი არავი თქვენი იყავი ღვინოები მინი; თუ შეიძლება მე თქვენს, ძირფენში ადრეში იყავი წიგელის მინი არე წიგელ ღვინოებს ვედავან“...

კონტრაქტის ვედავან მუდგონები, იყავი კონიაკი დღეს, სანშობლიში დამარჯვების შესვენა ვერსიონი — „იტალიის სოფლის მეურნეობა“ — 1962

11 ჩამოტანის ხის ქვეს (სსრ, 1963 წ.) სუკცესსია მოკლე ცნობა მუდგონების და მუდგონების სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტის, რომელიც მის თვისებებზე აქვია ქართული ღვინოების, რომ მინი შევსება ვედავან თვეს არე წიგელის ერთელ იყავი, მინი იყავი და კონიაკის სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტის ქართული ღვინოების სუკცესსია მუდგონი, რომელიც შეიძლება შეიძლება, რომ სავაჭრო-საბაზო კონტრაქტის სუკცესსია მოხდის მსმენილი და ქართული ღვინო, შიდასაქართველოს სოფლის მეურნეობის მინი მოხდის ქართული ღვინოები.

12 ს. ა. ნ. გ. ღ. ი. ღვინოების სოფლის მეურნეობის მინი, ქ. საქართველოს კონტრაქტი № 8, 1963 წ., გვ. 21-22.

წლის ნივთების ნიშნავში წერდა: „... საქართველოს ღვინოების... დამ დორსებს აღნიშნავენ შერჩევას, მოყვას, მოყვარებას. ისინი ქართველი ხალხის სამქოთა კავშირში სუვერენობა, რომლებიც ვახილის სუვერენობის დროსა შიშის სუვერენობისადა შედარება ეს შეშინაობებს შეეძლება...“²⁷ სუვერენობა (შემაჯებელი, ტაბო და სატერალოტა სახეობების) ღვინოებზედაა“²⁸. ამგვარად სხვადასხვა შიშად მოქცეულნი...

ცნობილია რუსმა მედიკოსებმა ცოცილი-ანთესკი, მასლი, სოხინკო, ვეორივი, პრისტოვიტოვი, ვერსინოვი და სხვა მრავალი, რომლებიც ვადაშეფუტვი წიხობა ამ საქმეში სწორედ საქართველოში მოიღეს ვაჩ კოცეც ცარბიშის ეპოქაში აღიარეს ქართული ღვინის შედარებითი თვისებები პროფ. პ. სოხინკომ იმავითვე აღნიშნა: „კახეთი განსაკუთრებული მსახვი თვისის ღვინოებით, რომელსაც ეფუძება ექვსი პარცელი იფელი დიკაივის რუსეთში ხარისხობის შედარების რაობებს შიშის“²⁹.

თითქმის ნახევარი სუვერენის შემდეგ საქართველოში შეტყობულად ვადაყვებულმა, შიშოლოში სახელმძღვანელომ შედარებამ იბოლის ვერბინსა და შამხურია ღვინოების სურათშიაჩილი კონკურსის ვიჭის თანხვეობარგმ, სამქოთა კავშირის პარცელმა შედარებამ, პრისტოვიტოვი პ. ვერსინოვიში შედარებობა-მედიკოსების შიშოლო X კონკურსზე თქვა: „ქართული მარკანი ღვინოები სკამოდ ცნობილია და მათ დორსედი იფელი ვაჩარვა სამქოთა კავშირის ღვინოების ამოტყობვებში განსაკუთრებულ თვისებს ვადა კახეთი ტაბის ღვინის — ტაბისს; მასში შეხმტკბოლებულია ქართული ღვინოების ნიშნ-თვისებანი. მას ამბობენ სხეულანობა სუვერენი, სიღვრე, ამტყობილობა სუვერენი სიღის ამბობა, ბეჭი ხარ ვაჩა, სარბინილობა სიწიფრე და მასარბინობელ ნივთარბებათა სკამო შეშინაობა. ყოველივე მდელ შედარების ვადაყვებს ქართულ მარკან სუფრის ღვინოებს: წინადაღს, სუფრეღს, თელანს, სიწილს და სხვა ამბობენ ვარბინის ვადა სატერალოტა მოტკბის ღვინოებს და ქართულ შამხურას“³⁰.

ამრიგად, ქართული ღვინის თვისებები ირავინალები ნიშნობებებში აღიარებულა შიშოლოში მოგვარი დორსება ისა, რომ მათ ამბობენ სუვერენი, თუ შეიძლება ასე თქვას, ვროცელი „მედიკოსი“, ვაჩა, შედარება. ისინი ამბობენ არ ამის, რომელიც ცნებები შიშის და მუყვის ღვინის მუყვის.

შედარებაში მიწვიბოლ ღვინოების სურათშიაჩილი კონკურსზე თითქმის ვადა ღვინომ და კინიკამა მოღვი შედარა, რომლებიც ვა წარადგინებო იქილის შედარა მოღვი „თელანს“, „მადშენს“ და „საღბინომ“; კინიკებში — „ენსელმა“, „ამბოლმა“ და „კა“; ვარცხლის შედარები — „წინადაღმა“, „სუფრეღელი № 27“, „ამბობ“, „ტაბისს“, სატერალოტა შამხურებმა და კინიკამა „ვარცხენი“. ექვე უნდა აღნიშნოს, რომ ქართული ღვინოები ვოველიყის მდელ შედარებამ ამტყობებენ ვაჩით, ვეშითი და ამბობენ სხეულანობა.

²⁷ ამის შესახებ ვაჩი ვაჭარალები: ვაჩი, საქართველოს ცნობილობა, № 8, 1964, 22-23.

²⁸ М. А. Ховрица, Опыт виноделия, №, 1909, стр. 250.

²⁹ ვაჩ „მედიკოსი“, 1965 წ., 12 სექტემბერი.

— ენჯერეთს სავაჭაროების კონკრეტულ წარმომადგენელს იგი 1245 სანის სავაჭარო ღვინო, სამკოთა კემბოიდან 50 სანის სავაჭარო ღვინო წარმომადგენელი აქედან 20 სამკოთა ღვინომ იქონი შედგენს. 1925 წლის 28 — ვერცხლის იქონი შედგენს ვაჭაროები: „მეკეზანი“, „ხვანჭკაია“, „ოქაღში“, „მადარეული № 28“, ნახევრად შშალი შამსანური და კონიაკ „გრემი“, ვერცხლის შედგენი დაშლანურად „ვერცხანი“, „ტეშის“, „მუხრანული“ და კონიაკ „ოს“. ამასწინათ მოწოდებულ დაბეჭდვის სავაჭაროების მონაწილე იქონი შედგენი მოღეს ქართულმა ღვინომ „თელავის“ და კონიაკ „ამბოღის“.

შედეგებისა და ენჯერეთს სავაჭაროების კონკრეტები ხომ პირველი არ იყო? 1925 წლიდან სამკოთა ღვინოები მონაწილეობდნენ 10 სავაჭაროების კონკრეტში, სადაც ხუთი ღვინოები დღე მოწოდებით სარგებლობდნენ სავაჭარო, სამკოთა ღვინოებს სავაჭაროების კონკრეტზე დღეზე 870 შედგენი მოიპოვეს, აქედან 447 იქონის ქართულმა ღვინოებმა მოიღეს 557 შედგენი აქედან 75 იქონის, 75 ვერცხლის, ხოლო დანარჩენი — ბონაქარის. ვაჭაროებზე შეტი იქონის შედგენი მოვითქმნებელი აქვს ვაჭაროებზე შეტი, შედგენი, თეთრი შეტი „ქანთი კანის“ 9 იქონის შედგენი და ვინაში აქვს რვა იქონის შედგენი აქვს ღვინო — „პინაჩის“.

ქართული ღვინოებიდან ვეღანზე შეტი — 9 შედგენი აქვს „წინანდალი“. აქედან სამი იქონის და 6 ვერცხლის; „მეკეზანი“ აქვს 4 იქონის, ერთი ვერცხლის და ერთი ბონაქარის შედგენი; „თელავის“ სამი იქონის და სამი ვერცხლის შედგენი აქვს „ამბოღის“ — სამი იქონის და სამი ვერცხლის; „ქანთი კანის“ — ოთხი იქონის, სამი ვერცხლის და ერთი ბონაქარის; „ვერცხანი“ — ერთი იქონის, ოთხი ვერცხლის და ერთი ბონაქარის; „ამბოღის“ — აქვს ვერცხლის შედგენი „საღვინოს“ — ხუთი შედგენი აქვს ხუთი იქონის, კონიაკ „ენციელის“ და „ოს“-ს ოთხ-ოთხი იქონის და სამ-სამი ვერცხლის შედგენი აქვს.

სავაჭაროებში პირველი ხამხველის (1925 წ.) დღე სამკოთა შედგენი 8 შიღობისი ხამხველი ქართული ხალხის მის მოწინა და ღვინოს „თქვენი ღვინომ სავაჭარო ქართული ხალხის ქვემოთაი თვისების სამი შეხამხველი დაბეჭდვის სიმარტი, სინაზე, სიმარტი, შეხამხველები ქართული მოწინა“ — 8 შიღობისი²⁸.

²⁸ ვაჩ. „თქვენი“, 1928 წ. 17 სექტემბერი.

შეიძველოს საკუთარს უფლებას გაქარწყლდეს ამგვარ შესაძლებელ პირობებში ნაყოფიერად მოქმედების განხორციელებისა და სასამართლოში სასწრაფო განხორციელებისათვის შეიძველოს ვალდებული შეატყობინოს გამსარჩევანს შესაძლებელი ფაქტები გამოიძველოს უარი შეიძველოს დაეცეს ამ განხორციელებისათვის მის (გამოიძველოს) პასუხისმგებლობას აკისრებს გამოიძველოს პასუხისმგებელია მხოლოდ სამართლებრივად ვერტიკალური, თანაც შეიძველოს მისი ბრალი არ უნდა მიუძღუოდეს, ე. ი. სავიქციო დაეა შეიძველოს მიზეზით არ უნდა იყოს გამოიძველოს.

ვეიკცო შეიძლება იყოს სრული და ნაწილობრივი. სრული ვეიკცოს დროს სასამართლო შესაძლებელ პირობებში შეიძველოს ცნობს. ნაწილობრივი ვეიკცოს დროს კი სასამართლო შესაძლებელ პირობებში გვეიკცოელო ნივთის თანამესაქმრებელთა იმ ნივთის გარკვეული ნაწილის შესაკუთრებელ ცნობს.

ახლებობდა იგი არა პასუხისმგებლობა ვეიკცოსათვის ქართული სასამართლო? — გვიანდელი დროის პერიოდის საყოფაღმოსავლეთო სინოდის დოკუმენტებში გამოიძველოს შეტყობინება მარტვილია შემდეგს, რომ საყოფაღმოსავლეთო სინოდის და სასამართლო პასუხისმგებლობასაც კარგად იცნობდა, შესაძლებელ შემთხვევაში ვეიკცო-მისთან ერთად, ვინც საბუთში მის მხარეზე მომხრეებელი იქნებოდა ასე უნდა მომხრეობო, როცა საყოფაღმოსავლეთო სინოდის საერთო-საოქმობო ქონებას იცნობდა.

ამის დამადასტურებელია ქვემოთ წარმოდგენილი საბუთები. 1733 წლის საყოფაღმოსავლეთო სინოდის წიგნში ვკითხვით: „საყოფაღმოსავლეთო სინოდის მიერ ვეიკცო შეტყობინებულს ვეიკცოელო, შეიძლება ჩვენს დეკრეტს და მარტვილს და ვეიკცო, ამის წიგნს ჩვენს ვიკცოს, შეიძლება, შეიძლება შეიძლება და მომხრეობა საბუთს ჩვენსათა შეი, ფინდებს შეიძლება ვეიკცოს და ბოჭორბე ბერებს... დამტვირთა და მოგვადე ვეიკცო ჩემი ქვემოთ ვეიკცო ვინც ჩემს მომხრეობს ვეიკცო წამოიყვანოს პირობის და პასუხის გამცემი ჩვენ ვეიკცო...“, „...პასუხის გამცემი ჩვენ და ჩვენი შეიკცო იყოს...“, „...ვეიკცოს და ჩვენი შეიკცო ვეიკცო...“, (პასუხის გამცემი) — ე. ი. — ჩვენ ივეიკცოელო ვეიკცო და ჩვენს შეიკცო, და საბუთს ჩვენს მომხრეობა ვეიკცო — (პასუხით) — ე. ი., „...პასუხის გამცემი ჩვენ ვეიკცო, რომელიც მარტვილს ვეიკცო...“.

¹ საქართველოს სსრ-ის ცენტრალური არქივული არქივი (სსრ-ის სსრ-ის არქივი) — სსრ-ის, გვ. 1448, ს. 1706; ი. ივეიკცო ს. 118, 2716, 4123, 4128; საქართველოს სსრ-ის ცენტრალური არქივის არქივი კიბ. კაბ. კაბ. კაბ. ს. ხელნაწილი არქივული (სსრ-ის სსრ-ის არქივი) — ხელნაწილი არქივული, გვ. 54, ს. 244, 245, 246, 247.

² საქართველოს სსრ-ის, გვ. 11, გვ. 448-450, ს. 118, 2716, 4123, 4128; საქართველოს სსრ-ის ცენტრალური არქივის არქივი კიბ. კაბ. კაბ. კაბ. ს. ხელნაწილი არქივული (სსრ-ის სსრ-ის არქივი) — ხელნაწილი არქივული, გვ. 1909, გვ. 374-376, ს. 118, 2716; ი. ივეიკცოელო არქივის არქივული, შეიკცოს 6 ხელნაწილი და 2 ხელნაწილი, ს. 1962, ს. 118, 2716.

³ საქართველოს სსრ-ის, გვ. 11, გვ. 448-450, ს. 118, 2716; ი. ივეიკცო ს. 118, 2716; დოკუმენტები არქივის არქივული, ს. 244, 245, 246.

⁴ საქართველოს სსრ-ის, გვ. 11, გვ. 448-450, ს. 118, 2716; ი. ივეიკცო ს. 118, 2716; დოკუმენტები არქივის არქივული, გვ. 1909, გვ. 374-376, ს. 118, 2716.

⁵ საქართველოს სსრ-ის, გვ. 11, გვ. 72, ს. 118, 2716; სსრ-ის — არქივი წარმოიქმნა არქივი სსრ-ის, სსრ-ის და ნაწილი ივეიკცო, სსრ-ის შეიკცო — მარტვილი საქართველოს ცენტრალური არქივისათვის, დანართი 1, 11, 111 წიგნის დეკრეტის და საბუთის შეიკცოს 3 ხელნაწილი, ს. 1953.

საყოფიანო დოკუმენტების¹⁸, და რაც მთავარია, არც თუ მცირე რაოდენობაში, სადაც კონტრასტები საყოფიანო სისტემისშეგდებას, საკანონმდებლო ინიციატივებზე და, მაშასადამე, ასეთი სისტემისშეგდებას სურათი ნაშრომის მის ხელშეკრულებიდან გამოძინარბობდა ამოკავ, ხეჩნებელი განვიითარების განვლილი ეტაპი იყო და საგანგებო დაქმნებს უკუიოდ აწყო მათე განვიებზე თე იწვედა.

მთა საქართო განვიხლოთ ეახტანე VI-ის სამართლის წიგნის 163-ე მუხლი, რომლითაც „ქელწიფის სისამოს ამწეობიშვილისა და სისამოს ვლუხისა-გან ქელწიფის უდამტუროთ თავადი, ნურც თავადის ყმა, ნურას იყიდის, აგრეთვე სხვას თავადისა და ვის ვინცას ყმა თავის მატობის უბეჭდოთ ნურავან რას ვახვიდის, თორემ მისი მუხატონე არ იყახელუქს, მამულს თუიან დაქერას და ფასს მომყოფველს სობოც, იქნების, ამერტლმან და ან აგრადმან კაცმან სხვას თუმიდამ მამული ვახვიდის, არ ვახვიდების, ვინაც ვახვიდის, ფასს მომყოფველს სობოც“¹⁹.

იქ წვენი ვეარტებრესებს, თე რამ გამოიწვია ვაქითის დიდების და რა შედეგი მოიწვია მის? — თე საყოფიანო ხელშეკრულება შემოაღწიწველი პირბების ვაფთხალისწინებლად ვაფებოდა, მამინ სასამართლო კონტრაქტს ვარღვევდა, მუფველს შეტნილ ქონებს სამოარბოვედა და გამოფველის მუხატონეს ვადისეებო (სამინ მუხატონე არ იყახელუქს, მამულს თუიან დაქერას...) ხოლო მის (მყოფველს) ვადისეილ ფასის უფებობისონის უფლებას უტოვებდა; მაშასადამე, გამოფველი კარავდა რიგითაც მალეხელ ფასს, მვეუ მის მიერ ვახვიდებულ ქონებს, ხეჩნებელი ნობმა, რიგითაც ხვეულეშითი სამართლის წესი, ვერ კოფე ვერც, მის საკანონმდებლო დარბანდზე მოქმედებდა ნაოქმან ადამტუტებს 1697 წლის განწინება, სადაც ვუახებლობთ: — თე ვახვლმამის ქვეყანას და რბოვიში წახელი კაცისათვის მამული ვახვიდაფართა, მრავალი ბედიოვლითი და წახელი მოქალაქე და ვორელი კაცი იყო დარბაველი და იქ რბინე ვაწწეებზენ სეოფასა; და ეს არ იქნებოდა და მერმე არც ველე ქწინალიყო, რიმე იქ ვახვიდელი მამული იქ დარბებოდა ვისმე — წიქვალეში რვე თუმწინეოვლებს დავანებოთ და სომართალმა დანარბენა და კექეჭიშვილმა თუვის თუთი ვისთვისაც მვეცია იმის სობოვის...“²⁰ ეახტანეს სამართლის წიგნის 163-ე მუხლის მოქმედების პრაქტიკაშიც ვხედავთ. 1785 წლის განწინებაში, იონე შალიკოვლის და ნეილონ აფანის სახლის საქმეზე, ნაოქმანია: „ქვენი საქართველოს შაჰველი-შეკრებულეებამ მათის უმადლესობის ბსინებით ეს სამართალი მივეციით, რიშველიც კაცი ამ ქვეყნიდამ ქელს კოფეს, სხევიან დამეკოფებება, იქიდან იქ მამულს ვერ ვახვიდის ვერც ის და ვერც სხვა ამგვარად დამეკოფებებელი სხვა ქვეყანაში კაცი“²¹. — აგრად კაცს თე ვისმე (მამული — ა. ბ.) ვახვი-

¹⁸ იმ. საქართველოს სოფლები, ტ. 1, სმ. 149, 78, 79, 82, 88, 94, 100, 120; საქართველოს სოფლები, ტ. 11, სმ. 404, 42, 62, 66, 68, 76, 92, 101.

¹⁹ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 1, ტექსტები გამოცემა გამოკვეთილი და დამოკიდებული ვაქითის სიბოც ა. დიდბერი, იმ. 1963, გვ. 250 ცახტანე VI-ის კრებულს ნაწილები სხვა ვინც მოთხოვებელი ამ მოქმედებას.

²⁰ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 17, ტექსტები გამოცემა შემწიწები და სობებლები დიდირო სიბოც ა. დიდბერი, იმ. 1973, გვ. 173-175; სმ. 34, 106.

²¹ სხვა, ტ. 1493, დიკო, 37, სმ. 34, 228.

მშველი — 4. 4.) შეიფარეს პასუხი იმან უნდა ვასცხს...¹⁹ მშველი განმარტავს იმს თქმა, რომ ვრცელე II „შეიფარეს პასუხის ვაცხდის“ განმარტებას სვლის ინტერესს ველისმშობდა თუ ამ თანხის უკან დაბრუნებას. რაც მშველი (შეიფარეს) სასყიდობის ხელშეკრულების დადების დროს განსაზღვრეს. მშველი ამოყავს, ყველავე ხელმოწერულიდან გამოძინარე შეიძლება დაეკავსაო შეიფარე.

I. თუ ვაიქეთს შეიფარე სასყიდობის ხელშეკრულება მიიწვებოდა, მაშინ დასრულებულ შეიფარეს ძირითადე სასყიდობის ფასის ვაუმოთხოვის ეფლება ჩაგებოდა.

II. შეიფარეს არათ ხელშეკრულების დაზღვევათ გამოწველო ხარალო, არათე სიყვით ვაუმოძვებნათეთ ვაწველო ხარეებაც, არ არ ეფნაღორდებოდა, რაც ვრთეათ სასყიდობი ელემენტს ველისმშობდა.

III. შეიფარეს ეფლება ქონდა ვაშეიფარესათეთ მიფაროვა არა ის ფასი, რაც სიყვით სამოთხეთის მოძენტში ქონდა, არათე ის თანხა, რაც კონტრასტებში ხელშეკრულების დადების დროს განსაზღვრეს (თუ ვინ იყოს, ფაშეფ ლამსაყო შეეწმასო, რომე არა ამფენი — ვრთი მომაცემათ, რაც ვამოფიკოს, ვისაც მშველი ჩაგება, იმან ამფენი თაყის ფასი შეეებრუნოს ეს ფაშენე, ეს ხარეი ექენი არ თობრდო, ახლა დაფიფცესო, ის აღარ იქნებოს თანხით რაც მოცემია, ის უნდა გამოართვან, სვას ვერას ვამოკარებინ...²⁰

ამეფ არას არათეებს პრთე ვ. სადატიშვილი, როფესაც მიუთითებს „ვაიქეთს შეიმათვეათი საფიქრებელია, მილოფ სასყიდობის იბაქტის ფასი დაფებრუნებოდა დასრულებულ შეიფარეს“²¹.

სინტაქსით, თუ რაყარ შესაჩვენებოდა განსაზღველო სკოთი სკოთაც ხარეე იარსილად და შემაგობი პეტოფის სამართლის წიგნებში? — პრთეფ ვრცელის შეეჩარდეო შექმას და აღბუღას სამართალზე, სასყიდობის მის მშ-ე და მშ-ე შეზღუებზე, სადაც საოქეამია, რომ სვასი ქონების არ ვლუბის მიერ თაყთი პეტონის დაფიქმებულად რამეს ვაფიფეს შეიფარე ის მოფიფეს, რომ სასყიდობის სვანი პეტონის დაჩეება, ხოლო ვაფიფელო ფასი შეიფარელო ვაშეიფარეს მოსახრეს.

სესანარტავა ეს სკოთი ვადაქოლო სვანებელი სამართლის 45-ე მუხლოში, სადაც ვაითხვლით, „სკოთაყვის ვასიფეა ცუდი იქნება პეტონისა ემოწმებულად და ვასაცა ვეფოსი ხანევათი ფასი საჩეეკნოფ მის დაფშეფეს და ხანევათი ვამსეიფეველა. ამის მივა ვრთობ რამე აღლი, მიერამ სე ვან დაეებმის მოსკარევისაყვან სკოფეას“²². „სკოთაყეა“ აქ მიწა-აფიფელს ნიშნეს, რომელაც პეტონის სკოთარება, ვასაღს იგი მოღებელი აქეს პეტონისაყვან დაოყებითი მფლომებლითის ეფლებათ, რაც დაეაეშორებელია განსაზღვრელი სამსახურის შესრულებასათ. ვასაღს მშველზე სკოთარებას ეფლება არა აქეს და ამიტომ მიწის ვაყიფეა პეტონის თანხმობის ვარეშე მას არ შეეებრლად“²³.

¹⁹ სკოთი, გ. 1448, სპ. 26 410.
²⁰ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 17, გვ. 280-281, სპ. 24 196.
²¹ ვ. სადატიშვილი, სასყიდობის იბაქტების შესახებ, ქართული სამართლის ძეგლების სკოთები, I, თბილისი 1922, გვ. 126.
²² ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 1, გვ. 441.
²³ ვ. სადატიშვილი, ქართული სამართალი, თბილისი, 1962, გვ. 152.

მოუხდებოდა ამის, თუ ვინმე პეტრონის ნებართვას გარეშე „საქართველო“ ვაიფილა. მაშინ გამოიფიქრებდა და შეიფიქრებდა „საქართველო“ პეტრონის ნებართვით გამოიფიქრებდა. მაშინ ნებართვას ვაიფილა. მაშინ ნებართვას ვაიფილა. მაშინ ნებართვას ვაიფილა.

განსაზღვრულ საკითხზე დავით პეტრონიშვილს თავის სამართალში საგანგებო უფრთხილება მიუბრუნებია. ხეცხეხული სამართლის 168-ე მუხლში ვკითხულობთ: „უჩინოა ეს მამული და ანუ ნათი გუგუნიდოს და ანუ ნათისა ეკლესია მისცეს, მაშინ სამოქალაქო ნათი იგი და მიუცეს პეტრონისა შინა, ხოლო მომყოფელი ველსავე იქნეს მომყოფელისაგან“²⁶. ამ ჩვენს უფრთხილებას ეკუთვნის კოდიფიკატორის ბატონიანი გამოთქმა — „ველსავე იქნას“²⁷. ხომ არ შეიძლება ვთქვათ, რომ დავით პეტრონიშვილი, ხეცხეხული სიტყვებით, ველსავე იქნეს მომყოფელის ანუ ნათისაგან? — მაგრამ ასეთი ვარაუდის განსამტკიცებლად ჩვენ ვერცერთი ხელშეწყობილი ცნობა ვერ ვხვდებით.

სწინააღმდეგო შეფიქრებებისათვის ვაქცეს საქმე კოდიფიკატორის პროექტის 34-ე და 216-ე მუხლებში, სადაც ნათქვამია: თუ ვინმე სადაო მამულს ანუ შეპეტრონის შეწყობისადაც ველს ვაიფილა, მაშინ მოსამართლე სასამართლოს ობიექტს შეძენს სამართალმწიფე და ამ უკანასკნელს ინტერესის ანუ ნათის ნაცვლად გადასდეს ფასი დაუბრუნებლად. ე. ი. უკანასკნელი იგი მუხლი ექსტრანის სამართლის პოზიციასზე დგას. ამვე საკითხის შესახებ საუფრთხილო ცნობები მოამოყვება ვახტანგ აბაყოს ძის 1782 წლის კანონებში („კანონები ბარისა და მთიურთა აფხაზთა“), რომელიც აბაყოს საუფრთხილოდ მოსამართლობისათვის იგი შედგენილია²⁸.

განხილვის მე-11 მუხლში ნათქვამია, რომ აფხალი კაცო უფრთხილდეს შეკობისა და ნებართვის გარეშე მამულს ვერ ვაიფილა და თუ იაიფილა ვინმე, „ასაც ამ მამულში ფასი ვაიფილა, ერთს კიდევ იმდენს ჩვენ წიკართმევთ, და არც ამ მამულს ვასიფიქრებთ“²⁹. მოსამართლე, თუ აფხალი კაცისაგან ვინმე მამულს იაიფილა, მაშინ ორმაგ ზარალს განიცდიდა. ნათისადაც კარგავდა და ველსადაც ფასის ორჯერ თანხას კარგავდა იმდენად, ოღონდ, ამ გამოიფიქროს ეს იგი კარგავდა, რაგონი რომელი იყო, ამავე მომყოფელი უფრთხილდეს მომყოფელს, საუფრთხილდეს, ამიტომ აქტივობდა, რომ გამოიფიქროს აფხალი იგი და ანუ მოსამართლედ იქნებოდა.

მე-12 მუხლის თანახმად კი მსაფრს სამსაფრებთა მამული სენიორისაგან (ან შემთხვევაში უფრთხილდესაგან) შეღობულობისა და სარგებლობის უფრთხილი მქონდა მამული. მის სენიორის თანხმობის გარეშე მამულის ვაიფილა სსტკად ექსტრანდობდა. „თუ ან გამოიფიქროს და ან იაიფილა ვინმე, ვასიფიქრებდაც და ვასიფიქრებდაც დიდად ანუ მოგუგუნიდობთ, ამ მამულსაც წიკართმევთ მომყოფელს — გ. 8.) და თავის სამყოფროს მამულსაც (ვასიფიქრებდაც — გ. 8.) ხელს ავალბინებთ“³⁰. სადგომებელია, რომ მომყოფელი ველსადაც ფასიც კარგავდა.

²⁶ სამართალი პეტრონიშვილს დავითს, ტექსტი გამოცემა და გამოცემა დავით დავით უფრთხილდეს ამბობს, 1964, გვ. 91.
²⁷ ა. უფრთხილდეს კანონები-ნათქვამი სამართლის ინტერესისათვის, აბ., 1964, გვ. 42.
²⁸ ა. უფრთხილდეს ინტერესილი სამართალი, გვ. 108.
²⁹ იქვე, აბ., 108.

„განსწება“ იყენ მეგრ ზემოკანადელი სამართლის წიგნებში (საქტანვის, დავით ბატონისშვილის, ბექას და ღებუღას სამართალი, წიგნები) შედარებით, უფრო მეტად გამოდგება იმით, ვიდრე უფროსების სამართლის ვარგზე სამართლის სამსახურებზე მშობელს ყოფილად განსწებასა და ასე რომელიც მშობელს ვასწებებდა.

ახლა შეიძლება ვთქვათ ეს? — აქ განსწებებელი ი. ფეტყაძის ის მოსახრება, რომ „განსწებების ძირითად მიზანს წარმოადგენდა მწიანძეობის ფეოდალური წესის დამკვიდრება ახავეცი საფეოდალოსში“.

წაწილობრივი ვეიჭყის დროს შეადგენს უფლებს ქონება მოეხიზვა მხოლოდ იმ ზარალის ანაზღაურება, რომელიც მან განიცადა სამართლის მეგრ წიგნის ჩამოჩამყვით, თუ შეადგენს სამართლის ძალით ჩამოჩრთვა მხოლოდ წიგნის წაწილი, რასაც მისი (წიგნის) მადლიანობისათვის იცავი მწი შეწყვილია ქონება, რომ შეძენის წიგნის ჩამოჩრთვული წაწილის ვარგზე არ იყოფდა, მაშინ მას შეეძლო სასყიდობის ხელშეკრულებების ვარგზე მოეხიზვა.

1778 წელს სამართალი განსწებასი წიგნებში ახავეცი წიგნისშვილი როგორც განსწებების უფლება ზემო განსწების ავთნობისათვის მოხიზველი წიგნების მშობელი და უფრო რომ ვიქნის იმ სასყიდობის ზემო წილი ვითი კობლი კაც — იმი მისი ველი და სხვის თამ ვარგებებში, მანა ვასწებელს წილი არ იყენებო.

რადგან მოწამე ატყ ერთის მხრივ კოცხალი არ იყო და მტკიცებულების სხვა საშუალებაც არ არსებობდა, სამართალიმ საქმის ვადანაწევრებდ უფრო მამართლა მოსარჩელის ვიცი საბოვეს. შემტენსი ადარ ვადიცი და სავთი წიგნზე ზელი ადლო²⁹, მაშისადამე, შეადგენს როგორც ერთსავესშვილს სამართალი ვანაწენია ჩამოჩრთვა შენაწენის ვარგვეული წაწილი (ერთი კობლი კაც) და ენდოვანტს, პატა შეიძობისშვილს დაებრუნდა.

ამრავად, ქართულ სამოქალაქო სამართალში მესამე პირის მეგრ შეადგენისათვის შეძენილი წიგნის სამართალი წესით ჩამოჩამყვით, სრული იმ წაწილობრივი ვეიჭყითი ზეგებოდა.

²⁹ იქვე, იმ. 77.

³⁰ წიგნი, გ. 1450, ვიცი 8, ს. 24 151.

ՀԱՐԱՅԵՅԱՌ
ՅՈՒՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏ

Д. И. ДЗМЕЛАДЗЕ, Ю. М. АБЕСАЛДЗЕ

ФУНКЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВОМ

Функции управления — это направления, в которых развивается воздействие управляющей системы производства на систему производства как управляемую систему. По сути функции управления являются от момента воздействия как сущности управления. Это воздействие координирования. Вследствие параллельности целей, образующих иерархию или дерево целей, воздействие многогранно; оно протекает на разных плоскостях, образующих определенный логический ряд. Для того, чтобы воздействовать на производство и целях становления системы и обеспечения ее эффективного функционирования и развития, необходимо заранее представлять себе план, проектировать систему, ее рост, ее развитие и условия ее функционирования. Связанное с этим планирование как содержание действий, совершаемых в управляющей системе, выступает как одно из направлений воздействия, оказываемого на производство как управляемую систему и представляющего собой в конечном, стремлении, проект; в сформулированных целях, которые должны быть реализованы. Поэтому исходя из планирования как направления воздействия, выступает организмом как второе направление воздействия, как определение связей и зависимостей создаваемой системы или как координирование, поддержание гармонии, оптимальных количественных и качественных соотношений, как третье направление воздействия. Реализация всех этих направлений рассчитана на использование различных форм стимулирования активности всех участников создаваемой системы. На этой почве развивается активизация как направление воздействия. Наконец, воздействие во всех указанных направлениях нуждается в установлении обратной связи, а наблюдение за тем, как развивается воздействие, как отделяется производство, на которое оказывается воздействие, и наблюдение за поведением создаваемой системы. Это наблюдение на основе постоянной обратной связи может явиться с необходимостью корректировать в плане, и организовано, и координировано, и активизацию системы. Наблюдение перерастает, таким образом, в постоянный контроль, который выступает как форма воздействия на систему, как одно из направлений воздействия, оказываемого управляющей системой на производство, как управляемую систему.

Планирование, организация, координирование, активизация (или стимулирование) и контроль, как различные направления воздействия, оказываемого управляющей системой на систему производства как управляемую систему, в целях становления системы и обеспечения ее успешного функционирования и развития и представляют собой функции управления производством. Это — главные направления воздействия, которые предполагают в управляющей системе выполнение определенных действий и соответствующее отражение их в управляемой системе. Без этих направлений воздействия цель управления, его содержание, не могут быть реализованы. Эти главные направления воздействия и рассматриваются поэтому как основные функции управления производством. Эти функции между собой связаны, они выступают во взаимодействии, они представлены на любом уровне, в любой ступени, в любой сфере управления производством. В

любой управляющей системе производства раскрываются перечисленные выше основные функции управления; это значит, что любая управляющая система оказывает воздействие на управляемую систему, раскрывая, таким образом, сущность управления и действуя в определенных выше главных направлениях. Наличие пяти основных функций управления производством во всех управляющих системах, во всех ступенях управления, во всех сферах управления и образует основу, на которой развивается единство системы управления, характерная для управления социалистической экономикой закономерность. Это единство системы закрепляется на основе общих для всех ее ступеней и сфер основных функций управления.

На почве основных функций управления складываются определенные отношения в системе управления:

Первый тип — отношения, складывающиеся в системе управления на почве различных направлений воздействия, на почве пяти основных функций управления, которые раскрываются как отношения между этими основными функциями. Выше уже отмечалось взаимодействие этих функций. Но взаимодействие предполагает определенные границы действий каждого из действующих компонентов и определенные формы переплетения, стыка этих границ, дающие основание говорить о взаимодействии.

Второй тип — отношения между управляющими системами различных уровней и ступеней, складывающиеся на почве общих для всех основных функций управления. Для анализа этих отношений важно помнить, что основные функции управления не выступают в качестве факторов формирования уровней управления и, следовательно, ступеней управляющих систем. Базой для возникновения различных ступеней являются не основные функции управления, а система производства.

Но если основные функции управления не влияют на формирование различных ступеней управляющих систем, то это не значит, что эти функции не выступают в качестве фактора дифференциации этих ступеней.

Е. И. Долгий² в лекциях по основам теории управления производством, впервые вводит в научный словарь понятие «основные функции управления производством», считает, что все основные функции управления выступают во всех управляющих системах производства, но в каждой из этих систем значение определенной функции приобретает особые черты, обусловленные содержанием процесса управления в данной системе, характером и направлением воздействия, оказываемого на нее, восприимчивостью этой системы, ее реакцией на воздействие; наконец, той ролью, какую выполняет определенная функция управления в целенаправленном воздействии на управляемую систему. Различия видны в том же положении «...значение определенной функции приобретает особые черты... в каждой из систем», автор разъясняет эти особые черты на примере управляющих систем двух сопряженных уровней или ступеней — предприятия и отрасли производства. Содержание каждой функции в каждой ступени различно. Содержание, которое выполняет данную функцию управления в предприятии (например, планирование или контроль) будет обязательно отличаться от содержания ад-

² См. Материалы лекций по курсу «Проблемы управления», Московский Государственный университет им. М. В. Ломоносова, экономический факультет. Мегафакультетская лаборатория по изучению проблем управления производством. Москва, 1967 г., стр. 48.

конечной функции в более высокой ступени управления. В той же функции на более высокой ступени может появиться новый уровень, которого совсем не было или было лишь в зародыше в управлении, осуществляемом в предприятии.

Различие в содержании одноименных основных функций управления в различных ступенях управляющей системы основано и вытекает из различия в содержании самого управления. Единство конечной цели управления не только не предполагает единого содержания во всех ступенях управления, но исключает такую возможность. Единая цель реализуется в различном содержании, которое обусловлено различием роли каждой ступени управления, стоящей над предприятием, и отличаемо от роли управления в самом предприятии. Содержание каждой ступени управления, по крайней мере, в главном и типичном, отличается от содержания ступени, стоящей над ней, или подчиненной ей.

Специфическое содержание управления в каждой ступени раскрывается в содержании основных функций управления, характерном для данной ступени. Различие в содержании одноименных основных функций управления в разных уровнях управления производством, с одной стороны, и складывающееся на той же основе — (различие в роли и содержании управления) различие в соотношении основных функций в каждой ступени; следовательно, в каждой управляющей системе, с другой, послужили основанием для формирования тенденции к убыванию или нарастанию содержания функций в смежных (соседних) управляющих системах, тенденция, порождающей в закономерность процесса управления.

Различие в содержании одноименных основных функций, различие в соотношении основных функций управления в различных ступенях управляющих систем и формулируемая на этой основе тенденция к убыванию или нарастанию содержания функций в разных управляющих системах, вскрывают влияние, оказываемое основными функциями управления на управляющие системы производства, характеризуют функцию как фактор дифференциации ступеней управляющих систем.

Специфические черты каждой из управляющих систем, дифференциации управляющих систем разного уровня должны быть выражены в специфическом содержании одноименных функций и в различном соотношении этих функций. Здесь выступают черты различия. Объединяющим фактором выступает наличие одних и тех же основных функций управления во всех ступенях управления, в управляющих системах всех уровней. Влияние этого фактора и создает единство системы управления производством, выступающее в роли первой закономерности управления производством в социалистической формации. Эта закономерность опирается на единые для всех управляющих систем производства основные функции управления.

Специфическое для каждой ступени управления, для управляющей системы любого уровня содержание основных функций управления и их соотношение, вытекающее из содержания управления в данной ступени, получает дальнейшее развитие в специфических (или конкретных в отличие от основных) функциях управления, характерных для данной управляющей системы.

Так, перед управляющей системой предприятия в соответствии с логической структурой и последовательностью технологических процессов производства выступают характерные для этого уровня производства сферы, и, следовательно, направления воздействия — подготовка производства, обеспечение производства, организация производства, обеспечение связей (внутренних и внешних) и т. д. Каждая из этих сфер

воздействия, в свою очередь, получает дальнейшее развитие. Так, подготовка производства складывается:

- из планирования системы управления;
- планирования процесса трансформации вещества;
- планирования продукции: по типам, видам, моделям, по срокам выхода;
- планирования: технологических стадий связей, процессов, режимов, темпов;
- планирования: технических систем, режимов их использования;
- планирования: потребности в сырье, материалах, источниках поступления, режимов потребления;
- планирования: живого труда, потребности по типам, по профессиям, по квалификации;
- планирования издержек производства; по процессам, по структуре;
- планирования рентабельности;
- планирования путей и средств стимулирования;
- планирования финансового оборота;
- планирования расширенного воспроизводства;
- планирования энергетического обеспечения, восстановительного и ремонтного обеспечения;
- из проектной и конструкторской подготовки производства;
- из технологической подготовки процессов, сырья, материалов;
- из подготовки живого труда;
- из подготовке транспортных средств и средств связи;
- из подготовки системы контроля, анализа и наблюдения и т. д.

Все эти сферы воздействия в рамках подготовки производства представляют базу для развития конкретных, характерных для предприятия функций управления. Каждая такая функция представляет направление воздействия управляемой управляющей системой. Все эти конкретные функции раскрывают содержание одной из основных функций управления — планирования, причем, не исчерпывают всего ее содержания. Когда говорят о содержании каждой основной функции управления в данной управляющей системе, то имеют в виду весь круг конкретных функций, образуемый на основе развития определенной основной функции в данной управляющей системе. Естественно, конкретные функции в развитии основной функции, иначе говоря, содержание этой функции управления в управляющей системе отрасли производства, будто отличаются от содержания одноименной основной функции в управляющей системе предприятия. Так, если планирование процессов, совершаемых на данном предприятии, концентрируется преимущественно в управляющей системе этого предприятия, то в управляющей системе отрасли производства объектом планирования окажутся различные предприятия данной отрасли, многообразные связи между ними и связи данной отрасли с народным хозяйством и т. д.

Одна и та же основная функция управления, представляя одно и то же направление воздействия, раскрывается в различных конкретных функциях, получая, таким образом, различное содержание в управляющих системах разного уровня. На этом основано различие в содержании одноименных функций в разных управляющих системах. Это различие и лежит в основе отличий, возникающих между управляющими системами различного уровня. Содержание каждой данной одноименной функции различно, но одноименность подчеркивает, что речь идет об одном и том же направлении воздействия. Отсюда вывод: воз-

действие одноименного направления, оказываемое различными по уровню управляющими системами на систему производства, должно иметь различное содержание. Совпадение этого содержания, совпадение в содержании данной функции, говорит о дублировании в процессе управления, которое никогда не может быть оправдано.

Так, раскрытие основной функции в конкретных функциях, соответственно содержанию процесса управления в данной управляющей системе, позволяет сделать вывод о недопустимости совпадения содержания одноименных функций управления в управляющих системах различного уровня, помогает в поисках содержания отношений между управляющими системами разного уровня. Единство конечной цели реализуется в различном содержании функций, в различном содержании воздействия, оказываемого управляющими системами на систему производства. Но различное содержание должно вести к единству цели, а характерное для данной управляющей системы содержание воздействия и поэтому содержание определенной функции управления должно соответствовать роли данной управляющей системы в управлении производством. Именно определение роли различных управляющих систем и ведет к решению проблемы отношений между управляющими системами различного уровня. Так, раскрытие конкретных функций управления в каждой ступени управления помогает в формировании управляющей системы, в определении характерного для нее содержания основных функций, в определении содержания оказываемого ею воздействия на систему производства, в установлении четкой конфигурации отношений между управляющими системами разного уровня.

Представленная выше схема раскрытия основной функции планирования в управляющей системе предприятия может рассматриваться как модель, пригодная для развития конкретных функций управления и раскрытия любой основной функции управления.

Схема развития всех конкретных функций управления, на основе пяти основных функций управления производством, приобретает дополнительное значение. Она не только раскрывает содержание управления в данной ступени, но, вскрывая все многообразие сфер воздействия, оказываемого управляющей системой на систему производства, намечает характер возможного разделения труда в управляющей системе и возникающих на этой почве отношений не только между управляющими системами разного уровня (по вертикали), но и внутри каждой такой системы (по горизонтали).

На процессе управления, на складывающемся в этой связи управляющие системы влияют законы разделения труда. Схема раскрытия конкретных функций управления, например, в управляющей системе предприятия, — это и схема разделения труда в данной управляющей системе. Функции управления специализируются, на этой базе происходит процесс дифференциации и их обособления, чреватый опасностью расщепления процесса управления и нарушения его единства. Выступает необходимость предотвратить эту опасность. Управляющая система ищет путей интеграции функций. Сталкиваются противоположные тенденции — к обособлению функций и дроблению процесса управления, с одной стороны, к интеграции функций и обособлению единства процесса управления, с другой. В ходе столкновений выработывается формула равновесия, на основе которой цементируется система управления, как единство управляющей и управляемой систем производства.

Критерием этого единства является соотносительность всех систем, осью которой служит сущность и содержание управления. Управляемая система не допускает, не воспринимает расщепленного единства управляющей системы, так же как не воспринимает единства, которое по своему содержанию, направлению, и глубине не соответствует ее нуждам и требованиям.

Специфические функции управления являются дальнейшим развитием основных функций управления с учетом особых черт данной ступени управления. Эти особые черты — вырастают, с одной стороны, из интересов данной ступени управления, а с другой — из таких важных принципов, как решение всякой проблемы управляющей системой, наиболее близкой к управляемой и перенесение на вышестоящую ступень проблем, не разрешимых нижестоящей. Конкретные функции определяют структуру управления на данной ступени.

Соответствие содержания воздействия требованию к нему — это, воздействие на основе функций управления, поэтому структура должна быть сформирована таким образом, чтобы она максимально соответствовала объективно необходимым функциям управления на данной ступени. Это диктует характер функциональных звеньев структуры управления и их формирование на основе соответствующих функций управления, а не наоборот, когда вводят определенное звено, а потом думают, чем оно будет заниматься, так как в действительности функция для него отсутствует.

Таким образом, структура на любой ступени управления должна строиться, в первую очередь, на основе конкретных функций, но они с развитием производства меняются. Поэтому, в соответствии с динамической функцией, необходимо изменение и структуры управления.

Так, например, чтобы определять функции управления на уровне министерства и, исходя из этого, построить его структуру управления, необходимо исходить из того, что является характерной чертой управления для этой ступени. Современные отрасли производства, управляемые министерствами, представляют собой сложнейшие объекты. В результате высоких темпов развития производства и его дифференциации, министерства стали органами управления комплексных отраслей, т. е. управляют фактически рядом отраслей.

Характерные черты управления отраслью на современном уровне развития производства порождает следующие конкретные функции министерства:

1. **Управление развитием отраслей** требует разработки методологии прогнозирования. — Эту задачу должны решать специальные институты, входящие в состав министерств;

2. **Формирование и совершенствование систем управления.** В настоящее время эта функция становится насущной необходимостью в управлении производством. Ее первая проблема — проблема структуры управления. Структура при централизованном управлении производством в масштабе экономики страны, основанном на общественной собственности на средства производства, характеризуется тесным взаимовлиянием и взаимозависимостью составных элементов, что придает экономике страны наивысшую степень интеграции и является главной проблемой управления. Необходимо помнить, что с развитием производства рождаются все новые функции, которые должны получать отражение в структуре. Поэтому со временем структура управления производством на любой ступени стареет.

3. Управление системами производства в отраслях, в каждой отдельной подотрасли и на предприятиях;

4. Управление организацией живого труда;

5. Управление материальным обеспечением подотраслей, предприятий;

6. Управление финансовым обеспечением;

7. Управление сбытом;

8. Управление кадрами;

9. Управление институтами и другими исследовательскими организациями;

10. Управление обеспечением самой системы министерства.

На базе этих конкретных функций, которые выдвигаются требованиями современного уровня развития производства, должна быть сформирована структура управления министерства.

შეცნობად-ტექნიკური რეკონსტრუქცია და კაპიტალის მოძველო, რომ
დაბოვ ბარათად სსრ კავშირის შეცნობებათა აკადემიის **შეცნობების**
ტრეტრის თანამშრომლებში დაწერეს.

შეცნობების

შეცნობად-ტექნიკური რეკონსტრუქციის ზოგად დანიშნულებში ვერ-
დების დარსა ავტორების მიერ ნაწარმოები ანალიზი, რომელიც ეხება შეც-
ნობების ჩადის თვისებები შეკლას. მისი შეცნობებულთა ძალად ვად-
ბევის შედეგებს წყნში ხაზგასმულია ის, რომ შეცნობად-ტექნიკური რე-
კონსტრუქციის ეპოქაში ახლებით აკლდება თვითავე პრაქტიკის, შეცნობებულ-
ვალზე წარმოების და ტექნიკის შემოქმედების ფორმა ... ისტორიულ
პრაქსის პატრიარქალის და სვლურის ურთიერთობის დიდიჭტოა მისი
შეცნობის რეკონსტრუქციის ფორმებში ელრდება. ადამიანის მოღვაწე-
ობის წარმოების და შეცნობადი კლდის გამოყენების სფეროში სვლ უფ-
რო ვადამწვეტი პირობის ხვევის სწარმოი ძალეობს განვითარების და, მის-
სვამე, ისტორიული პრაქსის პატრიარქალი მხარის განვითარებამი (გვ.
27) ამასთან არის დაკავშირებული დღევანდელი პრაქტიკის მხარე მოთხო-
ვა, რომ შეცნობებს წინ უსწრებდეს ტექნიკის და წარმოების. ტერმინში —
შეცნობად-ტექნიკური რეკონსტრუქცია — ახსენიოს ვითარებას გამოხატავს
ის, რომ შეცნობებს წინ ადგალი უკეთა (გვ. 23).

შეცნობად-ტექნიკური რეკონსტრუქციის ამის შესახებაც, წყნში განხი-
ლვითებული ვერ-დების ეპოქის შეცნობების კრძოვ, შეცნობებულ-
ბის განვითარების თვისებებებს თანამედროვე ეპოქაში. ერთ-ერთ მხედს
შეცნობად-ტექნიკური რეკონსტრუქციის ავტორები ამას ხედავენ, რომ შეცნობებულ-
ვალზე და სპოცდოებათკონსტრუქციის თვისი განვითარების იმ ფაზის მოღ-
ვრეს რეკონსტრუქციის მოთხოვნით, ურთიერთგამსვლელი და ურ-
თიერთშეცდენის სვლ უფრო იზრდება (გვ. 38-39). შეცნობების ჩადის
ზრდას თან სვდენ თვისი შეცნობების კლდის, შეცნობებულ რეკონსტრუქციის
მისი თვითშეცდენების შეცნობადობის ზრდა ამასთან დაკავშირებით კი, იზრ-
დება ფილოსოფიის რეკონსტრუქციის, რომელიც ის სწავლობს შეცნობადი შეც-
ნობების ზოგად განიხებს, ტექნიკურების ვადებისა და მისი პრაქტიკული გამო-
ყენებისადე შეცნობების სვლის ვხვს (გვ. 39).

შეცნობებისა და წარმოების კავშირის უფრო ინტენსიუბის და, ამეც
დროს, უფრო რეკონსტრუქციის თვისი თანამეცნობის, რომ თვისი შეცნობებ-
ბაში სვლ უფრო დიდი შეცნობადობა ენიჭება განსვადების უფრო-შეცნობად
და გამოყენების დარგებს შორის იმ დროს რეკონსტრუქციის წარ-
მოების უშუალოდ დაკავშირებისა და მის პირობის შეცნობების გან-
ცდობა — ფუნდამენტური შეცნობებების განვითარება უპირობესად შეც-
ნობადი შეცნობების შინაგან კანონზომიერებებს შინაგან ლოკის ეკვიპ-
დებარება ისე არ არის შეკრად დეტერმინირებული დღევანდელი დროს მო-
თხოვნით, ისე მოძველებითავე შეცნობებს (გვ. 84). ამასთან, ფუნდამენტ-
ური გამოკვლევები წინ უსწრებდენ გამოყენების შეცნობებებს (გვ. 87).

შეცნობების განვითარება, მისი ვადამწვეტი შეცნობებულთა ძალად მო-
ძვევის შიშის ახსენიოს ინტენსიუბობის სხალში შეცნობების პრაქტიკულ
შეცნობადობა შეკლას, თანამედროვე სხალში შეცნობების პრაქტიკულ
დარგებში არა მარტო იზრდება იმ შეცნობის რეკონსტრუქციის, რომელიც
უსწრებდენ შეცნობადი გამოკვლევების შედეგების სწავლად დანერგვის წარ-
მოებაში და მის მარტო, არამედ ხდება უშუალოდ წარმოების შემოკლ

ღებოც კაცობრიობის ახლებობას სურათებს შექმნიან (გვ. 210). წინაშე და-
მყარებულად არის დასამუშავებელი ეს შეხედულება.

მეცნიერულ-ტექნიკური რევიზიის სურათები მეტწილად მუშაობის
წესს ადამიანის უნებებსა და ნებნებისად არა მარტო შექმნიან, არამედ
შედიან რაციონალიზაციის მიმართულებით, ანაზღაურებენ მათი უნების
აღების მოწყობის საქმეში ტექნიკური პროგრესის შედეგად შედარებულ
დასახლებების სწრაფობას — ნადავლის, ენერჯეტული და სხვა
შრიტის აღსრულებას. ტექნიკური პროგრესი იწვევს ადამიანის თავისთავად
დასახლებას, ყოველთვის მისი შედეგად სურს უფრო მეტი მნიშვნელობის
ქონება იმას, „თუ რა მიზნებისათვის და რა მიზნებისათვის იქნებოდა ისინი
გამოყენებულნი“. — ვ. ა. სკოტსკის დარღვევებშია ირაციონალიზაციის, უბრა-
ტისობის მოკმის, მოთხოვნებისაა ენერჯეტის, მიზნების განსაზღვრის, ს-
წრაფობების პროცესებში სარეალისტიკო პროგრესების სისტემის გამოშვებ-
ვის შესახებ“ (გვ. 221).

ერთი შეხედვით შეიძლება ვთქვათ, რომ მეცნიერულ-ტექნიკური რე-
ვიზიის პროგრესი სანაზღაურებელია მეცნიერებისა და ტექნიკის ენერ-
ჯის, ხოლო შემსწავლელი პროცესების მნიშვნელობის იწვევს უფროდობას
კონკრეტულ სწრაფობებში. — ამდენად მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის
შედეგად ადამიანის ადამიანური უნებების მიზნების, მეცნიერებისა და ტექნი-
კის სხვადასხვა დანიშნულების ადამიანის მომავლის პროცესებს, — მის წი-
ლოვებს ადამიანის მისი დარღვევების, მისი კვლევების არსისა და შედეგის
პროცესებში შედარებულად ადამიანის, დარღვევებისა და კვლევების პროცესებ-
ში თავისებურ მოვლამდე საქმისთვის შემსწავლელი პროცესების გად-
წავლა იმდენად შედეგობის სურათებზე, როგორც კვლევების ერთდრო-
ვადობის და სხვადასხვა შედეგობისთვის თავისდასახებულ მიზნებსა. —
შრიტ ადამიანური შინაარსის უფროდობისთვის სურათებს შედეგის ეს კარგი
და იქნა კაცობრიობებში საქმისა კაცობრიობისთვის ერთდროვად წი-
ლის ადამიანებს და ეს იმ წილის უფროდობაა წილის ერთ-ერთი სურათ-
ის ნაწილია მე-2 თავი, სადაც გამოხატულია მეცნიერულ-ტექნიკური რე-
ვიზიის პროცესის გადწავლა მეცნიერული პროგრესების წი-
სზე. იგი ერთი, როგორც ჩვენში იმდენად თუ იტყვი ვინავე პროცესების იმ
წილის სწრაფობებზე, რომელიც შედეგობის მეცნიერების ადამიანის სწრა-
ფობებისთვის უნებების, ხოლო მეცნიერებისა შრიტის უფროდობა მომსახუ-
რებლობისთვის სურათებს მიმართავს. ხოლო წილებში ეს გა-
კავშირის თავისდასახებულ და წილისა, რომელიც ჩვენ ვხედავთ, ეს სწრა-
ფობის თავისდასახებულ და დამატებულად გამოხატულია იმ ვადების
არის უფროდობა არა მარტო პროცესებისთვის, არამედ სურათებისთვის თავ-
ისდასახებულ (როგორც იგი ხედავთ ხოლმე) ანაზღაურებელი შეხედუ-
ლებას. რომელიც განმარტებულია როგორც შედეგობისთვის ირაციონალი-
კვლევების სისტემის, სწრაფობების ადამიანური უნებებისთვის მეცნიერების რო-
ლის ამოღებისთვის რომ ამდენს (გვ. 204). სოციალურ-შემსწავლელი
შედეგების დარღვევების სურათებში, უწინარეს ყოვლისა, გამოვლინდება მის-
წრაფებაში, რომ შესაძლებელია მეცნიერული დარღვევების განყოფილების შეს-
ტი, მომსახურების ირაციონალიზებული დარღვევების შედეგობისთვის იმ
შედეგობად, სოციალურებში სურათებში თავის იმდენს ნატურალურში, მათე-
მატიკურებში შედეგობისთვის არადაც მეცნიერული სოციალური

პარადიგმის გაგებაში, თვდებრივ სოციალურ-ფილოსოფიურ პრობლემებსა და მტრულ დამოკიდებულებას (გვ. 303).

ფილოსოფიაში სკოტტის წიგნის ავტორები სავსებით მკაცრად შენიშნავენ ამას დაკავშირებულა სოციალურ-პოლიტიკურ ურთიერთობებსა და სოციალურ-სავალდებულობის შეცვლასთან და ფილოსოფიური შეხედულებების, ფილოსოფიის როგორც შეცნობების სპეციფიკის უგულებელყოფასთან, ამ კვლამ, რომ ფილოსოფია სოციალურ-პოლიტიკურ ურთიერთობების მხედველი ადგის, მხოლოდ მოიხვედრება აქვს შეცნობილი სამე. — ასეთი თვალსაზრისით არის არა მარტო ფილოსოფიის სპეციფიკის, არამედ, სავსებით, ფილოსოფიის, მთავალდებულებების, მთავალდებულებობრივი პრობლემების უარყოფა სინამდვილეში ფილოსოფიას არ შეუძლია თავისი შევლება დამუშავოს და განმარტოს სავსებით ასევე, როგორც ამას ექსპერიმენტული შეცნობები აცხადებს. იგივე ექსპერიმენტული შეცნობები ექსპერიმენტული მონაცემებისადაც აქვს აღჩაჩებებს, ფილოსოფია კრიტიკულად ანალიზებს ამ მონაცემებს და მათში გამოავლენს მკომპლექსურად მდებარე შეხედულებებს, რომლებიც ეს თუ ის ფილოსოფიური შეხედულება არ შეიძლება დამატებით სავსებით დატვირთვას შევლებთან ურთიერთობით (გვ. 299). სპეციფიკურად, უნდა აღიაროთ, რომ ფილოსოფიური შეხედულებების ეს სპეციფიკური შეცნობები არა აქვს არა მარტო სოციალურ-პოლიტიკურად, არამედ ვეღვა ფილოსოფიისადაც როგორც აქვს ის გატანადობრივი.

შეცნობილ-ტექნიკურ რეკონსტრუქციას და მისი სოციალური შედეგების ანალიზთან ავტორები ამ მნიშვნელოვან დასვენს აცხადებენ, რომ თანამედროვე სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრების ძირითადი ცვლილებების მოყვანი პირობა და, ამვე დროს, შედეგად არის მართებების განხილვა სოციალური შეხედულებით ძალებსა და ურთიერთობების განხილვით (გვ. 248). ძირითადი კავშირები, რომელიც შეცნობილ-ტექნიკური პროცესი იქნება, სავსებით შეიძლება დავხამოთ როგორც წინამდებარე ადამიანის ადგილის შეცვლა: მისი თანდათანობითი კავშირები წინამდებარე ცალკე ურთიერთობებისადაც მოყვანი წინამდებარე მართებს სვეტიში, რომ შედეგად სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას აქვს ადამიანის შეცნობილ- და შეიქმნელებითი მოღვაწეობა.

თანამედროვე სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრების განხილვების ტენდენციების ანალიზის შედეგად წიგნის ავტორები შეცნობილ-ტექნიკურ-რეკონსტრუქციას მოიხვედრენ ასეთ სოციალურ მოვლენად, რომელიც გამოხატავს კონტრადიქციულ კომპლექსურ კავშირებს ეპოქის კონსტიტუციურებს და ექსპერიმენტებსა და, ამასთანავე, ასევე სოციალურ-ტექნიკურ წინამდებარეს კომპლექსური სოციალურ-პოლიტიკური შეცნობილ-ტექნიკური რეკონსტრუქცია, ეპოქის, ეპოქის ძალებს შორის არის დასაძლევლობისადაც. მისი უფრო შორის ვართ ჩვენ ამასთან, რომ კავშირები ურთიერთობით მისი თვითიველი განხილვების ამოცანა ჩვენ მისი გამოხილვა წიგნის შეხედულებით ადგილს, რომ მისი მისი მნიშვნელოვანი შიშობა მხოლოდ პრობლემების დასაძლევ და მათი სერიოზულობის შეხედულებების მხედველი მოხდება. უკვე აღიარებ, რომ ამ მხარეს წიგნის ავტორებმა, მოღვაწეობა წიგნში დასაძლევ სერიოზული თვითიველი პრობლემები, რომელიც შეხედულებით გამოხატავს ფილოსოფიის და სოციალურ-პოლიტიკური ურთიერთობების და აქტივობის მოყვანას.

26796033 03 06307683303 26796033

ВЫДАЮЩИЕСЯ СОВЕТСКИЕ УЧЕНЫЕ — КОНСТАНТИН ВАСИЛЬЕВИЧ ОСТРОВЕНТЯНОВ

(Воспоминания)

Испытавшем 80 лет со дня рождения советского экономиста, старшего товарища, члена Президиума Академии наук СССР, выдающего Константина Васильевича Островентянова.

Имя Константина Васильевича пользуется большой популярностью не только в нашей стране, но и за ее пределами. Он был любимым воспитателем целых поколений экономистов, новатором в науке, автором многих интересных работ по актуальным вопросам социализма, автором одного из первых марксистских учебников политической экономики.

В 1934 году, будучи аспирантом Тбилисского государственного университета, я был командирован в Москву, в Аграрный институт красной профессуры, а также, в Институт мирового хозяйства и мировой политики.

В этот период я имел счастье впервые встретиться и лично познакомиться с Константином Васильевичем, слушать его лекции и доклады, присутствовать на экономических дискуссиях с его участием, консультироваться с ним. Выступления на дискуссиях, доклады и лекции Островентянова всегда привлекали широкий круг слушателей. И это понятно. Он всегда по-новому ставил вопросы и ему всегда удавалось по-новому, глубоко научно ответить на них вопросы.

Исклонительный интерес вызвало выступление Островентянова на известной московской экономической дискуссии в 1951 году, на которой из Грузии вместе с проф. П. В. Гугушвили, Н. Баджидзе, Н. Хурцидзе присутствовал и я. Константин Васильевич говорил более полутора часов и весь зал, затиски дышанием, слушал его.

Константин Васильевич затронул вопросы о ряде новых экономических категорий, критиковал многие отрывочные положения, выдвинутые некоторыми экономистами, а именно то, что якобы в Советском Союзе существуют все основные экономические категории капитализма: капитал, прибавочная стоимость, цена производства, рабочий класс как товар и т. д.

Мне по сей день запомнилось это глубоко содержательное выступление и принципиальная позиция Константина Васильевича.

В 1955 году, я имел счастье еще раз встретиться с Константином Васильевичем, но не в Москве, а в Тбилиси в Институте экономики и права АН Грузинской ССР. Он приехал к нам для ознакомления с деятельностью института и оказания практической помощи.

Он был и в Тбилиси после 1929 года, — знала он, — хотя не на минуту не порывал связи с тбилисскими друзьями, с которыми и учился и работал. На меня оказали огромное воспитательное воздействие занятия в этом городе. Далее он начал тот доклад, который грузинские экономисты всегда и с интересом слушали в советской экономической науке.

Нужно сказать, что, несмотря на его перегруженность, он очень внимательно, объективно выслушал с каждым участку деятельности нашего института и наметил перспективы по дальнейшему улучшению его работы.

В одной из частных бесед я напомнил Константиному Васильевичу Новосибирскому дискуссию и его интересное выступление на этой дискуссии. Он сразу проговорился, на это и ответил, что «это была истинная, большая, свободная дискуссия». Тут оказались многие важные экономические вопросы. Затем он, при рассказе о встрече со Сталиным, которая состоялась после окончания дискуссии в феврале 1932 года и на которой, к сожалению, мы делегаты из союзных республик, не могли присутствовать.

Завоевывалась мне встреча с Константином Васильевичем и на дружеском ужине, который устроил директор института проф. Павел Васильевич Гутушанин в честь дарового гостя. Характерно то, что на этот вечер Константин Васильевич со своей супругой пришел точно в назначенное время, а мы, остальные приглашенные работники института, по нашему грузинскому обычаю пришли с опозданием. Этот факт нашей «недисциплинированности» стал предметом остроумия и шутки для всех нас. На этом вечере проф. П. Гутушанин назвал Константином Васильевича «квартирником советской экономической науки» и он вполне заслуживал это. Вообще весь вечер прошел очень весело и в дружеской обстановке.

На другой день Константин Васильевич выступил в Тбилисском государственном университете с очень интересной лекцией, которую мы и по сей день хорошо помним. Он говорил о некоторых дискуссионных вопросах политической экономики социализма.

Не лишнее отметить, что у меня сохранилась фотография, на которой с группой работников нашего института и с академиком Георгием Александровичем Зенителли Константин Васильевич Островичкин. Этот памятный снимок был сделан во время его пребывания в Тбилиси.

К сожалению, и не вся завязавшаяся встреча с Константином Васильевичем Островичкиным, поэтому и не могу привести других интересных деталей.

Зав. отделом политической
экономики Института экономики и
права АН СССР, проф. А. Шурубидзе

Page 1 of 1

6/19/2015

Number 76 196

364135320
303-00101000